

ELEKTRONSKI UČBENIK

GOSPODARSKO PRAVO

EPF NG

Januar 2013

Pripravil: Prof. dr. em. Krešo Puharič

Kazalo

Uvod.....	11
1. Temeljni pravni pojmi.....	11
1.1. Panoge slovenskega pravnega reda.....	11
1.2. Pravni viri gospodarskega prava.....	13
1.1.2. Avtonomno gospodarsko pravo.....	14
1.1.3. Običaji.....	14
1.1.4. Uzance.....	14
2. Razlaga pravni aktov.....	15
2.1. Pojem, pomen, predmet, subjekti, vrste.....	15
2.2. Metode in sredstva razlage prava.....	16
I. del, PRAVO DRUŽB: 1. Statusno (korporacijsko) pravo.....	18
1.1. Uvod.....	18
2.1.1. Krog podatkov objavljenih v gospodarskih družbah v slovenščini.....	21
1.2. Sestav ZGD-1.....	21
1.3. Načela ZGD-1.....	22
1.4. Samostojni podjetnik posameznik (s.p.).....	23
1.4.2. Nastopanje podjetnika v pravnem prometu.....	24
1.4.3. Poslovne knjige in letno poročilo.....	25
1.4.4. Izbris podjetnika iz registra.....	26
2. Oris temeljnih pravnih značilnosti gospodarskih družb.....	26
2.1. Uvod. Pojem gospodarske družbe.....	26
2.2. Pravne značilnosti osebnih družb.....	29
2.2.1. Družba z neomejeno odgovornostjo (d.n.o.).....	29

2.2.2. Pravna razmerja med družbeniki d.n.o.	29
2.2.3. Letni računovodski izkaz d.n.o. in razdelitev dobička ali izgube	30
2.2.4. Pravna razmerja med družbeniki	31
2.2.5. Pravna razmerja družbenikov do tretjih oseb	31
2.2.6. Izločitev in izključitev družbenikov	31
2.2.7. Prenehanje in likvidacija d.n.o.	32
2.3. Komanditna družba	34
2.3.1. Uvod	34
2.3.2. Prenehanje k.d.	35
2.4. Dvojna družba	36
2.4.1. Firma dvojne družbe.....	36
2.4.2. Možne pojavnosti dvojnih družb in zakonske prepovedi glede preoblikovanja in ustanavljanja dvojnih družb.....	36
3. Kapitalske družbe.....	38
3.1. Družba z omejeno odgovornostjo.....	38
3.1.1. Uvod	38
3.1.2. Ustanovitev d.o.o.- določujoče prvine.....	41
3.1.3. Upravljalni sestav d.o.o.	42
3.1.4. Skupščina družbenikov	42
3.1.5. Pravica družbenika do informacij in vpogleda.....	45
3.1.6. Povečanje osnovnega kapitala	45
3.1.7. Prenehanje d.o.o.	47
3.2. Družba z omejeno odgovornostjo z enim družbenikom. Nastanek. Cilj.	47
3.3. Delniška družba.....	48
3.3.1. Uvod	48

3.3.2. Ustanovitev delniške družbe	49
3.3.4. Ukrepi za povečanje in zmanjšanje osnovnega kapitala. Uvod.....	71
3.4. Komanditna delniška družba	81
3.5. Gospodarsko interesno združenje.....	82
3.5.1. Upravljanje in nadzor nad poslovanjem GIZ	83
3.5.2. Evropsko gospodarsko interesno združenje	83
3.6. Povezane družbe.....	84
3.6.1. U v o d	84
3.6.2. Pravne podlage povezanosti gospodarskih družb.....	85
3.6.3. Družba v večinski lasti in družba z večinskim deležem.....	86
3.6.4. Odvisna in obvladujoča gospodarska družba	86
3.6.5. Koncern in koncernske družbe	87
3.6.6. Vzajemno kapitalsko udeležene gospodarske	87
družbe.....	87
3.6.7. Vodenje in odgovornost pri obvladujočih družbah in dejanskih koncernih.....	88
3.6.8. Podjetniške pogodbe	89
3.6.9. Vzajemno povezane in vzajemno udeležene družbe	90
3.6.10. Vključene družbe.....	91
3.7. Tuja podjetja.....	92
3.8. Sodelovanje delavcev pri upravljanju gospodarskih družb in zadrug. Uvod.....	93
3.8.1. Načini in oblike sodelovanja delavcev pri upravljanju	93
3.8.2. Svet delavcev in delavski zaupnik.....	94
3.8.3. Sklic zbora delavcev gospodarske družbe.....	95
3.8.4. Svet delavcev kapitalsko povezanih družb.....	96
3.8.5. Sodelovanje delavcev v organih družb in zadrug.....	96

3.8.6. Sodelovanje delavcev pri upravljanju družbe.....	97
3.8.7. Skupno posvetovanje.....	98
3.8.8. Soodločanje	98
3.8.9. Pravica sveta delavcev do zadržanja odločitve delodajalca	99
3.9. Evropski sveti delavcev.....	99
3.9.1. Posebno pogajalsko telo	100
3.9.2. Dogovor o ustanovitvi evropskega sveta delavcev	100
3.9.3. Pristojnosti in naloge evropskega sveta delavcev	100
3.9.4. Letno obveščanje in posvetovanje.....	101
3.9.5. Spoštovanje zaupnosti.....	101
3.10. Poslovna skrivnost in konkurenčna prepoved	102
3.10.1. Opredelilne prvine.....	102
3.10.2. Konkurenčna prepoved.....	103
4. Statusno preoblikovanje družb	104
4.1. Ureditev po določbah ZGD-1. Uvod.....	104
4.2. Pripojitev	105
4.3. Poravnalni odbor izvedencev za preizkus menjalnega razmerja	106
4.4. Delitev	106
4.5. Združitvev in delitev osebnih družb.....	107
4.6. Prenos premoženja in sprememba pravnoorganizacijske oblike.....	108
4.6.1. Preoblikovanje zavodov v gospodarske družbe	111
4.6.2. Statusno preoblikovanje podjetnika	111
4.6.3. Prenos podjetja na prevzemno ali na novo kapitalsko družbo.....	112
5. Insolvenčni postopki in postopki prisilnega prenehanja družb	113
5.1. Prostovoljne oblike prenehanja	113
5.1.1. Zakonska ureditev postopkov zaradi insolventnosti ter prisilnega prenehanja. Uvod.	114

5.1.2. Kratkoročna in dolgoročna plačilna sposobnost; kapitalska ustreznost; dolgoročni viri financiranja.....	114
5.1.3. Pravila poslovno finančne stroke in stroke upravljanja podjetij.....	115
5.1.4. Insolventnost	115
5.1.5. Finančno prestrukturiranje	116
5.1.6. Postopek prisilne poravnave in stečajni postopek	116
6. Sodni register.....	119
6.1. Namen in pomen.	119
6.2. Sporočilnost načel registrskega prava	120
6.3. Sestava in ciljnost sodnega registra.....	121
6.4. Postopek in subjekti vpisa v sodni register	122
6.4.1. Podatki vpisa	122
6.4.2. Vpogled v sodni register.....	123
6.4.3. Izjeme pri udejanjanju načela javnosti	123
6.5. Izbris iz sodnega registra.....	124
7. Gospodarske javne službe	124
7.1. Uvod.....	124
7.2. Pravnoorganizacijske oblike izvajanja javnih služb.....	125
7.3. Koncesijski akt	126
7.4. Koncesijska pogodba.....	127
7.5. Prenehanje koncesijskega razmerja in koncesijske pogodbe	127
8. Tuje gospodarske oziroma trgovinske družbe	128
8.1. Uvod.....	128
8.2. Nekatere določujoče značilnosti d.o.o	130
8.2.1. Družba z omejeno odgovornostjo v nemškem pravu	131
8.2.2. Družba z omejeno odgovornostjo v francoskem pravu	132
8.2.3. Družba z omejeno odgovornostjo v italijanskem pravu	132

8.3. Nekatere določujoče prednosti delniške družbe	132
8.3.1. Delniška družba v nemškem pravu	133
8.3.2. Delniška družba v francoskem pravu	134
8.3.3. Delniška družba v italijanskem pravu	134
8.4. Evropsko gospodarsko interesno združenje in Evropska delniška družba	135
II. del, SODNO VARSTVO PRAVIC, 1. Uvod.....	137
1.1. Udejanjanje sodne oblasti, sodniki in sodišča	137
1.2. Stvarna pristojnost.....	139
1.3. Krajevna pristojnost, splošna krajevna pristojnost.....	140
1.3. Opravljanje sodniške funkcije.....	141
1.4. Notariat.....	141
2. Postopek pred arbitražami. Uvod.	142
2.1. Stalna arbitraža pri GZS	143
2.2. Posredovalni (konciliacijski) in kombiniran postopek.....	144
2.2.1. Pomen SA pri GZS kot institucionalne arbitražne institucije.....	145
2.3. Častno sodišče pri Gospodarski zbornici Slovenije	146
2.3.1. Nekatere prvine postopka pred častnim sodiščem.....	148
3. Alternativno reševanje sodnih sporov	149
III. del, INTELEKTUALNA LASTNINA, 1. Pravna ureditev pravic intelektualne lastnine.....	151
1.1. Uvod.....	151
1.2. Formalni pravni viri	154
1.2.1. Pridobitev pravnega varstva pravic industrijske lastnine	154
1.2.2. Evropska patentna prijava, mednarodna prijava	155
1.2.3. Naloga urada	156
1.2.4. Postopek za priznanje pravic	156

1.3. Oris vsebinskih in pravnih značilnosti pravic industrijske lastnine	160
1.3.1. Patent.....	160
1.3.2. Topografije polprevodniških vezij	161
1.3.3. Model	161
1.3.4. Znamka in kolektivna znamka	163
1.3.5. Geografske označbe	166
1.4. Registri in vzdrževanje pravic.....	168
1.4.1. Prisilna licenca	169
1.5. Sodno varstvo in uveljavljanje pravic. Ničnost, izpodbojnost.	170
1.6. Zastopniki.....	170
1.7. Pravice industrijske lastnine iz delovnega razmerja.....	171
1.8. Firma	172
1.8.1. Obvezne sestavine firme	172
1.8.2. Dodatne sestavine firme	173
1.8.3. Pogojno dovoljene sestavine firme.....	173
1.8.4. Nedovoljene sestavine firme	174
1.8.5. Uporaba firme	174
1.8.6. Nekatera pomembnejša načela firmskega prava	174
1.9. Varstvo novih sort rastlin	176
1.9.1. Prenos žlahtniteljske pravice in odstop uporabe žlahtniteljske pravice	178
1.10. Avtorska in sorodne pravice.....	179
1.10.1. Uvod	179
1.10.2. Računalniški programi kot avtorska dela	180
1.10.3. Prenos avtorskih pravic	180
1.11. Varstvo konkurence in potrošnikov	182
1.11.1. Uvod	182

1.11.3. Postopek odločanja Urada	186
IV. del, VREDNOSTNI PAPIRJI.....	187
1. Splošne značilnosti	187
1.1. Pojemnost in uvodni poudarki	187
1.2. Razvrstitev vrednostnih papirjev	190
1.2. Očrt nekaterih temeljnih značilnosti vrednostnih papirjev.....	192
1.2.1. Bistvene sestavine nematerializiranih vrednostnih papirjev	192
1.2.2. Izkazni papirji in izkazni znaki	192
1.3. Teorije o nastanku in pravni naravi vrednostnih papirjev	193
2. Menica.....	194
2.1. Pojem, bistvene sestavine in temeljne značilnosti menice	194
2.2. Načela meničnega prava.....	197
2.3. Oris vsebinskih značilnosti nekaterih meničnih sestavin (po določbah ZM)	
.....	200
2.3.1. Nekateri druge nebstvene sestavine menice	202
in menične klavzule	202
2.4. Menična dejanja	204
2.4.1. Izdaja (izstavitev) menice.....	204
2.4.2. Akcept	204
2.4.3. Prenos menice	205
2.4.4. Aval (menično jamstvo)	207
2.4.5. Intervencija.....	208
2.4.6. Razmnoževanje in prepisi menice	209
2.4.7. Predložitev in plačilo menice	210
2.4.8. Protest.....	211
2.4.9. Obvestilo (notifikacija) o protestu.....	212
2.5. Menične tožbe in zastaranje	215

2.6. Tožba iz neopravičene obogatitve	215
2.7. Zastavna in pridržna (retencijska) pravica	216
2.8. Trasirana lastna menica in trasirana menica na lastni ukaz.....	216
2.9. Bianco (blanko) menica	217
3. Delnica	218
3.1. Razvrstitev delnic.....	218
3.3. Obveznica.....	220
3.4. Zamenljive in dividendne obveznice po določilih ZGD-1	220

Uvod

1. Temeljni pravni pojmi

1.1. Panoge slovenskega pravnega reda

V prvem podrazdelku našega elektronskega učbenika bomo mimobežno orisali nekatere pomembne vsebinske značilnosti t.i. tradicionalnih pravnih panog, *ne* da bi pri tem tudi celovito obravnavali vsebinske prvine in razvojnost posamezne panoge.

V večini pravnih redov in tako tudi v našem pravnem sistemu lahko med tradicionalne pravne panoge štejemo: *ustavno pravo, civilno pravo, delovno pravo, dedno pravo, gospodarsko pravo, kazensko pravo, mednarodno pravo, upravno pravo*, itn.

Ustavno pravo vključuje pravne institute (ustanove), s katerimi urejamo temeljna vprašanja glede vprašanja: lastnine, človekovih pravic in temeljnih svoboščin, državne ureditve, zagotovitve temeljnih sistemskih okvirov gospodarskih in socialnih razmerij, itn. Ustavno pravo je pravna panoga, ki opredeljuje podlago našega celotnega pravnega reda in temeljnih pravil sožitja v njem. Poglavitni pravni vir našega ustavnega prava je : *Ustava Republike Slovenije*.

V *civilno pravo* spadajo norme, ki urejajo pravno lastniška (premoženjsko pravna) razmerja med enakopravnimi udeleženci. Civilno pravo - v grobem - tvorijo *tri* pravne panoge: stvarno, obveznostno (obligacijsko) in dedno pravo. V sestav civilnega prava pa sodi tudi t.i. *splošni del*. Vanj vključujemo tiste pravne norme, ki se nanašajo *na* celoto civilnega prava.

Stvarno pravo pri tem ureja pravice pravnih in fizičnih oseb ter oseb javnega

prava do določene stvari kot predmeta pravno lastniških razmerij. Obveznostno (obligacijsko) pravo sestavljajo norme, ki urejajo pravna razmerja *med* strankami (udeleženci) in pogodbeno razmerja. V dedno pravo sodijo pravne norme, s katerimi so urejene vse prvine dedovanja, torej od prehoda predmeta dedovanja, npr. stvari ali pravice zapustnika, na podlagi dednega naslova (zakon ali oporoka) na osebe iz dednega reda, do vseh drugih potankosti, npr. izračunavanja nujnega deleža, izpolnitve volila ipd.

V *delovno pravo* uvrščamo predvsem tiste norme, ki urejajo pravni položaj delavcev pri udejanjanju delovnega razmerja v zadevni gospodarski družbi oziroma organizaciji. V okvir te pravne panoge spada tudi urejanje pravnih vprašanj glede sklenitve delovnega razmerja, delovnega časa, odmorov, počitkov in dopustov, osebnih dohodkov delavcev, regresa za dopust, izobraževanja, pravice do stavke, varstva pri delu in varstva pravic delavcev. V Ustavi RS sta npr. v 49. in 50. členu opredeljeni pravici do svobode dela in socialne varnosti ter v 75. členu pravica do soodločanja, itn. Delavci pa v gospodarskih družbah in drugih organizacijah, npr. zavodih, v skladu z zakonom in kolektivnimi pogodbami določajo v svojih splošnih aktih tudi druge in skupne pravice, obveznosti in odgovornosti, ki so z zakonom ali drugimi predpisi in kolektivnimi pogodbami *le* načelno urejene, npr. glede nagrad in nadomestil za inovacije, ustvarjene v delovnem razmerju.

Gospodarsko pravo, oziroma kot je poimenovano v nekaterih evropskih državah, npr. Avstriji, Hrvaški, Nemčiji: *trgovinsko pravo*, lahko - v grobem - opredelimo kot sestav pravnih pravil, ki urejajo status gospodarskih (trgovinskih) družb, gospodarske pravne posle in druga razmerja subjektov gospodarskega prava na trgu, torej tudi npr. predpise intelektualni o lastnini, o varstvu potrošnikov in tudi predpise o vrednostnih papirjih.

Kazensko pravo (*materialno*) določa oziroma normira, katera protipravna dejanja gre zaradi njihove nevarnosti šteti za kazniva dejanja, ter hkrati določa njihove znake in kazni zanje.

Kazensko *procesno* pravo je sistem pravnih predpisov, ki določajo oblike in izvedbe procesnih dejanj in urejajo vsebino kazensko procesnih razmerij, ki sestavljajo kazenski postopek.

Mednarodno pravo oblikujejo pravne norme, ki urejajo razmerja med subjekti, priznanimi v mednarodni skupnosti. Ti subjekti pa so države, mednarodne organizacije in njihove specializirane agencije. V teoriji nekateri to panogo poimenujejo tudi mednarodno javno pravo.

Mednarodno *zasebno* pravo vsebuje kolizijske pravne norme, ki nam povedo, katero pravo moramo uporabiti za zadevna pravna razmerja s tujepravno sestavino (mednarodnim elementom).

1.2. Pravni viri gospodarskega prava

1.2.1. Pojem pravnega vira

V teoriji se v vsebinski krog vrstnega pojma *pravni vir* v splošnem uvrščajo *materialni, formalni* in *spoznavni* viri prava kot določujoče prvine omenjene pravne kategorije, torej pravnega vira. Med *materialne vire prava* štejemo najrazličnejše dejavnike, npr. ekonomske, sociološke, itn., ki sodoločajo, katera družbena razmerja naj bodo urejena s pravnimi normami, in kakšna naj bo njihova vsebina. S pojmom *formalni pravni viri prava* gre razumeti tiste pojavne oblike upovedenih pravnih norm, ki so predvidene v določenem pravnem redu, npr. ustava, zakoni, podzakonski predpisi, npr. uredbe, odloki, itn., ter drugi splošni akti. K formalnim pravnim virom smemo poleg ustave, konvencij, zakonikov, zakonov in podzakonskih predpisov - z določenimi omejitvami predvsem glede kroga naslovnikov - šteti tudi poslovne (trgovinske) običaje, uzance, gospodarsko prometne klavzule, splošne pogoje poslovanja, itn..

Med *spoznavne vire* prava pa uvrščamo dokumente in druge publikacije ter gradiva, ki rabijo celostnemu vsebinskemu spoznavanju pravnih norm in njihove ciljnosti ter namenskosti, npr. Uradni list Republike Slovenije; zbirke predpisov, komentarji predpisov itn.

V vsebinski krog pojma *mednarodni trgovinski oziroma gospodarski običaji* štejemo: trgovinsko prakso, običaje in standarde, ki se v mednarodni trgovini tako široko uporabljajo, da gospodarstveniki od svojih sopogodbenikov upravičeno pričakujejo, da bodo ravnali skladno z njimi. Za *nacionalne* in *krajevne* običaje pa štejemo tiste, ki so poslovnim ljudem znani na ozemlju določene države in na določenem krajevnem območju, na katerem se dejanje opravlja.

Običaje je v poslovni praksi seveda mogoče upoštevati le med tistimi subjekti, ki zadevni običaj poznajo in uporabljajo, na kar npr. opozarja tudi 1.odst. 9. člena Konvencije Združenih narodov o pogodbah o mednarodni prodaji blaga (Ur. l. SFRJ, št.10/84-MP), ki določa, da pogodbeni stranki zavezujejo tisti običaji, o katerih sta se zedinili, in praksa, vzpostavljena med njima. Če *ni* dogovorjeno drugače, se šteje, da sta stranki molče sprejeli za svojo pogodbo ali njeno sklenitev *običaj*, ki jima je bil znan in ki je splošno znan v mednarodni trgovini ter ga pogodbenice redno spoštujejo v istovrstnih pogodbah zadevne stroke.

1.1.2. Avtonomno gospodarsko pravo

Čeprav v pravni teoriji *ni* docela poenoteno, katere različice oziroma pojavnosti formalnih pravnih virov spadajo v vsebinski krog tega vrstnega pojma, smemo vanj uvrstiti: poslovne (trgovinske) običaje, uzance, formularne in tipske pogodbe, splošne pogoje poslovanja ter mednarodne trgovinske klavzule, (ICC Incoterms 2010).

1.1.3. Običaji

Z gospodarskimi oziroma poslovnimi (trgovinskimi) običaji razumemo uveljavljene in sprejete poslovne navade v gospodarskem prometu. V pravni teoriji se uveljavlja prepričanje, da imajo poslovni (trgovski) običaji *tri* temeljne značilnosti, in sicer *da*:

- se oblikujejo v poslovni praksi;
- so vsebinsko natančnejši od zakonov, ki le okvirno urejajo določeno področje;
- in da se po panogah ali strokah lahko razlikujejo, kadar npr. *niso* skupni za vse stroke (t. i. *vertikalni običaji*).

1.1.4. Uzance

Uzance so zbrani, načrtno urejeni, ubesedeni *in* objavljeni trgovinski običaji. Uzance praviloma sprejemajo le določeni subjekti, zvečine gospodarske (trgovinske) zbornice ali poklicna združenja gospodarstvenikov.

Tako kot razvrščamo običaje na splošne običaje, ki veljajo za vse stroke, in običaje, ki veljajo *samo* za posamezne stroke, tako tudi uzance razvrščamo na *splošne* in *posebne*.

OZ v 12. členu določa splošno načelo o veljavnosti uzanc in sicer tako, da se v obligacijskih razmerjih gospodarskih subjektov za presojo njihovih ravnanj upoštevajo poslovni običaji in praksa vzpostavljena med strankami, (podčrtal K.P.).

Ob splošnih uzancah (SU), sprejetih še v prejšnji državi, ki so že po sprejetju ZOR, zlasti pa *po sprejetju OZ izgubile na pomenu*, se zdaj uporabljajo v naši državi predvsem različice *posebnih* uzanc, ki se nanašajo na določeno dejavnost oziroma proizvod, npr.: posebne uzance za trgovanje z krompirjem, žitom, knjigami, itn. Z vidika poslovne prakse so npr. pomembne Posebne uzance v

gostinstvu (Ur. l. RS, št. 27/95). Citirane posebne uzance v gostinstvu npr. določajo, da sta temeljni načeli, ki jih morajo stranke upoštevati, načeli *poštenja in vestnosti*.

2. Razlaga pravni aktov

2.1. Pojem, pomen, predmet, subjekti, vrste

Če želimo ali moramo celostno uresničiti vsebino pravnih aktov kot podlage za ustvarjanje *in* uporabo prava, moramo razumeti vsebino, pomen in namen zadevnih pravnih aktov. To pa *ni* vselej lahko oziroma preprosto opravilo. To nalogo nam otežuje več razlogov, subjektivne in objektivne narave. Včasih gre za že omenjeno omejeno povednost določenih besed, pojmov ali izrazov. Lahko gre tudi za *ne* dovolj jasno ubesedeno sporočilnost določene pravne norme.

Vendar pa moramo poglobilni razlog za razlago in potrebo po razlagi pravnih predpisov iskati že v danosti njihove zasnove in vsebinske izpeljave. Pravni predpisi, predvsem zaradi svoje abstraktne narave in hkratne konkretnosti posameznih primerov, na katere se le-ti nanašajo, utegnejo biti včasih manj, včasih bolj nejasni. Prav to dejstvo pa ob nekaterih drugih, doslej že omenjenih, terja razlago pravnih aktov.

Ob tem se utemeljeno zastavljajo *tri* vprašanja:

- kateri pravni akti so predmet razlage,
- kdo lahko razlaga pravne akte,
- *in katere vrste razlage* pravnih aktov poznamo.

Nekateri avtorji sicer štejejo, da so predmet razlage *le* splošni pravni akti, predvsem zakoni, in da posamični akti *niso* predmet razlage. Vendar se zdi, da je sprejemljivejše gledišče, da so predmet razlage lahko *vsi* pravni akti - torej splošni in posamični, in tudi pravni red sam oziroma njegova temeljna načela, zlasti v primerih pravnih praznin.

Subjekte razlage pravnih aktov razvrščamo v *dve* skupini:

- v tiste razlagalce, katerih razlaga ima zavezujočo (obvezno) naravo, npr. državni organi oziroma oblastveni (upravni) organi, ko odločajo o konkretnih pravnih razmerjih, ali npr., če je zadevni oblikovalec sočasno tudi razlagalec pravne določbe, npr. če gre za nejasno oziroma *ne* dovolj sporočilno določbo (avtentična razlaga);

- nezavezujočo pravno naravo pa ima pojasnjujoča, teoretična razlaga pravnih strokovnjakov, npr. v komentarju ZGD-1.

S t.i. teoretično razlago pa se srečujemo pri vsebinsko zahtevnejših, zlasti

sistemskih zakonih. Gre torej npr. za razlago določil ZGD-1, ZASP-UPB3, ZPreZP, itn.

2.2. Metode in sredstva razlage prava

Za razlago pravnih aktov uporabljamo določena sredstva oziroma načine in metode. Opredeljevanje, poimenovanje ter razvrstitev sredstev in metod, ki se uporabljajo pri razlagi pravnih aktov in pravil v naši teoriji, ni poenoteno. Vendar smemo kot prevladujoč in večinski pristop šteti tistega, ki meni, da so se izoblikovale štiri temeljne in širše sprejete metode razlage prava: *jezikovna*, *logična*, *sistematična* in *namenska* (funkcionalna, teleološka) metoda, ki pa imajo še nekatere različice. Toda to ne pomeni, da gre razumeti razlago prava zgolj kot uporabo ene same metode ali sredstva, marveč gre zvečine za njihovo medsebojno dopolnjevanje in uporabo.

Z *jezikovno* razlago skušamo dognati pomen besed, izrazov in pojmov, tedaj jezikovnih znakov, ki so uporabljeni v pravnem aktu oziroma pravnem pravilu. Ta metoda zaradi vrste praktičnih in omejitvenih razlogov: možne vsebinske neustreznosti upoštevanja določene besede, pomen nekaterih izrazov, večpomenskosti nekaterih besed, npr. protest, (kot oblika nestrinjanja in tudi menično dejanje), ter včasih tudi zaradi neskrbne rabe vsebinsko ne dovolj določenih pojmov, npr.: zelo, veliko, malo, precej ipd., sama seveda ne zadošča, da bi docela zanesljivo ugotovili ratio legis, se pravi namen, ki ga želimo doseči z udejanjanjem določenega pravnega akta.

Z *logično* razlago naj bi se naslovnike pravnih norm prepričali o pravilnem umevanju zadevnega pravnega pravila. V njenem okviru so se izoblikovala tudi nekatera splošneje znana pravila *sklepanja*, npr. sklepanje:

- po *nasprotnem razlogovanju*. Gre za obliko razlage, pri kateri razlagalec pravnim pravilom dejansko pravzaprav dodaja nekaj, česar v njih sestavljalec neposredno ni opredelil;

- z *manjšega na večje*, predvsem pri sklepalnih (konkludentnih) dejanjih, npr. če je potnik vstopil v vlak, se sklepa, da je v pogodbenem razmerju z železniškim prevoznikom;

- od *večjega na manjše*, če imamo npr. pravico razpolagati z določeno stvarjo, imamo tudi pravico razpolaganja z delom te stvari; ali npr. če bi pravno pravilo določalo, da lahko direktor oziroma član uprave sklepa pogodbe do višine 500.000,00 eurov, lahko štejemo, da ima pravico do tega zneska skleniti poravnavo in tudi do opravljanja drugih pravnih dejanj v zvezi s sklenitvijo ter izpolnitvijo zadevne pogodbe do višine omenjenega zneska, torej do 500.000,00

eurov;

- po *podobnosti*, ki je v pravni teoriji poimenovano kot pravna oziroma zakonska analogija. Za potrebo po tovrstni razlagi gre tedaj, če v nekem posamičnem primeru iz pravne določbe ni mogoče neposredno ugotoviti pravno rešitev in moramo v takem primeru uporabiti tisto pravno pravilo, ki ureja podoben primer;

- o *soodvisnosti* (argument koherentnosti), npr. kadar *bi* neko pravilo dovoljevalo, drugo pa prepovedovalo določeno vsebino določenega pravnega razmerja. Pri tej razlagi se na *temelju podmene* o notranji povezanosti oziroma skladnosti pravnega reda skuša dokazati, da je eno izmed obeh primerjanih pravnih pravil neveljavno.

Če pri razlagi določenega pravnega predpisa upoštevamo njegovo vključenost *in* povezanost z drugimi sestavinami celotnega pravnega reda, gre za *sistematično* razlago prava. S to različico razlage prava skušamo torej ob iskanju *in* upoštevanju povezav med posameznimi deli pravnega sistema, ki naj bi bil enoten, notranje povezan in popoln, ugotoviti vsebino povsem določenega pravnega pravila z vidika sporočilnosti njegove umeščenosti v naš pravni red.

Namenska razlaga kaže na namen pravnega akta ter hkrati razkriva njegov *posebni* namen, ki je v globalnem skladen s splošnimi, skupnimi nameni, oziroma cilji določenega pravnega reda.

I. del

PRAVO DRUŽB

1. Statusno (korporacijsko) pravo

1.1. Uvod

Dosedanjo razvojnost *statusnega* gospodarskega ter korporacijskega prava na območju Republike Slovenije bomo obravnavali v tem razdelku našega učbenika le obrisno. Od leta 1862 naprej so se uporabljala določila avstrijskega trgovskega zakonika. Zatem so se po letu 1918 na našem ozemlju kot delu tedanje Kraljevine Jugoslavije uporabljala določila šestih trgovinskih zakonikov. Po 2. svetovni vojni so se v letih 1945 do 1988 uporabljala določila zakonodaje tedanje države (FLRJ in zatem SFRJ), v kateri so bila najprej urejevana t.i. državna gospodarska podjetja.

V tem okviru gre najprej omeniti Temeljni zakon o volitvah delavskega sveta in drugih organov upravljanja v delovnih organizacijah iz leta 1964. Zatem sta bila leta 1965 sprejeta Temeljni zakon o podjetjih in Zakon o sredstvih gospodarskih organizacij. Po ustavnih dopolnilih iz leta 1968 in spremembah ter dopolnitvah zakona o podjetjih se je del delovne organizacije lahko organiziral kot organizacija združenega dela (OZD). Delavski svet delovne organizacije pa je lahko določil, da je posamezni del delovne organizacije samostojna OZD *s statusom pravne osebe*.

OZD-om, ki so bile del delovne organizacije, je obseg samoupravnih pravic določal delavski svet.

Skupna značilnost vseh OZD so bili vanje združeni delavci, ki so združili delo in sredstva v družbeni lastnini pri uresničevanju pravice dela z družbenimi sredstvi.

Z ustavnimi dopolnili iz leta 1968 se je v pravni red bivše države vneslo pojmovnost, ki je zunaj naših meja *niso* uporabljali nikjer drugje. Tako so bili tedanji subjekti

gospodarjenja organizirani v različicah organizacij združenega dela, (vrstni, splošni, generični pojem).

Gospodarski osebki so bili lahko organizirani npr. v obliki temeljnih organizacij združenega dela, delovnih organizacij in sestavljenih organizacij združenega dela. Leta 1976 je bil v bivši državi sprejet *Zakon o združenem delu (ZZD)*, ki je omenjeno usmeritev pravno uredil zelo podrobno, celo drobnjakarsko in sočasno tudi vsebinsko omejujoče. Ob koncu leta 1988 je bil v SFRJ sprejet *Zakon o podjetjih*, s katerim je bilo dejansko priznано podjetništvo in tudi omogočeno ustanavljanje podjetij v zasebni, mešani in družbeni lastnini.

V primerjavi z določbami ZZD, je bil *Zakon o podjetjih* modernejši in seveda zasnovan na povsem drugačnih izhodiščih. Vendar pa je bil ta zakon v primerjavi s statusnim oziroma korporacijskim pravom v državah članicah Evropske unije pa tudi v drugih državah z demokratičnimi pravnimi ureditvami, podnormiran, saj so bila bistvena pravna vprašanja v zvezi z ustanavljanjem podjetij oziroma kapitalskih gospodarskih družb ter glede zagotavljanja njihove kapitalne varnosti v razmerjih do tretjih oseb urejena bolj obrisno in ne dovolj celovito

Vse naštetе oblike OZD so imele status pravne osebe, pri čemer so se morale temeljne organizacije obvezno združevati v delovne organizacije. Njihovo združevanje v sestavljeno organizacijo pa je bilo prostovoljno. Subjekt združevanja so bile lahko delovne organizacije brez temeljnih organizacij (enovite d.o.o) in tiste s temeljnimi organizacijami. Temeljne organizacije so bile ekonomsko samostojni subjekt, vendar pa so morale biti – kar moramo posebej poudariti - združene v pojavnih obliki delovne organizacije. Na trgu so nastopale s firmo delovne organizacije in s svojim imenom. Za obveznosti v pravnem prometu je taka OZD odgovarjala z vsemi svojimi sredstvi. TOZD pa je dodatno odgovarjala za delovno organizacijo in delovna organizacija za sestavljeno organizacijo, skladno z določbami medsebojno sklenjenega samoupravnega sporazuma o združevanju. Prav tako pa je TOZD lahko odgovarjala za obveznosti druge TOZD, če je tako določal samoupravni sporazum o združevanju v delovno organizacijo. Vrsto in način odgovornosti je podrobneje opredeljeval samoupravni sporazum o združevanju v delovno organizacijo oziroma v sestavljeno organizacijo.

V obdobju med leti 1976 do 1989 je bil sprejet kot najpomembnejši statusno pravni predpis *Zakon o podjetjih (ZP)*. Pravni red bivše države je znova, vendar predvsem okvirno, uvedel trg in tržne zakonitosti. Ta predpis je v načelu urejal podjetništvo na področju vseh lastninskopravnih oblik. Omogočal je ustanavljanje podjetij v zasebni, mešani in družbeni lastnini.

Gospodarski osebki so se po svojem pravnem položaju razlikovali od negospodarskih. Kapital pa je bil po določbah ZP podstat pravne osebe. V obdobju OZD pa se je za njihovo podstat štelo delo delavcev. Družbena lastnina ni bila več tako kot v obdobju OZD edina "lastninska" oblika. Postopno se je začela uveljavljati zasebna lastnina ter različne oblike mešane lastnine.

Zato se je po osamosvojitvi Republike Slovenije že julija 1991 začelo pripravljati nov zakon, ki se ga je že v prvi zakonodajni fazi poimenovalo *zakon o gospodarskih*

družbah. Ta zakon je bil sprejet v letu 1993 in zatem večkrat noveliran, zadnjič v Ur. l. RS, št.65/09, s poznejšimi dopolnitvami, (ZGD1-UPB3, v nadaljevanju *ZGD-1*).

Nova slovenska pravna ureditev pravnoorganizacijskih oblik podjetništva je moderna in je v zasnovi ter kategorialni členitvi skladna z novodobnimi usmeritvami v pravnih redih razvitejših evropskih držav, npr. Italije, Nemčije in Švice ins korporacijskimi direktivami Evropske unije.

Pri odločitvi glede izbire pravnoorganizacijske oblike se zainteresirana(e) oseba(e) lahko odloči(jo) za ustanovitev ene izmed pojavnostnih oblik gospodarskih družb, ki so urejene v ZGD-1, ali pa bo zadevni poslovni subjekt deloval kot samostojni podjetnik posameznik.

Gospodarska družba je (splošni) vrstni pojem in je v prvem odstavku 3. člena ZGD-1 opredeljena kot pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja *pridobitno dejavnost* kot svojo *izključno* dejavnost. Pravno naravo pridobitne dejavnosti pa ima vsaka tista dejavnost, ki se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička. Pri tem naj posebej omenimo določbo četrtega odstavka 3.člena ZGD-1, ki je taka kot v primerjalnem trgovinskem pravu, in po kateri se osebne in kapitalske družbe štejejo za gospodarske družbe tudi vselej tedaj, čeprav ne opravljajo pridobitne dejavnosti. Odločilno je torej pravnoorganizacijsko merilo (vodilo), ki opredeljuje statusne prvine zadevne prav Gospodarsko družbo lahko ustanovijo domače in tuje fizične ali pravne osebe. Lastnost pravne osebe *si* gospodarske družbe pridobijo z vpisom v sodni register, (1.odst. 5. člena).

Glede podlage za opravljanje dejavnosti po določbah ZGD-1 velja neomejevalno načelo, po katerem lahko gospodarske družbe opravljajo *vse* posle *razen* tistih, ki se po zakonu *ne* smejo opravljati kot gospodarski posli, npr. pranje denarja itn. Z zakonom pa se lahko tudi določi, da se lahko določene gospodarske posle opravlja *samo* v tistih družbah oziroma njihovih pravnoorganizacijskih različicah, ki bodo določene za opravljanje zadevnih poslov na temelju zakona (drugi odst. 6. člena).

Ob ZGD-1 urejajo statusna (korporacijsko-pravna) vprašanja gospodarskih osebkov, torej gospodarskih družb še drugi predpisi zakonski in podzakonski viri. Nekateri zakonski predpisi se neposredno nanašajo na posamezne institucije statusnega gospodarskega prava in vsebujejo določbe, ki so posreden pravni vir za to področje, npr. Zakon o vpisu v sodni register (*ZSReg-Upb2*), *Zakon o notariatu (ZN-UPB3)*, *Zakon o revidiranju, (ZRev-2, Ur.l. RS št. 65/08), itn.*

Področje “specializiranih” pravnih oseb z drugih področij, npr. bančništva in zavarovalništva urejajo posebni zakoni, ki urejajo pravni položaj, organizacijo in upravljanje posameznih vrst gospodarskih subjektov, zlasti njihov način opravljanja dejavnosti. Pri tem je treba omeniti predvsem Zakon o zadrugah, (*ZZad- UPB2, Ur.l. RS št. 97/09*). ki ureja položaj in status zadrug; organizacijo in delovanje finančnih organizacij ša ureja Zakon o bančništvu (*ZBan-1-UPB5*).

2.1.1. Krog podatkov objavljenih v gospodarskih družbah v slovenščini

V slovenskem jeziku kot našem uradovalnem jeziku morajo biti sestavljeni in objavljeni akti o ustanovitvi zadevne gospodarske družbe in drugi akti, ki so namenjeni družbenikom, osebam v delovnem razmerju oziroma so naslovljeni na naše državljane glede posamične gospodarske družbe. V primerih, da zakon določa dolžnost objave posameznih podatkov ali sporočil gospodarske družbe, se ti objavijo na spletni strani Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (AJPES). Če akt o ustanovitvi zadevne gospodarske družbe določa, da je treba objaviti posamezne podatke ali sporočila se le-ti objavijo ali na omenjeni spletni Strani AJPES ali v dnevniku, ki izhaja na celotnem območju naše države. Te podatke ali sporočila pa se tedaj, če družba tako glasilo ali elektronski medij ima, objavijo tudi v njem.

1.2. Sestav ZGD-1

Besedilo ZGD-1 je razdeljeno na deset delov in ima 709 členov.

I. DEL: *Skupne določbe* so razvrščene na 8 poglavij ter 70 členov.

II. DEL: *Podjetnik* v členih 71 – 75 se ureja pravni položaj podjetnika.

III. DEL: *Družbe*, ki je nesporno osrednji in vsebinsko najpomembnejši, je razdeljen na 7 poglavij, katerih vsebina je upovedena v členih 76 do 526. V omenjenih členih so urejene vse statusno-pravne določujoče prvine gospodarskih družb;

IV. DEL: *Povezane družbe* obsega določbe od 527. – 562. člena, ki so razdeljene na 6 poglavij.

V. DEL: *Gospodarsko interesno združenje* obsega vsebino 563. do 578. člena.

VI. DEL: *Statusno preoblikovanje družb* v sedmih poglavjih razvrščenih v členih 579 – 673 ureja to pomembno in pravno zahtevno problematiko.

VII. DEL: ureja tuja *podjetja ter podružnice* in je razvrščen na dve poglavij ter člene 674 – 683.

VIII. DEL: ureja *nadzor nad izvajanjem zakona* v enem samem členu, (684. čl.), določa krog naslovnikov in njihovih pristojnosti glede citiranega nadzora;

IX. DEL: *Kazenske določbe* zajema besedilo od 685. do 691. člena;

Zadnji X. DEL: *Prehodne in končne določbe*, ki prav tako kot VIII. DEL ZGD-1 ni razvrščen na poglavja, vsebuje pa določbe 692. do 709. člena.

Gospodarske družbe se po tretjem odstavku 3. člena ZGD-1 organizirajo v *eni* izmed naslednjih statusnopravnih oblik:

ali kot osebne družb: *družba z neomejeno odgovornostjo in komanditna družba*;

ali kot *kapitalske družbe*: družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba, komanditna delniška družba in evropska delniška družba.

ZGD-1 določa in ureja temeljna statusna korporacijska pravila ustanovitve in poslovanja gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov posameznikov in samostojnih podjetnic posameznic, povezanih družb, gospodarskih interesnih združenj, podružnic tujih podjetij in statusnega preoblikovanja.

V ZGD-1 se prenašajo direktiv Evropske skupnosti kar se podrobno ureja v 1. odst. 2. člena ZGD-1, pri čemer naj posebej opozorimo na pomen sprememb in dopolnitev citirane pravne norme z določbo 1. člena ZGD-1F, Ur.l. RS št. 32/12.

Razen številnih in podzakonskih predpisov se na obravnavanem področju korporacijskega prava neposredno uporabijo tudi primarni akti ES in sodna praksa Sodišča Evropskih skupnosti, (*glede na to, da je Slovenija od 2004 članica EU*) ter tudi uveljavljena korporacijska praksa v članicah EU.

V pravnoposlovni praksi se uveljavljajo tudi kodeksi podjetniške kulture oziroma korporacijskega upravljanja, npr. *Kodeks upravljanja javnih delniških družb*.

1.3. Načela ZGD-1

Pri proučevanju zasnove ZGD-1 in vsebine njegovih določil so razpoznavna nekatera vsebinsko pomembnejša *načela*, ki izhajajo iz ureditve pravnih kategorij, opredeljenih v ZGD-1. V okviru tega razdelka bomo opozorili samo na ključna načela ZGD-1:

Načelo enotnega zakona. Zunaj naših meja sta v grobem razpoznavna *dva* sistema urejanja statusnopravnih oziroma korporacijskih vprašanj. Tako je lahko pravna problematika trgovinskih (gospodarskih) družb urejena v *enem* samem zakonu, kot npr. v Franciji in Italiji. V Nemčiji in Španiji pa so pravnoorganizacijske oblike podjetništva urejene v več samostojnih zakonih, npr. v zakonu o delniški družbi, v zakonu o družbi z omejeno odgovornostjo, itn. Razlog, ki je govoril v prid *enotnemu* zakonu, je, da so določena vprašanja *skupna za vse* pravnoorganizacijske različice in so tako lahko urejena v splošnem delu ZGD-1..

Načelo omejenega števila pravnoorganizacijskih oblik (numerus clausus). V njih pa je dejavnost lahko opravljajo le v *eni* izmed zakonsko določenih pravnoorganizacijskih oblik gospodarskih družb in drugih v ZGD-1 urejenih subjektov, npr. v delniški družbi.

Načelo »pravne osebnosti«: vse gospodarske družbe so pravne osebe, (1. odst. 4. člena) V svetu obstajajo sistemi (npr. v Nemčiji in Avstriji), kjer določene trgovinske družbe nimajo lastnosti pravne osebe, čeprav pa imajo vse lastnosti pravnih oseb, npr.

javna trgovinska družba, in sistemi (npr. Francija, Italija), kjer so vse *trgovinske družbe pravne osebe*.

Načela firmskega prava: razvidnost dejavnosti in pravnoorganizacijske oblike, urejenost glede uporabe besede »Slovenija«, njenih izpeljank in kratic ter tudi imen držav in mednarodnih organizacij, varstvo slovenščine itn., (12. – 28. člen).

Načelo konkurenčne prepovedi za osebe, določene v ZGD-1, statutu ali aktu o ustanovitvi družbe, ki je potrebno zaradi zagotovitve varstva interesa gospodarskih družb in tudi interesa družbenikov oziroma delničarjev, npr. člani uprav in nadzornih svetov ter prokuristi ne smejo sodelovati v nobeni od naštetih »vlog«, pa tudi ne kot delavci v katerikoli drugi družbi ali kot podjetnik z dejavnostjo, ki je ali bi lahko bila v konkurenčnem razmerju z dejavnostjo delniške družbe, v kateri imajo omenjen položaj, npr. člana uprave, (41. in 42. člen).

Načelo varstva upnikov, je zagotovljeno tudi z odgovornostjo za obveznosti, skladno s ciljnostjo 7. člena ZGD-1 ter možnostjo spregleda pravne osebnosti (8. člen); in posredno tudi z obveznostjo vsebinske povednosti podatkov v *sporočilih*, ki jih družba pošlje določenemu naslovniku (45. člen), itn.

Načelo varstva pravic manjšinskih delničarjev (npr. 385. člen), ki ureja pravna vprašanja v zvezi z višino denarne odpravnine, ki jo mora izplačati za pridobljene delnice glavni delničar manjšinskim delničarjem. za pridobljene delnice.

1.4. Samostojni podjetnik posameznik (s.p.)

Samostojnega podjetnika posameznika ZGD-1 opredeljuje kot fizično osebo, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Njegov položaj se natančneje ureja v členih 71-75, s tem da se za podjetnika posameznika uporablja smiselno vrsta določil ZGD-1, ki se nanašajo na družbe, npr. glede dejavnosti (6. člen), firm (12. do 23. člen), sedeža (29. in 30. člen), podružnic (31. člen), prokure (33. do 37. člen) in poslovnih skrivnosti (39. in 40. člen).

Podjetnik lahko začne opravljati svojo dejavnost, ko je pri AJPES vpisan v Poslovni register Slovenije.

V prijavi za vpis v Poslovni register Slovenije pa mora podjetnik navesti:

- predlagan datum vpisa, ki je poznejši od dne vložitve prijave za vpis in ni daljši od treh mesecev od dne vložitve prijave za vpis;
- firmo podjetnika in podatke o sedežu;
- podatke o skrajšani firmi, če jo ima,
- da nima neporavnanih dospelih obveznosti iz njegovih prejšnjih poslovanj.

Podjetnik mora vsako spremembo zgoraj citiranih podatkov v 15 dneh po nastanku spremembe prijaviti AJPES. Prenehanje opravljanja dejavnosti pa mora podjetnik ali od njega za ta namen pooblaščen oseba prijaviti najmanj 15 dni pred. Določbe o prenehanju opravljanja dejavnosti se smiselno uporabljajo tudi, če podjetnik namerava podjetje prodati ali ga vložiti v zadevno gospodarsko družbo.

Obrtni zakon (ObrZ-NPB2, 26.11.2007) opredeljuje obrtne dejavnosti in določa postopek pridobitve mojstrskega naziva ipd. ter obrti podobne dejavnosti.

Pravico do opravljanja obrti podobne dejavnosti se pridobi z vpisom v obrtni register. Registrsko sodišče pošlje Obrtni zbornici Slovenije po vpisu v sodni register izvod registrskega lista za gospodarsko družbo, ki spada med majhne družbe, oziroma samostojnega podjetnika posameznika, in opravlja obrti podobno dejavnost. Davčni organ pošlje Obrtni zbornici Slovenije po vpisu v vpisnik izvod priglasitvenega lista samostojnega podjetnika posameznika, ki opravlja obrti podobno dejavnost. Obrtna zbornica Slovenije po uradni dolžnosti vpiše družbo ali samostojnega podjetnika posameznika, ki opravlja obrti podobno dejavnost, v obrtni register. Zoper sklep o vpisu je dovoljena pritožba. O pritožbi odloča ministrstvo za gospodarstvo.

Pogoj za pridobitev obrtnega dovoljenja je mojstrski naziv ali najmanj višja strokovna izobrazba ustrezne smeri z najmanj triletnimi izkušnjami.

Obrtno dovoljenje lahko pridobi tudi oseba, ki je:

- šest zaporednih let opravljala obrtno dejavnost kot samo zaposlena oseba ali kot poslovodni delavec
- tri zaporedna leta opravljala obrtno dejavnost kot samo zaposlena oseba ali kot poslovodni delavec, če se je predhodno vsaj tri leta usposabljala za to dejavnost, kar potrjuje z nacionalno priznano listino ali na drug način, ki ga pristojni strokovni organ šteje kot izpolnitev zahtev, itn.

1.4.2. Nastopanje podjetnika v pravnem prometu

Tako kot gospodarske družbe, ki nastopajo v pravnem prometu s svojo firmo, mora tudi podjetnik v pravnem prometu *poslovati*:

- s svojo firmo,
- z *označbo dejavnosti*,
- z *navedbo prebivališča*
- *ter z okrajšavo "s.p." (samostojni podjetnik)*.
- Firma podjetnika vsebuje:
- ime in priimek podjetnika, skrajšano oznako, da gre za samostojnega podjetnika (s.p.), oznako dejavnosti in morebitne dodatne sestavine,
- podjetnik lahko uporablja tudi skrajšano firmo, ki vsebuje vsaj njegovo ime, priimek in oznako s.p.
- poleg omenjene označbe dejavnosti in morebitnih dodatnih sestavin, npr. tudi

fantazijske dodatke, logotipe ali druge sporočilne grafične rešitve. Vendar pa *ne sme* vsebovati sestavin, ki bi kršile pravice drugih oseb *ali* jih spravljale v zмотo, npr. glede tega, kdo je imetnik zadevne pravice industrijske lastnine, itn.

Če podjetnik podjetje proda ali vloži v zadevno gospodarsko družbo, lahko kupec ali ta družba še naprej uporablja v firmi tudi ime in priimek podjetnika le, če le-ta s tem izrecno soglašata.

Podjetnik lahko uporablja *tudi skrajšano firmo*, ki vsebuje vsaj njegovo ime, priimek in označbo s.p. (2. odst. 72. člena).

Na vseh sporočilih, ki jih podjetnik pošlje *določenemu* naslovníku, mora biti poleg firme in sedeža podjetnika naveden tudi Njegova matična številka. Na sporočilih, ki jih podjetnik pošilja drugim osebam v okviru *obstojećih* poslovnih stikov, mora navesti *le* svojo firmo in sedež. Za *naročilnice*, ki bi jih izstavil podjetnik posameznik, velja smiselno tretji odstavek 45. člena, torej, da se le-te štejejo za sporočila določenemu naslovníku.

1.4.3. Poslovne knjige in letno poročilo

Način vodenja poslovnih knjig in sestavljanja letnih poročil za tiste podjetnike, katerih podjetja ustrezajo merilom za *srednje ali velike družbe*, se skladno s 3. odst. 53. člena uporabljajo določbe Osmega poglavja ZGD-1, (od 53. do 70. člena, razen 57. člena, ki ureja revidiranje).

Način vodenja poslovnih knjig in sestavljanja računovodskih izkazov za podjetnike, katerih podjetja ustrezajo merilom za majhne družbe pa ureja poseben Slovenski računovodski standard, (v nadaljevanju **SRS**; 2006) in sicer SRS 39.

Ne glede na tretji odstavek 54. člena ZGD-1, ki določa da lahko podjetnik vodi poslovne knjige po sistemu *enostavnega knjigovodstva* skladno z vsebino SRS 39, če ni v zadnjem poslovnem letu prekoračil *dve* od treh v 2. odst. 73. člena določenih meril, in sicer *da*:

- *povprečno* število delavcev *ne* presega *tri*,
- da so *letni* prihodki *nižji* od *50.000* evrov,
- da povprečna vrednost aktive, izračunana kot polovica seštevka vrednosti aktive na prvi in zadnji dan poslovnega leta, *ne presega 25.000* evrov. To velja tudi za podjetnika, ki začne opravljati dejavnosti in v prvem poslovnem letu *ne* zaposluje povprečno več kot tri delavce.

Sistem vodenja poslovnih knjig podjetnika se v skladu z opisanimi merili določi na podlagi podatkov iz zadnjega letnega poročila.

Ne glede na doslej zapisano pa podjetniku *ni* treba voditi poslovnih knjig in sestaviti letnega poročila, če izpolnjuje pogoje:

- o prihodkih iz dejavnosti,

- in o zaposlenih delavcih,
- ter o načinu preteklega ugotavljanja davčne osnove, ki jih zakon, ki ureja dohodnino, določa za zavezance za davek od dohodka iz dejavnosti, ki lahko pri ugotavljanju davčne osnove zahtevajo upoštevanje normiranih odhodkov. To velja tudi za podjetnika, ki *začne* z opravljanjem dejavnosti *in v prvem poslovnem letu ne zaposluje delavcev*.

1.4.4. Izbris podjetnika iz registra

AJPES po uradni dolžnosti izbriše podjetnika iz *Poslovnega registra Slovenije*, če se podjetnik statusno preoblikuje v kapitalsko družbo, če podjetnik v dveh zaporednih poslovnih letih *ne* predloži letnega poročila, in na podlagi obvestila pristojnega organa, da je s pravnomočnim aktom:

- ugotovljena smrt podjetnika, in če podjetnikov dedič v treh mesecih o pravnomočnosti sklepa o dedovanju *ne* obvesti AJPES, da v skladu s četrtem odstavkom 72. člena ZGD-1 *ne* nadaljuje zapustnikovega podjetja;
- odločil o stečaju podjetnika;
- izgnal podjetnika iz Republike Slovenije;
- prepovedal podjetniku opravljati dejavnosti, ker je ugotovil, da podjetnik *ne* izpolnjuje pogojev za opravljanje dejavnosti ali da dejavnosti *ne* opravlja.

2. Oris temeljnih pravnih značilnosti gospodarskih družb

2.1. Uvod. Pojem gospodarske družbe.

Gospodarska družba je (splošni, generični) vrstni pojem, ki je kot smo že omenili v pričujočem prvem delu našega elektronskega učbenika v prvem odstavku 3. člena opredeljena kot pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Pravno naravo pridobitne dejavnosti pa ima vsaka tista dejavnost, ki se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička. Pri tem naj posebej omenimo določbo četrtega odstavka 4. člen, ki je taka kot v primerjalnem trgovinskem

pravu, in po kateri se osebne in kapitalske družbe štejejo za gospodarske družbe tudi vselej tedaj, čeprav opravljajo dejavnost, ki *ni* pridobitna. Odločilno je torej pravnoorganizacijsko merilo (vodilo), ki opredeljuje statusne prvine zadevne pravne osebe. Gospodarsko družbo lahko ustanovijo domače in tuje fizične ali pravne osebe. Lastnost pravne osebe *si* gospodarske družbe pridobijo z vpisom v sodni register.

Za podlage za opravljanje dejavnosti velja neomejevalno načelo, po katerem lahko gospodarske družbe opravljajo *vse* posle *razen* tistih, ki se po zakonu *ne* smejo opravljati kot gospodarski posli, npr. pranje denarja itn. Z zakonom pa se lahko tudi določi, da se lahko določene gospodarske posle opravlja *samo* v tistih družbah oziroma njihovih pravnoorganizacijskih različicah, ki bodo določene za opravljanje zadevnih poslov na temelju zakona (drugi odstavek 4. člena).

Ob pravnoorganizacijskih oblikah osebnih in kapitalskih družb ZGD-1 ureja tudi:

- *dvojno družbo*. Zanj se šteje tista komanditna družba, v kateri je edini komplementar družba, pri kateri "*ni osebno odgovornih družbenikov oziroma so vsi komplementarji take družbe*" (152. člen).

Omeniti gre tudi umestitev pravne ureditve *gospodarskega interesnega združenja v določbe ZGD-1*. To pravnoorganizacijsko obliko lahko ustanovita dve ali več fizičnih oziroma pravnih oseb. Cilj gospodarskega interesnega združenja pa je olajševati in pospeševati pridobitno dejavnost svojih članov, izboljševati in povečevati rezultate te dejavnosti, *ne pa ustvarjanje lastnega dobička*. Dejavnost gospodarskega interesnega združenja mora biti torej v povezavi z gospodarskimi dejavnostmi članov in lahko ima v razmerju do teh dejavnosti le pomožno naravo.

Gospodarske družbe – naj zaradi pomena obravnavane členitve to ponovimo še enkrat – se lahko organizirajo v eni izmed naslednjih oblik, in sicer kot:

- **osebne družbe:** družba z neomejeno odgovornostjo in komanditna družba. Dodamo naj, da se je na temelju določbe 14. člena ZGD-1G v določbah ZGD-1 črtal (za 157. členom) naslov: *Tretje poglavje TIHA DRUŽBA in tudi celotno zakonsko besedilo od 158 do 167. člena*. Zato je bilo med Prehodne in končne določbe ZGD-1G uvrščeno tudi določilo 24. člena po katerem so z dnem uveljavitve citirane novele prenehale tihe družbe nastale po dosedanjih predpisih. Nosilec te družbe pa je naloženo, da morajo najpozneje v šestih mesecih po prenehanju zadevne tihe družbe napraviti obračun s tihim družbenikom in mu njegov vložek izplačati v denarju, razen če sta se z nosilcem tihe družbe s pogodbo dogovorila drugače. Za kršitelje omenjene obveznosti (družba nosilca tihe družbe, ki bi kljub prenehanju tihe družbe tihemu družbeniku omogočali pridobitev pravice do udeležbe pri dobičku je določena globa v razponu od 16.000 do 62.000 eurov, za odgovorno osebo nosilca tihe družbe in tihega družbenika pa globa od 4.000 do 5.000 eurov.
- **Kapitalske družbe:** družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba in komanditna delniška družba.

Gospodarsko družbo lahko ustanovi vsaka domača ali tuja fizična ali pravna oseba, razen če zadevni zakon *ne* določa drugače. Vse družbe razen tihe družbe, so pravne osebe in so kot pravne osebe lahko lastniki premičnin in nepremičnin, lahko pridobivajo pravice in prevzemajo obveznosti ter lahko tožijo ali so tožene, (2. odst. 4. člena).

Družbe pridobijo status pravne osebe z vpisom v sodni register. Če kdo pred vpisom družbe v register nastopa v njenem imenu, odgovarja osebno z vsem svojim premoženjem: če je teh oseb več, odgovarjajo solidarno. Družba lahko začne opravljati svojo dejavnost, ko je vpisana v register. Če drug zakon za začetek opravljanja določene dejavnosti določa še posebne pogoje za opravljanje te dejavnosti, lahko družba začne opravljati to dejavnost, ko izpolni posebne pogoje, določene z zadevnim drugim zakonom, npr. z ZBan-UPB5.

Povezane družbe so po 527. členu ZGD-1 pravno samostojne družbe, ki pa so v medsebojnem razmerju tako, da:

- *ima ena družba v drugi večinski delež;*
- *je ena družba odvisna od druge;*
- *so koncernske družbe;*
- *sta dve družbi vzajemno kapitalsko udeleženi;*
- *ali pa so povezane sa podjetniškimi pogodbami.*

Pri tem ZGD-1 omenjene različice povezovanja družb razvršča *na*:

- družbe v večinski lasti in družbe z večinskim deležem;
- odvisne in obvladujoče družbe;
- vzajemno kapitalsko udeležene družbe;
- ter družbe, pri katerih se pravno razmerje vzpostavi na temelju pogodbe obvladovanja in pogodbe o prenosu dobička.

Še zlasti pomembno pa se kaže razlikovanje med koncernom *in* holdingom.

Tako koncern *tvorijo*:

- ena obvladujoča in ena ali več odvisnih družb, povezanih pod *enotnim* vodstvom obvladujoče družbe (*dejanski* koncern);
- družbe, ki so povezane s pogodbo o obvladovanju (*pogodbeni* koncern);
- pravno samostojne družbe, povezane z enotnim vodstvom, *ne da bi bile pri tem družbe medsebojno odvisne* (koncern z razmerjem *enakopravnosti*). (530. člen).
- Pravno naravo *holdinške družbe* pa ima družba, ki ima v lasti *večino* deležev pravno samostojne družbe in opravlja predvsem dejavnost ustanavljanja, financiranja in upravljanja teh družb, v katerih ima tudi *večinski* delež.

2.2. Pravne značilnosti osebnih družb

2.2.1. Družba z neomejeno odgovornostjo (d.n.o.)

Družba z neomejeno odgovornostjo je družba dveh ali več oseb, ki odgovarjajo za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem in se ustanovi s pogodbo med družbeniki.

V primerjalnem pravu je ta pravnoorganizacijska oblika vsebinsko pravilneje poimenovana drugače kot pri nas, in sicer kot *javna trgovinska družba* (npr. v Nemčiji in Avstriji: Offene Handelsgesellschaft - OHG oziroma družba *s skupnim imenom* npr. v Franciji: Société en nom collectif - SNC in Italiji: Società in nome collettivo - S.n.c.)

V prvem odstavku 76. člena ZGD-1 je družba z *neomejeno odgovornostjo* opredeljena kot družba dveh ali več oseb, ki odgovarjajo za obveznosti družbe z *vsem* svojim premoženjem.

Ob tej pojmovni opredelitvi družbe z neomejeno odgovornostjo (v prihodnjem besedilu: *d.n.o.*) naj posebej opozorimo še na 77. člen, ki določa, da *se vselej* tedaj, kadar v določbah ZGD-1 *ni* izrecno urejeno drugače, zanjo uporabljajo pravila *o civilnopravni družbeni pogodbi*.

2.2.2. Pravna razmerja med družbeniki d.n.o.

Družbeniki v okviru načela pogodbene prostosti v d.n.o. torej *svobodno urejajo svoja* medsebojna pravna razmerja. Določila ZGD-1 se uporabljajo podredno, če družbeniki z družbeno pogodbo ne uredijo medsebojnih razmerij drugače. Notranja razmerja med družbeniki temeljijo na sedmih načelih, in sicer na *načelih*:

- *enakega obravnavanja družbenikov,*
- *dolžnosti skrbnega ravnanja družbenikov,*
- *konkurenčne prepovedi,*
- *skupnega vodenja poslov,*
- *medsebojnega nadzorstva,*
- *sorazmerne razdelitve dobička in izgube,*
- *in razpolaganja z deležem.*

V nadaljevanju bomo orisali vsebino nekaterih izmed *načel*, ki smo jih omenjali v uvodnem razdelku. Toda v okviru pogodbene prostosti lahko družbeniki razmerja med seboj uredijo drugače, npr. namesto, da bi sprejemali družbeniki, ki so upravičeni za vodenje poslov, odločitve soglasno, lahko s pogodbo določijo, da za veljavno sprejetje zadevnega sklepa zadošča *navadna večina*.

Družbenik d.n.o. je dolžan izpolnjevati prevzete obveznosti s skrbnostjo kot v lastnih zadevah.

Načelo skrbnega ravnanja nalaga vsakemu družbeniku d.n.o. dolžnost, izpolnjevati

prevzete obveznosti v zvezi s poslovanjem družbe s tako skrbnostjo kot v svojih zadevah, (1.odst. 81. člena). Gre tedaj za t.i. pravni standard, ki ga ZGD-1 ureja ob drugih pravnih standardih, npr. standardu vestnosti in poštenosti. Ob tem gre opozoriti še na druge pravne standarde npr. *standard dobrega gospodarstvenika in dobrega strokovnjaka v OZ, (6. člen)*. *Ravnanje s skrbnostjo kot v lastnih zadevah štejemo za najvišjo stopnjo skrbnosti, ki jo morajo družbeniki udeležati pri opravljanju vseh prevzetih obveznosti v skladu z družbeno pogodbo v d.n.o., npr. v zvezi z vplačilom vložka, vodenjem poslov, zastopanjem in opravljanjem drugih nalog v zvezi s poslovanjem družbe.*

ZGD-1 izrecno določa pravico in dolžnost družbenikov, da opravljajo *nadzor* nad poslovanjem d.n.o. Ker lahko vodijo posle družbe *vs*i družbeniki, se omenjena pravica uresničuje z *medsebojnim nadzorstvom*, ki ga opravlja vsak družbenik osebno. To *načelo* se uresničuje s pravico do obveščanja o poslovanju družbe in pravico vpogleda v družbine knjige, listine in dokumentacijo. V določbah družbene pogodbe te pravice *ni* mogoče omejiti ali celo izvzeti. Pravica do nadzora se lahko udeležanja tudi z medsebojnim dajanjem *navodil*, vendar mora biti ta oblika izvajanja nadzorne funkcije z družbeno pogodbo izrecno določena.

Po naravi je d.n.o. oblika družbe, ki v načelu "pripada" vsem njenim družbenikom. Zato tudi velja *načelo skupnega vodenja poslov* družbe. ZGD-1 izrecno določa obveznost in pravico vodenja poslov družbe. Vendar pa se posamezni družbeniki tej pravici in obveznosti iz utemeljenega razloga lahko odrečejo (91. člen). Ta pravica pa se jim lahko tudi odvzame (91. člen), oziroma jo lahko prenesejo na druge osebe, npr. če je to predvideno v družbeni pogodbi, jo lahko prenesejo na tretjo osebo.

Če je v d.n.o. *več* družbenikov, ki vodijo njene posle, imamo *dva* različna položaja:

- če so npr. za vodenje poslov v d.n.o. ABC upravičeni *vs*i družbeniki ali *več* družbenikov, je vsak izmed njih upravičen poslovati *sam*. Če *drug* družbenik, ki je upravičen voditi posle, *nasprotuje* izvedbi posla, se takega posla *ne* sme opraviti;
- če pa je v družbeni pogodbi določeno, da družbeniki, ki so upravičeni za vodenje poslov, poslujejo *samo skupno*, je potrebna za *vsak* posel privolitev *vseh* teh družbenikov, razen če bi bilo z izvedbo posla nevarno odlašati.

Vendar ob tem ne gre spregledati, da tedaj, če *je* z družbeno pogodbo vodenje poslov preneseno na enega ali več družbenikov, drugi družbeniki *ne* smejo voditi poslov v zadevni d.n.o.

2.2.3. Letni računovodski izkaz d.n.o. in razdelitev dobička ali izgube

Na koncu vsakega poslovnega leta se na temelju letnih računovodskih izkazov ugotovi dobiček ali izguba in se vsakemu družbeniku d.n.o. izračuna njegov delež pri dobičku oziroma izgubi. (1. odst. 94. člena)

Dobiček, ki pripada družbeniku, se *pripíše* k njegovemu kapitalskemu deležu.

Izračunani delež družbenika *pri izgubi* ter denar, ki ga je dvignil med poslovnim letom, pa se od kapitalnega deleža *odpišeta*.

Od dobička, ki ga je dosegla d.n.o., pripada vsakemu družbeniku najprej delež v višini 5 % njegovega kapitalnega deleža. Če pa ugotovljeni dobiček tega *ne* omogoča, se omenjeni deleži ustrezno znižajo, (1. odst. 95. člena).

Pri izračunu deleža dobička, ki pripada družbeniku, se plačila, ki jih je družbenik vplačal med poslovnim letom kot vložke, upoštevajo *v sorazmerju s časom*, ki je pretekel od zadevnega vplačila. Če je družbenik dvignil med poslovnim letom denar iz svojega kapitalnega deleža, se upoštevajo zmanjšani zneski *v sorazmerju s časom*, ki je pretekel *od* omenjenega dviga.

2.2.4. Pravna razmerja med družbeniki

Družbeniki *v zadevni d.n.o. lahko urejajo medsebojna pravna razmerja docela svobodno. Ureditev notranjih razmerij po določbah ZGD-1 se uporabi le*, če se družbeniki drugače *niso* dogovorili z družbeno pogodbo. Zakonska ureditev pravnih razmerij med družbeniki je zato *le* podredne narave.

2.2.5. Pravna razmerja družbenikov do tretjih oseb

Za obveznosti d.n.o. *podredno* odgovarjajo upnikom *vsi* družbeniki z *vsem* svojim premoženjem. Če družba upniku na njegovo pisno zahtevo ne izpolni obveznosti, pa odgovarjajo *vsi* družbeniki *solidarno*.

Noben drugačen dogovor družbenikov o njihovi odgovornosti do tretjih oseb nima pravnega učinka.

Upoštevati pa moramo, da je bilo pri nas pred uvedbo eura kar nekaj d.n.o. ustanovljenih tako, da sta oba družbenika prispevala vsak le po 1.000 SIT (približno 4 eure), kar narekuje posebno pozornost ustreznega zavarovanja plačila pri poslovnih stikih s takšnimi d.n.o., zlasti z vidika velikosti oziroma obremenjenosti dejanskega zasebnega premoženja družbenikov, npr. obremenjenosti s hipotekami.

2.2.6. Izločitev in izključitev družbenikov

V vsebinski okvir vrstnega pojma *izločitev* se po določbah ZGD-1 uvrščata *dve* pojavnosti, in sicer *prostovoljna* izločitev (odpoved in prenos deleža na novega družbenika). S *prisilno* izločitvijo pa gre razumeti npr. odpoved enemu izmed

družbenikov, zahtevo po prenehanju d.n.o., zaradi smrti enega izmed družbenikov ali stečaja družbe.

Če je enemu izmed družbenikov prenehalo članstvo v združbi, ima le-ta predvsem *pet* upravičenj:

- vrnitev predmetov, ki jih je dal družbi v uporabo,
- do denarnega nadomestila, ki se izračuna na podlagi njegovega deleža v premoženju d.n.o.,
- oprostitvev dolgov d.n.o. in drugih obveznosti, ki so nastale po prenehanju njegovega članstva,
- zagotovitev zavarovanja za morebitne nezapadle dolgove d.n.o.,
- pravico zahtevati obračun in poročilo o tistih tekočih poslih, ki niso bili dokončani do trenutka njegove izločitve iz zadevne d.n.o.

2.2.7. Prenehanje in likvidacija d.n.o.

ZGD-1 v 105. členu določa osem podlag prenehanja d.n.o., in sicer:

- potek časa, za katerega je bila ustanovljena d.n.o.,
- sklep družbenikov o prenehanju d.n.o.,
- stečaj,
- *smrt družbenika ali prenehanje družbenika, razen če družbena pogodba izrecno ne določa v omenjenih primerih kaj drugega,*
- *odpoved,*
- *sodna odločba,*
- *če se število družbenikov zmanjša pod dva, razen v primeru iz 115. člena, po katerem vselje tedaj, če iz kateregakoli razloga ostane v družbi en sam družbenik, mora le-ta v enem letu ukreniti vse potrebno, da prilagodi družbo pogojem ZGD-1, ali nadaljevati dejavnost kot podjetnik, sicer d.n.o. preneha.*
- *in v drugih primerih določenih z zakonom.*

V vseh v prejšnjem odstavku našega elektronskega učbenika naštetih primerih, razen pri stečaju, se opravi likvidacija. Za likvidacijo d.n.o. smiselno uporabljajo določbe ZGD-1 o likvidaciji delniške družbe, (od 403. člena do 424. člena). Likvidacijo opravljajo kot likvidacijski upravitelji *vsi družbeniki*, razen če je s sklepom družbenikov ali z družbeno pogodbo zaupana posameznim družbenikom ali tretjim osebam. Več dedičev enega družbenika mora imenovati skupnega zastopnika. Na predlog osebe, ki ima pravni interes, lahko iz utemeljenih razlogov imenuje likvidacijske upravitelje sodišče, ki v takem primeru lahko za likvidacijske upravitelje imenuje tudi osebe, ki *niso* družbeniki.

Likvidacijske upravitelje morajo prijaviti za vpis v sodni register *vsi družbeniki*.

Enako velja tudi glede vsake spremembe likvidacijskih upraviteljev ali njihovih pooblastil za zastopanje. Ob smrti družbenika se lahko vpis opravi tudi *brez* sodelovanja dedičev pri priglasitvi, če tako sodelovanje preprečujejo posebni zadržki in če je mogoče razumno domnevati, da priglasitev ustreza dejanskemu stanju. Vpis sodno imenovanih likvidacijskih upraviteljev in vpis sodnega odpoklica likvidacijskih upraviteljev se opravi po uradni dolžnosti. Likvidacijski upravitelji morajo shraniti svoj podpis pri registrskemu organu. Likvidacijski upravitelji morajo dokončati tekoče posle, izterjati terjatve, vnovčiti preostalo premoženje in poplačati upnike; za dokončanje nedokončanih poslov smejo sklepati tudi *nove posle*.

Likvidacijski upravitelji torej zastopajo zadevno d.n.o. Če obstaja *več* likvidacijskih upraviteljev, lahko samo skupno opravljajo dejanja, ki se nanašajo na likvidacijo, razen če je določeno, da lahko poslujejo tudi posamično, vendar mora biti taka določba vpisana v sodni register. V razmerju do udeležencev *morajo* likvidacijski upravitelji *tudi če jih je* imenovalo sodišče, upoštevati odločitve, ki so jih glede vodenja poslov *udeleženci soglasno sprejeli*.

Likvidacijski upravitelji morajo k svojemu podpisu in dosedanji firmi dodati pristavek *“v likvidaciji”* in sestaviti obračun ob začetku ter tudi ob koncu likvidacije, torej t.i. *začetni in končni likvidacijski obračun*. Po plačilu dolgov pa likvidacijski upravitelji razdelijo preostalo premoženje družbe med družbenike v sorazmerju s kapitalskimi deleži, ki se ugotovijo na podlagi končnega *likvidacijskega obračuna*.

Tedaj, če premoženje zadevne gospodarske družbe *ne* zadošča za poplačilo obveznosti družbe in kapitalske deleže družbenikov, ga morajo družbeniki dopolniti za manjkajoči znesek v razmerju, po katerem morajo pokrivati izgubo. Če od enega družbenika *ni* mogoče dobiti zneska, ki bi ga le-ta sicer moral plačati, morajo drugi družbeniki za izpad plačila poskrbeti *v sorazmerju z njihovimi kapitalskimi deleži*. Po končani likvidaciji morajo likvidacijski upravitelji prijaviti izbris družbe iz sodnega registra.

Poslovne knjige in knjigovodske listine družbe, ki je prenehala, se izročijo v hrambo enemu od družbenikov ali tretji osebi. Če *ni* sporazuma, *določi* družbenika ali tretjo osebo sodišče.

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- *Na kaj vas spominja vsebina načel, ki se nanašajo na notranja razmerja med družbeniki?*
- *Opredelite vsebino teh načel in razmislite, zakaj je potrebna takšna ureditev?*

2.3. Komanditna družba

2.3.1. Uvod

Komanditna družba je po določilu 135. člena ZGD-1 družba dveh ali več oseb, v kateri najmanj en družbenik odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem (komplementar), medtem ko najmanj en družbenik za obveznosti družbe ne odgovarja (komanditist).

Firma komanditne družbe mora vsebovati priimek najmanj enega komplementarja ter kratico k.d.

V firmo k.d. je prepovedano vnašati imena komanditistov. Če je v zadevni k.d. več komplementarjev, se v firmi navaja priimek *samo* enega komplementarja in mora firma vsebovati tudi navedek, da je *več* komplementarjev.

Za komanditno družbo se uporabljajo tudi določbe ZGD-1, ki veljajo za družbo z neomejeno odgovornostjo, razen če v drugem poglavju ZGD-1, torej poglavju o komanditni družbi, *ni* izrecno določeno kaj drugega, kot npr. glede kršitve prepovedi konkurence po 139. členu.

Ob tem naj opozorimo, da za družbenike v k.d. *veljajo* tiste določbe ZGD-1, ki se nanašajo na d.n.o., npr. *glede*:

- *dolžnosti skrbnega ravnanja,*
- *vračila za izdatke pri ustanovitvi družbe,*
- *dolžnosti plačila obresti, če vložek, določen z družbeno pogodbo, ne bi bil vplačan pravočasno,*
- *in dolžnosti spoštovanja konkurenčne prepovedi med komplementarji.*

Pravna razmerja med družbeniki komanditne družbe se urejajo z *družbeno pogodbo*.

Vsi komplementarji so praviloma upravičeni za zastopanje družbe, razen če ni v družbeni pogodbi določeno, da je posamezni ali več komplementar(jev) izrecno izvzet(ih) od zastopanja. V družbeni pogodbi se *lahko tudi določi*, da so za zastopanje družbe upravičeni *vsi* ali *nekateri* komplementarji. Toda *vsi ali* le nekateri komplementarji morajo nastopati *samo skupaj*.

Komplementarji, ki so upravičeni do skupnega zastopanja, lahko med seboj izberejo *in* pisno *pooblastijo* posameznega komplementarja za izvršitev vseh poslov ali pa samo za opravljanje določenih vrst poslov. Za izjavo volje družbi zadostuje, da je izjavljena *enemu izmed upravičencev* do skupnega zastopanja.

Komplementar *ne* sme prenesti upravičenja za vodenje poslov na tretjega, če tega izrecno *ne* dovoljujeta družbeno pogodba ali drugi družbeniki. Komanditisti po določilih ZGD-1 *niso* upravičeni voditi poslov družbe.

Vendar pa se lahko na komanditista prenese opravljanje določenih poslov na podlagi

komplementarjevega pooblastila. Komanditist lahko ima poslovno pooblastilo in prokuro. V vseh treh primerih komanditist *ne* odgovarja za obveznosti družbe kot komplementar, ker sodeluje pri opravljanju poslov na podlagi komplementarjevega izvedenega pooblastila.

Z vidika odgovornosti do tretjih oseb velja po vpisu komanditne družbe v register v razmerjih do upnikov družbe za komanditistov *tisti* vložek, ki je vpisan v sodni register in zato se upniki ne morejo sklicevati na povečanje komanditistovega vložka, ki *ni* vpisan v register, razen če jim je družba povečanje njegovega vložka *sporočila* na drug primeren način.

Dogovor družbenikov, s katerim bi se komanditistu plačilo vložka odpustilo *ali* odložilo, na upnike *nima* pravnega učinka. Posebej naj poudarimo, da je po 148. členu zmanjšanje komanditistovega vložka v razmerju do upnikov *brez* pravnega učinka *vse* dotlej, dokler *ni* vpisano v sodni register.

Komanditisti so po določilih ZGD-1 v138. členu in tudi glede na večinski pristop drugih evropskih korporacijskih ozr. statusnopravnih zakonodaj, *izvzeti iz zastopanja družbe*. Komanditist je lahko vključen v zastopanje zadevne komanditne družbe na temelju *pisnega pooblastila*, s katerim se mu podeli prokura *ali* se mu podeli posebno pooblastilo, (144. člen). *Posebno pooblastilo* je dejansko t.i. izvedeno pooblastilo, torej ni izvorno pooblastilo, ki bi bilo vključeno v družbeno pogodbo. V družbeni pogodbi pa je lahko določeno, da mora komplementar dati pooblastilo ali prokuro komanditistu. Komanditist komanditne družbe torej *ne* more nastopati v pravnem prometu kot zastopnik družbe po 32. členu ZGD-1, temveč *le* kot njen pooblaščenec.

Komplementarji odgovarjajo za obveznosti komanditne družbe *do tretjih z vsem svojim premoženjem*.

Komanditist je dolžan pokrivati tudi izgubo družbe, vendar le do zneska kapitalskega deleža, če tudi njegov kapitalski delež *ni* v celoti vplačan. S takšno določbo se varuje pravni položaj komanditista, ki v primeru izgube družbe *ne* more izgubiti več, kot znaša vrednost njegovega kapitalskega deleža. Če pa je komanditistov delež v celoti vplačan, se ob izgubi komanditne družbe, to izgubo *krije z vrednostjo njegovega deleža v zadevni komanditni družbi*.

2.3.2. Prenehanje k.d.

Komanditna družba *preneha* na temelju enakih razlogov, kot smo jih opisali ob prenehanju d.n.o., v razdelku 2.2.7. pričujočega elektronskega učbenika, s tem *da je posebnost sestava k.d. v tem*, da mora imeti ta različica osebne gospodarske družbe, če želi obstajati, vedno v svojem sestavu najmanj enega komplementarja *in* najmanj enega komanditista. Če umre edini komanditist v komanditni družbi, komanditna družba *ne preneha*, ampak mora komplementar v roku enega leta pridobiti vsaj enega komanditista. Če bi pa pridobil samo enega komplementarja ne pa tudi komanditista, mora v tem

primeru komanditno družbo preoblikovati v družbo z neomejeno odgovornostjo.

2.4. Dvojna družba

Glede na določbo 152. člena ZGD-1 ima pravno naravo dvojne družbe *tista* komanditna družba, v kateri je edini komplementar družba, v kateri *ni* osebno odgovornih družbenikov, oziroma so *vsi* njeni komplementarji *kapitalske družbe*.

Poleg okvirno omenjene *določujoče* pravne značilnosti dvojne družbe gre opozoriti še na *tri* njene pomembne vsebinske prvine:

- dvojna družba je temeljna, pravnoorganizacijska oblika *združevanja* osebnih in kapitalskih družb;
- *obe* v dvojno družbo združeni družbi sta pravno ločeni *in* samostojni.
- dvojna družba je *ciljna* umestitev dveh pravnoorganizacijskih oblik podjetniške pobude v nov subjekt, v katerega pa se *ex lege* ne smejo *preoblikovati* kapitalske družbe, (154. člen).

2.4.1. Firma dvojne družbe

Za firmo dvojne družbe se uporabljajo vse določbe firmskega prava iz 12. do 28. člena. Posebnost pa je v tem, da dvojna družba v pravnem prometu *uporablja dvojno* firmo, torej firmo *obeh* vanjo umeščenih pravnih oseb, *npr.*:

- firmo komplementarja;
- in firmo komanditne družbe.

Razlog za to "dvojnost" firme sta *dve* vanjo združeni pravni osebi: *komplementar*, ki je kapitalska družba, torej družba *brez* osebno odgovornih družbenikov, *in komanditna družba* ali *komanditna delniška družba*. Ob tem naj opozorimo še na določbo 28. člena ZGD-1, po kateri se mora v firmo komanditne družbe, pri kateri je komplementar družba, *vnesti* popolno firmo družbe *kot družbenika*.

Na *vseh* poslovnih listinah *mora* biti *poleg* firme dvojne družbe navedeno *tudi* ime poslovdje, če je komplementar družba z omejeno odgovornostjo, oziroma članov uprave, če je komplementar dvojne družbe delniška družba. Pri vodenju poslov dvojne družbe *mora* biti ob podpisu fizične osebe dodana *tudi* komplementarjeva firma.

2.4.2. Možne pojavnosti dvojnih družb in zakonske prepovedi glede preoblikovanja in ustanavljanja dvojnih družb

Pred omembo številnih možnih pojavnosti dvojnih družb naj najprej opozorimo na *dve* pomembni zakonski prepovedi:

- dvojna družba ne more biti komplementar v komanditni družbi. Gre tedaj za zakonsko prepoved ustanavljanja t.i. *večkratnih* družb, ki je potrebna zaradi varstva pravnega prometa;
- kapitalske družbe, torej delniška družba, komanditna delniška družba in družba z omejeno odgovornostjo se *ne* smejo preoblikovati v dvojno družbo, za razliko od osebnih družb. Vzrok za omenjeno *prepoved* gre iskati v dejstvu, da bi se z dopustitvijo preoblikovanja kapitalskih družb v dvojno družbo dejansko dovolila le t.i. povnanjena sprememba, *ne* da bi sočasno omenjeno preoblikovanje pomenilo *tudi* vsebinske spremembe. Če bi zakonodajalec namreč dovolil preoblikovanja kapitalskih družb v dvojne družbe, bi dopustil možnost ločevanja *med* upravljanjem *in* samostojnim opravljanjem pridobitne dejavnosti kot izključne dejavnosti v zadevni dvojni družbi.

Dvojne družbe pa se lahko ustanovijo npr. tako, da je družba z:

- omejeno odgovornostjo kot komplementar vključena v več komanditnih družb;
- omejeno odgovornostjo je edini komplementar v komanditni družbi. Družba z omejeno odgovornostjo pa je bila ustanovljena prav zaradi upravljanja in vključitve v komanditno družbo;
- omejeno odgovornostjo edini komplementar v komanditni družbi, vendar pa opravlja drugačno dejavnost kot komanditna družba, itn.

Po 157. členu se določbe obravnavanega razdelka (četrti oddelek 2. poglavja) uporabljajo tudi za d.n.o., pri kateri so vsi družbeniki osebne družbe. Pri novoustanovljeni dvojni družbi *ni* noben družbenik osebno dogovoren, saj so v funkciji njenih družbenikov kapitalske družbe.

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- Katere posebnosti ima dvojna družba, za razloček od drugih gospodarskih družb?
- Kateri so po vašem mnenju razlogi za ureditev preoblikovanja in ustanavljanja dvojnih družb ?
- Pojasnite razliko med statusom obrtnika in statusom samostojnega podjetnika!
- Katera izmed pravnoorganizacijskih oblik osebnih družb je zlasti primerna za družinska podjetja in zakaj?
- Katera izmed pravnoorganizacijskih oblik osebnih družb: omogoča omejitve odgovornosti družbenikom, ki to želijo; in sočasno ni priporočljiva za družbenike, ki si medsebojno ne zaupajo?

3. Kapitalske družbe

3.1. Družba z omejeno odgovornostjo

3.1.1. Uvod

Družba z omejeno odgovornostjo je kapitalska (gospodarska) družba, katere osnovni kapital sestavljajo osnovni vložki družbenikov. Vrednost osnovnih vložkov družbenikov je sicer lahko različna, vendar pa ne sme biti nižja od 50 evrov. To družbo lahko ustanovi eno ali več fizičnih oziroma pravnih oseb, ki postanejo z ustanovitvijo družbe družbeniki. Družba ima lahko največ 50 družbenikov, več kot 50 družbenikov pa ima d.o.o. lahko le tedaj, če to dovoli minister, pristojen za gospodarstvo, (3.odst. 473. člena).

*Družba z omejeno odgovornostjo, (v prihodnjem besedilu elektronskega učbenika: **d.o.o.**) je združek osebne udeležbe in osebnega udejanjanja podjetniških zamisli s kapitalsko organizacijo zadevne gospodarske družbe. Izkazala se je kot zelo ustrezna oblika za tiste družbe, ki po številu družbenikov, po organizaciji notranji družbe in tudi po velikosti kapitala niso prikladne za ustanovitev delniške družbe.*

V 471. členu je d.o.o. opredeljena kot gospodarska družba, pri kateri mora *osnovni kapital* znašati vsaj 7500 eurov in je sestavljen iz osnovnih vložkov družbenikov.

Če pa se za ustanovitev d.o.o. zagotovijo tudi *stvarni* vložki, morajo družbeniki *pred* prijavo za vpis d.o.o. v sodni register sestaviti in podpisati *poročilo* o stvarnih vložkih. V njem se navedejo *predmeti* stvarnih vložkov in dejstva, ki dokazujejo, da vrednost stvarnega vložka *ni* manjša od višine prevzetega osnovnega vložka, in morebitne obremenitve stvarnega vložka, npr. vrednost računalniškega programa, ki omogoča racionalizacijo skladiščenja blaga xy, znaša 5.000 eurov, vendar je bila zanj sklenjena licenčna pogodba z gospodarsko družbo ABC, d.o.o.

Če znaša skupna vrednost, za katero se dajejo stvarni vložki, več kot 100.000 eurov, morajo družbeniki, ki prispevajo stvarne vložke, na svoje stroške zagotoviti, da stvarne vložke oceni revizor, revizorjevo poročilo je sestavni del poročila iz prvega odstavka 476. Člena ZGD-1.

Če pa se v d.o.o. vlaga podjetje, je treba poročilu priložiti bilanco stanja *in* izkaz uspeha podjetja za zadnji dve poslovni leti.

Družbeniki d.o.o. morajo tudi zagotoviti sredstva za ustanovitev *sorazmerno* z višino svojih osnovnih vložkov.

Na temelju osnovnega vložka in sorazmerno z njegovo vrednostjo v osnovnem kapitalu d.o.o. pridobi družbenik *svoj poslovni delež v njej*. Toda vsak družbenik lahko ob ustanovitvi d.o.o. prispeva *le en* osnovni vložek in ima *le en* poslovni delež.

Pozneje pa lahko poslovni delež pripada eni *ali* več osebam. Vendar tedaj, če poslovni delež pripada več osebam, uresničujejo pravice in odgovarjajo za obveznosti iz poslovnega deleža te osebe *skupno*. Družbeniki, ki so imetniki istega poslovnega deleža, se lahko sporazumejo, da *so v razmerju* med njimi samimi udeleženi *na* tem deležu po enakih ali različnih delih.

Če pa ustanavlja d.o.o. samo ena oseba kot ustanovitelj (*enoosebna d.o.o.*), sprejme *ta* oseba akt o ustanovitvi enoosebne d.o.o. za katerega pa *ni* potrebno, da je v obliki notarskega zapisa. Akt o ustanovitvi enoosebne d.o.o. je lahko tudi na posebnem obrazcu v pisni ali elektronski obliki.

Zaradi varnosti pravnega prometa je v 1. odst. 524.člena ZGD-1 določeno, da tedaj, če ustanovitelj *pred* prijavo družbe za vpis v register *ni* v celoti vplačal denarnega dela osnovnega vložka, mora za manjkajoči del zagotoviti tej enoosebni d.o.o. ustrezno *varščino*. Listino o varščini pa predložiti sodišču ob prijavi ustanvljajoče se d.o.o., za vpis v register.

Za vpis v sodni register mora poslovodja zadevne d.o.o. pri registrskem organu ali na točki *Vse na enem mestu (točka VEM)* in prijavi priložiti.

- izvornik ali overjen prepis družbene pogodbe oziroma ustanovitvenega akta pri enoosebni d.o.o.;
- seznam družbenikov in navedbo vložkov, ki so jih le-ti prevzeli;
- poročilo o stvarnih vložkih;
- potrdilo banke o depozitu denarnih vložkov z izjavo banke, da lahko družba s sredstvi prosto razpolaga;
- poročilo pooblaščenega revizorja o vrednosti stvarnih vložkov.

Družbeniki in poslovodje odgovarjajo d.o.o. *solidarno* za škodo, ki je povzročena namenoma ali iz hude malomarnosti in je nastala zaradi neizročitve ali nepravilne izročitve stvarnih vložkov in tudi zaradi previsoke ocenitve teh vložkov.

Prav tako kot družbeniki *in* poslovodje odgovarjajo tudi tiste osebe, *za račun katerih* so družbeniki prevzeli vložke. Te osebe se *ne* morejo sklicevati na nevednost zaradi takih okoliščin, ki so jih poznale ali *bi* jih ob skrbnosti dobrega gospodarstvenika *morale poznati* tisti družbeniki d.o.o., ki so na račun drugih družbenikov prevzeli zadevne vložke.

Pravice, ki jih imajo družbeniki pri upravljanju d.o.o., in način njihovega uresničevanja se določijo z družbeno pogodbo, razen če ZGD-1 *ne* določa drugače. Tako npr. 4. odst. 506. člena določa, da družba *ne* more uresničevati glasovalnih pravic iz lastnih deležev.

S podpisom družbene pogodbe ustanovitelj d.o.o. postane kot imetnik poslovnega deleža družbenik in pridobi pravice, ki mu gredo na podlagi določb ZGD-1 in družbene pogodbe. Pravice družbenika d.o.o. lahko členimo glede na njihovo vsebino: *na premoženjske in članske pravice*.

Premoženjske pravice so zlasti pravica do poslovnega deleža, pravica sodelovanja pri dobičku in delitvi likvidacijske mase. Med članske pravice pa npr. štejejo pravico do vodenja oziroma upravljanja v organih družbe. Glede na pravno podlago razlikujemo zakonske pravice, ki jih določa ZGD-1, in pravice, ki jih določa družbena pogodba (*pogodbene pravice*). V okvir zakonskih pravic štejejo *premoženjske* in *članske* pravice. Med pogodbene pravice pa uvrščamo pravice družbenikov, da lahko od d.o.o. terjajo, da le-ta v njihovo *korist* nekaj *da, dopusti ali opusti*.

Če bi se družbeniki odločili, da v *družbeno pogodbo* ne bodo uvrstili določb o upravljanju d.o.o., se bodo v takem primeru uporabljala določila 504. do 510. člena.

Družbeniki z ustanovitvijo d.o.o. želijo udeležati skupen cilj, pri čemer pa je d.o.o. oziroma "družbino podjetje" podlaga za uresničevanje tega cilja. Zaradi tega ZGD-1 določa, da je možno z družbeno pogodbo določiti, da mora družba v korist enega ali več družbenikov nekaj dati, storiti, dopustiti ali opustiti. Gre za možnost zadovoljevanja posebnih potreb posameznika ali pa več družbenikov v okviru poslovanja družbe. Pravica družbenika, da mu družba zagotavlja določene ugodnosti, je praviloma premoženjske narave in mora biti opredeljena v družbeni pogodbi.

Pravice družbenikov d.o.o. pa razvrščamo glede na njihovo vsebino *na*:

- *premoženjske*
- *in članske pravice*.

Premoženjske pravice so npr. pravice do *in* iz poslovnega deleža ter na tej podlagi *do* sodelovanja pri dobičku *in* morebitni delitvi likvidacijske mase d.o.o.

Premoženjska pravica družbenika je tudi njegova pravica do premoženja, ki je ostalo v družbi *po* opravljenem likvidacijskem postopku. Vendar pa imajo družbeniki pravico po opravljenem likvidacijskem postopku razdeliti premoženje družbe *šele* potem, ko so poplačani *vsi* dolgovi družbe in ko je sprejeto poročilo o poteku postopka likvidacije in predlog o razdelitvi premoženja po 416. členu. Likvidacijski upravitelj mora razdeliti premoženje družbe med družbenike v roku 30 dni *po* sprejetju sklepa *o* razdelitvi premoženja. Premoženje družbe v likvidaciji se razdeli med družbenike v sorazmerju z njihovimi deleži in ob uporabi določil *o* razdelitvi premoženja v d.d.

Pravna podlaga za pridobitev članskih premoženjskih pravic *je plačilo* osnovnega vložka ob ustanovitvi d.o.o. Družbenik na omenjeni podlagi s sorazmerno vrednostjo deleža v osnovnem kapitalu družbe pridobi poslovni delež. *Poslovni delež* se kot vrstni pojem se uporablja v različnih pomenih. Najprej družbeniku zagotavlja članstvo v d.o.o., predmet lastnine družbenika in podobno. Poslovni delež je torej splošni pojem za *vse* pravice *in* obveznosti, ki jih družbenik ima v družbi. Poslovni delež določa tudi položaj družbenika v razmerju *do* drugih družbenikov, zlasti pa pri uresničevanju upravljalških, članskih pravic. Poslovni delež je odvisen od vrednosti osnovnega vložka, zlasti pa od sorazmerja njegove vrednosti v razmerju *do* vrednosti osnovnega kapitala. Nominalna vrednost osnovnega vložka *je nespremenljiva* in mora biti določena v družbeni pogodbi. Vrednost poslovnega deleža pa je spremenljivka in *ni* določena v družbeni pogodbi, pa tudi *ni* vpisana v sodni register.

Zato, ker svoboda družbenikov *d.o.o.* glede urejanje medsebojnih razmerij v družbi *ni* neomejena, ZGD-1 napotuje tudi na vsebinsko najpomembnejše dolžnosti

družbenikov, ki izhajajo iz pravne narave družbe. Za družbeno razmerje med družbeniki samimi in družbeniki in družbo je zlasti pomembno načelo *vestnosti in poštenja ter zvestobe družbi*, saj morajo družbeniki udeležati interese in cilje družbe. To pa pomeni, da morajo spoštovati načelo *vestnosti in poštenja ter lojalnosti in zagotavljanja podpore* pri uresničevanju družbenih *ciljev*. Ob tem je *zaupnost* razmerja med družbenikom in d.o.o., zanje poglobitno vodilo ravnanja v zadevni d.o.o.

ZGD-1 s številnimi določbami, zlasti pa v okviru konkurenčne prepovedi, jasno uokvirja meje delovanja družbenika v d.o.o. z vidika opredelitve tega, kar bi lahko škodovalo interesom družbe, in mu sočasno nalaga določene postopke, ki prispevajo k uresničevanju njenih ciljev.

3.1.2. Ustanovitev d.o.o.- določujoče prvine.

D.o.o. lahko ustanovi ena ali več fizičnih oziroma pravnih oseb, ki postanejo z ustanovitvijo družbe njeni družbeniki.

D.o.o. se lahko ustanovi s pogodbo, ki mora biti sklenjena v obliki *notarskega zapisa*, podpisajo pa jo vsi družbeniki. Z družbeno pogodbo se določi, kako družbeniki v zadevni d.o.o. vplačajo denarne zneske osnovnih vložkov. Če ni določeno drugače, so vsi dolžni vplačati sorazmerni del svojega osnovnega vložka. Svoja vplačila pa morajo družbeniki d.o.o. opraviti tako, da seštevek njihovih vložkov znaša najmanj 7.500 eurov.

Osnovni vložek je lahko vplačan v denarju *ali* kot stvarni vložek oziroma stvarni prevzem, npr. s pravico industrijske lastnine, npr. s patentom, z vložitvijo osnovnih sredstev. Vendar pa mora biti *najmanj* tretjina osnovnega kapitala d.o.o. vplačana v denarju.

Družbenik ima lahko ob ustanovitvi samo en osnovni vložek samo en poslovni delež. Po ustanovitvi pa ima lahko družbenik *več* poslovnih deležev ali pa je soimetnik zadevnega poslovnega deleža z drugimi.

Poslovni delež lahko opredelimo kot *združek pravic in obveznosti*, ki se lahko prenašajo *od* odsvojitelja *na* prevzemnika, razen seveda osebnih pravic. Zaradi varnosti d.o.o. ZGD-1 uveljavlja *solidarno* odgovornost obeh pogodbenih strank za vse tiste obveznosti, ki so nastale do prijave in dokaza o prenosu določenega poslovnega deleža. Pravni temelj za *pridobitev* poslovnega deleža je sklenjena *pogodba v obliki notarskega zapisa*.

Odsvojitve ali *pridobitev* deleža v d.o.o. je lahko sklenjena v obliki prodajne, darilne, menjalne pogodbe. Za pridobitelja poslovnega deleža se šteje le tisti, ki poslovodji d.o.o. prijavi in dokaže, da je pridobil delež v njej.

Ob tem je treba upoštevati *dve* prisilni normi ZGD-1. Pred prijavo za vpis d.o.o. v sodni register mora vsak družbenik vplačati *vsaj četrtno* zneska osnovnega vložka (4. odstavek 475. člena). *Stvarni vložki* morajo biti izročeni družbi *pred* prijavo za vpis v register (6. odstavek 475. člena). Pogodba lahko določi v okviru prisilnih norm za posamezne družbenike *posebne obveznosti*, na primer, da morajo določeni družbeniki

vplačati osnovni vložek takoj ali, da mora biti le-ta višji, kot je zakonsko določen.

Družbenik d.o.o. pa lahko odsvoji tudi samo *en* del svojega poslovnega deleža tako, da nastane še *en* nov in samostojen poslovni delež. Vrednost preostalega poslovnega deleža oziroma *vrednost novega poslovnega deleža* po določilih ZGD-1 seveda *ne* sme biti nižja od. Za odsvojitev dela poslovnega deleža se smiselno uporabljajo pravila ZGD-1 o *prenosu* poslovnega deleža, (481. člen).

Poslovni deleži družbenikov d.o.o. se torej lahko odsvojijo in dedujejo. Z družbeno pogodbo se lahko tudi določi, da je za odsvojitev poslovnega deleža osebam, ki *niso* družbeniki, potrebno soglasje večine družbenikov ali vseh družbenikov. Določiti pa je treba tudi vse pogoje za izdajo soglasja o prenosu deleža. Če je *več družbenikov* pripravljenih kupiti določen poslovni delež, le-ti tudi *vsi* postanejo imetniki prodanega zadevnega poslovnega deleža.

3.1.3. Upravljalni sestav d.o.o.

Najprej kaže opozoriti, da vsakih dopoljenih 50 eurov osnovnega vložka daje družbeniku d.o.o. ob glasovanju na njeni skupščini *en* glas. Družbena pogodba sicer lahko določi, da imajo nekateri družbeniki večje število glasov na vsakih 50 eurov osnovnega vložka, ali pa da je glasovalna pravica nekaterih družbenikov v zadevni d.o.o. celo *omejena*, (1. odst. 506. člena), vendar pri tem seveda ne sme prizadeti individualnih družbeniških pravic, npr. pravice do informacij in vpogleda v knjige in spise ter pravice predlagati izključitev družbenika.

3.1.4. Skupščina družbenikov

Družbeniki sprejemajo sklepe na *skupščini* d.o.o. Vendar pa lahko družbeniki s pisno izjavo sklenejo, da se skupščina d.o.o. *ne* opravi. Sklep o tem morajo sprejeti *vsi* družbeniki. V takem primeru pošljejo družbeniki svoje glasove *poslovodji* pisno, telefonsko, telegrafsko ali z uporabo podobnih tehničnih sredstev, ki pa morajo zagotavljati verodostojno dokumentiranje glasovanja.

Skupščino d.o.o. skliče njen poslovodja, *tedaj* če naj družbeniki odločajo o zadevah iz 505. člena, npr.:

- o sprejetju letnega poročila in uporabi bilančnega dobička;
- zahtevi za vplačilo osnovnih vložkov;
- vračanju naknadnih vplačil;

- o delitvi in prenehanju poslovnih deležev;
- o postavitvi in odpoklicu poslovodij,
- oizr. o zadevah iz 508. člena;
- če je to nujno z vidika interesov družbe;
- če se z letno bilanco ali z bilanco med poslovnim letom ugotovi, da je izgubljena polovica osnovnega kapitala in v drugih primerih, določenih z zakonom ali družbeno pogodbo, npr. o sklepanju o zmanjšanju osnovnega kapitala d.o.o.
- da npr. le-ta ne znaša več zahtevanih 7.500 eurov, ampak npr. le 3.000 eurov.

v drugih primerih, določenih z zakonom ali družbeno pogodbo, npr. o sklepanju o zmanjšanju osnovnega kapitala d.o.o. Skupščino d.o.o. skliče njen poslovodja s priporočenim pismom, v njem pa mora biti naveden tudi dnevni red skupščine. To pismo o sklicu skupščine mora vsak družbenik prejeti najmanj petindvajset dni pred dnevno zasedanja skupščine.

Zaradi varstva pravic manjšinskih družbenikov 511. člen jasno določa, da družbeniki, katerih poslovni delež predstavljajo *najmanj desetino* osnovnega kapitala d.o.o., lahko sami zahtevajo sklic skupščine. Pri tem morajo navesti zadeve, o katerih naj bi skupščina d.o.o. odločala, in vzroke za njen sklic. Ti družbeniki pa lahko tudi zahtevajo, da se odločanje o določeni zadevi uvrsti na dnevni red *že* sklicane skupščine. Varstvo pravic manjšinskih družbenikov se v d.o.o. uresničuje na temelju uporabe načela pravne samopomoči, ki se udejanja s pravico družbenikov d.o.o., da sami skličejo in določijo dnevni red skupščine.

Družbeniki, katerih poslovni deleži znašajo *najmanj desetino* osnovnega kapitala, torej lahko *sami* skličejo skupščino ali uvrstijo zadevo na dnevni red tedaj, če njihova zahteva o sklicu skupščine ali uvrstitvi določene točke na dnevni red skupščine *ni* bila sprejeta ali če *so* bile osebe, na katere bi morala biti zahteva naslovljena, *odsotne*.

Skupščina odloča tudi o tem, ali bo družba plačala stroške za sklic skupščine ali razširitev dnevnega reda. Skupščina družbenikov veljavno odloča, če je na njej navzočih *toliko* družbenikov, da imajo *večino glasov* v skladu s prvim odstavkom 505. člena ZGD-1.,

Poslovodja je eden od *dveh* obveznih organov, ki jih mora imeti vsaka d.o.o. Drugi organ je *skupščina*, saj nadzorni svet *ni* obvezen, ampak zgolj fakultativni organ v d.o.o., razen v primerih, kadar je to izrecno določeno v ZGD-1. Poslovodja deluje v funkciji družbenikov, saj ga oni imenujejo in odpokličejo ter nadzorujejo njegovo delo, sočasno pa je tudi zastopnik družbe po 32. členu.

Za imenovanje poslovodje *so* pristojni družbeniki d.o.o., ki praviloma sprejmejo *sklep* o njegovem imenovanju na položaj poslovodje d.o.o. na *skupščini*. Lahko pa npr. s pisno izjavo sklenejo, da se skupščina ne skliče, in se dogovorijo, da bodo imenovanje opravili pisno. Pred tem se npr. sporazumejo o postavitvi poslovodje tako, da svoje glasove pošljejo določeni osebi. "Stari" poslovodja mora ugotoviti, koliko glasov je dobil kandidat za poslovodjo d.o.o.

D.o.o. ima enega ali več *poslovodij* (direktorjev), ki na lastno odgovornost vodijo njene posle in jo zastopajo. Če ima d.o.o. *več* poslovodij, mora družbena pogodba

določati, *ali* poslovdjje delujejo skupno *ali* kot posamični poslovdjje.

Za poslovdjjo d.o.o. se lahko imenuje vsaka fizična opravilno poslovno sposobna oseba. Lahko je družbenik ali pa tudi ne.

V družbeni pogodbi je lahko določeno, da se poslovdjja imenuje za *določen* čas, ki pa ne sme biti krajši od *dveh* let. Ista oseba je lahko za poslovdjjo vnovič imenovana, (2. odst. 515. člena).

V d.o.o. je smotno skleniti s poslovdjjem posebno *pogodbo*, ki jo sklepajo družbeniki. V tej pogodbi - praviloma - nadrobneje določijo pravice, obveznosti in odgovornosti poslovdjje, ki so v družbeni pogodbi opredeljene zgolj načelno.

Glede na bistvo načela svobodne odločitve družbenikov o postavitvi in imenovanju poslovdjje imajo družbeniki seveda tudi pravico, da na skupščini kadarkoli odpokličejo poslovdjjo, *ne* glede na to, ali je bil imenovan za določen ali nedoločen čas (449. člen), razen če *z družbeno pogodbo določijo*, da se poslovdjjo lahko odpokliče samo *iz* razlogov opredeljenih v njej.

- Odpoklic poslovdjje *bo* utemeljen, če huje *krši* konkurenčno prepoved ali onemogoči družbenikom uresničevanje njihovih pravic, ki jim pripadajo po zakonu ali po določbah družbene pogodbe.

Če je z družbeno pogodbo določeno, da ima d.o.o. nadzorni svet, se zanj smiselno uporabljajo določbe o delovanju organov vodenja in nadzora v delniški družbi, (2. odst. 255. člena in 263. člen). To pomeni, da je lahko član omenjenih organov vsaka poslovno sposobna fizična oseba, ki mora pri opravljanju svojih nalog ravnati v dobro družbe s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika in varovati poslovno skrivnost družbe ter da so solidarno odgovorni družbi za škodo, ki je nastala kot posledica kršitve njihovih nalog.

Č ima zadevna d.o.o. nadzorni svet, potem ta organ imenuje *in* tudi odpokliče poslovdjjo(e) družbe.. Z družbeno pogodbo pa se problematiko v zvezi z delovanjem nadzornega sveta d.o.o. lahko uredi tudi drugače.

Pri opredelitvi nalog poslovdjij, zlasti če jih je več, so lahko razlike v njihovih pristojnostih dokaj velike. Za *zastopanje* družbe so lahko pooblaščeni *le* posamezni člani poslovdjstva ali *vs*i skupaj. Lahko pa so pooblaščeni tudi *skupaj s prokuristom*. V družbeni pogodbi morajo biti zelo natančno opredeljene pristojnosti poslovdjstva. Obveznosti d.o.o. do poslovdjstva pa se zvečine urejajo s pogodbo *med* poslovdjstvom *in* d.o.o.

Poslovdjja d.o.o. je praviloma imenovan za *nedoločen čas*. V družbeni pogodbi zadevne d.o.o. je lahko tudi določeno, da se poslovdjja imenuje za določen čas, ki pa *ne* sme biti krajši od *dveh* let. Ista oseba je lahko ponovno imenovana za poslovdjjo (2. odst. 515. člena). Vnovično imenovanje po izteku mandata, če je bil poslovdjjev mandat opredeljen za določen čas, poteka po *enakih* pravilih kot prvo, vedno za čas, ki je določen v pogodbi (izjema je v primerih mandata za nedoločen čas). Imenovanje za nedoločen čas je primerno predvsem v majhnih d.o.o., kjer nek družbenik praviloma opravlja funkcijo poslovdjje.

Utemeljen razlog za odpoklic poslovdjje d.o.o. je, če bi bilo nadaljnje izvajanje

funkcije poslovodje škodljivo za družbo, npr. zaradi:

- zlorabe premoženja d.o.o. v lastno korist ali korist tretjega;
- vnašanja nesporazumov med člane posloводства;
- opuščanja dajanja obveznih poročil skupščini in nadzornemu svetu;
- sestavljanja nepopolnih ali neresničnih poročil;
- škodovanja dobremu imenu družbe s špekulativnimi posli;
- kršitve konkurenčne prepovedi in poslovne skrivnosti;
- nesposobnost vodenja d.o.o. ob sanaciji;
- uvedbe stečaja nad premoženjem poslovodje.

Posebej naj opozorimo, da član posloводства d.o.o. oziroma poslovodja *ne* sme izvajati pridobitniške dejavnosti brez soglasja skupščine ali nadzornega sveta na področju dejavnosti družbe, pa tudi ne sklepati poslov za lasten ali tuj račun (41. in 42. člen). Prepoved konkurenčne dejavnosti je lahko podrobneje urejena v družbeni pogodbi ali pa s posebno pogodbo. Tako se npr. lahko določi, da *ni* dovoljena kakršnakoli pridobitna dejavnost, tudi če *ne* gre za konkurenco družbi, vendar mora omejitev vedno temeljiti na interesu določene d.o.o. Poslovodja torej *ne* more brez dovoljenja d.o.o. postati član posloводства v drugi družbi ali biti družbenik v družbi, kjer bi jamčil s celotnim svojim premoženjem, npr. v d.n.o.

3.1.5. Pravica družbenika do informacij in vpogleda

Poslovodja mora družbenika na njegovo zahtevo nemudoma obvestiti o zadevah družbe ter mu dovoliti vpogled v knjige in spise. Poslovodja lahko zavrne zahtevo po informacijah ali vpogledu, če je verjetno, da bi jih družbenik uporabil za namen, ki je v nasprotju z interesi družbe, in bi s tem družbi ali z njo povezani družbi prizadel občutno škodo. O zavrnitvi zahteve dokončno odločajo družbeniki.

Družbenik, ki mu informacije niso bile dane ali mu ni bil dovoljen vpogled v knjige in spise ali je poslovodja zavrnil njegovo zahtevo, sme od sodišča zahtevati, da s sodno odločbo dovoli, da se informacije dajo ali da se dovoli vpogled vanje, (513. člen).

3.1.6. Povečanje osnovnega kapitala

V zadevni d.o.o. se lahko npr. zaradi gospodarskih, razvojnih ali drugih razlogov odločijo za povečanje osnovnega kapitala. O povečanju osnovnega kapitala mora skupščina družbenikov sprejeti *sklep*. Povečanje osnovnega kapitala pa se lahko opravi na dva načina:

- kot povečanje osnovnega kapitala d.o.o. z vložki;
- ali pa kot povečanje osnovnega kapitala iz sredstev družbe.

Če se poveča osnovni kapital z osnovnimi vložki, lahko le-te prevzamejo dosedanji družbeniki ali pa druge zainteresirane osebe. Posebej pa gre opozoriti, da se lahko v družbeni pogodbi izrecno določi, da lahko nove vložke lahko prevzamejo *le* dosedanji družbeniki, ali pa da imajo ti družbeniki *prednost* pri prevzemu.

Če prednostna pravica do prevzema novih vložkov ni izključena s sklepom o povečanju osnovnega kapitala, imajo dosedanji družbeniki prednostno pravico do prevzema novih vložkov v sorazmerju s svojim deleži v osnovnem kapitalu. Rok za uveljavitev te pravice je 14 dni od dneva skupščine, na kateri je bil sprejet sklep o povečanju osnovnega kapitala. Za izključitev prednostne pravice se smiselno uporabljajo določbe četrtega in petega odst. 337. člena, ki urejata pravna vprašanja glede popolne ali delne izključitve prednostne pravice In tudi položajev, ki nimajo pravne narave izključitve prednostne pravice, kot npr. pri ponudbi novih deležev po finančnih organizacijah).

Vložke povečanega osnovnega kapitala lahko prevzame *vsak* dosedanji ali *nov* družbenik, lahko pa tudi *vsi* družbeniki skupaj. Prevzem mora biti sestavljen v obliki notarskega zapisa.

Če pa so se v določeni d.o.o. odločili za povečanje osnovnega kapitala iz sredstev družbe, se poslovni deleži dotedanjih družbenikov povečajo v *sorazmerju* z njihovimi deleži v osnovnem kapitalu.

3.1.6.1. Zmanjšanje osnovnega kapitala

Razmere na trgu lahko narekujejo potrebo po zmanjšanju osnovnega kapitala v d.o.o. Zmanjšanje osnovnega kapitala ureja 520. člen, ki predvideva - med drugim - tudi zmanjšanje po poenostavljenem postopku in z umikom poslovnih deležev. Pri *obeh* omenjenih različicah zmanjšanja osnovnega kapitala d.o.o. se smiselno uporabljajo določbe ZGD-1, ki urejajo zmanjšanje osnovnega kapitala v delniški družbi, (372. do 383. člen).

3.1.6.2. Sprememba družbene pogodbe

O spremembi družbene pogodbe odločajo družbeniki na skupščini d.o.o. s tričetrtinsko večino glasov vseh družbenikov. Družbena pogodba lahko določi za veljavno odločitev še druge zahteve, npr.

Sklep o spremembi družbene pogodbe mora, razen pri spremembi sedeža, firme ali dejavnosti, potrditi notar.

Če se s spremembo družbene pogodbe povečajo obveznosti družbenikov do družbe, morajo sklep, razen pri povečanju osnovnega kapitala, sprejeti vsi družbeniki.

Poslovodja mora spremembo družbene pogodbe prijaviti za vpis v register. Prijavi se priloži prečiščeno besedilo družbene pogodbe, ki mu mora biti priloženo notarjevo potrdilo, da se spremenjene določbe družbene pogodbe ujemajo s sklepom o spremembi

družbene pogodbe. Če je za spremembo družbene pogodbe potrebno dovoljenje državnega ali drugega organa, se prijavi priloži tudi ta listina.

3.1.7. Prenehanje d.o.o.

521. člen določa *sedem* razlogov, zaradi katerih d.o.o. *preneha*, in *sicer tedaj, če*:

- preteče čas, za katerega je d.o.o. ustanovljena;
- tako sklenejo družbeniki z vsaj tričetrtinsko večino glasov vseh družbenikov; v družbeni pogodbi je lahko strožje določilo z višjo večino, npr. 85 %, itn.;
- sodišče ugotovi ničnost vpisa d.o.o.;
- s stečajem d.o.o.;
- s sodno odločbo v skladu z drugim odst. 521. člena;
- z združitvijo d.o.o. s kakšno drugo gospodarsko družbo;
- in če se osnovni kapital d.o.o. *zniža pod* zakonsko določen znesek, torej pod 7.500 eurov.

Ob omenjenih *sedmih* razlogih za prenehanje d.o.o. gre dodati, da lahko vsak družbenik, cigar poslovni delež znaša najmanj eno desetino osnovnega kapitala s tožbo zahteva, da sodišče odloči o prenehanju družbe, če meni, da *ni* mogoče v zadostni meri doseči ciljev družbe ali da obstajajo kakšni drugi utemeljeni razlogi za prenehanje družbe.

Za nekatera druga vprašanja v zvezi s statusom d.o.o., npr. za postopek likvidacije, prenehanje po skrajšanem postopku, uveljavljanje ničnosti in izpodbojnosti sklepov skupščine d.o.o., se *smiselno* uporabljajo določbe ZGD-1 o delniški družbi (522. člen).

3.2. Družba z omejeno odgovornostjo z enim družbenikom.

Nastanek. Cilj.

Če ustanavlja družbo z omejeno odgovornostjo samo ena oseba (ustanovitelj), sprejme ta oseba akt o ustanovitvi v obliki notarskega zapisa.

Od samostojnega podjetnika posameznika se enoosebna družba *razlikuje* po tem, da gre za družbo z lastnostjo *pravne* osebe in da družbenik *ne* odgovarja za obveznosti te posebne različice kapitalskih družb. Enoosebna družba tudi *nima v svoji firmi* imena svojega družbenika, kar je ena izmed temeljnih obveznosti samostojnega podjetnika posameznika. Od običajnih družb, kjer je *več* družbenikov, pa se enoosebna družba razlikuje po tem, da ima samo enega družbenika in da predstavlja njen osnovni kapital tudi en *sam* vložek.

V ZGD-1 je družba z omejeno odgovornostjo z enim družbenikom posebej urejena (523 - 526. člen). V citiranih členih je določeno, da se d.o.o. ustanavi z ustanovitvenim aktom, za katerega pa se ne zahteva notarski zapis. Akt o ustanovitvi je lahko tudi na

posebnem obrazcu v pisni *ali* elektronski obliki. Za podpis tega akta in prijavo v register se smiselno uporabljajo določbe prvega odst. 474. člena in prvega ter drugega odstavka 478. člena, po katerem družbo lahko ustanovi domača ali tuja fizična in pravna oseba.

Po 525. členu morajo biti vsi pravni posli, ki jih sklene edini družbenik enoosebne d.o.o. *s samim seboj kot drugo pogodbeno stranko, v pisni obliki*, pri čemer kolizijski zastopnik družbe *ni* potreben.

Posebej naj opozorimo na določbo 3. odst. 523. člena, po kateri *se za družbo z enim družbenikom uporabljajo pravila o družbi z omejeno odgovornostjo, razen če ni v 7. Oddelku III. dela ZGD-1 drugače določeno*, kot je to npr. v 525. členu glede veljavnosti pravnih poslov.

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- *Razložite vse bistvene pravne značilnosti ustanovitve d.o.o.!*
- *Glede na njene vsebinsko določujoče prvine, opredelite pomen d.o.o. kot pravnoorganizacijske oblike naših gospodarskih družb!*
- *V čem se razlikujeta d.o.o. in enoosebna d.o.o.?*

3.3. Delniška družba

3.3.1. Uvod

Delniška družba je različica kapitalske družbe, ki ima osnovni kapital (osnovno glavnico) razdeljen na delnice in, ki jo lahko ustanovi najmanj 1 fizična oziroma pravna oseba (ustanovitelji), ki sprejmejo statut.

Po določbah ZGD-1 je *delniška družba* taka *kapitalska* gospodarska družba, ki ima svoj osnovni kapital razdeljen na delnice in za svoje obveznosti upnikom odgovarja samo s premoženjem družbe. Delničarji pa za obveznosti delniške družbe *do* upnikov *ne* odgovarjajo.

ZGD-1 vsebuje tudi določbe o delnicah, osnovnem kapitalu, organih delniške družbe, spremembah statuta in povečanju oziroma zmanjšanju kapitala ter tudi vsebino in način izdajanja delnic in o ničnosti izpodbojnosti sklepov skupščine.

ZGD-1 določa, da je potrebni *trenutno* minimalni kapital za ustanovitev delniške družbe v višini *25.000 eurov* ter najnižjo vrednost posamezne delnice v znesku *enega eura*.

Glede ustanovitve delniške družbe poznamo dve različici:

- *sočasni način ustanovitve*

- *in postopni način ustanovitve.*

Podrobno je urejen tudi način upravljanja delniške družbe in tudi način odločanja v posameznih organih upravljanja delniške družbe. ZGD-1 *ni* želel pretirano normativno posegati v notranja pravna razmerja v delniški družbi. Zato se številna vprašanja lahko s statutom delniške družbe uredijo *drugače*, kot pa je to urejeno v ZGD-1, razen tam, kjer gre za prisilne določbe. S tem ZGD-1 skuša ohraniti določeno avtonomijo gospodarskih osebkov glede svoje notranje organiziranosti. Določbe ZGD-1 so zavezujoče *le* v tistih primerih, ko bi lahko takšna notranja avtonomija ogrozila pravno varnost oziroma javne interese, npr. glede obveznosti oblikovanja nadzornega sveta v tisti delniški družbi, katere delnice so uvrščene na borzi itn.

Za določujoče vsebinske *prvine* delniške družbe smemo šteti :

- delniška družba je *pravna oseba* (prvi odst. 4. člena);
- osnovni kapital (osnovno glavnico) ima razdeljen *na* delnice (prvi odst. 168. člena);
- delniška družba odgovarja upnikom za svoje obveznosti z *vsem* svojim premoženjem. Delničarji pa za obveznosti delniške družbe upnikom *ne* odgovarjajo (drugi in tretji odst. 168. člena).

3.3.2. Ustanovitev delniške družbe

Delniško družbo lahko ustanovi ena ali več fizičnih ali pravnih oseb, ki sprejmejo statut. Ustanovitelj je lahko katerakoli pravna ali fizična oseba, npr. neka druga delniška družba ali družba z omejeno odgovornostjo, pa tudi druge pravne osebe, ki nimajo statusa gospodarske družbe, pa tudi tiste pravne osebe, ki *ne* opravljajo gospodarske dejavnosti.

Ob tem gre razlikovati med pojmom *ustanovitelj* in *delničar*. Ustanovitelji so tisti delničarji, ki so ustanovili delniško družbo XY in so torej sprejeli ter podpisali statut delniške družbe, v družbo XY pa so se npr. pozneje vključili delničarji AB, CC in DE, ki pa *nimajo* statusa ustanoviteljev zadevne delniške družbe.

Kot smo že omenili, je najnižji zakonsko zahtevani znesek osnovnega kapitala po 171. členu 25.000 evrov. *Najmanj tretjina* osnovnega kapitala delniške družbe pa mora biti vplačana v denarju, kot to izrecno določa 2. odst. 191. člena, kar pomeni, da sta lahko do dve tretjini osnovnega kapitala delniške družbe vplačani v stvareh oziroma pravicah.

Delnice so lahko oblikovane kot delnice z *nominalnim zneskom* ali kot *kosovne delnice*. Družba *ne* sme imeti *hkrati obeh* oblik delnic.

Delnice z nominalnim zneskom se morajo glasiti *najmanj* na 1 euro ali njegov večkratnik. Delež delnice z nominalnim zneskom v osnovnem kapitalu se določa po razmerju med njenim nominalnim zneskom in zneskom osnovnega kapitala.

Kosovne delnice se ne glasijo na nominalni znesek. Vsaka kosovna delnica ima enak delež in pripadajoč znesek v osnovnem kapitalu. Znesek v osnovnem kapitalu, ki pripada

posamezni kosovni delnici prav tako *ne sme biti nižji od 1 evra*. Delež posamezne kosovne delnice v osnovnem kapitalu se določa glede na *število* izdanih kosovnih delnic.

Delnice z drugačnim nominalnim zneskom, kot ga določa drugi odst. 172. člena, in kosovne delnice z nižjim pripadajočim zneskom, kot ga določa 3. odst. 172. člena, so nične. Za škodo iz take emisije delnic so njihovi izdajatelji solidarno odgovorni.

S spremembo statuta se lahko pri nespremenjenem osnovnem kapitalu delnice z nominalnim zneskom ali kosovne delnice:

- *razdelijo* na delnice z nižjim nominalnim zneskom ali na več kosov, ali
- *združijo* v delnice z višjim nominalnim zneskom ali v manj kosov, če s tem soglašajo vsi delničarji.

3.3.2.1. Skupne določbe ZGD-1 glede ustanovitve delniške družbe

Po 183. členu mora biti statut, delniške družbe sestavljen v *obliki notarskega zapisa in določati*:

- *ime, priimek in prebivališče ali firmo in sedež vsakega ustanovitelja;*
- *firmo in sedež družbe;*
- *dejavnosti družbe;*
- *znesek osnovnega kapitala;*
- *če ima družba delnice z nominalnim zneskom: nominalni znesek delnic in število delnic vsakega nominalnega zneska, če je več razredov delnic, tudi razred delnic ter nominalne zneske in število delnic, ki se izdajo v posameznem razredu;*
- *če ima družba kosovne delnice: število delnic, če je več razredov delnic, tudi razred delnic in število delnic, ki se izdaja v posameznem razredu;*
- *ali se delnice glasijo na prinosnika ali na ime;*
- *znesek vplačanega kapitala na dan vpisa družbe v register in vsakokratni vplačani kapital;*
- *sistem upravljanja (enotirni ali dvotirni);*
- *število članov organov vodenja ali nadzora, ali akt, v katerem se to določi;*
- *mandatna doba članov organov vodenja ali nadzora;*
- *obliko in način objav, pomembnih za družbo ali delničarje;*
- *čas trajanja družbe, če je ustanovljena za določen čas;*
- *ter način prenehanja zadevne delniške družbe.*

Statut lahko posamezna vprašanja, ki jih ureja ZGD-1 uredi drugače *samo*, če zakon tako izrecno določa. S statutom se lahko dodatna vprašanja uredijo le, če teh vprašanj *ne* ureja celovito.

Druga vprašanja, ki so pomembna za zadevno delniško družbo in niso urejena s statutom, se lahko v skladu z določbami ZGD-1 uredijo v drugih aktih družbe, npr. poslovniki.

Glede objave podatkov in sporočil družbe 185. člen določa, da se v glasilu ali

elektronskem mediju, določenem v statutu družbe, *objavijo* podatki ali sporočila, za katere poslovodstvo družbe meni, da so pomembni za delničarje, npr. glede izrednega sklica skupščine delniške družbe XY.

Po 186. členu se v statutu natančno lahko *določijo posebne ugodnosti* posameznim delničarjem ali tretji osebi in to z natančno navedbo upravičenca.

Samo s statutom se lahko določijo tudi stroški, ki jih družba povrne delničarjem ali drugim osebam kot nadomestilo ali plačilo za pripravo ustanovitve družbe.

Če bi posebne ugodnosti ali stroški iz prvega in drugega odstavka 186. člena ne bile določene v statutu, pogodbe in pravna dejanja, s katerimi se dajejo take ugodnosti ali določi povrnitev stroškov do zadevne delniške družbe *nimajo* pravnega učinka. Tega ni mogoče odpraviti s spremembo statuta, potem ko je družba vpisana v register. Citirane določbe o posebnih ugodnostih in stroških se *lahko spremenijo* šele po petih letih od vpisa družbe v register.

3.3.2.2. Stvarni vložki in stvarni prevzem

Če delničarji prispevajo vložke tako, da *ne* vplačajo emisijskega zneska delnic v denarju ali če družbe prevzame sedanje ali prihodnje obrate ali druge premoženjske predmete, mora statut delniške družbe v obravnavani zvezi določiti:

- *predmet stvarnega vložka ali stvarnega prevzema, in osebo, od katere družba predmet pridobi,*
- *in število delnic, pri delnicah z nominalnim zneskom,*
- *pa tudi njihov nominalni znesek, ki so zagotovljene s stvarnim vložkom ali stvarnim prevzemom.*

Kot stvarni vložek se šteje tudi, če družba prevzame premoženjski predmet, za katerega je zagotovljeno plačilo, ki naj se prišteje k vložku delničarja. Vendar pa se lahko kot stvarni vložki ali stvarni prevzem štejejo *samo* tisti premoženjski predmeti ali pravice, katerih *gospodarska vrednost je ugotovljiva. Dolžnost opraviti storitev nima pravne narave stvarnega vložka ali stvarnega prevzema.*

3.3.2.3. Poustanovitev

Pogodba, ki jo sklene zadevna delniška družba s svojimi ustanovitelji ali delničarji, ki so v osnovnem kapitalu udeleženi z več kot 10% v prvih dveh letih po vpisu ustanovitve v register, in na podlagi katere družba pridobi stvari ali pravice za ceno, ki dosega najmanj desetino osnovnega kapitala družbe začne veljati, ko njena skupščina sprejme sklep o soglasju za sklenitev pogodbe in je vpisana v register. Vsa pravna dejanja družbe, opravljena za izpolnitev pogodbe o poustanovitvi, h kateri pa skupščina ni dala soglasja za sklenitev *ni* vpisana v register, so neveljavna.

Pogodba o poustanovitvi mora biti sklenjena pisno, razen če ZGD-1 za posamezne vrste pogodb določa, da morajo biti sklenjene *v obliki notarskega zapisa*. Delniška družba mora vsakemu delničarju na sedežu družbe omogočiti, da pregleda pogodbo o poustanovitvi in mu na njegovo zahtevo najpozneje naslednji delovni dan brezplačno dati prepis te pogodbe.

Poslovodstvo mora pripraviti pisno poročilo o pogodbi o poustanovitvi in v njem skrbno razložiti namen pridobitve premoženja, kar ureja pogodba o poustanovitvi.

Pogodbo o poustanovitvi mora pregledati revizor. Za revizijo pogodbe o poustanovitvi se smiselno uporabljajo določbe 195. člena, ki ureja obseg ustanovitvene revizije.

Nadzorni svet mora na podlagi poročila poslovodstva in poročila o reviziji pogodbe o poustanovitvi pregledati pogodbo in o njem pripraviti pisno poročilo.

Na zasedanju skupščine je treba predložiti pogodbo o poustanovitvi in citirana poročila, poslovodstvo pa mora ob tem ustno razložiti njeno vsebino.

Pogodba o poustanovitvi, o kateri je odločala skupščina, se vključi v zapisnik skupščine ali pa se mu priloži.

Organ vodenja ali nadzora mora vložiti predlog za vpis pogodbe o poustanovitvi v sodni register.

3.3.2.4. Sočasna (simultana) ustanovitev

Delniška družba se v okviru *sočasne* ustanovitve ustanovi tako, da *vsi* ustanovitelji sprejmejo in podpišejo statut ter tudi sami *prevzamejo* vse izdane delnice. Delnice se lahko vplačajo v denarju ali s stvarnimi vložki. Vsaj tretjino osnovnega kapitala morajo sestavljati delnice, ki se vplačajo v denarju. Ta različica ustanovitve delniške družbe bo v naši pravno-poslovni praksi najbrž precej pogostejša od načina postopne ustanovitve delniške družbe.

Vsebinsko gre torej za tak način ustanovitve delniške družbe, pri katerem le-ta pomeni sklepno dejanje uresničitve želje ustanoviteljev *po* udejanjanju njihove namere, da v tej pravnoorganizacijski obliki kapitalske gospodarske družbe z vplačilom njihovih posamičnih kapitalov za pridobitev delnic dejansko ciljno *združijo že* obstoječe kapitale v osnovni kapital ustanavljajoče se delniške družbe. S tem združenim in večjim osnovnim kapitalom pa naj bi dosegli ekonomski cilj, ki bi ga sicer kot posamezniki verjetno veliko težje dosegli.

Vsebinsko bistvo sočasnega načina *ustanovitve* delniške družbe je najprej določeno v 189. členu tako, da *vsi ustanovitelji delniške družbe sprejmejo in podpišejo statut ter sami prevzamejo vse delnice. Delniška družba pa se šteje za ustanovljeno tedaj oziroma v tistem trenutku, ko njeni ustanovitelji prevzamejo vse delnice.*

Osnovni kapital delniške družbe tvori *seštevek* vpisanih, izdanih in vplačanih delnic. Posebej gre najprej opozoriti na kogentno normo 3. odst. 191. člena, po kateri mora biti za vsako delnico, ki se vplača v denarju, že pred vpisom delniške družbe v sodni register vplačanih najmanj 25% njenega najmanjšega emisijskega zneska. Ob gotovinskem

vplačilo delnic ZGD-1 ureja tudi obliko plačila delnic *s stvarnimi vložki* oziroma plačilo na temelju stvarnega prevzema, npr. dela podjetja oziroma patentov, blagovnih znamk, itn.

Za pravnoveljavno plačilo delnic na obravnavani, t.i. *nedenarni* način bodo morali vplačniki upoštevati predvsem prisilni določbi iz tretjega in četrtega odstavka 191. člena. Na podlagi teh določb lahko znesek plačil, opravljenih na podlagi stvarnih vložkov oziroma stvarnega prevzema obratov oziroma drugih premoženjskih predmetov, doseže največ *dve tretjini* določene višine osnovnega kapitala. Sočasno pa morajo vplačniki delnic na nedenarni način delniški družbi zagotoviti oziroma omogočiti "*trajno in prosto razpolaganje*" z objekti (predmeti) pri tovrstnih plačilnih delnic.

V primeru, da delniško družbo ustanovi en ustanovitelj, mora delnice v celoti vplačati pred vpisom delniške družbe v register ali zagotoviti družbi ustrezno varščino.

Ustanovitelji imenujejo prvi nadzorni svet ali prvi upravni odbor družbe in tudi revizorja za prvo polno ali delno poslovno leto. Člani nadzornega sveta ali upravnega odbora pa so *imenovani le* do prve skupščine delniške družb XY.

Nadzorni svet imenuje tudi člane prve uprave. Upravni odbor pa lahko imenuje prve izvršne direktorje oziroma direktorice.

Posebej naj opozorimo, da morajo ustanovitelji delniške družbe, ki je bila ustanovljena na sočasni način, sestaviti tudi natančno pisno *poročilo* o poteku ustanovitvenem poročilu morajo biti tudi prikazane bistvene okoliščine, od katerih *je* odvisno plačilo *s stvarnimi vložki* ali stvarni prevzem. V tem poročilu je treba opredeliti *tudi*:

- pravne posle, s katerimi je delniška družba pridobila stvarne vložke;
- če je v delniško družbo vloženo podjetje, je treba določiti, kakšen je bil njegov dobiček zadnjih dveh let *ter* kakšni so bili nabavni in proizvodni stroški v zadnjih dveh letih.

Pred vpisom delniške družbe v sodni register je potrebno vplačati njen osnovni kapital v denarju *ali* pa v denarju (najmanj eno tretjino) *in* tudi s stvarnimi vložki (največ dve tretjini).

3.3.2.5. Postopna ustanovitev

Postopek *postopne* (sukcesivne) ustanovitve delniške družbe je urejen v 207. do 220. členu ZGD-1. Tudi pri tem načinu ustanovitve delniške družbe je treba upoštevati *skupne določbe*, ki veljajo za *obe* obliki ustanovitve delniške družbe (183. do 187. člen). Prav tako pa *tudi* nekatere določbe, ki jih ZGD-1 *posebej* predpisuje sicer v okviru urejanja postopka sočasne ustanovitve delniške družbe, npr. glede plačila delnic, ustanovitvenega poročila in formalnosti v zvezi s prijavo za vpis v sodni register ter odgovornosti ustanoviteljev in poslovanje delniške družbe pred vpisom v sodni register.

O *postopni ustanovitvi* delniške družbe pa govorimo tedaj, če se delnice vpisujejo na podlagi oglasa z vabilom k javnemu vpisu delnic (*prospekt*), kot je to določeno s predpisom, ki ureja trg finančnih instrumentov., (ZTFI).

Za javno objavljeno vabilo se šteje vsako *tisto* obvestilo, naslovljeno na nedoločen krog oseb, *ki je*:

- objavljeno v sredstvih javnega obveščanja, na spletnih straneh oziroma na drug način, ki omogoča, da je takšno obvestilo *javno dostopno*;
- ali pa je poslano širšemu krogu oseb po pošti, z uporabo elektronske pošte oziroma na drug način, ki omogoča, da te osebe takšno obvestilo prejmejo oziroma se seznanijo z njegovo vsebino;

-in vsebuje informacije o pogojih vabila k ponudbi in vrednostnih papirjih, ki so predmet tega vabila, v takšnem obsegu, da se na njihovi podlagi nepoučen investitor lahko odloči za vpis oziroma za nakup teh vrednostnih papirjev.

Ustanovitelji *ne* smejo razpolagati z vplačili za delnice, poslovodstvo pa lahko z vplačili razpolaga šele, ko je bila zadevna delniška družba vpisana v register. Posebna nadomestila, povračila in nagrade se ne morejo izplačevati v breme osnovnega kapitala delniške družbe.

Ustanovna skupščina mora biti sklicana najpozneje *v dveh mesecih* po poteku roka določenega s prospektom delniške družbe, ki se ustanavlja na postopen način do določenega roka za vpisovanje delnic. Ustanovitelji morajoustanovno skupščino sklicati z oglasom, ki se mora objaviti tako kot kot prospekt in sicer z oglasom in ob izpolnitvi zahteve da mora poteči med dnem zadnje objave prospekta in ustanovno skupščino zadevne delniške družbe najmanj 15 dni. V tem roku je treba vpisnikom, ki so jim bile dodeljene delnice v banki, pri kateri so se delnice vpisovale, po preudarku ustanoviteljev pa tudi na drugih krajih, omogočiti pregled *statuta, poročil ustanoviteljev in revizorjev, seznama vpisnic, poročila ustanoviteljev o ustanovitvenih stroških, seznamov o razdelitvi delnic ter seznama oseb, ki so prevzele delnice brez vpisa na podlagi prospekta z navedbo, koliko delnic* katere vrste in razreda je vsaka od njih prevzela.

Registrsko sodišče, torej eno izmed naših 11 okrožnih sodišč lahko na podlagi utemeljenih razlogov na prošnjo ustanoviteljev rok za izvedbo ustanovne skupščine *podaljša* za največ mesec dni.

Če bi ustanovna skupščina ne bila pravočasna, se šteje, da postopna ustanovitev družbe *ni bila uspešna*. Ustanovitelji morajo v 15 dneh po poteku roka za izvedbo skupščine z oglasom, objavljenim *enako* kot prvi prospekt, pozvati vpisnike delnic, naj dvignejo svoja vplačila.

Na ustanovni skupščini daje vsaka delnica *en glas*, sklepa se z večino na skupščini zastopanih delnic, ki niso izvzete iz glasovanja.

Ustanovna skupščina delniške družbe ugotavlja:

ali so vpisane ali prevzete vse delnice in ali so bile razdeljene ter ali so vplačila, ki morajo biti plačana do ustanovne skupščine, vplačana v skladu z določbami ZGD-1 in statutom;

, ali so glede stvarnih vložkov vse zahteve izpolnjene tako, da bo družba s stvarnimi vložki lahko prosto razpolagala, takoj ko bo vpisana v register;

- *najvišji dovoljeni znesek ustanovnih stroškov, ki bremenijo družbe;*

- in izvoli tiste organe družbe, za katere je po določbah ZGD-1 ali po statutu pristojna skupščina, le-ta je npr. po določbi 1. odst. 293. člena pristojna za imenovanje članov upravnega odbora in nadzornega sveta.

Delniška družba je ustanovljena, ko skupščina sprejme vse citirane sklepe, (218. člen).

3.3.2.6. Vodstveni in nadzorstveni sestav d.d.:

ZGD-1 v 5. oddelku III. dela (253. do 264. člen) z naslovom: *Organi delniške družbe*, najprej vsebuje skupne določbe za organe vodenja ali nadzora in zatem ureja pravna vprašanja organizacije ter delovanja v naslovu tega razdelka omenjenega *sestava delniške družbe*, v katerega *so vključeni*:

- *uprava;*
- *upravni odbor*
- *nadzorni svet;*
- *skupščina.*

3.3.2.7. Uprava

Po 2. odst. 253. člena v zadevni delniški družbi lahko izbirajo med odločitvijo za *dvotirni* sistem njenega upravljanja, torej za sistem z upravo *in* nadzornim svetom *al pa se odločijo za uporabo* enotirnega sistema upravljanja z upravnim odborom.

ZGD-1 in statut določajo sestavo in število članov organov vodenja in nadzora. Organ vodenja ali nadzora sestavljajo najmanj trije člani, če zakon *ne* določa drugače. Če ima organ vodenja ali nadzora več članov, se en član imenuje za predsednika.

3.3.2.8. Imenovanje in mandatna doba članov organov vodenja in nadzora delniške družbe

Člani organov vodenja ali nadzora so imenovani za obdobje, ki je določeno v *statutu* in *ni* daljše od šestih let, z možnostjo ponovnega imenovanja. Član organa vodenja ali nadzora je lahko vsaka poslovno sposobna fizična oseba, razen tiste osebe, *ki je*:

- *že član drugega organa vodenja ali nadzora te družbe;*
- *bila pravnomočno obsojena zaradi kaznivega dejanja zoper gospodarstvo,*

zoper delovno razmerje in socialno varnost, zoper pravni promet, zoper premoženje, zoper okolje, prostor in naravne dobrine. Ta oseba ne sme biti član organa vodenja ali nadzora pet let od pravnomočnosti sodbe in dve leti po prestani kazni zapora;

- *bil zanj izrečen varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica, in sicer dokler traja prepoved;*
- *bila kot član organa vodenja ali nadzora družbe, nad katerim je bil začel stečajni postopek, pravnomočno obsojena na plačilo odškodnine upnikom v skladu z določbami zakona, ki ureja finančno poslovanje podjetij, o odškodninski odgovornosti, in sicer še dve leti po pravnomočnosti sodbe.*

Novi člani organa vodenja ali nadzora morajo prijavi za vpis v sodni register priložiti pisno izjavo, da *ni* okoliščin, ki bi po določbah ZGD-1 nasprotovale njihovemu imenovanju, npr. če bi bili že člani drugega organa vodenja ali nadzora v zadevni delniški družbi ali če bi bili pravnomočno obsojeni zaradi kaznivega dejanja zoper gospodarstvo, zoper delovno razmerje insocialno varnost, zoper pravni promet, zoper premoženje, zoper okolje, prostor in naravne dobrine. Omenjena prepoved glede izpolnjevanja pogojev za člana organa vodenja ali nadzora *traja pet let od pravnomočnosti sodbe in dve leti po prestani kazni zapora.*

3.3.2.9. Odločanje

Organ vodenja ali nadzora mora biti sklican vsaj enkrat v četrtletju ali krajšem obdobju, ki ga določa statut.

Organ vodenja ali nadzora je sklepčen, če je pri sklepanju navzoča vsaj polovica njegovih članov, če statut ne določa drugače.

Vsak član organa vodenja ali nadzora ima pri odločanju zadevnega en glas.

Za veljavnost sklepa organa vodenja ali nadzora je potrebna *večina* oddanih glasov, če ZGD-1 ne določa drugače. V primeru *enakega* števila glasov je odločilen glas *predsednika organa*, vodenja ali nadzora, če *ni* s statutom delniške družbe določeno drugače.

Člani organa vodenja ali nadzora ali njihovi pooblaščenici se lahko udeležijo sklepanja tudi tako, da izročijo pisne glasovnice drugemu članu organa vodenja ali nadzora.

Organ vodenja ali nadzora pa lahko sprejema sklepe dopisno, telefonsko, z uporabo elektronskih medijev ali drugače, če s tem soglašajo vsi člani organa vodenja ali nadzora, razen če statut. d.d. ali njen poslovnik določata kaj drugega.

Sej organa vodenja ali nadzora se ne smejo udeleževati osebe, ki niso člani organov vodenja ali nadzora te družbe, razen če statut ne določi drugače. K obravnavanju posameznih točk omenjenih organov so lahko povabljeni izvedenci ali poročevalci.

3.3.2.10. Skrbnost in odgovornost

Član organa vodenja ali nadzora mora pri opravljanju svojih nalog ravnati s *skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika* ter varovati poslovno skrivnost družbe.

Člani organa vodenja ali nadzora so solidarno odgovorni delniški družbi za škodo, ki je nastala kot posledica kršitve njihovih nalog, razen če dokažejo, da so *pošteno in vestno izpolnjevali* svoje dolžnosti.

Članu organa vodenja ali nadzora pa ni treba povrniti škode, če dejanje, s katerim je bila družbi povzročena škoda, temelji na zakonitem skupščinskem sklepu. Odškodninska odgovornost člana posloводства ni izključena, čeprav je nadzorni svet ali upravni odbor članu vodenja ali nadzora odobril dejanje. Družba se odškodninskim zahtevkom lahko odreče ali jih pobota *šele tri leta* po nastanku zahtevka, *toda le v primeru, če s tem soglašata* skupščina in če temu pisno ne ugovarja manjšina, ki ima skupno vsaj desetino osnovnega kapitala.

Odškodninski zahtevek, ki ga ima družba do člana organa vodenja ali nadzora, lahko uveljavljajo tudi upniki družbe, če jih zadevna delniška družba ne more poplačati.

Če v določeni delniški družbi neka oseba družbo namenoma pripravi član organov vodenja ali nadzora, prokurista ali poslovnega pooblaščenca do tega, da posluje v škodo družbe ali njenih delničarjev, mora družbi povrniti zaradi tega vso nastalo šodo. Delničarjem mora povrniti nastalo škodo, če so bili oškodovani in to ne glede na škodo, ki jim je bila povzročena z oškodovanjem delniške družbe.

Poleg članov organov vodenja ali nadzora je kot *solidarni dolžnik* odgovoren tudi tisti, ki je s škodljivim dejanjem pridobil koristi, če je dejanje storil namenoma. Odškodninski zahtevek družbe lahko uveljavljajo tudi njeni upniki, če jih določena delniška družba ne more poplačati.

Delniško družbo vodi uprava, ki ima lahko enega ali več članov (direktorji). Le-ta je torej lahko individualno ali kolegijsko telo. Uprava vodi posle delniške družbe samostojno in na lastno odgovornost. Če ima uprava več članov, sprejemajo določitve soglasno, razen če statut ne določa drugače.

Vendar pa statut ne sme določiti, da pri različnih mnenjih glas posameznega člana ali posameznih članov uprave prevlada nad večino.

Člane uprave in predsednika imenuje nadzorni svet. Ponovno ne smejo biti imenovani prej kot eno leto pred potekom mandatne dobe uprave.

Nadzorni svet lahko odpokliče posameznega člana uprave ali predsednika uprave iz treh razlogov in sicer, če:

- huje krši obveznosti;
- ni sposoben voditi poslov;
- mu skupščina izreče nezaupnico, razen če je nezaupnico izrekla iz očitno neutemeljenih razlogov.

Lahko pa se člane uprave oziroma njenega predsednika odpokliče tudi iz drugih ekonomsko-poslovnih razlogov (pomembnejše spremembe v strukturi

delničarjev, reorganizacija in podobno).

Uprava zastopa in predstavlja družbo skupno, razen če statut *ne* določa drugače.

Z vidika vodenja poslov in odločanja v upravi gre opozoriti, da tedaj, če ima uprava več članov, jo le-ti zastopajo skupno, razen če statut ne določa drugače.

Pri skupnem zastopstvu učinkuje izjava volje, dana kateremukoli članu uprave, do družbe kot celote.

Statut družbe ali nadzorni svet, če je to s statutom predvideno, lahko določi, da so za zastopanje pooblašчени člani uprave posamično. Lahko pa se določi, da sta skupaj pooblaščena dva člana uprave *ali* član uprave *skupaj* s prokuristom.

Kot smo že omenili v tem razdelku pričujočerga elektronskega učbenika, je vsebinski okvir delovanja uprave, v tem, da mora le-ta voditi delniško družbo:

- *samostojno*,

- *in na lastno odgovornost*.

Zaradi tako zasnovane pristojnosti uprave se upravljanje v delniški družbi razlikuje od pravne ureditev upravljanja v drugih gospodarskih družbah, predvsem pri osebnih družbah, deloma pa tudi od zasnove upravljanja v družbi z omejeno odgovornostjo. Ob tem gre opozoriti, da sta posloводство ter zastopanje in predstavljanje *dve* najpomembnejši funkciji uprave. ZGD-1 upravi *nalaga* več poslov in dolžnosti.

Funkcije uprave pa se nanašajo na razmerja navzven, torej zastopanje in predstavljanje družbe. Po določbah ZGD-1 imajo praviloma *vsi* člani uprave kolektivno zastopstvo, tudi če je na čelu uprave predsednik. Vendar je to dispozitivno normo mogoče s statutom urediti drugače, npr. tako da družbo zastopata skupaj dva člana uprave ali član uprave skupaj s prokuristom. Statut družbe ali pa nadzorni svet, če je to s statutom predvideno, lahko določi, da so za zastopanje pooblašчени le posamezni člani uprave, bodisi kot kombinirano zastopstvo več članov uprave, vendar ne vseh, ali pa kombinirano med njimi in prokuristi.

Način zastopstva in osebe, ki so upravičene zastopati delniško družbo, morajo biti vpisane v sodnem registru. Če je uveljavljeno skupno zastopstvo, velja zakonska ureditev, da učinkuje izjava volje, podana s strani tretje osebe kateremukoli članu uprave, proti družbi kot celoti.

Uprava je zakoniti zastopnik delniške družbe, saj upravičenost za zastopanje temelji na zakonu. Zakonito zastopstvo je *brez* omejitev. To velja tudi v primeru, ko se določi posamezno zastopstvo določenih članov uprave. Ta omejitev se nanaša na osebe, ne pa na vrste in obseg poslov, ki jih zastopnik lahko sklepa.

Po 266. členu uprava tudi zastopa *in* predstavlja delniško družbo. Zastopanje se nanaša na sklepanje poslov ter na sodne in druge postopke. Uveljavljeno je torej t.i. *zakonito* zastopanje *in* njegova ureditev temelji neposredno na določilih ZGD-1.

Ob tem se posebej opredeljuje tudi razmerje uprave do skupščine, kjer prav tako velja njena samostojnost, saj ji skupščina ne daje nobenih smernic za poslovanje in uprava skupščini tudi *ni* odgovorna.

Pristojnosti in odgovornosti uprave do skupščine delniške družbe so *tri*:

- *na zahtevo skupščine pripravlja ukrepe iz pristojnosti skupščine;*
- *pripravlja pogodbe in druge akte, za veljavnost katerih je potrebno soglasje skupščine;*
- *in uresničuje sklepe, ki jih sprejme skupščina.*

Vodenje obsega vrsto odločitev, v grobem jih razvrščamo na *dve* pojavnosti:

- *določanje podjetniške politike in uresničevanje cilja in namena družbe*
- *ter sprejemanje ukrepov, ki jih zahteva udejanjanje poslovne politike.*

Uprava sprejema bistvene poslovne odločitve delniške družbe, vodi njeno proizvodnjo in prodajo ter nadzira financiranje itn.

S tem ko ZGD-1 opredeljuje vodenje družbe *na lastno odgovornost*, upravi nalaga, če se seveda le-ta želi izogniti odgovornosti, *da* celostno izvaja vse podjetniške funkcije ter sproti in tudi strokovno uresničuje poslovno politiko delniške družbe.

Sicer pa uprava izvaja vse tiste sklepe, ki jih sprejema skupščina, in na njeno zahtevo tudi pripravlja ukrepe iz pristojnosti skupščine ter pripravlja pogodbe *in* tudi vse druge akte, za katerih veljavnost je potrebno *soglasje* skupščine.

Poleg pravice do dividend, ki jim pripadajo kot morebitnim delničarjem, in rednih prejemkov za delo, sodi med ožje pravice članov *uprave* tudi pravica *do* deleža pri dobičku, ki pa *ni* zakonsko zagotovljen, ampak je to prepuščeno statutarni ureditvi. Višina udeležbe članov organa vodenja se zvečine določi v odstotku od letnega dobička družbe. Konkretna višina posameznih prejemkov članov *uprave*, kot so plača, udeležba v dobičku, povračila stroškov, zavarovalne premije, provizije in druga dodatna plačila, bi naj bila v sorazmerju z nalogami člana *uprave* in finančnim stanjem družbe. Zaradi tega lahko nadzorni svet določene višine zadevnih prejemkov ob poslabšanju poslovanja družbe seveda zniža.

Posebej gre opozoriti na *obveznost* poročanja *uprave nadzornemu svetu*. Po 272. členu ZGD-1 mora namreč uprava poročati nadzornemu svetu *vsaj enkrat v četrtletju o*:

- *načrtovani poslovni politiki in drugih načelnih vprašanih poslovanja;*
- *donosnosti družbe, še posebej o donosnosti lastnega kapitala;*
- *poteku poslov, še posebej o prometu in finančnem stanju družbe;*
- *poslih, ki lahko pomembno vplivajo na donosnost ali plačilno sposobnost družbe.*

Posebej naj opozorimo na določbo 271. člena ZGD-1, ki ureja prepoved konkurence in po kateri član *uprave ne sme* brez soglasja nadzornega sveta opravljati pridobitne dejavnosti. Na področju dejavnosti družbe pa član *uprave* zadevne delniške družbe tudi ne sme sklepati poslov za svoj ali tuj račun.

tudi o drugih vprašanih,

Nadzorni svet lahko od *uprave kadarkoli* zahteva poročilo ki so povezana s poslovanjem delniške družbe ter z njo povezanih družb in ki pomembneje vplivajo ali je zanje razumno pričakovati, da bodo pomembneje vplivale na gospodarski položaj družbe. Ta poročila *uprave* nadzornemu svetu morajo ustrezati načelu vestnosti in verodostojnosti.

Uprava mora sestaviti letno poročilo v dveh mesecih po koncu poslovnega leta in ga nemudoma predložiti nadzornemu svetu. Če je potrebno letno poročilo revidirati, je treba letno poročilo predložiti skupaj z revizijskim poročilom. K letnemu poročilu mora uprava priložiti predlog za uporabo bilančnega dobička, ki ga bo predložila skupščini. Le-ta pa zatem in hkrati z odločanjem o njegovi uporabi, *odloča* tudi o podelitvi razrešnice upravi in nadzornemu svetu. Nadzorni svet pa mora k predlogu letnega poročila uprave oblikovati *mnenje* in ga predložiti skupščini delniške družbe.

3.3.2.11. Nadzorni svet

Nadzorni svet delniške družbe sestavljajo *najmanj trije člani*. Tiste člane nadzornega sveta, ki zastopajo interese delničarjev, *voli* skupščina delniške družbe, druge člane pa se imenuje skladno z določbami ZSDU.

Statut delniške družbe lahko določi, da *največ tretjino* članov nadzornega sveta, ki zastopajo interese delničarjev, imenujejo *imelniki imenskih delnic*, za prenos katerih je potrebno dovoljenje družbe. Take delnice *ne* sestavljajo posebnega razreda delnic.

S statutom delniške družbe se lahko določi, ali bo družba imela nadzorni svet, ali pa bo brez tega organa nadzora *in* bo v družbi uveljavljen *enotirni* sistem upravljanja, torej, da bosta delovala le uprava oziroma upravni odbor *in* *skupščina*. Če pa družba *nima* nadzornega sveta in če v statutu delniške družbe *ni* določeno drugače, pristojnosti nadzornega sveta po določilih ZGD-1 izvršuje *skupščina*.

Tako npr. nadzorni svet *nadzoruje* vodenje poslov družbe ter lahko pregleduje in preverja knjige in dokumentacijo družbe, njeno blagajno, shranjene vrednostne papirje in zaloge blaga ter druge stvari. Nadzorni svet lahko od uprave tudi zahteva kakršnekoli informacije, potrebne za izvajanje nadzora. Če statut tako določa, lahko te informacije zahteva *tudi* vsak posamezen član nadzornega sveta, uprava pa pošlje zahtevane informacije nadzornemu svetu kot organu nadzora.

Nadzorni svet lahko skliče skupščino delniške družbe.

Vodenje poslov delniške družbe pa se *ne* more prenesti na nadzorni svet. Statut ali nadzorni svet sicer lahko določi, da se smejo posamezne vrste poslov opravljati *le* z njegovim soglasjem. Če nadzorni svet zavrne soglasje, lahko uprava zahteva, da o soglasju odloči skupščina. Za sklep, s katerim skupščina *da* soglasje, je potrebna večina *najmanj treh četrtin oddanih glasov*.

Nadzorni svet mora izmed svojih članov izvoliti predsednika *in* *najmanj enega namestnika*. Uprava pa mora zatem prijaviti v register ime in priimek predsednika in njegovega namestnika. Namestnik prevzame pravice in obveznosti predsednika *le* tedaj, če je le-ta onemogočen pri njihovem uresničevanju. Na sejah nadzornega sveta se obvezno piše zapisnik, ki ga podpiše predsednik ali namestnik.

Član nadzornega sveta je lahko *le* neomejeno poslovno sposobna fizična oseba. Po določbah 1. odst. 273. člena član nadzornega sveta *ne* more biti:

- član uprave ali upravnega odbora od družbe odvisne družbe te družbe;
- *-prokurist ali pooblaščenec te družbe;*

- oseba, ki je *član* nadzornega sveta ali upravnega odbora že v *treh* družbah;
- *član* uprave druge kapitalske družbe, v katere nadzornem svetu je član uprave te družbe;
- oseba, ki *ne* izpolnjuje zahtev oziroma pogojev določenih v statutu delniške družbe.

Člane nadzornega sveta, ki zastopajo interese delničarjev, voli skupščina delniške družbe. Skupščina lahko odpokliče člane *pred* iztekom mandata. Za sklep o odpoklicu pa je potrebna *najmanj tričetrtinska večina oddanih glasov*.

Statut delniške družbe lahko določi višjo večino in tudi druge zahteve, ki morajo biti izpolnjene ob odpoklicu člana nadzornega sveta.

Člana nadzornega sveta, ki so ga v nadzorni svet imenovali upravičeni delničarji v skladu z drugim odst. 274. člena ZGD-1, lahko delničarji kadarkoli odpokličejo in ga nadomestijo z drugim članom. Skupščina lahko člana nadzornega sveta odpokliče z navadno večino glasov, tedaj, kadar preneha pravica do imenovanja.

Za člane nadzornega sveta veljajo splošna pravila (ZGD-1) o varovanju *poslovne skrivnosti*, s katerimi so se seznanili pri svojem delu. Člani nadzornega sveta morajo spoštovati zaupno naravo svojih ravnanj v zvezi z vsemi sklepi, ki jih sprejme ta organ nadzora v delniški družbi, npr. zlasti glede poteka odločanja in izraženih stališč članov nadzornega sveta.

Posebej naj opozorimo tudi na to, da se pravila o odgovornosti članov uprave v ZGD-1 uporabljajo smiselno tudi za člane nadzornega sveta. Gre torej za uporabo *pravil o dokaznem bremenu, solidarni odgovornosti, odpustu dolga, poravnavi in zastaranju*. Ne glede na to, kdo je imenoval oziroma izvolil člana nadzornega sveta, ali ekonomski lastniki delniške družbe ali pa je bil imenovan skladno z določili ZSDU, naj bi le-ta imel potrebna znanja in sposobnosti, ki jih potrebuje pri opravljanju svojih, strokovno zahtevnih nalog.

Pristojnosti nadzornega sveta v zvezi z letnim poročilom ureja 282. člen ZGD-1.

Nadzorni svet *mora* preveriti sestavljeno letno poročilo in predlog za uporabo bilančnega dobička, ki ju je predložila uprava. Vsak član nadzornega sveta oziroma revizijske komisije *ima* pravico pregledati *in* preveriti vse podlage za letno poročilo, ki mu jih je treba na njegovo zahtevo predložiti, razen če nadzorni svet odloči drugače.

Nadzorni svet mora o ugotovitvah preveritve sestaviti *pisno poročilo* za skupščino. V poročilu mora navesti kako in v kakšnem obsegu *je* preverjal vodenje družbe med poslovnim letom. Če je k letnemu poročilu priloženo *tudi* revizorjevo poročilo, mora nadzorni svet v svojem poročilu zavzeti svoje stališče do omenjenega poročila. Na koncu poročila mora nadzorni svet tudi *navesti*, ali ima po končni preveritvi k letnemu poročilu kakšne pripombe *in* ali letno poročilo potrjuje. Če nadzorni svet potrdi letno poročilo se šteje, da je le-to bilo sprejeto.

Posebej gre opozoriti, da mora nadzorni svet *v* enem mesecu *po* predložitvi sestavljenega letnega poročila svoje poročilo izročiti upravi, sicer mora uprava nadzornemu svetu nemudoma postaviti dodaten rok, ki pa *ne* sme biti daljši od enega

meseca. Če nadzorni svet tudi v dodatnem roku *ne* izroči letnega poročila, se šteje, da letnega poročila *ni potrdil*.

Nadzorni svet lahko imenuje eno ali več komisij, na primer revizijsko komisijo, komisijo za imenovanja in komisijo za prejemke, ki pripravljajo predloge sklepov. Te komisije, ki jih je imenoval nadzorni svet, skrbijo za uresničitev omenjenih skladov in opravljajo še druge strokovne naloge. Komisijo sestavljajo predsednik in najmanj dva člana. Predsednika imenuje nadzorni svet izmed svojih članov.

Vendar pa omenjene komisije *ne* morejo odločati o tistih vprašanjih, ki so v pristojnosti nadzornega sveta, npr. pravice zahtevati od uprave delniške družbe poročilo, ki bi se nanašalo na poslovanje ali do sklica skupščine delniške družbe, itn.

Sej komisije se lahko udeležujejo člani komisije, če statut ali poslovnik nadzornega sveta ne določa drugače. Pri obravnavanju posameznih točk pa so lahko na sejo komisije povabljeni izvedenci ali poročevalci. Komisija poroča *o svojem delu nadzornemu svetu*.

Posebej naj vnovič opozorimo, da lahko nadzorni svet imenuje *revizijsko komisijo*. Naloge revizijske komisije so predvsem:

- *nadzorovanje neoporečnosti finančnih informacij, ki jih daje družba;*
- *nadzor nad delovanjem sistema obvladovanja tveganj, notranje revizije in sistema notranjih kontrol;*
- *ocenjevanje sestave letnega poročila, vključno z oblikovanjem predloga za nadzorni svet;*
- *sodelovanje pri določitvi pomembnejših področij revidiranja;*
- *sodelovanje pri izbiri neodvisnega zunanjega revizorja ter pripravi pogodbe med revizorjem in zadevno delniško družbo;*
- *spremljanje neodvisnosti, nepristranskosti in učinkovitosti zunanjih revizorjev;*
- *nadziranje narave in obsega nerevizijskih storitev;*
- *revizorska komisija pa lahko opravlja tudi druge naloge, določene s statutom ali sklepom uprave oziroma upravnega odbora.*

Nadzorni svet seveda *ne* vodi poslovanja delniške družbe, temveč *le* nadzira vodenje poslov v zadevni delniški družbi. Kljub temu da nadzorni svet daje, če je tako določeno v statutu, *soglasje* upravi k določenim poslom, nima pooblastila za dajanje pobud ali smernic upravi. Ker nadzorni svet opravlja *le* notranji nadzor, tudi *nima* pooblastil za zastopanje delniške družbe navzven. Nadzorni svet zastopa delniško družbo *le izjemoma*, in sicer takrat, če je *le-ta* v sporu s člani uprave.

Nadzorna funkcija tega organa pa *ni* zgolj pravne narave, temveč mora nadzorni svet tudi nameniti dolžno pozornost obravnavi smiselnosti in gospodarnosti odločitev uprave, torej ugotavljati, ali uprava ravna s skrbnostjo *vestnega in poštenega gospodarstvenika*. O tem oblikuje lastno gledišče, zlasti pa ugotavlja, ali je politika uprave z vidika ciljnosti družbe in na skupščini sprejete politike sprejemljiva *in* učinkovito zasnovana. Zato tudi člane nadzornega sveta zadevajo pravila o skrbnosti *vestnega in poštenega gospodarstvenika*. Oba organa, torej organa vodenja in nadzora delniške družbe, uprava (upravni odbor) in nadzorni svet, naj bi torej *vsak* glede na svoje pristojnosti skrbno bdela nad udejanjanjem podjetniškega interesa delniške družbe nasploh, posredno pa tudi

glede podjetniškega interesa delničarjev.

Uprava mora vsako zamenjavo članov nadzornega sveta takoj objaviti in zadevno spremembo v članstvu organov vodenja in nadzora prijaviti v sodni register.

ZGD-1 v zvezi s poslovanjem uprave in nadzornega sveta posebej ureja odgovornost oseb, ki s svojim vplivom na družbo namenoma pripravijo člane uprave ali nadzornega sveta, pa tudi prokurista ali pooblaščenca, do tega, da poslujejo v škodo delniške delniški družbe oziroma njenih delničarjev. Te osebe so dolžne delniški družbi povrniti zaradi tega nastalo škodo. Delničarjem je treba povrniti nastalo škodo, če so bili *oškodovani*, in to ne glede na škodo, ki jim je bila povzročena z oškodovanjem družbe. Poleg teh oseb pa so solidarni dolžniki tudi člani uprave in nadzornega sveta pod pogojem, če so pri poslovanju kršili svoje obveznosti. Odgovornosti se lahko razbremenijo le tedaj, če dokažejo, da so ravnali *pošteno in vestno*, ali če dokažejo, da njihovo dejanje temelji na *zakonitem* skupščinskem sklepu. Odškodninska odgovornost pa *ni izključena*, če dejanje članov uprave odobri nadzorni svet.

Poleg članov uprave in nadzornega sveta je solidarni dolжник tudi okoriščenec, ki je koristi pridobil s škodljivim dejanjem. Odškodninski zahtevki zoper njega ima delniška družba, če pa ga ta *ne* uveljavlja, pa tudi upniki, če jih le-ta *nebi* mogla poplačati.

3.3.2.12. Upravni odbor

Upravni odbor v enotirnem sistemu v delniške družbe opravlja funkcijo vodenja in nadzoruje izvajanje njenih poslov. Za pristojnosti upravnega odbora *se* smiselno uporabljajo določbe 267. in 281. člena ZGD-1. V citiranih členih je urejena pristojnost uprave do skupščine ter tudi opredeljen krog pristojnosti nadzornega sveta.

Upravni odbor sestavi, preveri in potrdi letno poročilo ob smiselni uporabi določb prvega in drugega odstavka 282. člena, ki urejata vprašanja glede pristojnosti nadzornega sveta. Statut ob tem lahko določi, da letno poročilo zadevne delniške družbe sprejme skupščina.

Upravni odbor kot organ vodenja zastopa in predstavlja delniško družbo.

Če upravni odbor med svojimi člani imenuje *izvršne direktorje*, le-ti zastopajo in predstavljajo družbo, razen če statut *ne* določa drugače.

Za zastopanje in predstavljanje se smiselno uporabljajo določbe drugega do četrtega odstavka 266. člena ZGD-1, ki urejajo pravna vprašanja glede obravnavane problematike v primerih več članske uprave, skupnega zastopstva in statutarnega urejanja zastopanja, npr. posamičnega, skupnega ali zastopanje člana uprave skupaj s prokuristom.

Upravni odbor *mora* oblikovati revizijsko komisijo v tisti delniški družbi:

- s katere vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu, ali
- v kateri delavci v skladu z ZSDU uveljavljajo svojo pravico do sodelovanja v organih družbe.

Za revizijsko komisijo se smiselno uporabljajo določbe 280. člena, pri čemer so člani revizijske komisije lahko *samo* tisti člani upravnega odbora, ki *niso* izvršni direktorji.

Upravni odbor lahko imenuje enega ali več izvršnih direktorjev ter za vsako imenovanje in obseg upravičenja za zastopanje izvršnega direktorja ter spremembo teh podatkov prijaviti za vpis v register.

Upravni odbor lahko na izvršne direktorje *prenese* v nadaljevanju pričujočega besedila našete naloge:

- *vodenje tekočih poslov;*
- *prijave vpisov in predložitve listin sodnemu registru;*
- *skrb za vodenje poslovnih knjig, in*
- *sestavo letnega poročila, h kateremu priložijo, če ga je treba revidirati, revizorjevo poročilo in predlog za uporabo bilančnega **dobička za skupščino**.*

Pri opravljanju nalog morajo izvršni direktorji upoštevati navodila in omejitve, ki jim jih postavljajo skupščina družbe, upravni odbor, statut in poslovnik o delu izvršnih direktorjev.

Če je imenovanih *več* izvršnih direktorjev, vodijo posle skupno, razen če *ni* v statutu ali poslovniku upravnega odbora določeno kaj drugega.

V primeru, da *je* v določeni delniški družbi imenovanih več izvršnih direktorjev, lahko le-ti sprejmejo o svojem delu poslovnik, razen če statut npr. določa, da ta akt sprejme upravni odbor.

Izvršni direktorji se podpisujejo tako, da firmi delniške družbe dodajo svoj podpis s pristavkom »*izvršni direktor*«.

Upravni odbor delniške družbe, z vrednostnimi papirji katere se trguje na organiziranem trgu, mora izmed svojih članov imenovati *vsaj enega* izvršnega direktorja. Vendar moramo ob tem opozoriti, da je lahko za izvršne direktorje imenovana *največ polovica* članov upravnega odbora. Izvršni direktorji v korporacijski praksi opravljajo npr. naloge vodenja tekočih poslov, skrbijo za vodenje poslovnih knjig, za pripravo predloga za uporabo bilančnega dobička, itn. Za *majhne družbe* pa ne veljata določbi ZGD-1 glede obveznosti sprejetja poslovnika upravnega odbora ter prepovedi, da predsednik upravnega odbora majhne družbe ne more biti izvršni direktor te družbe, (1.odst. 258. člena in 2. odst. 289. člena ZGD-1.

3.3.2.13. Dolžnosti uprave in nadzornega sveta ob nastopu kapitalске neustreznosti delniške družbe

Če se pri izdelavi letne oziroma vmesne bilance stanja ugotovi, da delniška družba *nima* ustreznega kapitala, glede na obseg in vrste poslov, ki jih opravlja v zvezi s svojo dejavnostjo, ter glede tveganj, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh poslov, mora njena *uprava*:

1. najprej analizirati vzroke za nastop kapitalске neustreznosti ter najkasneje v dveh

mesecih izdelati načrt možnih ukrepov, potrebnih za zagotovitev kapitalske ustreznosti (v nadaljnjem besedilu: poročilo o zagotavljanju kapitalske ustreznosti) in ga predložiti nadzornemu svetu,

2. ter zatem začeti z izvajanjem ukrepov, opredeljenih v poročilu o zagotavljanju kapitalske ustreznosti, ki so v njeni pristojnosti (na primer: vpoklic neplačanih vložkov v osnovni kapital), itn.

Kadar pa nastopi finančno stanje, zaradi katerega premoženjska podstat zadevne delniške družbe sploh *ne* zadošča več za poplačilo vseh njenih obveznosti, torej če je "podjetje" prezadolženo, mora uprava take delniške družbe takoj, najkasneje pa v *dveh* mesecih predlagati začetek stečajnega postopka oziroma postopka prisilne poravnave.

Pred vložitvijo predloga za začetek postopka pa mora uprava s skrbnostjo *dobrega gospodarstvenika oceniti*, ali je z ustreznimi metodami finančne reorganizacije v okviru *prisilne poravnave* mogoče *odpraviti* vzroke nelikvidnosti oziroma prezadolženosti.

3.3.2.14. Skupščina

Pristojnost skupščine delniške družbe je urejena v 293. členu ZGD-1, po katerem se v krog njenih pristojnosti šteje tudi odločanje o:

- sprejetju letnega poročila;
- uporabi bilančnega dobička;
- imenovanju in odpoklicu članov nadzornega sveta in upravnega odbora;
- podelitvi razrešnice članom organov vodenja ali nadzora;
- spremembah statuta;
- ukrepih za povečanje ali zmanjšanje kapitala;
- prenehanju delniške družbe in njenem statusnem preoblikovanju;
- o imenovanju revizorja;
- ter o drugih zadevah, če tako določa statut v skladu z ZGD-1.

Skupščina je tudi pristojna za sprejem letnega poročila v *dveh* primerih in sicer :

a) če nadzorni svet ali upravni odbor letnega poročila ni potrdil; b) ali če organi vodenja ali nadzora prepustijo odločitev o sprejemu letnega poročila skupščini; ali če tako določa statut delniške družbe, ki je izbrala enotirni sistem upravljanja. V takem primeru morajo biti v poročilu, ki ga nadzorni svet ali upravni odbor predloži skupščini, *izrecno* navedeni zadevni sklepi organov vodenja. Skupščina mora pri sprejemu letnega poročila upoštevati reelevantne določbe ZGD-1 in računovodske standarde, (53.člen).

Pri odločanju o uporabi bilančnega dobička skupščina *ni* vezana na predlog organov vodenja ali nadzora, vezana pa je na sprejeto letno poročilo. Sklep o uporabi bilančnega dobička *mora* vsebovati *podatke* o:

- višini bilančnega dobička *ter delu*,
- bilančnem dobičku, ki se razdeli delničarjem,
- bilančnem dobičku, ki se odvede v druge rezerve iz dobička,
- bilančnem dobičku, o katerega uporabi bo odločeno v naslednjih poslovnih letih

- (preneseni dobiček) in
- bilančnem dobičku, ki se uporabi za druge namene, določene v statutu zadevne delniške družbe.

S sklepom o uporabi bilančnega dobička se sprejeto letno poročilo *ne* spremeni. Skupščina tudi ne more odločati o vprašanih vodenja poslov, razen če tega *ne* zahteva organ vodenja v zadevni delniški družbi.

3.3.2.15. Razrešnica

Kot smo že omenili v sklepnem delu tč. 3.3. pričujočega elektronskega učbenika, skupščina delniške družbe sočasno z odločanjem o uporabi bilančnega dobička odloča *tudi o podelitvi razrešnice organom vodenja ali nadzora*. O podelitvi razrešnice posameznemu članu omenjenih organov se glasuje ločeno, če tako *odloči* skupščina ali če to zahtevajo delničarji, katerih skupni deleži dosegajo desetino osnovnega kapitala. Ob tem gre poudariti *vsebinsko bistvo razrešnice, ki je v tem, da z njeno podelitvijo skupščina potrdi in odobri delo uprave in nadzornega sveta v poslovnem letu*. Zahtevki iz naslova odgovornosti za škodo se lahko uveljavljajo tudi proti osebam, ki jim je skupščina podelila razrešnico. Razprava o razrešnici se poveže z razpravo o uporabi bilančnega dobička. Poslovodstvo mora skupščini predložiti letno poročilo in poročilo nadzornega sveta ali upravnega odbora iz 282. in 285. člena ZGD-1. Poročili morata biti od objave sklica skupščine dalje *dostopni* delničarjem na sedežu delniške družbe. V objavi sklica se tudi navede, kje sta omenjeni poročili dostopni. Na delničarjevo zahtevo je treba le-temu najpozneje naslednji delovni dan brezplačno izročiti *prepis omenjenih poročil*. Zasedanje skupščine, na katerem le-ta odloča o uporabi bilančnega dobička in o razrešnici, mora biti *v prvih osmih mesecih po koncu poslovnega leta*.

Če skupščina upravi ali njenemu posameznemu članu *ne da* razrešnice, se s tem še *ne šteje*, da *mu* je izrekla nezaupnico.

3.3.2.16. Glasovalna pravica

Glasovalna pravica je ena od pravic delničarja, s katero sodeluje pri vodenju in nadzoru delniške družbe. S to delničarjevo pravico se uresničuje osnovno vodilo korporacijskega prava – torej načelo *kapitalskega upravljanja*.

Delničarji pri tem sodelujejo glede na njihov delež delnic v osnovnem kapitalu delniške družbe. Vsaka navadna ali kosovna delnica z glasovalno pravico *ima namreč en glas*. S statutom se lahko določi omejitev glasovalne pravice tako, da število glasov, ki jih ima posameznik glede na število delnic, *ne* more presegati določenega števila ali odstotka. Statut lahko določi, da se k delničarjevim delnicam štejejo tudi tiste delnice, ki pripadajo drugemu za delničarjev račun. Če je delničar družba, lahko statut določi, da se

k njenim delnicam štejejo tudi delnice, ki pripadajo od nje odvisni družbi ali njo obvladujoči družbi ali z njo koncernsko povezani družbi ali za račun takih družb tretji osebi. Omejitve glasovalne pravice ni mogoče določiti za posamezne delničarje. Te omejitve tudi *ni* mogoče določiti za glasovalne pravice iz delnic, s katerimi se trguje na organiziranem trgu kapitala.

Delničar glasovalno pravico pridobi šele s celotnim plačilom vložka. V statutu delniške družbe se sicer lahko določi, da se glasovalna pravica pridobi, če *je* za delnice vplačan zakonski ali višji najnižji vložek. V tem primeru delničarju zagotavlja plačilo najnižjega vložka *en glas*. Pri višjih vložkih se glasovalno razmerje ravna po višini plačanih vložkov. Če pa statut *ne določa*, da se glasovalna pravica pridobi pred celotnim plačilom vložka in če še za nobeno delnico vložek ni bil v celoti plačan, se glasovalno razmerje ravna po višini plačanih vložkov. Pri tem zagotavlja plačilo najnižjega vložka *en glas*. Deli glasov se v takih primerih upoštevajo *le* tedaj, če delničarju z glasovalno pravico *dajejo polne glasove*.

Za sprejetje skupščinskih sklepov je potrebna večina oddanih glasov delničarjev (*navadna večina*), razen če ZGD-1 ali statut *ne določata* višje večine ali drugih zahtev.

Posebej gre opozoriti na pomen pravno normo 8. odst. 308. člena, ki določa, da se način uresničevanja glasovalne pravice ureja s statutoms delniške družbe.

Glasovalna pravica vsebinsko torej pomeni možnost delničarja, upravičenega imetnika glasovalne delnice, da svojo voljo uveljavlja na skupščini zadevne delniške družbe. Temeljno pravilo delniškega prava ob tem *je*, da se glasovalna pravica delničarjev uresničuje glede *na* nominalne zneske delnic *in* število "njegovih" delnic *v* razmerju *do* seštevka osnovnega kapitala, *in* dejstvo, da vsaka glasovalna delnica upravičenemu imetniku zagotavlja *en glas*.

Razlikovati pa moramo *glasovalno* pravico delničarja *od njegove udeležbene* pravice. Delničar, ki *nima* delnice z glasovalno pravico, oziroma ima t.i. neglasovalno (nevolilno) *praviloma* prednostno delnico, se sicer na temelju omenjene prednostne delnice lahko *udeležuje* skupščine, vendar pa na njej *ne* more glasovati.

Glasovalno pravico lahko na skupščini uresničuje delničar sam ali pa jo na temelju njegove pooblastitve uresničuje pooblaščenec. Za pooblastilo je kogentno predpisana *pisna oblika*, pri čemer je treba pooblastilo predložiti družbi in *le-to* ostane tudi shranjeno pri njej, (309. – 310. člen).

Delničar lahko uresničuje glasovalno pravico tudi tedaj, če je svoje delnice *zastavil*. Zastavni upnik mora na njegovo zahtevo takšnemu delničarju izdati potrdilo o zastavitvi delnic(e)), na podlagi katerega delničar lahko glasuje.

Delničarji pa lahko prepustijo svojo glasovalno pravico tudi *finančnim organizacijam*.

Ob tem korporacijske zakonodaje izrecno določajo, da mora tedaj, če delničar finančni organizaciji *ni izdal* navodil za uresničevanje glasovalne pravice, *le-ta* glasovati *po* lastnem, toda delničarju *sporočenem mnenju*. Razen če finančna organizacija lahko upravičeno domneva, da *bi* delničar *odobril* njeno odločitev, če *bi* poznal dejansko stanje. Če pa finančna organizacija uresničuje glasovalno pravico *v* nasprotju z

delničarjevim navodilom ali v nasprotju z lastnimi predlogi delničarjev oziroma, če ji delničar *ni* dal navodila, *mora* delničarju to sporočiti *in* navesti *razloge* za svoje ravnanje.

Finančna organizacija je torej v vlogi *zastopnika* in mora tedaj, če namerava uresničevati glasovalno pravico za *delničarja*, delničarju tudi sporočiti svoje predloge za uresničevanje glasovalne pravice *k* posameznim točkam dnevnega reda skupščine delniške družbe. Ob tem ga mora povabiti, naj ji da navodilo za uresničevanje glasovalne pravice in ga tudi seznaniti, da bo, če ji le-ta ne bi pravočasno dal drugačnega navodila, uresničevala njegovo glasovalno pravico *skladno s* svojimi predlogi.

Pooblastilo se lahko da finančni organizaciji za največ *petnajst* mesecev. Pooblastitelj pa lahko znotraj tega roka pooblastilo, ki ga je dal zadevni finančni organizaciji kadarkoli prekliče. Finančna organizacija lahko za glasovanje pooblasti *le* svoje zaposlence. Druge osebe pa lahko pooblasti samo v primeru, da je ta možnost izrecno določena v zadevnem, konkretnem pooblastilu.

Pri tem se dotikamo že obravnavane posebne problematike t.i. prednostnih delnic *brez* glasovalne pravice, ki so vsebinsko zvečine delnice s prednostno pravico *pri* delitvi dobička (314. člen ZGD-1). Posebni različici prednostnih delnic, ki imajo prednost *le* pri udeležbi na likvidacijski masi, pa *ni* mogoče odvzeti glasovalne pravice. Brez glasovalne pravice so torej *samo* tisti delničarji, ki imajo pravico do dodatne dividende ali imajo prednost pri izplačilu dividend iz dobička delniške družbe.

Če prednostni znesek *ni* izplačan v enem letu ali *ni* izplačan v celoti in zaostanek v naslednjem letu *ni* doplačan, imajo prednostni delničarji glasovalno pravico, dokler se omenjeni zaostanki *ne* izplačajo. V tem primeru se prednostne delnice upoštevajo tudi pri izračunu z zakonom ali statutom zahtevane kapitalske večine, npr. navadna, in (ali) kvalificirana večina, soglasje vseh prizadetih delničarjev, npr. ob nalaganju dodatnih obveznosti, itn.

Delničarji lahko med seboj sklenejo tudi *pogodbo o glasovanju*. Pogodbeniki bodo npr. glasovali z določenim namenom ali pa določenega predloga *ne* bodo podprli. Pogodba se lahko nanaša na *konkretno* glasovanje ali pa je *splošna*, npr. da se bo upoštevalo strokovno mnenje *in* predlog dogovorjene osebe. Pogodbe o glasovanju so dopustne, obravnavajo *se* kot družbene pogodbe civilnega prava. Vsebinsko pa so zamejene in *ne* smejo biti *usmerjene* v oškodovanje upnikov, zoper pravila poslovne morale oziroma javnega reda in seveda tudi ne smejo biti tudi v nasprotju z interesi in ciljnostjo zadevne delniške družbe. Družbeniki torej sicer glasujejo za udejanjenje lastnega premoženjskega interesa, *ne* smejo pa glasovati tako, da bi bila delniški družbi zaradi njihovega glasovanja povzročena *škoda*.

Opozorimo naj tudi na kogentno določbo 305. člena ZGD-1 glede delničarjeve pravice do obveščenosti, po kateri mora organ vodenja delniške družbe na skupščini dati delničarjem *zanesljive podatke* o zadevah družbe, če so potrebne za presojo dnevnega reda. Pravica do obveščenosti vključuje tudi informacije glede pravnih in poslovnih razmerij zadevne delniške družbe s povezanimi družbami.

Ob tem pa organu vodenja delničarjem *ni* treba dati podatkov *le*:

- če je dajanje podatkov po razumni gospodarski presoji tako, da bi lahko delniški družbi ali povezani družbi povzročilo škodo;

- o metodah bilanciranja in ocenjevanja, če navedba teh metod v dodatku zadostuje za presojo premoženjskega, finančnega in dobičkonosnega stanja družbe, ki ustreza dejanskim razmeram, ali
- če bi bilo z dajanjem podatkov storjeno kaznivo dejanje ali prekršek, ali pa bi bili kršeni dobri poslovni običaji.

Če je bil delničarju dan podatek zunaj zasedanja skupščine, ga je treba dati tudi vsakemu drugemu delničarju na njegovo zahtevo, tudi tedaj, če zadevni podatek *ni* potreben za presojo v zvezi s konkretno točko dnevnega reda.

Če delničarju *niso bili dani* podatki, ki jih je zahteval, lahko le-ta predlaga, da se njegovo vprašanje in razlog, zaradi katerih je bilo dajanje podatkov zavrnjeno, vključita v zapisnik.

Sodišče pa s sodno odločbo o pravici do obveščенosti na predlog delničarja odloča o tem, ali mu mora poslovodstvo delniške družbe dati zahtevane podatke (306. člen ZGD-1).

3.3.2.17. Pojavnosti skupščinskih odločitev

Odločitve skupščine delniške družbe imajo lahko *obliko sklepa* :

- npr. sklepa o zvišanju osnovnega kapitala;
- lahko pa imajo tudi obliko sklepa glede imenovanja in odpoklica članov organov vodenja ali nadzora ali npr. imenovanja revizorja. Vsebinsko pa so skupščinski sklepi pozitivni *ali* negativni. Če je predlog sprejet z zahtevano večino, gre za *pozitiven sklep*, sicer pa je sklep *negativen*. Če je *enako* število glasov za in proti določenemu sklepu, se šteje, da zadevnega sklepa na svojem zasedanju skupščina delniške družbe *ni* sprejela.

Ob uvodni razvrstitvi skupščinskih na pozitivne in negativne sklepe naj posebej opozorimo še na tkim. *izredne* sklepe. Pravno naravo izrednih sklepov imajo *vs*i tisti sklepi, ki se npr. sprejemajo pri *odločitvah skupščinedelniške družbe* o:

- soglasju prednostnih delničarjev k omejitvi oziroma razveljavitvi prednosti in izdaji novih prednostnih delnic;
- spremembi statuta, s katero bi se dotedanje razmerje med več razredi delnic, spremenilo le v škodo enega razreda;
- pogojnem povečanju osnovnega kapitala ali rednem zmanjšanju osnovnega kapitala, če je v delniški družbi več razredov delnic;
- in soglasju ob razdrtju podjetniške pogodbe ali glede soglasja k odpovedi le-te.

3.3.2.18. Ločeno zasedanje in ločeno glasovanje

V ZGD-1 ali s statutom predpisani izredni sklepi delničarjev, se sprejemajo z ločenim glasovanjem na skupnem ali ločenem zasedanju delničarjev. Za sklic ločenega zasedanja in udeležbo na njem, kakor tudi za pravico do obveščenosti, se smiselno uporabljajo določbe o skupščini, za izredne sklepe pa določbe o skupščinskih sklepih, (313. člen).

Če delničarji, ki sodelujejo pri glasovanju o izrednem sklepu, *zahtevajo sklic* ločenega zasedanja ali objavo zadeve ločenega glasovanja, zadošča, da njihovi skupni deleži, s katerimi lahko sodelujejo na glasovanju o izrednem sklepu, dosegajo *desetino deležev*, s katerimi se pri glasovanju o izrednem sklepu, lahko uresničuje glasovalna pravica imetnikov glasovalnih delnic.

3.3.2.19. Revizija in uveljavljanje odškodninskih zahtevkov

Skupščina delniške družbe po določbi 1. odst. 318. člena ZGD-1 lahko z *navadno* večino glasov imenuje posebnega revizorja zaradi preveritve ustanovitvenih postopkov ter vodenja posameznih poslov družbe, vključno s posli povečanja ali zmanjšanja osnovnega kapitala, v zadnjih petih letih. Za posebnega revizorja ne more biti imenovana oseba, ki je revidirala letno poročilo družbe *v zadnjih petih letih*.

Če skupščina zavrne predlog za imenovanje posebnega revizorja, ga imenuje sodišče na predlog delničarjev, katerih skupni deleži znašajo najmanj desetino osnovnega kapitala ali katerih nominalni znesek ali pripadajoči znesek osnovnega kapitala znaša *najmanj* 400.000 eurov, če obstaja vzrok za domnevo, da je prišlo pri vodenju postopkov in poslov do nepoštenosti ali hujših kršitev zakona ali statuta.

Predlagatelji iz prejšnjega odstavka tega podrazdelka našega elektronskega učbenika, *morajo shraniti* delnice pri klirinško depotni družbi, če še niso deponirane ali izdane v nematerializirani obliki ter ne smejo z njimi razpolagati do odločbe o predlogu, sicer se šteje, da so svoj predlog za imenovanje posebnega revizorja umaknili. Prav tako morajo dokazati, da so bili imetniki delnic *vsaj tri mesece pred dnem zasedanja* skupščine, ki je *zavrnila* njihov predlog.

Če je skupščina imenovala posebnega revizorja, imenuje sodišče na predlog delničarjev, katerih skupni deleži znašajo najmanj desetino osnovnega kapitala ali katerih minimalni znesek ali pripadajoči znesek osnovnega kapitala znaša najmanj 400.000 eurov, drugega posebnega revizorja, če je *utemeljen dvom* o pristranskosti posebnega revizorja, ki ga je imenovala skupščina, ali so za to drugi utemeljeni razlogi.

Omenjene predloge lahko dajo delničarji sodišču 15 dni od zasedanja skupščine, na kateri je bil zavrnjen predlog za imenovanje posebnega revizorja ali je bil imenovan posebni revizor, zoper katerega se uveljavljajo posebni razlogi zamenjave.

Z odločbo o imenovanju posebnega revizorja naloži sodišče delniški družbi, da založi predujem za kritje stroškov posebne revizije. Če delniška družba predujma *ne* založi, ga sodišče *izterja* po uradni dolžnosti. *Pritožba ne* zadrži izvršbe.

3.3.4. Ukrepi za povečanje in zmanjšanje osnovnega kapitala. Uvod.

Za pridobitev *novega lastnega kapitala* s povečanjem *osnovnega kapitala* so v členih 333. do 369. ZGD-1 urejene štiri oblike povečanja osnovnega kapitala delniške družbe:

- *redno povečanje osnovnega kapitala, d.d. z vložki;*
- *pogojno povečanje osnovnega kapitala;*
- *povečanje z odobrenim kapitalom;*
- *in povečanje osnovnega kapitala iz sredstev d.d.*

Pri *rednem* povečanju osnovnega kapitala *z vložki* se poveča osnovni kapital delniške družbe z denarnimi in stvarnimi vložki *ob* izdaji novih delnic, o čemer se odloča na zasedanju skupščine d.d.

Pri *pogojnem* povečanju je odločanje olajšano, vendar je namenjeno *le za* nabor določenih ciljev, npr. glede priprave na združitev več družb; za uresničitev pravic delavcev družbe za prejem novih delnic in za zamenjavo zamenljivih obveznic za delnice ali uresničitev prednostne pravice do nakupa novih delnic.

Osnovni kapital se lahko poveča samo z izdajo novih delnic. Pri delniških družbah s kosovnimi delnicami se mora skupno število delnic povečati *v enakem* razmerju, kot se bo povečal osnovni kapital v zadevni delniški družbi.

Če obstaja *več* razredov delnic, je za veljavnost skupščinskega sklepa potrebno soglasje *vsakega posamičnega razreda* delnic. O soglasju morajo delničarji *vsakega* razreda delnic sprejeti *izredni* sklep. V primeru, da je emisijski znesek delnic višji od najmanjšega emisijskega zneska, *se* v sklepu o povečanju osnovnega kapitala določi tudi višina najnižjega zneska, ki mora biti obvezno vplačan ob nakupu delnice. Osnovnega kapitala pa *ni* mogoče povečati vse dotlej, dokler dosedanji vložki *niso* v celoti plačani, razen če bi ostal nevplačan *le neznamen* znesek.

Pri *odobrenem* kapitalu je uprava s sklepom skupščine pooblaščen, da najdlje 5 let po vpisu delniške družbe v sodni register poveča osnovni kapital do določenega zneska (odobreni kapital) z izdajo novih delnic za vložke.

Osnovni kapital pa se lahko poveča tudi *iz sredstev* družbe (333. do 345. člen ZGD-1). Delniška družba na temelju tega načina povečanja *ne* pridobi novih sredstev, temveč *že* obstoječe premoženje spremeni v "svoj" osnovni kapital.

3.3.4.1. Povečanje z vložki

Pri rednem povečanju osnovnega kapitala *z vložki* se le-ta zviša z izdajo *novih* delnic. Pri delniških družbah s kosovnimi delnicami se *mora skupno število delnic povečati v enakem razmerju kot osnovni kapital*

Zvišanje je lahko povezano z drugimi ukrepi, zlasti s poenostavljenim zmanjšanjem kapitala. Povečanje osnovnega kapitala poteka v naslednjih fazah: sprejem sklepa v skupščini; prijava sklepa za vpis v sodni register; subskripcija delnic; izpolnitev obveznosti o najmanjših vlaganjih; izpolnitev drugih pogojev za vpis *in* prijava ter vpis izvedbe v register ter izdaja novih delnic.

Po kogentni določbi 1. odst. 333. člena se o povečanju osnovnega kapitala z vložki *odloča* z večino najmanj *treh četrтин* pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala, razen če s statutom *ni* določena drugačna kapitalska večina.

Če se za povečanje osnovnega kapitala vlagajo *stvarni* vložki, je treba po skladno s kogentno normo 1. odst. 334. člena, v *sklepu* o povečanju osnovnega kapitala *določiti*:

- predmet vložka,
- osebo, od katere družba predmet pridobi,
- in število delnic pri delnicah z nominalnim zneskom, pa tudi nominalni znesek, ki ga je treba zagotoviti za stvarni vložek. Sklep o tem se sme prejeti *le*, če so bili sprejem stvarnega vložka in naštetih podatki objavljeni skladno z zakonskimi določili (1. odst. 286. člena).

Sklep o povečanju osnovnega kapitala mora opredeliti nominalne zneske *novih* delnic in njihovo vrsto. Lahko pa se sklepom predvidi *ozr.*določi *tudi* možnost preoblikovanja vrste delnic, če je to določeno v statutu.

Povečanje osnovnega kapitala s stvarnimi vložki mora pregledati en ali več revizorjev, pri čemer se smiselno uporabljajo določbe 194. do 197. člena ZGD-1, ki urejajo ustanovitveno revizijo ter njen obseg in ustanovitev s stvarnimi vložki brez ustanovitvene revizije. Ob tem gre opozoriti, da registrski organ lahko zavrne vpis povečanja osnovnega kapitala, če je vrednost stvarnega vložka bistveno nižja od najmanjšega emisijskega zneska delnic, ki jih *je* treba zanj zagotoviti.

Organ vodenja in predsednik nadzornega sveta morata prijaviti sklep o povečanju osnovnega kapitala za vpis v sodni register. Prijavi se priloži poročilo *o* reviziji stvarnih vložkov. V omenjeni prijavi se navede, kateri vložki v dosedanji osnovni kapital še niso bili plačani in zakaj se ne dajo pridobiti.

3.3.4.2. Pogojno povečanje osnovnega kapitala. Splošne značilnosti

Skupščina delniške družbe lahko sklene, da naj bi se povečal osnovni kapital *zaradi*:

- uresničitev pravice imetnikov zamenljivih obveznic *do* zamenjave za delnice, ali za uresničitev prednostne pravice *do* nakupa novih delnic;
- priprav na združitev več družb ali zaradi uresničitev pravic delavcev družbe za prejem novih delnic v zameno za vložek denarnih terjatev, ki delavcem pripadajo iz udeležbe v dobičku, katero jim v zadevni delniški le-ta zagotavlja in zaradi zagotovitve opcijskih upravičenj do nakupa delnic, ki jih je družba zagotovila članom organov vodenja ali nadzora in delavcem družbe ali z njo povezane družbe, (1. odst. 343. člena).

Nominalni znesek pogojno povečanega osnovnega kapitala v zadevni delniški družbi *ne* sme preseči *polovice osnovnega kapitala*, ki obstaja v času *sklepanja* o pogojnem povečanju njenega kapitala.

Za veljavnost sklepa o pogojnem povečanju osnovnega kapitala je potrebna *večina najmanj treh četrтин* pri sklepanju *zastopanega* osnovnega kapitala. Statut pa lahko določi tudi *višjo* kapitalsko večino in druge zahteve. Povečanje osnovnega kapitala začne veljati z dnem njegovega vpisa v *sodni* register. V objavi vpisa povečanja osnovnega kapitala se poleg njegove vsebine navedejo emisijski znesek delnic, podatki, predvideni za povečanje osnovnega kapitala s stvarnimi vložki, in poročilo o reviziji stvarnih vložkov. Pri objavi naštetih podatkov zadostuje sklicevanje na listine, ki so bile predložene registrskemu sodišču.

Z omenjenim sklepom se določijo *tudi*:

- namen pogojnega povečanja osnovnega kapitala;
- upravičence;
- emisijski znesek ali merila, po katerih bo ta znesek izračunan.

3.3.4.3. Pogojno povečanje osnovnega kapitala s stvarnimi vložki

Pri stvarnih vložkih *se* v sklepu o pogojnem povečanju osnovnega kapitala *določi*:

- predmet,
- osebo, od katere družba pridobiva predmet stvarnega vložka, npr. pravico industrijske lastnine (blagovno znamko, model ali patent) ,
- število delnic, pri delnicah z nominalnim zneskom, pa tudi nominalni znesek delnic, zagotovljenih za stvarni vložek.

V zvezi z izdajo delnic pa moramo ob obravnavanem izrecno opozoriti, da se do vpisa sklepa o pogojnem povečanju osnovnega kapitala v sodni register delnice *ne* smejo izdati. Upravičenec pa *ne* more uveljavljati svoje pravice *do* prednostnega nakupa novih delnic. Pred tem izdane delnice *so nične*. Za škodo iz take izdaje odgovarjajo njihovi izdajatelji imetnikom kot solidarni dolžniki, (348. člen).

Sklep se lahko sprejme le, če je bila pridobitev stvarnega vložka objavljena v skladu z določbo prvega odstavka 298. člena. Pravne narave stvarnega vložka *nimajo* denarne terjatve, ki pripadajo delavcem družbe *iz* udeležbe pri dobičku, ki jim jo zagotavlja delniška družba, in izročitev zamenljivih obveznic v zameno za delnice zadevne delniške družbe.

Povečanje osnovnega kapitala delniške družbe s stvarnimi vložki mora pregledati en ali več revizorjev. Pri tem se smiselno uporabljajo določbe 194. do 197. člena ZGD-1, o čemer smo pisali v prejšnjem podrazdelku našega elektronskega učbenika, (tč. 3.3.4.2).

Registrski organ pri zadevnem okrožnem sodišču lahko zavrne vpis, če je vrednost stvarnega vložka *bistveno nižja* od najmanjšega emisijskega zneska delnic, ki jih *je* treba *zagotoviti*.

3.3.4.4. Odobreni kapital

Po 353. členu ZGD-1 se lahko s statutom delniške družbe pooblasti upravo za najdlje 5 let po vpisu družbe v sodni register, da osnovni kapital poveča do določenega nominalnega zneska (*odobreni kapital*) z izdajo *novih delnic za vložke*. Pooblastilo je lahko dano tudi s spremembo statuta za najdlje 5 let *po* vpisu spremembe statuta v register.

Za veljavnost sklepa je potrebna večina najmanj treh četrtin pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala. Znesek odobrenega kapitala *ne sme preseči polovice* osnovnega kapitala, ki obstaja v času, ko je bilo pooblastilo dano. Nove delnice se izdajo samo s soglasjem nadzornega sveta. Statut pa ob tem lahko določi, da se nove delnice izdajo *delavcem* družbe. O *vsebini* pravic iz delnic *in o* pogojih za izdajo delnic odloča uprava, ki mora za svojo odločitev pridobiti *soglasje* nadzornega sveta. Če obstajajo prednostne delnice brez glasovalne pravice, se lahko izdajo prednostne delnice, ki imajo pri razdelitvi dobička ali premoženja družbe *prednost* pred njimi, ali so z njimi izenačene, *samo tedaj*, če je bilo to izrecno določeno v danem pooblastilu, (za izdajo zadevnih delnic)..

Prav tako se lahko delnice za stvarne vložke izdajo *le tedaj*, če to določa *pooblastilo*, in če poslovodstvo (organ vodenja) pridobi *soglasje* nadzornega sveta. Poslovodstvo delniške družbe mora ob tem določiti:

- *predmet stvarnega vložka,*
- *osebo, od katere delniška družba stvarni vložek pridobiva,*
- *število delnic in pri delnicah z nominalnim zneskom tudi nominalni znesek ter število delnic, ki jih je treba zagotoviti za vložek, če to ni bilo določeno že v pooblastilu.*

Vsi ti podatki morajo biti vneseni v pisno potrdilo skladno z določbami 194. do 197. člena ZGD-1, ki smo ju citirali prejšnjem razdelku.

Posebej pa moramo poudariti, da mora izdajo delnic za stvarne vložke *pregledati* eden ali več revizorjev.

3.3.4.5. Povečanje osnovnega kapitala iz sredstev družbe

Skupščina delniške družbe lahko po določbi 358. člena ZGD-1 sklene, da se osnovni kapital *poveča s preoblikovanjem drugih postavk lastnega kapitala v osnovni kapital*. Družbe s kosovnimi delnicami pa lahko povečajo osnovni kapital tudi *brez* izdaje novih delnic, pri čemer mora sklep o povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe navajati način obravnavanega povečanja le-tega.

Skupščina delniške družbe lahko odloča o povečanju osnovnega kapitala šele, ko je bilo sprejeto letno poročilo za zadnje poslovno leto, ki se je končalo *pred* odločanjem o povečanju osnovnega kapitala.

V osnovni kapital se lahko preoblikujejo naslednje *postavke lastnega kapitala* in v naslednjem *obsegu*:

- *kapitalske rezerve (4. in 5. točka prvega odstavka 64. člena ZGD-1;*
- *kapitalske rezerve (1. do 3. točka prvega odstavka 64. člena ZGD-1 v znesku, v katerem te skupaj z zakonskimi rezervami presegajo delež osnovnega kapitala iz tretjega odst. 64. člena ZGD-1 pred njegovim povečanjem;*
- *statusne rezerve, če statut določa, da jih je dovoljeno uporabiti za ta namen; druge rezerve iz dobička;*
- *preneseni dobiček;*
- *sorazmeren del prevrednotevalnega popravka drugih sestavin lastnega kapitala, glede na doslej zapisano, ki se preoblikujejo v osnovni kapital po določbi 2. odst. 359. člena ZGD-1.*

Postavke lastnega kapitala, ki se preoblikujejo v osnovni kapital, morajo biti izkazane v zadnji letni bilanci stanja ali vmesni bilanci stanja. Omenjena bilanca pa mora biti sestavljena skladno z določbami ZGD-1 o sestavi letne bilance stanja, kar je urejeno v določbah 63. do 67. člena.

Preoblikovanje drugih postavk lastnega kapitala v osnovni kapital *ni* dopustno, če je v bilanci stanja, ki je podlaga za preoblikovanje, izkazana prenesena izguba ali čista izguba poslovnega leta.

Sklep mora temeljiti na *zadnji* letni bilanci stanja, katere bilančni presežek mora pregledati revizor in za omenjeno bilanco dati mnenje brez pridržka.

Z vpisom sklepa o povečanju osnovnega kapitala v register je osnovni kapital povečan. Ko je omenjeni sklep vpisan v sodni register, se šteje, da so nove delnice polno vplačane. Delničarjem pripadajo nove delnice v sorazmerju z njihovimi deleži v dosedanjem osnovnem kapitalu družbe. Drugačen skupščinski sklep *je ničn*.

3.3.4.6. Zmanjšanje osnovnega kapitala

V zvezi s pravnim institutom *zmanjšanja osnovnega kapitala delniške družbe* so v ZGD-1 urejene *tri* oblike:

- *redno zmanjšanje (372. do 378. člen)*
- *poenostavljeno zmanjšanje (379. in 380. člen)*
- *in zmanjšanje z umikom delnic (381. do 383. člen).*

Pri *rednem* zmanjšanju osnovnega kapitala gre za zmanjšanje nominalnega zneska delnic *in* za združevanje delnic. Če pa najnižjega nominalnega zneska za delnice ni mogoče več zmanjšati, se znižanje opravi za druge namene. Presežni del osnovnega kapitala se sprosti in spremeni v rezerve ali izplača delničarjem, pri čemer so posebej varovani upniki. Dodamo pa naj, da so takšna znižanja osnovnega kapitala delniških družb v naši pravno poslovni praksi zelo redka.

Poenostavljeno zmanjšanje osnovnega kapitala je dopustno za saniranje, izravnave zaradi nižje vrednosti premoženja, pokrivanja izgub ali prenos sredstev v rezerve. Pri obravnavanem načinu zmanjšanja osnovnega kapitala d.d. ni zahtevano posebno varstvo upnikov. Znižanje se lahko opravi na dva načina : a) z zmanjšanjem nominalnega zneska, b) ali z združevanjem delnic, če se najnižji nominalnega zneska za delnice *ne more* več zmanjšati.

V pravnoposlovni praksi se ta način uporablja predvsem za odpravo bilančne izgube, ki je bila ugotovljena v delniški družbi. Vsebinsko pa je dovolj razvidno povezan z gospodarsko potrebo po čimprejšnjem povišanju znižanega osnovnega kapitala.

. Pri zmanjšanju osnovnega kapitala z *umikom* delnic gre vsebinsko za *posebno izvedbo rednega zmanjšanja kapitala v zadevni delniški družbi*.

3.3.4.7. Redno zmanjšanje osnovnega kapitala. Postopek.

Za veljavnost sklepa o zmanjšanju osnovnega kapitala je potrebna večina najmanj treh četrtin pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala. Statut lahko določi višjo kapitalsko večino in druge zahteve skladne s ciljnostjo te različice zmanjšanja osnovnega kapitala d.d..

Če je v zadevni delniški družbi več razredov delnic, je za veljavnost skupščinskega sklepa potrebno soglasje delničarjev vsakega razreda delnic. O soglasju morajo delničarji vsakega razreda sprejeti *izredni sklep*.

Osnovni kapital se lahko *zmanjša*:

- z zmanjšanjem nominalnega zneska delnic, ki se pri delnicah z nominalnim zneskom izvede z zmanjšanjem nominalnega zneska delnic, če najmanjši emisijski znesek delnic po zmanjšanju osnovnega kapitala ne bi dosegal zneska 1 evro iz 2. in 3. odst. 172. člena ZGD-1, se zmanjšanje izvede z združevanjem delnic.

V skupščinskem sklepu pa je treba *določiti* : razlog *in* način zmanjšanja osnovnega kapitala.

3.3.4.8. Poenostavljeno zmanjšanje osnovnega kapitala

Ta različica zmanjšanja osnovnega kapitala delniške družbe, je namenjena *kritju* prenesene izgube *ali* čiste izgube poslovnega leta *ali* prenosu zneskov v kapitalne rezerve.

Poenostavljeno zmanjšanje osnovnega kapitala je dopustno *le* tedaj, če:

- ne obstajajo ali se prej sprostijo rezerve iz dobička ter kapitalne rezerve, razen zakonske in kapitalne rezerve iz 1. do 3. točke prvega odst. 64. člena ZGD-1, katerih vsota je enaka 10% ali v statutu določenem višjem odstotku po zmanjšanju preostalega osnovnega kapitala. Dovoljena pa je tudi tedaj, če čisti dobiček poslovnega leta ter preneseni dobiček *ne* obstajata več.

Po poenostavljenem zmanjšanju osnovnega kapitala se bilančni dobiček ne sme razdeliti delničarjem. Prav tako pa se ga tudi *ne* sme uporabiti za druge statutarno sicer določene namene. In to vse dotlej dokler skupni znesek kapitalnih rezerv *ne doseže* deleža osnovnega kapitala iz tretjega odst. 64. člena ZGD-1, torej najmanj 10% ali višjega odstotka osnovnega kapitala delniške družbe. Do takrat omejitev višine deleža čistega dobička, ki ga je dovoljeno letno odvesti v zakonske rezerve, ne velja.

3.3.4.9. Zmanjšanje osnovnega kapitala z umikom delnic

Delniška družba lahko *umakne* delnice *prisilno ali* pa tudi z njihovo pridobitvijo s strani družbe. Prisilni umik *je* dopusten *le*, če je bil vnaprej določen ali dovoljen v prvotnem statutu ali s spremembo statuta pred prevzemom ali vpisom delnic.

Za prisilni umik se uporabljajo določbe o rednem zmanjšanju osnovnega kapitala. V statutu ali skupščinskem sklepu se določijo pogoji za prisilni umik in podrobnosti izvedbe. Za plačilo povračila, ki je zagotovljeno delničarjem pri prisilnem umiku ali pridobitvi delnic zaradi umika, se smiselno uporabljajo določbe drugega odst. 375. člena, po katerem se plačila delničarjem opravijo na temelju zmanjšanja osnovnega kapitala v zadevni delniški družbi šele zatem, ko je od objave vpisa preteklo 6 mesecev in potem, ko je bilo upnikom zagotovljeno poplačilo ali zavarovanje.

Določb o rednem zmanjšanju osnovnega kapitala pa se *ne* uporablja tedaj, če so delnice, za katere je v celoti vplačan emisijski znesek:

- bile dane delniški družbi na razpolago neodplačno,
- ali pa so bile dane v breme bilančnega dobička, statutarnih rezerv ali drugih rezerv iz dobička. Toda samo tedaj, kadar se delnice zadevne delniške družbe lahko uporabijo za našteje namene.

O zmanjšanju osnovnega kapitala z umikom delnic odloča skupščina delniška družba. Za veljavnost sklepa je potrebna *navadna* večina glasov. Statutarno se sicer lahko

določi *ostrejša zahteva glede* večine, npr. 75% pri sklepanju udeleženega kapitala, ali kakšne dodatne zahteve.

V skupščinskem sklepu se navede namen zmanjšanja kapitala. Poslovodstvo in predsednik nadzornega sveta pa morata prijaviti sklep za vpis v register. Skupščinski sklep ni potreben, če je prisilni umik delnic *določen* s statutom. Pri uporabi določb o rednem zmanjšanju osnovnega kapitala namesto skupščinskega sklepa, zadostuje odločitev poslovodstva delniške družbe o umiku zadevnih delnic v funkciji zmanjšanja njenega osnovnega kapitala.

3.3.4.10. Ključne prvine obravnave manjšinskih delničarjev. Izključitev manjšinskih delničarjev iz družbe

Skupščina delniške družbe lahko na predlog delničarja, imetnika delnic družbe, ki predstavljajo najmanj 90% osnovnega kapitala, sprejme sklep o prenosu delnic preostalih delničarjev na glavnega delničarja za plačilo primerne denarne odpravnine. Višino denarne odpravnine določi glavni delničar. Poslovodstvo družbe mora dati glavnemu delničarju na razpolago vse za to potrebne informacije in dokazila. Pred sklicem skupščine mora glavni delničar poslovodstvu družbe predložiti izjavo banke, s katero je banka solidarno odgovorna za izpolnitev obveznosti glavnega delničarja, da bo takoj (torej brez kakršnegakoli odlašanja ozr. zavlačevanja) po vpisu sklepa o prenosu delnic v register manjšinskim delničarjem plačal odpravnino za pridobljene delnice.

Če pa ponujena odpravnina po mnenju vseh ali posameznega manjšinskega delničarja *ni primerna*, lahko vsak manjšinski delničar predlaga, da sodišče določi primerno *odpravnino*, kar velja tudi za dva primera : a) če glavni delničar *ni* ponudil odpravnine in b) ali če manjšinskim delničarjem odpravnine *ni pravilno ponudil*.

3.3.4.11. Pravica manjšinskih delničarjev do izstopa iz družbe

Glavni delničar *mora* na zahtevo enega ali več manjšinskih delničarjev v mesecu dni po prejemu zahtevka ponuditi vsakemu posameznemu ali več manjšinskim delničarjem primerno denarno nadomestilo za odkup vseh preostalih delnic posameznega manjšinskega delničarja ali vseh manjšinskih delničarjev.

Sklep skupščine v zadevni delniški družbi v zvezi z izstopom manjšinskih delničarjev *je nič en če*:

- je bil sprejet na skupščini, ki *ni* bila sklicana v skladu z drugim odst. 295. člena ZGD-1, torej, da *je ni* sklicalo poslovodstvo družbe na temelju odločitve sprejete z navadno večino, razen če so se skupščine udeležili vsi delničarji, ali so bili veljavno zastopani;

- *ni bil* potrjen v skladu s prvim in drugim odst. 304. člena, torej ali da ga je

- potrdil notar v svojem zapisniku;
- *ni* združljiv z bistvom delniške družbe, ali če je po svoji vsebini v nasprotju s tistimi določbami ZGD-1, ki se uporabljajo izključno ali pretežno za zaščito upnikov družbe ali so sicer v javnem interesu;
je po svoji vsebini v nasprotju z *moralo ali javnim redom*.
  - Sklep skupščine o zmanjšanju osnovnega kapitala pa *je* ničen tudi takrat, če v šestih mesecih po njegovem sprejetju sklep o povečanju osnovnega kapitala in izvedba povečanja osnovnega kapitala *nista bila* vpisana v register. Omenjeni šestmesečni roka pa ne teče, med trajanjem sodnega postopka zaradi uveljavljanja ničnosti ali izpodbojnosti zadevnega sklepa.

3.3.4.12. Poslovne knjige in letno poročilo

Glede na določbo 54. člena, ki ureja splošna pravila o računovodenju morajo družbe in podjetniki voditi poslovne knjige in jih enkrat letno zaključiti skladno z določbami ZGD-1 in SRS ali MRS, če ni določeno kaj drugega. Poslovno leto se seveda lahko razlikuje od koledarskega leta. Na podlagi zaključenih poslovnih knjig je treba za vsako poslovno leto v *treh* mesecih po koncu tega poslovnega leta sestaviti letno poročilo.

Poslovne knjige morajo biti vodene po sistemu dvostavnega knjigovodstva, če zakon ne določa drugače. Računovodska poročila pa sestavljajo v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja tudi:

- *banke,*
- *zavarovalnice, in*
- *druge družbe, če tako odloči skupščina družbe, vendar najmanj za pet let.*

Družbe se v ZGD-1 razvrščajo na *mikro, majhne, srednje in velike družbe* z uporabo navedenih meril na bilančni presečni dan letne bilance stanja:

- *povprečno število delavcev v poslovnem letu,*
- *čisti prihodki od prodaje, in*
- *vrednosti aktive.*

Mikro družba je družba, ki izpolnjuje dve od teh meril:

- *povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega deset,*
- *čisti prihodki od prodaje ne presegajo 2.000.000 eurov, in*
- *vrednost aktive ne presega 2.000.000 eurov.*

Majhna družba je družba, ki *ni* mikro družba, ki smo jo obravnavali v prejšnjem odstavku, in ki izpolnjuje *dve* od treh meril:

- *povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 50,*
- *čisti prihodki od prodaje ne presegajo 8.800.000 eurov, in*
- *vrednost aktive ne presega 4.400.000 eurov.*

Srednja družba je – tista gospodarska družba, ki ni mikro družba ali majhna družba, in ki izpolnjuje dve od treh meril:

- povprečno število delavcev v poslovnem letu ne presega 250,
- čisti prihodki od prodaje *ne* presegajo 35.000.000 eurov, in
- vrednost aktive *ne* presega 17.500.000 eurov.

Velika družba je tista gospodarska družba, ki *ni* ne mikro, majhna družba ali srednja družba.

Družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je nadrejena eni ali več družbam s sedežem v Republiki Sloveniji ali zunaj nje (podrejene družbe), *mora* pripraviti tudi konsolidirano letno poročilo, če je nadrejena družba ali ena od podrejenih družb organizirana kot kapitalska družba, kot dvojna družba ali kot druga istovrstna pravnoorganizacijska oblika in sicer *po pravu države sedeža družbe*.

Konsolidirano letno poročilo mora izkazovati resničen in pošten prikaz finančnega položaja, poslovnega izida, denarnih tokov in gibanja kapitala vseh gospodarskih družb, ki so vključene v zadevno konsolidacijo.

Pošten prikaz mora omogočiti ozir. dati uravnoteženo in celovito analizo razvoja in izidov poslovanja družbe ter njenega finančnega položaja, ki ustreza obsegu in vsestranskosti njenega poslovanja.

Letna poročila velikih in srednjih družb *in* letna poročila tistih majhnih družb, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu, *mora* pregledati revizor na način in skladno s pogoji, določenimi v zakonu o revidiranju, (ZRev-2, Ur. l. RS št. 65/08). Revizor mora pregledati tudi *poslovno* poročilo v obsegu, ki je potrebno, da preveri, ali je *vsebina* omenjenega poročila skladna z *drugimi* sestavnimi letnega poročila. Vse omenjene zahteve veljajo *tudi* za konsolidirana letna poročila.

Revizor odgovarja družbi in delničarjem družbe za *škodo*, ki jim jo povzroči s kršitvijo opravi o revidiranju, določenih z zakonom, ki ureja revidiranje. Omejitev *ne* velja, če je bila škoda povzročena *namenoma* ali iz hude *malomarnosti*.

V poslovnem poročilu pa mora biti upoveden *pošten prikaz razvoja poslovanja in položaja družbe*. Poslovno poročilo mora ob tem imeti tudi navedke *o*:

- pomembnih poslovnih dogodkih, ki so nastopili *po* koncu poslovnega leta,
- pričakovanem razvoju družbe,
- aktivnostih družbe na področju raziskav in razvoja,
- podružnicah družbe,
- ter aktivnostih podružnic družbe v tujini.

3.4. Komanditna delniška družba

Po določbi 464. člena ZGD-1 je *komanditna delniška družba* opredeljena kot taka gospodarska družba, pri kateri najmanj *en* družbenik odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem (*komplementar*), *komanditni delničarji*, ki imajo delež v osnovnem kapitalu k.d.d., pa za obveznosti družbe do upnikov *ne* odgovarjajo, (tako kot tudi komanditisti ne v komanditni družbi, ki jo uvrščamo med osebne družbe).

Za komplementarje se smiselno uporabljajo določbe ZGD-1 o organu vodenja delniške družbe. Komplementarji komanditne delniške družbe vodijo posle *in* zastopajo družbo. Zato, ker imajo komplementarji položaj članov *uprave* komanditne delniške družbe mora biti to dejstvo vpisano v sodni register.

Odbor komanditnih delničarjev je organ komanditnih delničarjev, ki izvaja njihove sklepe. Soglasje pomeni, da sklep na skupščini zadevne komanditne delniške družbe *ne more* biti sprejet, če niso *vsi* glasovali zanj. Vnos sklepov, za katere je potrebno soglasje komplementarjev *in* komanditnih delničarjev, se določi s statutom komanditne delniške družbe.

Odbor komanditnih delničarjev zastopa le-te tudi v sporih *med* skupnostjo komanditnih delničarjev in komplementarji. Skupščina komanditne delniške družbe pa lahko izvoli posebne zastopnike za zastopanje strank v sporih. Člani odbora komanditnih delničarjev so lahko *samo* komanditisti. Komplementarji komanditne delniške družbe, torej *ne* morejo biti člani odbora komanditnih delničarjev.

Tako kot v delniški družbi imajo tudi v komanditni delniški družbi komplementarji na skupščini glasovalno pravico v sorazmerju s svojo udeležbo v njenem osnovnem kapitalu. Vendar pa *ne* morejo glasovalne pravice uresničevati *ne zase in ne za koga drugega* tedaj, kadar skupščina sklepa *o*: izvolitvi in odpoklicu nadzornega sveta, razrešitvi članov nadzornega sveta, imenovanju revizorjev, uveljavljanju odškodninskih zahtevkov ter glede odreka odškodninskim zahtevkom.

Statut komanditne delniške družbe mora sprejeti najmanj *pet* oseb, v njem se navedejo osnovni kapital družbe in število delnic, pri delnicah z nominalnim zneskom tudi njihov nominalni znesek, in če obstaja več razredov delnic, tudi razred delnic, ki jih prevzemajo komanditni delničarji.

Pri sprejetju statuta komanditne delniške družbe morajo sodelovati *vsi* komplementarji *in* tisti komanditni delničarji, ki pri ustanovitvi prevzamejo delnice. Družbeniki, ki sprejememo statut imajo status ustanoviteljev zadevne komanditne delniške družbe.

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- *Opreделите, kaj je vsebinsko določujoče za ravnanje uprave pri udejanjanju njene funkcije v delniški družbi!*
- *Kdaj mora imeti delniška družba nadzorni svet, kdo je lahko njegov član in kdo ne? Pojasnite razloge za takšno ureditev!*
- *Pojasnite načine glasovanja v skupščini delniške družbe in podlage zanj!*
- *Razložite ureditev povečanja in zmanjšanja osnovnega kapitala! Pojasnite primere, v katerih bi uporabili posamezne načine povečanja oziroma zmanjšanja osnovnega kapitala delniške družbe!*

3.5. Gospodarsko interesno združenje

Gospodarsko interesno združenje (GIZ) lahko ustanovita vsaj dve družbi oziroma dva podjetnika. Cilj tega združenja je olajševati in pospeševati pridobitno dejavnost svojih članov, izboljševati in povečevati njihove gospodarske rezultate, ne pa ustvarjanje lastnega dobička.

Pogodba o ustanovitvi mora biti pisna in sklenjena v obliki notarskega zapisa. V pogodbi morajo biti opredeljene temeljne statusne značilnosti GIZ, zlasti pa:

- *ime (firma) GIZ,*
- *imena ali firme članov GIZ, njihova pravna oblika, prebivališča ali sedeži ter podatki o njihovem vpisu v register,*
- *opredelitev, ali je GIZ ustanovljeno za določen čas, razen če je ustanovljeno za nedoločen čas,*
- *cilj in dejavnost GIZ,*
- *ter sedež GIZ.*

Cilji GIZ-a so v grobem:

- *olajševanje in pospeševanje pridobitne dejavnosti svojih članov,*
- *izboljševanje in povečevanje rezultatov te dejavnosti.*

Poudarimo še enkrat, da po kogentni normi 563. člena GIZ ne sme ustvarjati lastnega dobička, saj je interes njegovih članov predvsem v skupnem opravljanju storitev, ki jim jih zagotavlja oziroma jih zanje opravlja ta pojavna oblika združevanja.

Vsi akti in dokumenti gospodarskega interesnega združenja, ki so namenjeni tretjim osebam, zlasti pa dopisi, računi, oglasi in razna obvestila in objave, morajo vsebovati jasno oznako firme združenja z dodatkom »gospodarsko interesno združenje« ali kratico »GIZ«.

Vsaka pravna oseba, katere dejavnost ustreza opredelitvi dejavnosti združenja, se lahko preoblikuje v tako združenje brez prenehanja ene in nastanka nove pravne osebe:

Združenje se lahko preoblikuje v družbo z neomejeno odgovornostjo brez prenehanja ene in nastanka nove pravne osebe.

GIZ pridobi lastnost pravne osebe z vpisom v sodni register *in* lahko poleg nalog za svoje člane na običajen način opravlja za svoj račun *tudi vse* gospodarske posle.

Člani so odgovorni za obveznosti GIZ z *vsem svojim* premoženjem. Član, ki pristopi po ustanovitvi združenja, je lahko v skladu s pogodbo oproščen odgovornosti za obveznosti, ki so nastale *pred* njegovim pristopom, pri čemer pa mora biti taka *oprostitve objavljena*. Če ni s tretjim sopogodbениkom drugače dogovorjeno, je odgovornost članov solidarna. Upniki GIZ ne morejo zahtevati poplačila od članov, dokler *niso* neuspešno najprej uveljavljali plačila *od* zadevnega gospodarskegazdruženja.

3.5.1. Upravljanje in nadzor nad poslovanjem GIZ

Po določbi 571. člena ZGD-1 ima GIZ poslovodstvo, v katerem je ena ali več oseb.

Pravna oseba je lahko član poslovodstva, če imenuje stalnega predstavnika, ki je odgovoren *enako*, kot če bi bil sam v lastnem imenu član poslovodstva. Člani poslovodstva združenja in stalni predstavniki članov pravnih oseb so odgovorni *posamično ali solidarno* združenju in tretjim osebam za kršitve predpisov, ki sed nanašajo na združenje, kršitve ustanovitvene pogodbe ter za napake pri poslovanju. Če je pri nastanku določenih posledic sodelovalo *več članov* poslovodstva, sodišče določi njihov delež pri povračilu škode. Način upravljanja gospodarskega interesnega združenja, imenovanje članov poslovodstva in določitev njihovih pooblastil, pravic in pogojev za odpoklic se uredijo s pogodbo o ustanovitvi ali s sklepom .

Nadzor nad poslovanjem GIZ mora biti poverjen revizorjem, in nadzor nad poslovnimi knjigami *se opravljata na način*, določen s pogodbo o ustanovitvi.

Če združenje izdaja obveznice, mora nadzor opraviti en ali več revizorjev, ki jih imenuje skupščina in katerih pooblastila ter mandatna doba se določijo v posebni pogodbi. 2. odst. 572. člena ob tem posebej določa, da morajo nadzor nad poslovnimi knjigami združenj, ki imajo več kot 100 delavcev opravljati revizorji na način *in* pod pogoji, ki veljajo za gospodarske družbe.

3.5.2. Evropsko gospodarsko interesno združenje

Po določbi 577. člena se lahko ustanovi tudi *Evropsko gospodarsko interesno združenje*, kar je skladno z določili Uredbe Evropske skupnosti št. 2137/85 z dne 25. julija 1985. Vprašanja, ki z omenjeno uredbo *niso* izrecno urejena, se za Evropsko interesno gospodarsko združenje urejajo po določbah ZGD-1, ki veljajo za domača gospodarska interesna združenja (2. odst. 577. čl.).

Evropsko gospodarsko interesno združenje pridobi lastnost pravne osebe z vpisom v sodni register. Član poslovnega evropskega združenja je lahko tudi pravna oseba, pod pogojem, da imenuje za svojega stalnega predstavnika fizično osebo, ki odgovarja *enako*, kot da bi bila sama članica tega združenja. Članu evropskega združenja samodejno preneha članstvo v združenju z dnem začetka stečaja ali likvidacije. Evropskogospodarsko interesno združenje mora v *vseh* aktih in dokumentih, namenjenih tretjim osebam, uporabljati *jasno označeno ime združenja s pristavkom "Evropsko gospodarsko interesno združenje"* ali kratico "EGIZ".

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- *Katero izmed pravnoorganizacijskih oblik kapitalskih družb bi uporabili, če ne želite zbrati velikega kapitala in želite imeti razumne stroške in poenostavljeno vodenje zadevne pravnoorganizacijske različice gospodarske družbe?*
- *V kraju poznate več gospodarskih družbj, ki se ukvarjajo z različnimi, vendar med seboj dopolnjujočimi si dejavnostmi. Vse bi želele imeti večji dobiček. Kaj bi jim svetovali glede izbire njihove pravne organiziranosti, oziroma katera pravnoorganizacijska oblika bi bila zanje ciljno najbolj primerna?*
- *Katera oblika ustanovitve delniške družbe je bolj ustrezna, če ustanovitelji nimajo dovolj ustanovitvenega kapitala?*

3.6. Povezane družbe

3.6.1. Uvod

Pravni ureditvi oblik oziroma različic pojavnosti procesa koncentracije kapitala je namenjen celotni IV. del ZGD-1 (527. do 562. člen) v katerem se obravnavajo povezane družbe. Kot smo že omenili, se med *povezane družbe* štejejo *tiste pravno samostojne družbe, ki so v takem medsebojnem razmerju, da:*

- ima ena družba v drugi večinski delež;
- je ena družba odvisna od druge družbe;
- gre za koncernske družbe;
- sta dve družbi vzajemno kapitalsko udeleženi;
- so družbe povezane na temelju podjetniških pogodb.

O povezovanju gospodarskih družb govorimo *le*, če je med njimi zagotovljeno *enotno upravljanje*. Ta vsebinsko določujoča prvina je za vse našete pojavne oblike

povezanih družb njihova temeljna, *določujoča* značilnost tovrstnega združevanja oziroma povezovanje gospodarskih družb.

Določbe obravnavanega IV. dela ZGD-1 se nanašajo na *pet* naštetih pojavnosti povezanih družb. Za tiste gospodarske družbe, ki so povezane na kakšen *drug način*, npr. tako, da so za udeleževanje nekaterih svojih ciljev npr. ustanovile gospodarsko interesno združenje, pa se citirane določbe IV. dela ZGD-1 seveda ne uporabljajo.

3.6.2. Pravne podlage povezanosti gospodarskih družb

Medsebojno razmerje, glede usklajevanja ravnanja in obvladovanja, med pravno samostojnimi družbami se razlikuje, upoštevajoč v prejšnjem podrazdelku različne *podlage*.

Poudariti gre, da vsem naštetim različicam povezanih družb skupno predvsem **troje**, in sicer :

- *povezava samostojnih pravnih družb v zadevno organizacijskopravno različico, npr. v koncern;*
- *udeleževanje dejavnosti za doseganje načrtovanih gospodarskih ciljev;*
- *odločujoči vpliv obvladujoče družbe na obvladovane družbe, ki so z njo povezane.*

Te značilnosti so najbolj vidne v *koncernu*, kot posebni in v pravno poslovni praksi najpogosteje prisotni obliki povezanih družb ter pravni panogi poimenovani koncernsko pravo. Koncern je splošni (vrstni) pojem za vse omenjene oblike povezanih družb, kjer je vsebinsko pravna podlaga povezave usklajujoče ali obvladujoče medsebojno razmerje. Četudi koncerna *ni* mogoče popolnoma enačiti z drugimi različicami povezanih družb, pa je v ZGD-1 podlaga za uporabo koncerna kot vrstnega (skupnega) generičnega pojma razumljena in uporabljena za vse tiste oblike povezanih družb, med katerimi obstajata medsebojna odvisnost in enotno vodstvo. *Oboje*, torej medsebojna odvisnost in enotno vodstvo, pa je praviloma ključna določujoča prvina pri drugih štirih oblikah povezanih družb, o katerih bo beseda v nadaljevanju od podrazdelka 3.6.3. naprej.

3.6.2.1. Odvisnost ene gospodarske družbe od druge

Pravno določujoča značilnost povezanih družb je torej v njihovem medsebojnem razmerju odvisnosti oziroma zagotovljenega obvladovanja ene družbe *nad* drugimi družbami. Razmerje *odvisnosti* med gospodarskimi družbami je prisotno v vseh pojavnostih povezanih družb. Omenjenega razmerja *ni* samo pri vzajemno povezanih družbah (554. člen). Vsebina obravnavanega povezovanja se kaže v razmerju *dveh* oziroma predvsem večih pravno sicer gospodarskih samostojnih družb.

3.6.3. Družba v večinski lasti in družba z večinskim deležem

Tedaj, kadar *večina* deležev pravno samostojne gospodarske družbe pripada neki drugi gospodarski družbi, *ali* če drugi družbi pripada *večina* glasovalnih pravic, se ta gospodarska družba šteje za *družbo v večinski lasti*. Druga gospodarska družba pa se po prvem odst. 528. člena ZGD-1 šteje za družbo z *večinskim deležem*.

Deleži, ki pripadajo družbi XY v kapitalski gospodarski družbi ABC, se ugotovijo na podlagi razmerja med seštevkom nominalnih zneskov deležev družbe XY ter osnovnim kapitalom družbe ABC. Lastni deleži se pri kapitalskih družbah od osnovnega kapitala odštejejo, deleži, ki pripadajo drugemu za račun družbe, pa so izenačeni z lastnimi deleži družbe.

Glasovalne pravice, ki pripadajo družbi, se ugotovijo iz razmerja števila glasovalnih pravic, ki jih družba lahko uresničuje na podlagi svojih deležev, v razmerju do skupnega števila *vseh* glasovalnih pravic. Od skupnega števila vseh glasovalnih pravic se seveda *odštejejo* glasovalne pravice iz lastnih deležev družbe, in tudi iz tistih deležev, ki npr. pripadajo nekemu drugemu za račun družbe.

Za deleže družbe z večinskim deležem veljajo tudi vsi tisti deleži, ki pripadajo od nje odvisni družbi ali drugemu za račun te družbe ali za račun od nje odvisne družbe, *če je* imetnik družbe podjetnik, pa tudi vsi tisti deleži, ki predstavljajo imetnikovo premoženje.

3.6.4. Odvisna in obvladujoča gospodarska družba

Pravno naravo *odvisne* družbe *ima* vsaka tista pravno samostojna gospodarska družba, ki jo neposredno *ali* posredno *obvladuje* neka druga družba. Ta druga družba pa je poimenovana glede na svojo pravno naravo za *obvladujočo družbo*. Pravna domneva, da je družba v večinski lasti odvisna od obvladujoče družbe je prisotna vselej tedaj, če *ima obvladujoča družba v njej (v odvisni družbi) večinski delež*. Pri tem se na tem temelju domneva, da je tista družba, ki je v večinski lasti, torej tista, v kateri ima neka druga gospodarska družba večinski delež, od obvladujoče družbe zato tudi *odvisna*.

Vsebinsko gledano torej smemo razlikovati koncerne z elementi podrejenosti *in* koncerne z razmerjem enakopravnosti. Naša korporacijska zakonodaja daje razumljivo večji poudarek koncernom z elementi podrejenosti, pri katerih ima obvladujoče podjetje *vpliv* na obvladovane družbe. Najpomembnejši različici pojavnosti koncernov s prvinami podrejenosti sta dejanski in pogodbeni koncern (530. člen ZGD-1).

Če ima vsaka vzajemno kapitalsko udeležena družba v drugi družbi *večinski delež* ali če lahko vsaka družba drugo neposredno ali posredno obvladuje, veljata *obe* družbi za obvladajoči *in* tudi za odvisni družbi.

3.6.5. Koncern in koncernske družbe

Ponovimo torej vnovič doslej obrisno nanizane ugotovitve.

Koncern tvorijo:

- ena obvladujoča in ena ali več odvisnih družb, povezanih pod enotnim vodstvom obvladajoče družbe (dejanski koncern);

- družbe, ki so povezane s pogodbo o obvladovanju (pogodbeni koncern).

- Pravno samostojne družbe, povezane z enotnim vodstvom ne da bi bile pri tem družbe medsebojno odvisne pa tvorijo koncern z razmerjem enakopravnosti.

Ob tem se domneva, da odvisna(e) družba(e) in obvladujoča družbo tvorijo koncern. Vanj vključene in z enotnim vodstvom povezane družbe pa imajo pravno naravo koncernskih družb.

Zaradi boljšega razumevanja sporočilnosti koncernskega prava, naj še enkrat poudarimo, da imajo pravno naravo *koncernskih* družb vse tiste samostojne gospodarske družbe, ki so vključene v koncern ter pri tem povezane pod *enotnim* vodstvom. Po določbah ZGD-1 se domneva, da *koncern* tvorita *obvladujoča in odvisna(e)* družba(e); (530. člen).

Med različicami koncernov so v določbah ZGD-1 urejeni *dejanski, pogodbeni in koncern z razmerjem enakopravnosti*

Dejanski koncern je tisti, v katerem so pod *enotnim* vodstvom povezane *ena obvladujoča družba ter najmanj ena ali več odvisnih družb*.

Pravno naravo *pogodbenega koncerna* ima tista združba gospodarskih družb, ki so medsebojno povezane na podlagi *pogodbe o obvladovanju*. S sklenitvijo take pogodbe pridobi obvladujoče podjetje pravico, dajati smernice odvisnim podjetjem oziroma odvisnemu podjetju.

Pravno naravo *koncerna z razmerjem enakopravnosti* pa ima povezava med pravno samostojnimi gospodarskimi družbami, pod enotnim vodstvom, *ne* da bi bile te družbe sočasno med seboj tudi odvisne. Podlaga za usklajevanje so npr. t.i. osebne povezave ali posebne pogodbe o oblikovanju skupnega organa vodenja in/ali, npr. uprave, upravnega odbora ali organa nadzora, torej nadzornega sveta.

3.6.6. Vzajemno kapitalsko udeležene gospodarske družbe

Za vzajemno kapitalsko udeležene gospodarske družbe štejemo *vse* tiste kapitalske družbe - s sedežem v naši državi - ki so medsebojno povezane tako, da *vsaki* izmed družb pripada več kot četrtina *deležev* druge družbe. Ti deleži se ugotavljajo iz razmerja

med seštevkom nominalnih zneskov deležev delniške družbe A v osnovnem kapitalu delniške družbe B, itn.

Če ima ena vzajemno kapitalsko udeležena družba v drugi družbi večinski delež ali če lahko drugo družbo neposredno *ali* posredno obvladuje, velja prva za *obvladujočo* družbo, druga pa ima pravno naravo *odvisne* družbe. Če ima vsaka vzajemno kapitalsko udeležena družba v drugi družbi večinski delež ali če lahko vsaka družba drugo neposredno ali posredno obvladuje, veljata *obe* družbi za obvladujoči *in* odvisni.

3.6.7. Vodenje in odgovornost pri obvladujočih družbah in dejanskih koncernih

Na podlagi *pogodbe o obvladovanju* ima obvladujoča gospodarska družba *pravico* odvisni družbi *dajati navodila* za vodenje poslov. Če v pogodbi med njima *ni* določeno kaj drugega, ima obvladujoča družba pravico dajati odvisni družbi *tudi taka navodila*, ki so zanjo celo škodljiva. Taka navodila lahko daje *ob* predpostavki, da koristijo interesom obvladujoče družbe ali z njo koncernsko povezanih družb. Poslovodstvo odvisne družbe mora izpolnjevati navodila obvladujoče družbe, čeprav po njegovem prepričanju njihovo izpolnjevanje *ne* koristi interesom obvladujoče družbe ali z njo koncernsko povezanih družb. Bistveno za razumevanje vsebine razmerja med obvladujočo in odvisnimi družbami je torej določilo, po katerem *mora* poslovodstvo odvisnih družb izpolnjevati navodila obvladujoče družbe. V obravnavani zvezi moramo izrecno tudi poudariti, da odvisna družba ne sme zavrniti navodil danih s strani obvladujoče družbe.

Če je odvisni družbi dano *navodilo*, naj opravi posel, za katerega je potrebno soglasje nadzornega sveta, to soglasje pa *ni* dano v ustreznem roku, mora njeno poslovodstvo to sporočiti obvladujoči družbi. Če obvladujoča družba po tem sporočilu da navodilo, da soglasje nadzornega sveta *ni več* potrebno; ali če ima obvladujoča družba nadzorni svet pa *se sme* navodilo *ponoviti le* z njegovim soglasjem.

Obvladujoča družba mora odvisni družbi poravnati med trajanjem pogodbe *nastalo letno izgubo, razen*. če bi izguba bila poravnana iz drugih rezerv ali dobička, kar velja tudi zastranke iz pogodbe o prenosu dobička.

Drugačna pa so pravila ravnanja v tistih koncernskih družbah, v katerih seveda *le* v tistih primerih, kadar *ni* bila sklenjena pogodba o obvladovanju. Obvladujoča družba namreč *ne* sme uporabiti svojega vpliva zato, da *bi* odvisni družbi *naložila* sklenitev škodljivega posla, ali da bi *le-ta* nekaj storila ali opustila v svojo škodo, *razen* če obvladujoča družba sprejme obveznost, da *bo* odvisni družbi nadomestila morebitno finančno prikrajšanje.

Poslovodstvo obvladujoče družbe *morajo* obvladovanim družbam dajati navodila *pravilno in skrbno*.

Če kršijo svoje obveznosti, morajo družbi kot solidarni dolžniki *povrniti* nastalo škodo. V dvomu, ali so pravilno in skrbno izpolnjevali obveznosti, morajo to dokazati.

Odškodninske zahtevke družbe lahko uveljavlja tudi *vsak* njen delničar ali družbenik vendar lahko zahteva le plačilo za družbo. Odškodninske zahtevke lahko uveljavljajo tudi upniki družbe, če bi jih le-ta *ne* mogla poplačati.

Člani organa vodenja in nadzornega sveta odvisne družbe jamčijo poleg odškodninskih zavezancev kot solidarni dolžniki, če so poslovali tako, da so kršili svoje dolžnosti. V dvomu, ali so pravilno in skrbno izpolnjevali svoje dolžnosti, morajo to dokazati. Odškodninska odgovornost *ni* izključena, tudi če je nadzorni svet njihovo dejanje odobril.

Članom posloводства ni treba povrniti škode, če škodljivo dejanje temelji na navodilu, ki ga je bilo treba izpolniti po 541. členu ZGD-1, torej v okviru pravice vodenja in dajanja navodil.

Ob tem gre opozoriti na ureditev odgovornosti *organov* odvisne družbe. Pri tem so člani posloводства odvisne družbe *odgovorni kot solidarni dolžniki*, če niso navedli škodljivega pravnega posla ali škodljivega dejanja v poročilu o odnosih družbe s povezanimi družbami ali če niso navedli, da je bila družba prikrajšana s pravnim poslom ali dejanjem in da prikrajšanje ni bilo nadomeščeno. Če je *sporno, ali so pošteno in vestno* izpolnjevali svoje dolžnosti, *morajo to dokazati*.

Člani nadzornega sveta odvisne družbe so odgovorni kot *solidarni dolžniki*, če so glede škodljivega pravnega posla ali škodljivega dejanja *kršili* svojo dolžnost, da *preverijo poročilo* o odnosih s povezanimi jim družbami in da o ugotovitvah pregleda poročajo skupščini.

Prikrajšanja jim *ni* treba povrniti le tedaj, če njihovo dejanje temelji *na zakonitem skupščinskem sklepu*.

Za odgovornost organov odvisne družbe se smiselno uporabljajo določbe tretjega in četrtega odst. 543. člena - torej - da lahko odškodninske zahtevke družbe uveljavlja tudi *vsak* delničar ali družbenik, vendar pa lahko zahteva plačilo le za družbo. .Odškodninske zahtevke lahko uveljavljajo tudi upniki družbe, če bi jih ta ne mogla poplačati. Zahtevki do zastopnikov obvladujoče družbe zastarajo v petih letih.

3.6.8. Podjetniške pogodbe

– V okvir tega *vrstnega* pojma lahko uvrščamo *več* pojavnosti vzpostavljenih pogodbenih razmerij, ki začnejo veljati na podlagi sklepa, sprejetega z najmanj tričetrtinsko večino na skupščini zadevne delniške družbe zastopnega osnovnega kapitala.

– *Za pogodbo o prenosu dobička* se šteje tista pogodba, s katero se ena družba obveže, da bo svoj celotni dobiček prenesla na drugo gospodarsko družbo. Za tovrstno pogodbo se šteje tudi pogodba, s katero neka družba prevzame obveznost, da bo svojo družbo vodila za račun druge družbe (pogodba o vodenju poslov).

– *S pogodbo o oblikovanju (ustanovitvi) profitne skupnosti* se ena gospodarska družba obveže, da bo svoj dobiček ali dobiček svojih posameznih obratov v celoti ali

delno združila z dobičkom drugih družb, da bi se na tej podlagi zatem *delil* skupni dobiček.

– *Za pogodbo o delnem prenosu dobička* pa gre tedaj, če se ena gospodarska družba *obveže*, da bo del svojega dobička ali dobiček svojih posameznih obratov v celoti ali delno prenesla *na* drugo družbo. Za pogodbo o prenosu dobička se šteje *tudi* pogodba, s katero družba prevzema obveznost, da bo svojo družbo vodila na račun druge družbe - npr. s pogodbo o vodenju poslov. Pogodba o prenosu dobička je v pravnoposlovni praksi zvečine povezana s pogodbo o obvladovanju.

– *Pogodba o zakupu ali delni prepustitvi obrata* pa je tista, s katero se družba *obveže*, da bo nek svoj obrat dala v zakup ali pa ga kako drugače prepustila nekemu drugemu, npr. gospodarski družbi ABC. Bistveni element teh pogodb je v tem, da npr. zadevna gospodarska družba sama *ne* vodi več obrata (podjetja), pač pa vodenje obrata prepusti drugi gospodarski družbi, seveda odplačno. Za te pogodbe je potrebna odločitev kvalificirane večine skupščine. Če je odvisna družba dala obvladujoči družbi v zakup obrat svoje družbe ali mu ga je drugače prepustila, mora obvladujoča družba poravnati letno izgubo, nastalo med trajanjem pogodbe, če dogovorjena protidajatev *ne* zadostuje za njeno pokritje. Zakup podjetja oziroma obrata pomeni prepustitev podjetja oziroma obrata v rabo drugemu podjetju za dogovorjeni čas, pri čemer se zakupnik obveže, da bo plačal dogovorjeno zakupnino. Zakupnik nato vodi zakupljeno podjetje v svojem imenu *in* za svoj račun, zakupodajalec si lahko pridrži določene pravice.

Vendar pa moramo opozoriti na to, da pogodba o udeležbi pri dobičku v okviru pogodb tekočega poslovnega prometa ali licenčnih pogodb nima pravne narave pogodbe o delnem prenosu dobička, (2.odst. 534. člena ZGD-1).

3.6.9. Vzajemno povezane in vzajemno udeležene družbe

Vzajemno povezani družbi, ki *nista* v razmerju odvisnosti, lahko tedaj oizr. v primeru, ko sta obveščeni o medsebojni udeležbi ali izvesta za obstoj medsebojne udeležbe, uresničujeta svoje pravice iz deležev v drugi družbi *za največ četrtno* vseh deležev druge družbe. To pa *ne* velja za pravico do nakupa novih delnic pri povečevanju osnovnega kapitala iz sredstev zadevne družbe.

Omejitev uresničevanja pravic iz deležev *ne* velja za družbo, ki je obvestila drugo družbo o svoji udeležbi preden je od druge družbe sprejela tako obvestilo ali preden je za njuno medsebojno udeležbo izvedela.

3.6.9.1 Vzajemno kapitalsko udeležene družbe

Vzajemno kapitalsko udeležene družbe so tiste kapitalske družbe s sedežem v naši

državi, ki so povezane tako, da vsaki družbi pripada več kot četrtnina deležev druge družbe.

V primeru, kadar ima ena vzajemno kapitalsko udeležena družba v drugi družbi večinski delež ali če lahko drugo družbo neposredno ali posredno obvladuje, velja prva družba za obvladujočo družbo, druga pa ima pravno naravo odvisne družbe.

3.6.10. Vključene družbe

Če pripada 95% vseh delnic drugi družbi t.im. glavni družbi, se lahko delniška družba s sklepom skupščine vključi v glavno družbo. Sklep o vključitvi je veljaven, če da k sklepu soglasje *skupščina glavne družbe*, ki mora biti sprejeto z najmanj *tričetrtninsko večino* pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala. Statut lahko določa tudi višjo kapitalsko večino in dodatne zahteve. Poslovodstvo družbe, ki se vključuje, mora prijaviti vključitev za vpis v register z navedbo firme glavne družbe, njena vključitev v glavno družbo učinkuje *od vpisa* v sodnregister.

3.6.10.1. Holding

Holdinško podjetje je tista družba, ki ima lasti večino deležev pravno samostojnega podjetja in opravlja predvsem dejavnost ustanavljanja, financiranja in upravljanja teh družb, je družba z večinskim deležem.

Za razliko od pojma *koncern*, s katerim razumemo povezavo več družb z *enotnim vodstvom*, je *holding* v smislu določbe 1. odst. 562. člena, ustanovljen zato, da bi ta družba upravljala *ob in* z udeležbo v drugih pravno samostojnih družbah.

Dejavnost holdinga je torej *ustanavljanje, financiranje in upravljanje tistih gospodarskih družb*, v katerih ima holding večinsko udeležbo. Ta pravno najbolj določujoča značilnost holdinga pa *ni* najpomembnejša vsebinska prvina koncernske obvladujoče družbe, ki ima - vsaj zvečine - tudi kakšno "svojo" dejavnost, npr. proizvodnjo, trgovinsko ali bančno dejavnost ipd.

Vprašanje za preverjanje razumevanja snovi:

- Pojasnite pravne podlage za ustanovitev oziroma oblikovanje vseh pojavnosti povezanih družb!

3.7. Tuja podjetja

Pravno naravo *tujega podjetja* ima po 674. členu ZGD-1 fizična ali pravna oseba, ki opravlja pridobitno dejavnost in ima prebivališče oziroma sedež *zunaj* Republike Slovenije v državi članici ES ali v državi, ki *ni* država članica ES. Položaj tujega podjetja se presoja po pravu *tiste* države, ki ji podjetje *pripada*, razen če zakon *ne* določa drugače, npr. kolizijsko pravilo mednarodnega zasebnega prava.

Tuje podjetje je pri poslovanju v Republiki Sloveniji glede svojih pravic, obveznosti in odgovornosti izenačeno z domačimi družbami.

Tuje podjetje lahko opravlja pridobitno dejavnost v Republiki Sloveniji po podružnicah.

Za podružnico se po 2. Odst. 676. člena *smiselno* uporabljajo tiste določbe, s katerimi se v besedilu ZGD-1 urejajo :

- *dejavnost (6. člen);*
- *firno (12. do 23. člen);*
- *sedež (29. in 30. člen);*
- *prokuro (33. do 37. člen), in*
- *in poslovno skrivnost (39. in 40. člen).*

Če zakonodaja države, ki velja za tuje podjetje iz tretje države, zahteva vpis podjetja v sodni register, *morata* biti navedena *tudi* register, v katerem je vpisano tuje podjetje iz tretje države, in njegova registrska številka vpisana v tem registru. Tuje podjetje lahko začne opravljati dejavnosti v Republiki Sloveniji šele po vpisu podružnice v register. Za podružnice se *smiselno* uporabljajo določbe ZGD-1 o poslovnih knjigah in letnem poročilu, (Osma poglavje; 53. do 70. člen).

Če tuje podjetje ustanovi sočasno ali v zaporedju dve ali več podružnic na območju Republike Slovenije v zaporedju, je treba v prijavi za vpis vsake podružnice navesti *zaporedje* ustanovitve. O t.i. *glavni podružnici* pa govorimo tedaj, če je tuje podjetje *sočasno* ustanovilo na območju Republike Slovenije *več* podružnic. V takem primeru mora biti v prijavi za vpis v register v firmi podružnice nedvomno označeno, katera podružnica ima na območju naše države status glavne podružnice.

Zastopnik tujega podjetja ob prijavi podružnice za vpis v register predloži listine iz prve, tretje in četrte alineje drugega odst. 677. člena ZGD-1.

Če ima tuje podjetje izbrano podružnico lahko predloži letno poročilo *v razkritje samo izbrana podružnica*.

V sklepu tega razdelka gre še opozoriti, da je za obveznosti, ki nastanejo s poslovanjem podružnice, odgovorno tuje podjetje z *vsem* svojim premoženjem.

3.8. Sodelovanje delavcev pri upravljanju gospodarskih družb in zadrug. Uvod.

Določbe Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju (uradno prečiščeno besedilo ZSDU-UPB1, Ur. l. RS, št. 42/07 – v prihodnjem besedilu ZSDU) sodijo med tiste pomembnejše predpise, ki jih moramo - vsaj v grobih črtah - obravnavati v tem delu našega učbenika.

ZSDU namreč ureja ureja načine *in* pogoje za sodelovanje delavcev pri upravljanju gospodarskih družb, ne glede na obliko lastnine, *in* tudi pri upravljanju zadrug.

Pravico do sodelovanja pri upravljanju uresničujejo delavci *po* določbah ZSDU tudi v podjetjih, ki opravljajo gospodarske javne službe, v bankah in v zavarovalnicah, razen če *ni* s posebnim zakonom drugače določeno.

Pravico do sodelovanja pri upravljanju v zavodih uresničujejo delavci kot *posamezniki* po določbah ZSDU, *kolektivno* pa v skladu z drugimi *posebnimi zakoni*.

3.8.1. Načini in oblike sodelovanja delavcev pri upravljanju

ZSDU določa načine in pogoje za sodelovanje delavcev pri upravljanju gospodarskih družb, ne glede na obliko lastnine, samostojnih podjetnikov posameznikov z najmanj 50 delavci in zadrug v pravni red Republike Slovenije prenaša Direktiva 2002/14/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2002 o določitvi splošnega okvira za obveščanje in posvetovanje z delavci v Evropski skupnosti (Ur. l. št. 80 z dne 23. 3. 2002, str. 29) in Direktiva Sveta 2001/23/ES z dne 12. marca 2001 o približevanju zakonodaje držav članic v zvezi z ohranjanjem pravic delavcev v primeru prenosa podjetij, obratov ali delov podjetij ali obratov (Ur. l. št. 82 z dne 22. 3. 2001, str. 16).

Pravico do sodelovanja pri upravljanju uresničujejo delavci *po* določbah ZSDU tudi v podjetjih, ki opravljajo gospodarske javne službe, v bankah in v zavarovalnicah, razen če *ni* s posebnim zakonom, npr. z ZZban drugače določeno.

V zavodih pa uresničujejo delavci kot posamezniki, kolektivno pa v skladu s posebnim zakonom.

Načine oziroma pravice do sodelovanja delavcev pri upravljanju lahko razvrstimo na podlagi več *meril*. Tako jih lahko razvrstimo glede na *pravice*, npr. kot *pravico do*:

- pobude in pravico do odgovora na to pobudo,
- obveščnosti,
- dajanja mnenj in predlogov ter pravico do odgovora nanje,
- možnosti ali obveznosti skupnih posvetovanj z delodajalcem,

- soodločanja,
- zadržanja odločitev delodajalca, (2. člen).

Glede na *način* uresničevanja pravic v zvezi s sodelovanjem delavcev pri upravljanju, omenjene pravice razvrščamo po tem, ali jih uresničujejo delavci kot *posamezniki* ali pa *jih* uresničujejo *kolektivno*:

- v svetu delavcev ali po delavskem zaupniku,
- na zboru delavcev,
- po predstavnikih delavcev v organih vodenja in nadzora zadevne gospodarske družbe ali zadruga, npr. upravi, upravnem odboru ali (in) v nadzornem svetu delniške družbe, (3. člen).

Omenjene pravice imajo delavci v okviru udejanjanja pravice do individualnega in kolektivnega sodelovanja pri upravljanju *zlasti tedaj*, če gre za soodločanje oziroma vplivanje na vsebino in organizacijo dela ter na določitev in izvajanje aktivnosti, namenjenih izboljševanju delovnih razmer oziroma humanizaciji delovnega okolja in doseganju uspešnejšega poslovanja gospodarske družbe, v kateri so v delovnem razmerju.

3.8.2. Svet delavcev in delavski zaupnik

V tisti gospodarski družbi, v kateri je zaposlenih *do* 20 delavcev z aktivno volilno pravico, delavci sodelujejo pri vodenju in nadzoru po *delavskem zaupniku*, (1. odst. 9. člena).

Svet delavcev pa se oblikuje, če je v družbi zaposlenih več kot 20 delavcev z aktivno volilno pravico.

Po 10. členu ZSDU svet delavcev sestavlja v odvisnosti od števila zaposlencev oziroma delavcev, sorazmerno število članov, in sicer *v gospodarski družbi* z:

- do 50 delavcev - *trije* člani,
- več kot 50-100 delavci - *pet* članov,
- več kot 100-200 delavci - *sedem* članov,
- več kot 200-400 delavci - *devet* članov,
- več kot 400-600 delavci - *enajst* članov,
- več kot 600-1000 delavci - *trinaest* članov.
- v gospodarski družbi z več kot 1000 delavci se število članov *sveta delavcev* poveča za *dva* člana na vsakih *dodatnih* 1000 delavcev.

Mandat članov sveta delavcev traja *štiri leta*. Člani sveta delavcev pa so lahko v ta organ soupravljanja vnovič izvoljeni.

Pravico voliti predstavnike v svet delavcev imajo *vsii delavci*, ki delajo v družbi nepretrgoma najmanj šest mesecev (aktivna volilna pravica). Direktor, delavci, ki imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi v skladu z 72. členom Zakona o delovnih razmerjih

(ZDR -UPB1, Ur. l. RS, št. 103/07) ter prokuristi nimajo pravice voliti predstavnikov v svet delavcev.

Družinski člani vodilnega osebja *nimajo pravice* voliti predstavnikov v svet delavcev. Za družinske člane se po ZSDU štejejo zakonec, otroci (zakonski ali nezakonski, posvojenci in pastorki, vnuki, starši (oče, mati, očim in mačeha), posvojitelji ter bratje in sestre.

Pravico biti izvoljeni v svet delavcev imajo *vsi* delavci, ki imajo aktivno volilno pravico po tem zakonu in so zaposleni v družbi nepretrgoma najmanj 12 mesecev (*pasivna volilna pravica*).

Svet delavcev se praviloma sestaja v delovnem času, upošteva potrebe delovnega procesa. Družba mora zagotoviti članom sveta delavcev pravico do petih plačanih ur mesečno za udeležbo na sejah sveta delavcev. Direktorju družbe je treba pravočasno sporočiti čas seje.

Če je seja izven delovnega časa, ker potrebe delovnega procesa ne dopuščajo drugače, se šteje za delovni čas in je plačan v okviru ur, določenih v prvem odstavku tega člena.

Člani sveta delavcev imajo pravico do treh plačanih ur na mesec za posvetovanje z delavci in pravico do 40 plačanih ur na leto za izobraževanje, potrebno za učinkovito delo sveta delavcev.

Z dogovorom med delodajalcem in svetom delavcev se lahko določi *večje število ur* za delo članov sveta delavcev, daljša odsotnost z nadomestilom ali brez nadomestila plače zaradi izobraževanja, potrebnega za *učinkovito delo* sveta delavcev, večje število ur v okviru delovnega časa, namenjenih posvetovanju članov sveta delavcev z delavci, ter druge ugodnosti povezane z delom sveta delavcev.

Družba in kraj posvetovanja se sporazumno določata med *direktorjem in svetom delavcev, upošteva potrebe delovnega procesa*.

Delodajalec krije nujne stroške za delo sveta delavcev, najmanj pa stroške potrebnih prostorov za seje, sprejem strank in delo poklicnih članov sveta delavcev, stroške materialnih sredstev, ki jih svet delavcev uporablja in stroške administrativnega osebja za delo sveta delavcev.

Članu sveta delavcev *ni* mogoče znižati plače ali proti njemu začeti disciplinskega ali odškodninskega postopka ali ga kako drugače postavljati v manj ugoden ali podrejen položaj, če ravna v skladu z zakonom, kolektivno pogodbo in pogodbo o zaposlitvi.

3.8.3. Sklic zbora delavcev gospodarske družbe

Svet delavcev ima pravico sklicati *zbor delavcev*, ki ga sestavljajo *vsi* zaposleni v družbi, *razen* posloводства, torej organov upravljanja oziroma organov vodenja ali nadzora družbe. Možen pa je tudi sklic zbora delavcev po posameznih organizacijskih enotah ali delih delovnega procesa v zadevni gospodarski družbi, npr. v orodjarni,

računovodstvu, komerciali, itn.

Temeljna pravica zbora delavcev *je* pravica obravnavati vprašanja iz pristojnosti sveta delavcev oziroma njegovega odbora. Zbor delavcev pa *ne* more odločati o tistih vprašanjih, za katera je pristojen svet delavcev oziroma njegov odbor.

Zbor delavcev se praviloma skliče *zunaj* delovnega časa, razen če *ni* drugače dogovorjeno ali če to zahteva uprava ali poslovodja družbe. Zbor delavcev se lahko skliče, upošteva potrebe delovnega procesa, *enkrat* letno med delovnim časom. Način sklica in delo zbora delavcev se podrobneje uredita s poslovnikom *sveta delavcev*.

3.8.4. Svet delavcev kapitalsko povezanih družb

Kapitalsko povezane družbe ustanovijo *svet delavcev* kapitalsko povezanih družb, v njem pa sodelujejo predstavniki *vseh* kapitalsko povezanih družb.

Člane sveta delavcev kapitalsko povezanih družb *imenujejo* sveti delavcev kapitalsko povezanih družb, skupno število članov in število članov, ki jih imenuje svet delavcev posamezne družbe, pa določijo z dogovorom skladno z velikostjo povezane družbe in številom članov sveta delavcev te družbe. Člani tega skupnega organa kapitalsko povezanih družb pa so lahko *le* člani svetov delavcev povezanih družb. Svet delavcev je pristojen za obravnavanje vprašanj, ki se nanašajo na delavce *v vseh* kapitalsko povezanih družbah. S sporazumom med sveti delavcev kapitalsko povezanih družb se lahko *natančneje* opredelijo pristojnosti tega organa in tista vprašanja, ki sodijo v njegovo delovno področje.

Svet delavcev kapitalsko povezanih družb *je pristojen za obravnavanje vprašanj*, ki se nanašajo na delavce *v vseh* kapitalsko povezanih družbah. S sporazumom med sveti delavcev kapitalsko povezanih družb se lahko natančneje opredelijo pristojnosti sveta delavcev kapitalsko povezanih družb in vprašanja, ki sodijo v delovno področje sveta delavcev kapitalsko povezanih družb.

3.8.5. Sodelovanje delavcev v organih družb in zadrug

Sodelovanje delavcev pri upravljanju v organih družbe se uresničuje po predstavnikih delavcev v organih vodenja in nadzora družbe, in sicer:

- v dvotirnem sistemu upravljanja po predstavnikih delavcev v nadzornem svetu družbe ali nadzornem odboru zadruga (v nadaljnjem besedilu, nadzorni svet),
- lahko pa tudi po predstavniku delavcev v upravi družbe ali v upravnem odboru zadruga;
- v *enotirnem* sistemu upravljanja po predstavnikih delavcev *v upravnem odboru* in v komisijah upravnega odbora, lahko pa tudi po predstavniku delavcev *med izvršnimi direktorji družbe ali zadruga*.

Število predstavnikov delavcev v nadzornem svetu se določi s statutom družbe,

vendar ne sme biti manjše od ene tretjine članov *in ne večje od polovice vseh članov nadzornega sveta družbe.*

V upravnem odboru je najmanj eden izmed članov predstavnik delavcev. Število predstavnikov delavcev v upravnem odboru se določi s statutom družbe, vendar ne sme biti manjše od enega predstavnika delavcev izmed vsakokratnih treh dopoljenih članov upravnega odbora.

Za predstavnika delavcev v nadzornem svetu oziroma upravnem odboru družbe pa *ne* more biti izvoljena v družbi zaposlena oseba, ki po ZSDU *nima* pravice voliti in biti izvoljena v svet delavcev,.

Predstavniki delavcev v nadzornem svetu ali upravnem odboru *ne more biti predsednik tega organa.*

Svet delavcev ima pravico *imenovati tudi predstavnika delavcev v komisije nadzornega sveta in upravnega odbora.*

Predstavniki delavcev, ki so člani nadzornega sveta ali upravnega odbora oziroma njegovih komisij, izvoli in odpokliče svet delavcev in s tem *seznanijo skupščino družbe.*

Način izvolitve in odpoklica članov nadzornega sveta ali upravnega odbora oziroma njegovih komisij, ki so predstavniki delavcev, se podrobneje določi s poslovnikom sveta delavcev.

V tisti gospodarski družbi, ki se je odločila za enotni sistem upravljanja, in kjer je zaposlenih več kot 500 delavcev, je na predlog sveta delavcev, eden izmed predstavnikov delavcev v upravnem odboru *imenovan* za izvršnega direktorja.

V družbi, *kjer je* zaposlenih manjše število delavcev, se lahko imenuje delavskega direktorja v upravo družbe ali predstavnika delavcev v upravnem odboru za izvršnega direktorja, če je tako določeno z dogovorom med svetom delavcev in delodajalcem.

V okviru splošnih pravic in obveznosti, ki *pripadajo vsem* članom uprave družbe ali izvršnim direktorjem družbe v skladu s posebnim zakonom in statutom družbe, delavski direktor ali predstavnik delavcev med izvršilnimi direktorji družbe zastopa ter predstavlja interese delavcev glede kadrovskih in socialnih vprašanj.

3.8.6. Sodelovanje delavcev pri upravljanju družbe

Ta oblika sodelovanja delavcev pri upravljanju družbe se *po* 85. členu ZSDU uresničuje *tako*, da so *delavci*:

- neposredno obveščeni in da lahko neposredno dajejo predloge in mnenja,
- obveščeni po delavskem zaupniku ali svetu delavcev, ter da po njiju dajejo predloge in mnenja, ter
- da lahko zahtevajo skupno posvetovanje z delodajalcem, soodločajo o posameznih, z zakonom določenih vprašanjih in zahtevajo zadržanje

posameznih odločitev delodajalca *do* sprejema končne odločitve na pristojnem organu.

Delodajalec mora po 89. členu ZSDU obveščati svet delavcev predvsem o vprašanjih, ki se nanašajo na:

- *gospodarski položaj družbe;*
- *razvojne cilje družbe;*
- *stanje proizvodnje in prodaje;*
- *splošni gospodarski položaj panoge;*
- *spremembo dejavnosti;*
- *zmanjšanje gospodarske dejavnosti;*
- *spremembe v organizaciji proizvodnje;*
- *spremembe tehnologije.*
- *letni obračun in letno poročilo,*
- *in tudi morebitna druga vprašanja na podlagi medsebojnega dogovora iz drugega odst. 5. člena ZSDU, ki ureja vsebino dogovora med svetom delavcev in delodajalcem.*

Ob tem mora delodajalec na zahtevo sveta delavcev *omogočiti vpogled* v dokumentacijo, ki je nujna za *obveščenost* o zadevah, ki smo jih našteali.

3.8.7. Skupno posvetovanje

To oblika *sodelovanja* med svetom delavcev in delodajalcem uvrščamo vsebinski okvir delodajalčeve dolžnosti seznaniti svet delavcev o predvidenih odločitvah o statusnih vprašanjih in kadrovskih vprašanjih, ter glede vprašanj varnosti in zdravja delavcev pri delu.

Potrebne informacije *mora* delodajalec posredovati svetu delavcev najmanj 30 dni pred sprejemom odločitve, rok za predlagano skupno posvetovanje pa mora biti najmanj 15 dni pred sprejemom odločitev.

Skupno posvetovanje med svetom delavcev in delodajalcem je delodajalčeva dolžnost. Seznaniti mora namreč svet delavcev o predvidenih odločitvah glede statusnih in kadrovskih vprašanj ter glede vprašanj varnosti in zdravja delavcev pri delu, se z n jim posvetuje in si prizadeva za uskladitev stališč.

3.8.8. Soodločanje

Po 95. členu ZSDU mora delodajalec predložiti v *soglasje* svetu delavcev *predloge odločitev* v zvezi z:

- merili za ocenjevanje delovne uspešnosti delavcev,
- in merili za nagrajevanje inovacijske dejavnosti v družbi,
- razpolaganjem s stanovanjskim skladom, počitniškimi zmogljivostmi in drugimi objekti t.i. "družbenega" standarda delavcev,
- kriteriji za napredovanje delavcev.

Te predloge mora svet delavcev obravnavati *in* se do njih opredeliti v osmih dneh *po* dnevu predložitve predlogov v *soglasje*. Če bi se svet delavcev ne opredelil do predlogov v tem roku, se šteje, da s predlogi odločitev *soglaš*a.

Soglasje, sprejeto na svetu delavcev in v pisni obliki podano delodajalcu k njegovemu predlogu, se šteje kot dogovor med svetom delavcev in delodajalcem.

3.8.9. Pravica sveta delavcev do zadržanja odločitve delodajalca

Svet delavcev ima pravico s sklepom *zadržati* posamezne odločitve delodajalca in sočasno sprožiti postopek za rešitev medsebojnega spora, tedaj, če:

- delodajalec o vprašanjih iz pete, šeste, sedme in osme alineje prvega odstavka 89. člena ZSDU predhodno ne obvešča sveta delavcev pred sprejemom dokončne odločitve – v osmih dneh od dneva, ko je bil obveščen o sprejemu delodajalčeve odločitve;
- delodajalec ne seznanja sveta delavcev, ne spoštuje rokov iz 91. člena ZSDU in ne zahteva skupnega posvetovanja s svetom delavcev glede statusnih in kadrovskih vprašanj iz 93. in 94. člena ZSDU – v osmih dneh od dneva, ko je bil obveščen o sprejemu odločitve delodajalca.

3.9. Evropski sveti delavcev

ZESD ureja ustanavljanje evropskih svetov delavcev, ki jih sestavljajo predstavniki delavcev, oziroma urejanje postopkov obveščanja in posvetovanja z delavci v gospodarskih družbah ali povezanih gospodarskih družbah, ki so ustanovljene v državah članicah Evropske unije. Cilj ZESD je izboljšati udeleževanje pravice delavcev *do* obveščanja in posvetovanja v družbah in povezanih družbah, ki so ustanovljene v državah članicah Evropske unije. Zato se ustanovljajo evropski sveti delavcev oziroma se z dogovorom uredi postopek za obveščanje in posvetovanje z delavci v družbi ali v povezanih družbah ob pogojih, ki jih določa ZESD. Pristojnosti in naloge evropskih svetov delavcev oziroma postopki obveščanja in posvetovanja, sprejeti za doseganje cilja

iz prejšnjega odstavka, veljajo v *primeru družbe* za vse podružnice, ki se nahajajo v določeni državi članici, in v *primeru povezanih družb*, za vse družbe s sedežem v državah članicah, razen če ni dogovorjeno širše področje veljavnosti.

ZESD se uporablja za družbe na območju Evropske unije, ki imajo *sedež* v Republiki Sloveniji in za povezane družbe na območju Evropske unije, katerih obvladujoča družba ima sedež v Republiki Sloveniji. Če družba ali obvladujoča družba povezanih družb nima svojega sedeža v državi članici Evropske unije, določbe tega zakona veljajo za katero koli podružnico ali odvisno družbo v Republiki Sloveniji, če družba ali obvladujoča družba pooblasti to podružnico ali odvisno družbo za svojo predstavnico. Če ni pooblaščenih predstavnic, se ZESD uporablja, če je Republiki Sloveniji podružnica ali družba z največ zaposlenimi v primerjavi z drugimi podružnicami ali družbami v povezanih družbah v državah članicah Evropske unije.

3.9.1. Posebno pogajalsko telo

Posebno pogajalsko telo se po 7. členu ZESD ustanovi zato, da se z glavnim poslovodstvom družbe pogaja *glede dogovora o obveščanju in posvetovanju z delavci*. Ustanovi se na pisno zahtevo delavcev ali njihovih predstavnikov, naslovljeno glavnemu poslovodstvu, ali na pobudo glavnega poslovodstva, ki jo je podpisalo najmanj 100 delavcev ali njihovih predstavnikov iz najmanj dveh podružnic ali družb v različnih državah članicah in jo prejme glavno poslovodstvo.

3.9.2. Dogovor o ustanovitvi evropskega sveta delavcev

Glavno poslovodstvo in posebno pogajalsko telo se lahko odločita, kako bosta organizirala obveščanje in posvetovanje z delavci. Dogovor mora veljati za vse delavce v državah članicah Evropske unije, v katerih posluje družba ali podružnica oziroma povezane družbe. Stranki se dogovorita ali se za obveščanje in posvetovanje ustanovi evropski svet delavcev v skladu s 16. členom ZESD, ali pa se uvede postopek obveščanja in posvetovanja z delavci v skladu s 17. členom ZESD.

3.9.3. Pristojnosti in naloge evropskega sveta delavcev

Evropski svet delavcev ali njegov odbor ima pravico, da se enkrat letno sestane z

glavnim poslovodstvom zaradi obveščanja in posvetovanja v zadevah iz 28. in 29. člena ZESD, ki se *nanašajo najmanj* na dve podružnici ali dve družbi v različnih državah članicah Evropske unije. Čas in kraj seje je potrebno uskladiti z glavnim poslovodstvom. Evropski svet delavcev se lahko sestane še na nadaljnjih sejah, če se glavno poslovodstvo s tem strinja. Seje evropskega sveta delavcev *niso javne*.

3.9.4. Letno obveščanje in posvetovanje

Glavno poslovodstvo *vsaj enkrat* v koledarskem letu obvesti evropski svet delavcev in se z njim posvetuje o poslovnem uspehu in perspektivah družbe ali povezanih družb, ki poslujejo na območju Evropske unije ter mu pravočasno zagotovi zahtevano dokumentacijo. Poslovni uspeh in perspektive se nanašajo zlasti na:

- strukturo ter gospodarski in finančni položaj družbe ali povezanih družb;
- *predviden razvoj poslovanja, proizvodnje in prodaje;*
- *stanje zaposlenosti in predviden razvoj;*
- *investicijske programe;*
- *temeljne organizacijske spremembe;*
- *uvajanje novih delovnih in proizvodnih postopkov;*
- *spremembo lokacije družbe, podružnic ali njihovih bistvenih delov ter prenos proizvodnje drugam;*
- *združevanje ali delitev družb ali podružnic;*
- *zmanjšanje ali zapiranje družb, podružnic ali njihovih bistvenih delov;*
- *in na kolektivni odpust delavcev.*

3.9.5. Spoštovanje zaupnosti

Člani evropskega sveta delavcev morajo spoštovati zaupnost glede *vseh* podatkov o poslovanju, s katerimi so bili seznanjeni kot člani evropskega sveta delavcev, ki jih je glavno poslovodstvo izrecno označilo kot zaupne in se jih ne sme objaviti ali uporabiti. Ta določba velja tudi za *bivše* člane evropskega sveta delavcev. Dolžnost spoštovanja zaupnosti velja za:

- *člane posebnega pogajalskega telesa;*
- *predstavnike delavcev v okviru postopka obveščanja in posvetovanja;*
- *strokovnjake in prevajalce;*
- *predstavnike delavcev v podružnicah in družbah v Republiki Sloveniji.*

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- *Kdaj je treba ustanoviti svet delavcev in kdaj ne?*
- *Razložite oblike sodelovanja med delavci in delodajalcem!*
- *Kako se določi število delavcev v nadzornem svetu?*

3.10. Poslovna skrivnost in konkurenčna prepoved

3.10.1. Opredelilne prvine.

*Za poslovno skrivnost se po 1. do 3. odst. 39. člena ZGD-1 štejejo vsi tisti podatki, za katere tako določi zadevna gospodarska družba v pisnem sklepu. Z vsebino tega sklepa morajo biti seznanjeni družbeniki, delavci, člani organov in druge osebe, ki morajo varovati vse podatke s pravno naravo poslovne skrivnosti. Za poslovno skrivnost se **ne** morejo določiti podatki, ki so po zakonu javni ali podatki o kršitvi zakona ali dobrih poslovnih običajev.*

Ne glede na to, ali so določeni s sklepom, se za poslovno skrivnost štejejo *tudi* podatki, za katere *je očitno*, da bi nastala občutna škoda, če bi zanje izvedela nepooblaščen oseba. Družbeniki, delavci, člani organov družbe in druge osebe so odgovorni za kršitev, če *so* vedeli ali *bi* morali vedeti za tako naravo podatkov. Za poslovno skrivnost se ne morejo določiti podatki, ki so po zakonu javni, ali podatki o kršitvi zakona ali dobrih poslovnih običajev.

Podatek se lahko šteje za poslovno skrivnost *le* tedaj, če je znan *samo* določenemu, in to omejenemu krogu ljudi; ta zahteva pomeni dejansko značilnost poslovne skrivnosti. Podatka, ki je dostopen ali znan širšemu krogu, namreč ne moremo šteti za poslovno skrivnost. Pač pa lahko velja kot tisti podatek, katerega sestavine so sicer znane, vendar je podatek kot celoto mogoče strniti le z opaznim miselnim naporom.

V zvezi s podatkom je treba vedno natančno opredeliti, kaj je pravzaprav predmet védnosti in varovanja. Lahko je določen podatek sam po sebi *sicer znan*, zaupno naravo pa ima dejstvo, da določeno podjetje *ta* podatek uporablja, npr. proizvodni postopek je v strokovni literaturi natančno opisan in ga lahko zaposleni obnovijo ali reproducirajo. Ta postopek torej *ne* more biti predmet varstva v okviru poslovne skrivnosti. Pravno naravo poslovne skrivnosti pa npr. pomeni podatek, da *je zadevna* družba začela uporabljati postopek, ki je sam po sebi sicer znan zunaj njegovega okolja.

Podatek, ki naj bi bil poslovna skrivnost, *sme* biti seveda znan *le* določenemu *in* omejenemu krogu ljudi. Tu gre za normativno, torej pravno značilnost obravnavane kategorije. Ta pomeni, da obstaja neka prepoved, da bi osebe, ki vedo za podatek, tak podatek sporočali pooblaščenim osebam.

Razlikujemo *dve* merili glede na to, na kakšnem temelju je prepovedano razpolagati s podatkom. *Subjektivno* merilo pravi, da sam upravičenec, nosilec s svojim aktom in s

svojo voljo označi podatek kot zaupen in prepove njegovo neupravičeno sporočanje. Drugo merilo je *objektivne* narave. Zadevni predpis *mora* namreč določati, kateri podatki *se* štejejo kot poslovna skrivnost.

Podatke, ki so poslovna skrivnost družbe, so dolžne varovati tudi osebe *zunaj* družbe, če so vedele ali če bi glede na naravo podatka morale vedeti za to, da je podatek poslovna skrivnost.

In tako je razumljivo, da je prepovedano vsako tisto ravnanje, s katerim bi osebe *zunaj* družbe poskušale v nasprotju z zakonom in voljo družbe pridobiti podatke, ki *so* poslovna skrivnost družbe.

3.10.2. Konkurenčna prepoved

Družbeniki družbe z neomejeno odgovornostjo, komplementarji komanditne družbe, družbeniki in poslovodje družbe z omejeno odgovornostjo, člani uprave in nadzornega sveta delniške družbe in prokuristi ne smejo sodelovati v nobeni od teh vlog upravnega odbora, pa tudi ne kot delavci v katerikoli drugi družbi ali kot podjetnik z dejavnostjo, ki je ali bi lahko bila v konkurenčnem razmerju z dejavnostjo prve družbe, (1. odst. 41. člena).

Akt o ustanovitvi družbe lahko določi omejitve *tudi* za komanditiste v komanditni družbi ali za delničarje v delniški družbi in komanditni delniški družbi za člane gospodarskega interesnega združenja.

Akt o ustanovitvi družbe lahko določi pogoje, ob katerih je osebam, ki smo jih našteali dopustno sodelovati pri konkurenčni družbi.

Z aktom o ustanovitvi družbe se lahko določi da raja prepoved tudi o tem, ko je kdor izgubil lastnost osebe iz prvega odstavka tega člena. Prepoved ne sme trajati več kot dve leti, razen v primerih iz drugega odst. 268. člena ZGD-1, ki ureja podlage za odpoklic člana uprave in tretjega odst. 515. člena, ki ureja odpoklic poslovodje po skupščini d.o.o. ko prepoved *ne* sme trajati več kot šest mesecev. Citirane prepovedi *ne* posegajo v konkurenčno prepoved, ki sicer velja za osebe v delovnem razmerju.

Konkurenčna prepoved temelji na *treh* podlagah, ki so:

- a) najprej gre za določitev oseb, katere zadeva ta prepoved. Te so navedene *taksativno*;
- b) sočasno so določena dela, ki jih odgovorne osebe *ne* smejo opravljati;
- c) pravno naravo konkurenčne dejavnosti pa ima vsaka dejavnost, ki poslabšuje ali škoduje konkurenčnemu položaju družbe na trgu. Zlasti bo šlo za tako dejavnost pri prodaji *enakih* proizvodov ali opravljanju enakih storitev, pa tudi ob prodaji proizvodov ali storitev, ki so sicer *drugačni*, so pa sposobni *nadomestiti*

proizvode ali storitve družbe.

Če oseba prekrši prepoved konkurence, lahko družba od kršitelja zahteva odškodnino. Družba lahko po 42. členu od kršitelja *zahteva tudi, da ji prepusti* posle, sklenjene za svoj račun, kot posle, sklenjene za račun družbe, ali da nanjo prenese koristi iz poslov, sklenjenih za svoj račun, ali da družbi odstopi svojo pravico do odškodnine.

V obeh primerih gre za premoženjskopravne sankcije, ki jih družba lahko uveljavi poleg drugih, z zakonom dopustnih sankcij.

Omenjene *terjatve družbe* zastarajo v treh mesecih o tem, ko družba izve za kršitev in kršilca, najpozneje pa v petih letih od kršitve.

4. Statusno preoblikovanje družb

4.1. Ureditev po določbah ZGD-1. Uvod.

Upoštevajoč, da Ustava RS v 74. členu vsebuje tudi opredelitev, da je *gospodarska pobuda svobodna* in da *zakon določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij oziroma gospodarskih družb*, je razumljivo, da se je ob noveliranju besedila ZGD-1 namenilo posebno pozornost tudi omenjenemu tematskemu sklopu.

Swobodo gospodarske pobude in izbire pri iskanju najprimernejše pravnoorganizacijske oblike za udejanjanje podjetništva gre razumeti tudi tako, da je možni ustanovitelj najprej svoboden *pri izbiri* ene izmed pravnoorganizacijskih različic, ki jih ureja ZGD-1. Sočasno pa gre omenjeno svobodo razumeti še z drugega vidika, razumeti jo gre tudi tako, da podjetniki, ki menijo, da bi lahko s spremembo pravnoorganiza-cijske oblike dosegli boljše gospodarske ali razvojne rezultate, lahko statusno preoblikujejo gospodarsko družbo, v kateri so doslej opravljali gospodarsko dejavnost, v novo pravno organizacijsko obliko..

V 2. poglavju šestega dela ZGD-1 (579. do 661. člen) se celovito urejajo *štiri* pojavnosti statusnih preoblikovanj: *združitvev, delitev, prenos premoženja in sprememba pravnoorganizacijske* oblike. Ker pa bi bili lahko s pojavnostmi statusnih preoblikovanj prizadeti tudi delničarji in upniki družb, se v našem ravnem redu utemeljeno namenja veliko pozornost *sodnemu preizkusu menjalnih razmerij* v okviru opravljene pripojitve ter *poravnalnemu odboru izvedencev*, ki bodo pripravljali izvedenska mnenja v zvezi s preizkusi menjalnih razmerij, kot oblikama zagotavljanja pravne varnosti udeležencem v procesu preoblikovanja.

Ponovimo vnovič naše gospodarske družbe se lahko po določbah ZGD-1 statusno preoblikujejo na štiri *načine, in sicer*:

- *z združitvijo,*
- *z delitvijo,*

- s prenosom premoženja,
- s spremembo pravnoorganizacijske oblike.

Po 580. členu se lahko dve ali več delniških družb *združijo s pripojitvijo* ali s *spojitvijo*.

Pripojitev se opravi s prenosom celotnega premoženja ene ali več delniških družb (*prevzeta družba*) na drugo delniško družbo (*prevzemna družba*).

Spojitve se opravi z ustanovitvijo *nove* delniške družbe (*prevzemna družba*), na katero se prenese celotno premoženje družb, ki se spajajo (*prevzete družbe*). Prevzete družbe z združitvijo *prenehajo*, vendar pa zato ni bilo treba prej opravljati njihovo *likvidacijo*. Delničarjem prevzetih družb je v omenjenem procesu treba zagotoviti delnice *prevzemne* družbe.

Z združitvijo preide na prevzemno družbo *vse* premoženje ter pravice *in* obveznosti prevzete družbe. Prevzemna družba pa kot univerzalni pravni naslednik vstopi v vsa pravna razmerja, v katerih je bila subjekt prevzeta družba.

4.2. Pripojitev

Po 581. členu ZGD-1 morajo poslovodstva družb, ki se združujejo, *skleniti pogodbo o pripojitvi*.

Ta pogodba pa mora *vsebovati*:

- firmo in sedež vsake družbe, ki je udeležena pri pripojitvi;
- dogovor o prenosu celotnega premoženja vsake prevzete družbe na prevzemno družbo s pravnimi posledicami iz četrtega in šestega odstavka 580. člena;
- razmerje, v katerem se zamenjajo delnice prevzete družbe za delnice prevzemne družbe (*menjalno razmerje*);
- v primeru iz petega odstavka 580. člena, ki ureja pravni položaj v katerem gre za neenakost v razmerju, v katerem se zamenjajo delnice prevzete družbe za delnice prevzemne družbe. To razmerje pa ni enako ena ali več delnic prevzemne družbe za eno delnico prevzete družbe in je zato potrebno zagotoviti ustrezno denarno doplačilo;
- višina denarnega doplačila mora biti izražena v denarnem znesku na celotno delnico prevzete družbe;
- ob tem pa mora vsebovati navedbo, da bo denarno doplačilo *zagotovila* prevzemna družba, oziroma firmo in sedež oziroma ime in priimek druge osebe, ki bo zagotovila denarno doplačilo;
- natančen opis postopkov v zvezi s prenosom delnic prevzemne družbe in plačilom denarnega doplačila; če prevzemna družba po 589. členu ne bo zagotovila delnic, je treba navesti tudi razloge, zaradi katerih prevzemna družba le-teh ne bo zagotovila;

- dan, od katerega dalje so delnice prevzemne družbe, ki jih bo ta zagotovila zaradi izvedbe pripojitve, udeležene v dobičku prevzemne družbe, in vse podrobnosti v zvezi z uveljavitvijo te pravice;
- dan, od katerega dalje se šteje, da so dejanja prevzete družbe opravljena za račun prevzemne družbe (*dan obračuna pripojitve*) itn.

4.3. Poravnalni odbor izvedencev za preizkus menjalnega razmerja

Po določbi 609. člena lahko sodišče zahteva v zvezi s pripojitvijo pridobitev izvedenskega mnenja *poravnalnega odbora za preizkus menjalnega razmerja* oziroma ga mora pridobiti tedaj, če to zahteva kateri izmed udeležencev postopka.

Poravnalni odbor izvedencev ima *tri* člane, od katerih je eden predsednik. Če je pri pripojitvi udeležena družba, s katere delnicami se trguje na *organiziranem trgu*, mora biti poravnalni odbor izvedencev *razširjen* še z dvema dodatnima članoma.

Upravne zadeve za poravnalni odbor izvedencev opravlja strokovna služba Agencije za trg vrednostnih papirjev. Predsednik vodi seje poravnalnega odbora izvedencev. Seja mora biti sklicana takoj, ko je sodišče zahtevalo predložitev izvedenskega mnenja.

Poravnalni odbor izvedencev ima pravico zahtevati pojasnila od *vseh* družb, ki so bile udeležene pri zadevni pripojitvi. Poslovodstva teh gospodarskih družb morajo poravnalnemu odboru izvedencev omogočiti, da pregleda poslovne knjige *in* dokumentacijo družbe.

4.4. Delitev

Skladno z določbo 623. člena ZGD-1 se kapitalska družba lahko *deli z razdelitvijo, oddelitvijo ali izčlenitvijo*.

Razdelitev se opravi s sočasnim *prenosom vseh* delov premoženja prenosne družbe, ki z razdelitvijo preneha, ne da bi bila opravljena njena likvidacija na *dve* skupini osebkov, *in sicer na*:

- nove kapitalske družbe, ki se ustanovijo *zaradi* razdelitve (*razdelitev z ustanovitvijo novih družb*), bodisi :
- prevzemne kapitalske družbe (*razdelitev s prevzemom*).

Delitev se lahko opravi tudi tako, da se deli premoženja prenosne družbe *hkrati* prenesejo na nove *in* na prevzemne družbe.

Z delitvijo preide na novo oziroma prevzemno družbo del premoženja prenosne družbe, določen z *delitvenim načrtom*, ter pravice in obveznosti prenosne družbe v zvezi s tem premoženjem. Nova oziroma prevzemna družba kot univerzalni pravni naslednik

vstopi v vsa pravna razmerja v zvezi s tem premoženjem, katerih subjekt je bila prenosna družba.

Oddelitevpa se opravi s *prenosom posameznih delov* premoženja prenosne družbe, ki pa z oddelitvijo *ne* preneha, in sicer na:

- na nove kapitalske družbe, ki se ustanovijo zaradi oddelitve, (*oddelitev z ustanovitvijo novih družb*),
- ali na prevzemne kapitalske družbe (*oddelitev s prevzemom*).

Poslovodstvo prenosne družbe mora sestaviti *delitveni* načrt, ki mora po določbi 624. člena vsebovati:

- firmo in sedež prenosne družbe;
- predlog statutih novih družb;
- izjavo o prenosu delov premoženja prenosne družbe na nove družbe s pravnimi posledicami iz drugega ter šestega do osmega do odstavka 623. člena ZGD-1;
- razmerja, v katerih se zamenjajo deleži prenosne družbe za deleže posamezne nove družbe (menjalna razmerja); itn.

Delitveni načrt se *nadomesti* s pogodbo o delitvi in prevzemu, ki mora biti sklenjena v obliki notarskega zapisa. Pogodbo o delitvi in prevzemu skleneta upravi prenosne in prevzemne družbe.

Izčlenitev kot različica delitve družb se opravi s prenosom vseh ali posameznih delov premoženja prenosne družbe, ki z izčlenitvijo ne preneha, in sicer na: nove družbe, ki se ustanovijo zaradi izčlenitve (izčlenitev z ustanovitvijo novih družb), ali -prevzemne družbe (izčlenitev s prevzemom).

Ob tem ne gre spregledati, da se ex lege šteje, da je izčlenitev takšna pojavná oblika delitve, pri kateri se ohranjajo kapitalska razmerja.

4.5. Združitve in delitve osebnih družb

Za združitve in delitve, pri katerih so udeležene *osebne družbe*, se smiselno uporabljajo določbe ZGD-1 o združitvah in delitvah, pri katerih *so* udeležene družbe z omejeno odgovornostjo, oziroma določbe, ki se nanašajo *na* združitve oziroma delitve družb z omejeno odgovornostjo.

Za sklep o združitvi oziroma delitvi je potrebno *soglasje* osebno odgovornih družbenikov v osebni družbi ter soglasje družbenikov v kapitalski družbi, ki bodo po združitvi oziroma delitvi odgovarjali za obveznosti družbe z *vsem svojim premoženjem*.

4.6. Prenos premoženja in sprememba pravnoorganizacijske oblike

Kapitalske družbe po določbi 640. člena lahko prenesejo svoje premoženje kot celoto na Republiko Slovenijo ali na katerokoli njeno samoupravno lokalno skupnost. Za družbo, ki je na omenjeni način prenesla svoje celotno premoženje na našo državo se smiselno uporabljajo določbe ZGD-1 o nanašajoče se na družbo, ki se pripaja. Za veljavnost tega posla je potrebno soglasje skupščine družbe z večino treh četrtin pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala.

ZGD-1 v členih 642. do 666. Šestega poglavja, v 7. Oddelkih ureja različice sprememb pravnoorganizacijske oblike, in sicer *preoblikovanje*:

- *delniške družbe v komanditno delniško družbo, (642. do 644. člen);*
- *komanditne delniške družbe v delniško družbo, (645. do 647. člen);*
- *delniške družbe v družbo z omejeno odgovornostjo, (648. do 651. člen);*
- *družbe z omejeno odgovornostjo v delniško družbo, (652. do 656. člen);*
- *komanditne delniške družbe v družbo z omejeno odgovornostjo, (657. člen);*
- *družbe z omejeno odgovornostjo v komanditno delniško družbo, (658. do 661. člen);*
- *v okviru drugih preoblikovanj v smislu določb 662. do 666. člena, se urejata preoblikovanje zadruga v delniško družbo ter kapitalskih družb v osebne družbe in preoblikovanje le-teh v kapitalske družbe in preoblikovanje zavodov v gospodarske družbe;*
- *ter delniške družbe v zadrugo.*

Za preoblikovanje d.d. v k.d.d. sta potrebna *sklep* skupščine in pristop vsaj enega komplementarja. Za veljavnost sklepa je potrebna kvalificirana, torej tričetrtinska večina pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala.

Skupščini, ki sklepa o preoblikovanju se predloži bilanca, v kateri so premoženjski predmeti in obveznosti družbe določeni z vrednostjo na dan obračuna. Obračun se sestavi na dan, od katerega dalje komplementarji sodelujejo pri dobičku ali izgubi družbe. Če je ta dan po sklepu o preoblikovanju, se obračun sestavi na dan, ki je največ šest mesecev pred sklepom o preoblikovanju. Ustanovitelje zamenjajo komplementarji.

Hkrati s sklepom o preoblikovanju je treba za vpis v register prijaviti osebno odgovorne družbenike in pristopne listine priložiti prijavi za vpis v izvirniku ali overjenem prepisu.

Nova k.d.d. obstaja *od* vpisa preoblikovanja v sodni register. Komplementarji odgovarjajo neomejeno upnikom družb *tudi* za obveznosti družbe, ki so nastale *pred* njihovim pristopom.

K.d.d. se lahko preoblikuje v d.d. na podlagi *sklepa* skupščine *ob* soglasju *vseh* komplementarjev.

Skupščini, ki sklepa o preoblikovanju, se predloži zadnje letno poročilo. Za sestavo organov delniške družbe se smiselno uporabljajo določbe ZGD-1 o organih vodenja in

nadzora delniške družbe.

V omenjenem sklepu *se določijo*: firma družbe; sestava uprave in opredelijo spremembe, ki so nujne za izvedbo preoblikovanja. "Nova" delniška družba obstaja od vpisa preoblikovanja v sodni register. Komplementarji k.d.d. se sicer izločijo iz družbe, vendar *še* naprej odgovarjajo za obveznosti, *toda samo* za tiste, ki so nastale *pred* vpisom preoblikovanja v register.

Delniška družba, ki ima manj kot 50 delničarjev, se lahko *preoblikuje* v družbo z omejeno odgovornostjo na podlagi sklepa skupščine, če izpolnjuje vse pogoje za ustanovitev družbe z omejeno odgovornostjo, ki so določeni v 471. in naslednjih členih.

Sklep o preoblikovanju mora sprejeti večina, ki vključuje *najmanj devet desetin* osnovnega kapitala. Pri izračunu kapitalске večine se od osnovnega kapitala *odštejejo* lastne delnice. V statutu zadevne delniške družbe pa se lahko določi tudi višjo kapitalsko večino in morebitne druge zahteve.

V omenjenem sklepu skupščine se določi firma družbe in opredelijo tudi vse druge značilnosti, ki so nujne za preoblikovanje, npr. njen osnovni kapital, seznam delničarjev, ki postanejo imetniki poslovnih deležev d.o.o., ipd..

Hkrati s sklepom o preoblikovanju je treba za vpis v sodni register prijaviti poslovodje. Prijavi se priloži podpisan seznam družbenikov z navedbo imena, priimka in prebivališča ter osnovnih vložkov, ki ga podpiše prijavitelj. Za prijavo preoblikovanja se *smiselno* uporabljajo določbe 643. člena, ki ureja vprašanja glede prijave preoblikovanja.

Vsak delničar, ki je na skupščini ugovarjal proti sklepu o preoblikovanju, lahko od družbe zahteva, da prevzame njegov poslovni delež za plačilo primerne denarne odpravnine. To pravico ima tudi delničar, ki se skupščine ni udeležil, če mu je bila protipravno preprečena udeležba na skupščini ali če skupščina ni bila pravilno sklicana ali če predmet odločanja na skupščini ni bila pravilno objavljen.

Za pravico do denarne odpravnine se *smiselno* uporabljajo določbe 603. člena, ki predvideva možnost, da lahko delničarji zahtevajo sodni preizkus višine denarne odpravnine. Če je bila proti sklepu o preoblikovanju vložena tožba za izpodbijanje ali ugotovitev ničnosti, začne teči rok za vložitev predloga za določitev primerne denarne odpravnine od dneva pravnomočnosti sodbe, s katero je sodišče tožbeni zahtevek zavrnilo, ali od dneva umika tožbe.

Za preoblikovanje d.o.o. v delniško družbo, se uporabljajo določbe o spremembah družbene pogodbe pri družbi z omejeno odgovornostjo (450. člen). Če je odstop poslovnih deležev odvisen od dovoljenja posameznih družbenikov, je za veljavnost sklepa o preoblikovanju potrebno tudi njihovo *soglasje*. Če pa imajo družbeniki d.o.o. poleg plačila osnovnih vložkov *še* druge obveznosti do zadevne družbe, je zato za veljavnost sklepa o preoblikovanju potrebno njihovo *soglasje*.

Ob zapisanem v prejšnjem odstavku našega elektronskega učbenika gre opozoriti še *na smiselno* uporabo določb ZGD-1 o ustanovitveni reviziji delniške družbe, po katerih imajo status ustanoviteljev tisti družbeniki, ki so glasovali za preoblikovanje.

V poročilu je treba opisati postopek preoblikovanja *in* predstaviti gospodarski

položaj družbe z omejeno odgovornostjo.

Delniška družba obstaja od vpisa preoblikovanja v sodni register. Poslovni deleži postanejo delnice. Pravice tretjih oseb iz poslovnega deleža pa se uresničujejo kot pravice iz delnice.

K.d.d. se lahko s sklepom skupščine in s soglasjem vseh komplementarjev preoblikuje v *d.o.o.* Skupščini zadevne *k.d.d.*, ki sklepa o preoblikovanju, se predloži bilanca. V primeru, da bi bila za obračun s komplementarjem potrebna bilanca, ki je sestavljena dan *pred* sklepom o preoblikovanju, se le-to tudi predloži.

Sicer pa je treba priložiti bilanco, ki se sestavi za čas *največ šest mesecev pred* sklepom o preoblikovanju, in po *načelih*, ki so sicer predvidena za obračun s komplementarji.

Za preoblikovanje d.o.o. v k.d.d. je potreben *sklep* skupščine družbenikov in pristop vsaj enega komplementarja, ki mora biti potrjen v notarskem zapisu.

Skupščini družbenikov, ki sklepa o preoblikovanju, se predloži obračun, v katerem so premoženjski predmeti in obveznosti družbe določeni z vrednostjo na dan obračuna. Obračun se sestavi na dan, od katerega dalje bodo komplementarji sodelovali pri dobičku in izgubi družbe. Če je ta dan pred sklepom o preoblikovanju, se obračun sestavi za največ šest mesecev pred sklepom o preoblikovanju. Obračun se priloži zapisniku kot priloga.

Ustanovitelje *d.o.o.* zamenjajo družbeniki, ki so glasovali za preoblikovanje, in komplementarji.

K.d.d. obstaja od vpisa preoblikovanja v sodni register. Poslovni *deleži* postanejo *delnice*. Pravice tretjih oseb iz poslovnega deleža se uresničujejo kot pravice iz delnice. Komplementarji neomejeno odgovarjajo upnikom družbe tudi *za* obveznosti, ki so nastale *pred* njihovim pristopom.

Zadruga se lahko preoblikuje v delniško družbo tedaj, če ima vsak zadruжник delež najmanj v višini 1 evra. Za preoblikovanje je potreben sklep občnega zbora zadruga. Upravni odbor oziroma direktor zadruga mora predlog za preoblikovanje zadruga v delniško družbo pisno posredovati *vsem* zadružnikom ob sklicu občnega zbora zadruga.

Pred preoblikovanjem zadruga v delniško družbo mora zadruga prenesti premoženje, ki se o določbah zakona, ki ureja zadruga, ne sme razdeliti med zadružnike, na zadružno zvezo, katere lani so.

Pred sklepanjem o preoblikovanju zadruga v delniško družbo se na občnem zboru zadruga, ki odloča o preoblikovanju preberejo poročila revizorjev, v katerih morajo biti ocenjene posledice preoblikovanja za interese delničarjev in upnikov.

S sklepom o preoblikovanju zadruga v *k.d.d.* se določijo:

- firma in sedež družbe,
- znesek delnic in upravičenci, in
- drugi za izvedbo preoblikovanja potrebni podatki.

Zadružna pravila se spremenijo tako, da vsebujejo vse sestavine, predpisane za statut

delniške družbe.

Za preoblikovanje d.d. v *zadrugo* se *smiselno* uporabljajo v tem razdelku že okvirno obravnavane določbe ZGD-1 za preoblikovanje delniške družbe v *druge oblike družb*.

Za preoblikovanje kapitalskih družb v osebne družbe pa se *smiselno uporabljajo določbe ZGD-1 o preoblikovanju delniške družbe v druge družbe* (npr. 642. in 648.člen), s tem, da je za *sklep o preoblikovanju potrebno soglasje tistega družbenika, ki je v osebni družbi za obveznosti družbe odgovoren z vsem svojim premoženjem, npr. komplementar v komanditni družbi, ter vsi družbeniki zadevne d.n.o.*

Osebnno odgovorni družbeniki so še naprej odgovorni za obveznosti družbe, ki so nastale pred vpisom preoblikovanja v register. Ob prenehanju družbe pa se za zastaranje uporabljajo določbe 133. in 134. člena, s katerimi se določajo zastaralni roki in podlage za pretrganje zastaranja proti zadevni družbi.

4.6.1. Preoblikovanje zavodov v gospodarske družbe

Za preoblikovanje zavodov v gospodarske družbe se *smiselno uporabljajo določbe ZGD-1 o preoblikovanju delniške družbe v druge družbe*, s tem da je za **sklep o preoblikovanju**, *poleg* sklepa pristojnega organa zavoda, v skladu z aktom o ustanovitvi oziroma statutom, potrebno *še soglasje* ustanoviteljev, katerih ustanoviteljski deleži znašajo devet desetih kapitala družbenika, ki *bo* v družbi po preoblikovanju odgovarjal za obveznosti družbe z *vsem* svojim premoženjem.

4.6.2. Statusno preoblikovanje podjetnika

Po 667. členu ZGD-1 se lahko podjetnik *statusno preoblikuje na dva načina*:

- s prenosom podjetja na novo kapitalsko družbo, ki se ustanovi zaradi prenosa podjetnikovega podjetja, ali
- s prenosom podjetja na prevzemno kapitalsko družbo.

S prenosom preidejo na družbo podjetja podjetnika ter pravice in obveznosti podjetnika v zvezi s podjetjem. Družba kot univerzalni pravni naslednik vstopi v vsa pravna razmerja v zvezi s prenesenim podjetjem podjetnika.

4.6.2.1. Prenos podjetja na novo kapitalsko družbo

Podjetnik mora v pisni obliki *sprejeti sklep* o prenosu podjetja, v katerem morajo biti *navedeni*:

- firma in sedež podjetnika,

- izjava o prenosu podjetja ter
- vrednost podjetja (premoženje ter pravice in obveznosti v zvezi s podjetjem) na dan obračuna prenosa podjetja z natančnim opisom podjetja. Pri tem se je mogoče sklicevati na listine, kot so letna bilanca stanja, vmesna bilanca stanja ali ustrezen računovodski izkaz, če je na podlagi njihove vsebine mogoče določili vrednost podjetja, ki je predmet prenosa. Predložene listine na dan prijave za vpis prenosa podjetja v register ne smejo biti starejše od treh mesecev.

K obravnavanemu sklepu o prenosu mora biti priložen *tudi akt* o ustanovitvi družbe, z navedbo, da je družba ustanovljena s prenosom podjetja podjetnika.

Za ustanovitev nove družbe veljajo določbe ZGD-1 o ustanovitvi, razen drugega odstavka 191. člena, ki določa, da morajo vsaj tretjino osnovnega kapitala sestavljati delnice, ki se vplačajo v denarju.

Podjetnik mora vložiti prijavo za vpis prenosa podjetja pri registrskem organu.

Pred vložitvijo prijave prenosa podjetja za vpis v register mora podjetnik objaviti nameravan prenos. Za objavo se smiselno uporabljajo določbe drugega odstavka 75. člena, ki določa, da mora podjetnik vsaj tri mesece pred prijavo prenehanja opravljanja dejavnosti na primeren način, npr. s pismi upnikom, ipd. objaviti, kdaj bo prenehal opravljati svojo dejavnost.

Predlogu za vpis prenosa podjetja je treba priložiti:

- sklep o prenosu podjetja, in
- listine, ki jih je treba predložiti ob vpisu ustanovitve nove družbe v register.

4.6.3. Prenos podjetja na prevzemno ali na novo kapitalsko družbo

S prenosom podjetja na novo kapitalsko družbo je treba omenjeno novo družbo ustanoviti zaradi obravnavanega prenosa. Družba kot univerzalni pravni naslednik vstopi v vsa pravna razmerja v zvezi s prenesenim podjetjem podjetnika.

Za prenos podjetja na novo kapitalsko družbo se:

- sklep o prenosu podjetja *nadomesti* s pogodbo o prenosu podjetja, ki jo skleneta podjetnik in poslovodstvo prevzemne družbe v obliki notarskega zapisa,
- nova družba pa se nadomesti s prevzemno družbo.

Če prevzemna družba zaradi prenosa podjetja poveča osnovni kapital, mora biti povečanje le-tega vpisano v sodni register hkrati z vpisom prenosa podjetja.

5. Insolvenčni postopki in postopki prisilnega prenehanja družb

5.1. Prostovoljne oblike prenehanja

Z vrstnim pojmom prostovoljne oblike prenehanja gospodarskih družb mislimo predvsem *na pojavnosti nekaterih statusnih sprememb*.

Pripojitev in *spojitev* sta dve pojavnosti različici združitve pravnih oseb, ki smo ju okvirno obravnavali v tč. 4.1. in 4.2. našega elektronskega učbenika.

Ob tem gre najprej poudariti, da pri obeh omenjenih različicah *združitve vse* tiste družbe, ki se združujejo, *in* to ne glede na to, ali gre za pripojitev ali spojitev, *prenehajo obstajati, ne* da bi *se* opravił likvidacijski postopek.. V obeh pojavnostih statusnih sprememb se prenese premoženje družb, ki prenehajo obstajati. In sicer pri pripojitvi se prenese premoženje *na že* obstoječo družbo, pri spojitvi pa *na družbo*, ki se jo za to *posebej na novo ustanovi*.

Ta postopek je poseben pravni institut, ki omogoča izbris družbe iz sodnega registra, *ne* da bi bilo potrebno ob tem tudi *izvesti* likvidacijski postopek. Gre za izjemno obliko prenehanja, pri kateri pa *niso* ogroženi interesi upnikov. Uvedba te oblike prenehanja družbe v naš pravni red je bila nujna zaradi tistih gospodarskih družb, ki so bile sicer vpisane v sodni register, pa *niso* začele delovati ali pa sploh niso imele resnega namena poslovati kot gospodarske družbe. V omenjenih primerih bi ne bilo razumno izvajati likvidacijskih postopkov, ki lahko povzročijo dokaj visoke stroške.

Predpostavki za prenehanje družbe po tem postopku *sta*, da družba *nima* upnikov ali *neurejenih* pravnih razmerij s svojimi partnerji in delavci.

5.1.1. Zakonska ureditev postopkov zaradi insolventnosti ter prisilnega prenehanja. Uvod.

Predpisa, ki sta v naši državi urejala postopek prisilne poravnave, stečaj, likvidacijo in finančno poslovanje, torej ZPPSL in ZFPPOd, sta prenehala veljati 15. januarja 2008. Omenjena področja so zdaj urejena z določbami zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP, Ur. l. RS št. 126/2007, do Ur. l. RS, št. 26/11).

ZFPPIPP ureja:

- finančno poslovanje pravnih oseb, postopke zaradi insolventnosti nad pravnimi in fizičnimi osebami ter postopke prisilnega prenehanja pravnih oseb.

Postopke zaradi insolventnosti pravkar omenjeni zakon členi *na*:

- postopek prisilne poravnave
- in stečajni postopek.

V okvir vrstnega pojma stečajni postopek so uvrščene tri različice stečajev:

- *stečajni postopek nad pravno osebo*,
- *postopek osebnega stečaja*,
- *in postopek stečaja zapuščine*.

Za postopke prisilnega prenehanja pa štejeta:

- *izbris iz sodnega registra brez likvidacije in*
- *prisilna likvidacija*, (6. člen).

5.1.2. Kratkoročna in dolgoročna plačilna sposobnost; kapitalska ustreznost; dolgoročni viri financiranja

S kratkoročno plačilno sposobnostjo pravne ali fizične osebe v določenem časovnem obdobju gre razumeti njeno sposobnost poravnati vse svoje obveznosti zapadle v zadevnem časovnem obdobju.

Za dolgoročno plačilno sposobnostjo razumemo trajno sposobnost pravne ali fizične osebe izpolniti vse obveznosti *ob njihovi zapadlosti*.

Pri tem je pravna oseba ali podjetnik dolgoročno plačilno sposobna, če je obseg njegovih dolgoročnih virov financiranja zadosten glede na obseg in vrste poslov, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljen pri opravljanju teh poslov, torej njegova kapitalska ustreznost.

Dolgoročni viri financiranja pravne osebe ali podjetnika so:

- kapital kot njegov lastni vir financiranja in
- tiste njegove obveznosti kot tuji dolgoročni viri financiranja, ki so po svojih lastnostih in namenu v skladu s pravili poslovnofinančne stroke primerne za kritje obveznosti iz poslovanja in izgub zaradi tveganj, ki jim je pravna oseba ali podjetnik izpostavljen pri svojem poslovanju.

5.1.3. Pravila poslovno finančne stroke in stroke upravljanja podjetij

Pravila poslovnofinančne stroke so:

- poslovnofinančna načela in standardi, ki jih sprejme Slovenski inštitut za revizijo v skladu z določbami ZRev, ter
- druga izkustvena pravila skrbnega finančnega poslovanja, ki so splošno uveljavljena v poslovnofinančni stroki.

Za pravila stroke upravljanja podjetij štejemo izkustvena pravila skrbnega upravljanja podjetij, ki so splošno uveljavljena v upravljalški stroki.

S pojmom finančno poslovanje razumemo zagotavljanje finančnih sredstev, upravljanje finančnih sredstev in njihovih virov ter razporejanje virov finančnih sredstev zaradi zagotavljanja pogojev za opravljanje gospodarske dejavnosti ali drugih poslov.

5.1.4. Insolventnost

Insolventnost je po določbi 14. člena ZFPPiPP opredeljena kot položaj, ki nastane, če dolжник:

- v daljšem obdobju ni sposoben poravnati *vseh* svojih obveznosti, ki so zapadle v tem obdobju (v nadaljnjem besedilu trajnejša nelikvidnost), ali
- postane dolgoročno plačilno nesposoben,
- če se ne dokaže kaj drugega se šteje, da je dolжник trajneje nelikviden tedaj, kadar dolжник, ki je pravna oseba, podjetnik ali zasebnik za več kot dva meseca *zamuja z izpolnitvijo ene ali več obveznosti v skupnem znesku, ki presega 20 odstotkov zneska njegovih obveznosti, izkazanih v letnem poročilu za zadnje poslovno leto red zapadlostjo teh obveznosti.*

Pri dolžniku, ki je potrošnik pa tedaj, če :

- za več kot *dva meseca zamuja z izpolnitvijo ene ali več obveznosti v skupnem znesku, ki presega trikratnik njegove plače, nadomestil ali drugih prejemkov, ki jih prejema redno v obdobjih, ki niso daljša od dveh mesecev ali*
- *je nezaposlen in ne prejema nobenih drugih prejemkov ter za več kot dva*

meseca zamuja z izpolnitvijo obveznosti ki presega 1.000 eurov.

Pravno naravo *insolventnega dolžnika* ima pravna ali fizična oseba, nad katero se po določbah ZFPPiPP začne insolvenčni postopek.

5.1.5. Finančno prestrukturiranje

S finančnim prestrukturiranjem gre razumeti *celoto ukrepov*, ki se izvedejo, zato da bi dolžnik postal kratkoročno in dolgoročno plačilno sposoben. Ukrepi finančnega prestrukturiranja lahko vključujejo, npr.:

- zmanjšanje in odložitev zapadlosti dolžnikovih obveznosti,
- pri kapitalski družbi izvedbo povečanja osnovnega kapitala z novimi stvarnimi vložki, katerih predmet so terjatve upnikov do dolžnika, ali z novimi denarnimi vložki in
- vse druge ukrepe, katerih izvedba v skladu s pravili poslovnofinančne stroke omogoča odpravo vzrokov dolžnikove insolventnosti in zagotavlja, da dolžnik postane kratkoročno in dolgoročno plačilno sposoben.

5.1.6. Postopek prisilne poravnave in stečajni postopek

Prisilna poravnava ter stečaj sta posledica gospodarskih težav v določeni gospodarski družbi. Za preseganje zaznanih gospodarskih težav je zato ključni namen prisilne poravnave oziroma stečaja v vzpostavitvi "*normalnega gospodarskega položaja*" oziroma prisilne ureditve ekonomskih in poslovnih razmerij z upniki.

Glede na določbe oddelka 4.poglavja ZFPPiPP, ki določa temeljna pravila postopka prisilne poravnave, je ta postopek dovoljeno voditi *za*:

- pravno osebo, ki je organizirana kot gospodarska družba ali zadruga,
- podjetnike.

Predlog za začetek postopka prisilne poravnave *mora* vsebovati:

- identifikacijske podatke o dolžniku in zahtevke, da sodišče nad dolžnikom začne postopek prisilne poravnave.

Omenjenemu predlogu za začetek postopka prisilne poravnave, je treba priložiti:

- poročilo o dolžnikovem finančnem položaju in poslovanju, revizorjevo poročilo,

v katerem je revizor dal revizijsko mnenje brez pridržkov, poročilo pooblaščenega ocenjevalca vrednosti podjetja, v katerem je pooblaščen ocenjevalec vrednosti podjetja dal pritrdilno mnenje in dokaz *o plačilu takse* za sklep o začetku postopka prisilne poravnave in začetnega predujma.

ZFPPIP v 143. do 144. členu ureja predlog prisilne poravnave z zmanjšanjem in odložitvijo zapadlosti terjatev.

Predlog prisilne poravnave je ponudba dolžnika upnikom, da pristanejo na *zmanjšanje svojih navadnih terjatev in odložitev rokov za njihovo plačilo, pri čemer mora dolжник* vsem upnikom ponuditi enak delež plačila njihovih navadnih terjatev, *enake* roke za njihovo plačilo in obresti *po enaki* obrestni meri od začetka postopka prisilne poravnave do poteka roka za njihovo plačilo.

Če je dolжник organiziran kot kapitalska družba, lahko s predlogom prisilne obravnave ponudi upnikom, da le-ti po svoji izbiri *bodisi*:

- pristanejo na zmanjšanje in odložitev zapadlosti svojih navadnih terjatev,
- ali pa da te terjatve prenesejo na dolžnika kot stvarni vložek na podlagi povečanja osnovnega kapitala dolžnika.

5.1.6.1. Pravne posledice uvedbe postopka prisilne poravnave

Pravne posledice uvedbe postopka prisilne poravnave nastanejo *z začetkom naslednjega dne* po vložitvi predloga za prisilno poravnavo in trajajo *do* konca postopka prisilne poravnave.

Po uvedbi postopka prisilne poravnave sme dolжник opravljati *samo redne posle* v zvezi z *opravljanjem svoje dejavnosti in poravnavanjem svojih obveznosti iz teh poslov*.

Pravne posledice začetka postopka poravnave nastanejo z začetkom dneva, ko je bil objavljen oklic o začetku postopka prisilne poravnave in se nanašajo na *vse terjatve* upnikov do insolventnega dolžnika, ki so nastale do začetka postopka prisilne poravnave. Začetek postopka prisilne poravnave pa ne učinkuje na zavarovane in prednostne terjatve ter izločitvene pravice. Nedenarna terjatev upnika do insolventnega dolžnika se z začetkom postopka prisilne poravnave *pretvori* v denarno terjatev po tržni vrednosti ob začetku postopka prisilne poravnave.

Tržna vrednost nedenarne terjatve, se določi po cenah na trgu za premoženje, ki je predmet nedenarne dajatve, ali za storitve.

5.1.6.2. Sprememba načrta finančnega prestrukturiranja

Po začetku postopka prisilne poravnave lahko insolventni dolжник spremeni načrt finančnega prestrukturiranja samo tako, da *upnikom ponudi višji delež plačila njihovih*

navadnih terjatev, višje obresti ali krajše roke za njihovo plačilo, kot jih je ponudil s predlogom prisilne poravnave, vključenim v prejšnji načrt finančnega prestrukturiranja.

Pri t.i. alternativni ponudbi ali ponudbi upnikom, lahko insolventni dolžnik ponudi višje število delnic ali nominalni znesek osnovnega vložka, kot ga je ponudil s predlogom prisilne poravnave, vključenim v prejšnji načrt finančnega prestrukturiranja.

Upnikom pa lahko da alternativno ponudbo glede zavarovanih terjatev, če take ponudbe *ni* dal s predlogom prisilne poravnave, vključenim v prejšnji načrt finančnega prestrukturiranja.

Stečajna razloga sta insolventnost oziroma prezadolženost dolžnika.

V prvem primeru gre za to, da dolžnik *ne* more izpolnjevati svojih obveznosti, ker nima prostih likvidnih sredstev, ima pa *dovolj veliko premoženje za poplačilo vseh dolgov.*

V drugem primeru pa so dolgovi *večji od* celotnega dolžnikovega premoženja. Stečajni razlog mora predlagatelj - upnik - verjetno izkazati s tem, da se z izvršbo na računu dolžnika *ni* mogel poplačati.

Poudarimo vnovič : postopek prisilne poravnave oziroma stečajni postopek sta *sodna postopka*, ki ju vodi in v katerem odločitve sprejema *sodišče*. Upnikom je dana večja (v postopku prisilne poravnave) *ali* manjša (v stečajnem postopku) *svetovalna* in delno tudi *nadzorna* vloga.

Zaradi celostnejšega umevanja vsebinskega bistva *načel* stečajnega postopka, bomo orisali samo najpomembnejše, določujoče prvine v nadaljevanju omenjenih *načel*.

Vsebina načela *podrednosti* je predvsem npr. v tem, da se za *stečaj odločimo šele* tedaj, če ne uspe sanacija s prisilno poravnavo, kombinirano s finančno reorganizacijo.

Upoštevajoč načelo *univerzalnosti* sodi v stečajno maso *vse* dolžnikovo premoženje doma in v tujini.

Stečaja pa se *ne* izvede tedaj, če bi dolžnikovo premoženje *ne zadoščalo niti* za stroške stečajnega postopka (*kritno* načelo).

Po načelu *omejitve* dolžnikovih pravic na področju pravne in poslovne sposobnosti, pooblastil poslovnih organov in organov upravljanja ter pooblastil zastopnikov, le-ta preidejo na stečajnega upravitelja. Delovna razmerja delavcev, zaposlenih pri stečajnem dolžniku, seveda prenehajo.

Glede na načelo *vnovčenja* se vnovči *vse* dolžnikovo premoženje in izterjajo tudi *vse* terjatve.

Načelo *sorazmernega poplačila* upnikov pomeni, da se iz razdelitvene mase dolgovi stečajnega dolžnika poplačajo sorazmerno *in* da začetek stečaja nima posledic na izločitvene pravice ter pravice do posebnega poplačila.

Skladno z načelom *določenosti* je za *vse* spore zaradi in v zvezi s stečajem pristojno *sodišče*.

Iz načela *pospešitve postopka* pa izhaja, da mora biti stečajni postopek *hiter*. Zlasti pomembno je, da je v naš pravni red uvrščen t.i. *skrajšan stečajni postopek*, ki se izvede, če stečajna masa po predhodni oceni *ne dosega z zakonom določenega zneskovnega*

praga. V skrajšanem stečajnem postopku so zapisniki *strnjeni*, vse odločbe z izjemo odločbe o začetku in zaključku stečajnega postopka, *izdaja stečajni sodnik.*

5.1.6.3. Odločanje o prisilni poravnavi

O sprejetju prisilne poravnave odločajo upniki z glasovanjem. Vsak upnik, katerega terjatev do insolventnega dolžnika je v postopku prisilne poravnave priznana ali verjetno izkazana, ima pravico glasovati o prisilni poravnavi glede zavarovane terjatve, razen če je to terjatev prenesel na insolventnega dolžnika v postopku spremembe osnovnega kapitala zaradi izvedbe finančnega prestrukturiranja ozr. če gre za t.i. prednostne terjatve.

Po 209. členu ZFPPiPP sodišče izda sklep, s katerim potrdi prisilno poravnavo tedaj, če:

- je dosežena večina, potrebna za sprejetje prisilne poravnave,
- ugovor proti vodenju postopka prisilne poravnave ni bil vložen ali pa je bil omenjeni ugovor zavržen ali zavrnjen.

Potrjena prisilna poravnava pa *ne* učinkuje *za tri* pravne naslove, in sicer **za:**

- zavarovane terjatve, razen če je bila ločitvena pravica v zavarovanje te terjatve pridobljena v izvršilnem postopku na podlagi izvršilnega naslova iz prvega odst. 215. člena ZFPPiPP v zadnjih dveh mesecih pred uvedbo postopka prisilne poravnave,
- prednostne terjatve, in
- izločitvene pravice.

Potrjena prisilna poravnava *tudi ne učinkuje* za terjatve upnikov *do* porokov, solidarnih sodolžnikov insolventnega dolžnika in regresnih zavezancev.

Sodišče mora sklep o potrditvi prisilne poravnave izdati in objaviti v *treh* delovnih dneh po prejemu poročila upravitelja o izidu prisilne poravnave.

6. Sodni register

6.1. Namen in pomen.

Sodni register je pri nas in tudi zunaj naših meja *javna knjiga*, ki je na vpogled vsem zainteresiranim in vsebuje podatke o glavnih statusnih značilnostih vpisanih subjektov ter podatke, pomembne za pravni promet, s čimer se utrjuje pravna varnost v poslovnem prometu.

Med formalne pravne vire registrskega prava trenutno uvrščamo predvsem *določbe*:

- ZGD-1 (43.- 49. člen);
- Zakona o sodnem registru (ZSReg-UPB2; Ur. l. RS, št. 54/07).

Sodni register je sestavljen iz *glavne knjige* (2. člen in tudi informatizirane glavne knjige po 44. členu ZSReg-UPB2)) ter *zbirke listin*.

Glavna knjiga je namenjena vpisu in objavi podatkov o pravno pomembnih dejstvih, za katere citirani zakon (ZSReg) ali drug zakon določa, da se vpišejo v sodni register.

Listine, na podlagi katerih je bil *opravljen vpis* posameznega pravno pomembnega dejstva v sodni register, ali tiste listine, za katere zakon določa, da se predložijo registrskemu sodišču, se *vložijo v zbirko listin*

6.2. Sporočilnost načel registrskega prava

Registrsko pravo je ena izmed vej prava, ki jih uvrščamo v pravno panogo gospodarskega prava. V vsebinskem okviru registrskega prava so se v naši in tuji pravni teoriji izoblikovala *načela*, ki so vsebinsko sprejeta tudi v naši pravni teoriji in predpisih. Med ta vsebinsko sporočilna *načela registrskega prava* štejemo predvsem:

Načelo obveznosti vpisa, ki izhaja iz določbe 43. člena ZGD-1, po kateri se v sodni register vpisujejo podatki o družbi, za katere to določa ZGD-1. To načelo je v našem pravnem redu dodatno konkretizirano tako, da so že v ZGD-1 *najprej* določeni podatki, ki jih je treba vpisati v *sodni register* pri vsaki družbi (prvi odstavek 47. člena). Zatem pa so dodatni obvezni *podatki* navedeni *pri* vsaki gospodarski družbi, npr. za družbo z neomejeno odgovornostjo v 78. členu, za komanditno družbo v 136. členu; za delniško družbo v 198. in 201. členu ZGD-1 itn.

Načelo javnosti pomeni, da je *vse* tisto, kar je vpisano v sodni register, *javno*. Podatki sodnega registra kot *javne knjige* so dostopni vsakomur, *ne* da bi moral izkazovati poslovni ali kakšen drug interes. To načelo je posredno ubesedeno v prvem odst. 44. člena ZGD-1 ter v 7. členu ZSReg-UPB2). Zaradi ciljne sporočilnosti tega načela je razumljivo, da imajo v sodni register vpisani podatki pravno naravo javnih podatkov in jih sme zato vsakdo vpogledati, pregledovati, prepisovati *ali* zahtevati, naj se mu izda overjeni izpisek iz sodnega registra.

Razumljivo je tudi, da *lahko* na temelju zapisanega načela zainteresirane osebe praviloma pregledujejo in prepisujejo tudi vse listine, na katerih temeljijo vpisi v sodni register.

Na zahtevo zainteresirane osebe lahko izda okrožno sodišče tudi potrdilo, da določen vpis obstaja, ali da v določeni zadevi *ni* poznejših vpisov, da je npr. določen vpis izbrisan ali da določenega vpisa *ni*.

Publicitetno načelo pomeni, da so *vs*a dejstva in podatki, torej vsi vpisi v sodni register, tudi javno *objavljeni*, skladno s 43. členom ZSReg-UPB2 in tako vsakomur *znani*. V teoriji registrskega prava se je oblikovala doktrina t.i. *pozitivne* publicitete, ki je v tem, da se lahko proti tretji osebi uveljavljajo *vs*a dejstva, ki so vpisana v sodnem registru, ker se šteje, da so splošno znana. In se zato tretja oseba *ne* more sklicevati, da ji vpisani in objavljeni *podatki* oziroma dejstva *niso bili znani*.

Načelo zaupanja v registrsko stanje pomeni, da *ne* more biti oškodovan tisti, ki se v dobri veri zanese na vpisane podatke v sodnem registru. Tako ima po določitih 8. člena Zakona o sodnem registru vsak vpis v sodni register nasproti tretjim osebam *pravni učinek* od dneva vpisa, razen če zakon *ne* določa drugače. In zato se nihče *ne* more sklicevati na to, da *ni* poznal podatkov, ki so vpisani v sodni register.

Načelo sprotnosti pomeni, da morajo biti vsa novo nastala dejstva glede subjektov vpisa, ki jih je po 3. členu ZSReg-UPB2 trinajst ter tudi podružnice gospodarskih družb in podružnice tujih podjetij oziroma podatki vpisani v sodni register v določenem roku. Po določbi 46. člena ZGD-1 se vpis v sodni register opravi na zahtevo oseb, ki je po zakonu ali njenih aktih upravičena za zastopanje, npr. organ vodenja. Sprotnost in hkratnost vpisovanja sprememb in novih dejstev sta nujni zaradi tega, ker ima vpis v sodni register pravni učinek nasproti tretjim *šele* od dneva vpisa vanj

6.3. Sestava in ciljnost sodnega registra

Sodni register je, kot smo že omenili v točki 6.1. našega elektronskega učbenika, sestavljen iz *glavne knjige ter informatizirane glavne knjige oziroma centralne informatizirane baze in zbirke listin*.

Glavna knjiga rabi za vpise in objavo podatkov o pravno pomembnih dejstvih, za katere zakon o sodnem registru ali kakšen drug zakon *določa*, da se vpišejo v sodni register.

Vse *listine*, na temelju katerih je bil opravljen vpis *posameznega* pravno *pomembnega* dejstva ali za katerega to določa zakon, je treba tudi *vložiti v zbirko listin*. Ta zbirka je sestavni del sodnega registra.

Pri tem se informatizirana *glavna* knjiga sodnega registra vodi tako, da se vpisujejo in vzdržujejo v njej vsi podatki, ki se vpisujejo v sodni register *pri* vsakem od registrskih sodišč v Republiki Sloveniji. V *centralni informatizirani bazi sodnega registra* so v celoti *namočeni posamični* vpisi v dosedanje registrske *vložke*.

V centralno informatizirano bazo je vpisan vsak subjekt vpisa in tudi *vs*i *deli* subjekta vpisa, ki se sicer vpisujejo v sodni register, inso v tej bazi shranjeni pod t.i. *enolično identifikacijsko številko*. Ta enolična identifikacijska številka se subjektu vpisa

dodeli ob vpisu in se ne spreminja do prenehanja *subjekta* vpisa oziroma prenehanja *dela* subjekta vpisa.

6.4. Postopek in subjekti vpisa v sodni register

V 3. členu ZSReg-UPB2 so naštetni vsi subjekti vpisa v sodni register, in sicer :

1. *družba z neomejeno odgovornostjo,*
2. *komanditna družba,*
3. *družba z omejeno odgovornostjo,*
4. *delniška družba,*
5. *komanditna delniška družba,*
6. *evropska delniška družba,*
7. *gospodarsko interesno združenje,*
8. *evropsko gospodarsko interesno združenje,*
9. *zadruga,*
10. *evropska zadruga,*
11. *zavod,*
12. *skupnost zavodov,*
13. *druge pravne osebe, za katere zakon določa, da se vpišejo v sodni register.*

Subjekt vpisa je tudi:

1. *podružnica gospodarske družbe iz 31. člena ZGD-1,*
2. *podružnica tujega podjetja iz 676. člena ZGD-1 in*
3. *del druge pravne osebe iz prejšnjega odstavka, če zakon določa, da se vpiše v sodni register.*

Subjekt vpisa je dolžan vložiti predlog za vpis v sodni register v 15 dneh od dneva, ko so podani pogoji za vpis, če zakon ne določa drugače.

6.4.1. Podatki vpisa

Pri vpisovanju posameznih podatkov o subjektih vpisa v sodni register razlikujemo *dve* pojavnosti vpisov, tiste, ki so:

- pomembni za *status* subjekta (statusni vpisi),
- in vpise podatkov, ki so pomembni za posamezni subjekt pri nastopanju v *pravnem prometu*.

Kot *statusni* vpisi se štejejo vpisi v zvezi z ustanovitvijo, organiziranjem in prenehanjem subjektov vpisa, npr. o zaključku postopka stečaja ali likvidacije.

Podatki, ki se vpisujejo v sodni register zaradi njihove pomembnosti za *pravni promet*, pa so zlasti: vpis firme oziroma imena in sedeža subjekta vpisa ter dejavnosti, ki jih opravlja subjekt vpisa, pa podatki o *osebah* in mejah (obsegu) pooblastila zastopnikov gospodarskih družb, tipu zastopnika, npr. prokurist, član uprave, likvidator itn.

6.4.2. Vpogled v sodni register

Vpogled v sodni register je v zakonu celostno urejen. Tako se npr. izpisek iz sodnega registra, ki je voden kot centralna informatizirana baza, zagotovi z *računalniškim izpisom* vpisanih podatkov, nanašajočih se na posamezen subjekt vpisa, s t.i. *rednim izpisom* iz sodnega registra.

Na posebno zahtevo se zainteresiranim osebam zagotovi tudi vpogled *prej* vpisanih podatkov, ki se nanašajo na posamezen subjekt vpisa in so shranjeni v centralni informatizirani bazi v obliki *zgodovinskega izpiska* iz sodnega registra.

6.4.3. Izjeme pri udejanjanju načela javnosti

Nobena oseba nima pravice dostopa *do* podatkov, ki so shranjeni v centralni informatizirani bazi sodnega registra, *na* način, ki bi mu omogočal ugotovitev katerega koli *ex lege* določenega *dejstva*, in sicer **ali je**:

- določena oseba ustanovitelj (družbenik) v subjektu vpisa *in* v katerem subjektu vpisa je *ustanovitelj* (družbenik);
- določena oseba član uprave oziroma nadzornega sveta v subjektu vpisa *in* v katerem subjektu vpisa je član *uprave* oziroma *nadzornega sveta*.

Kljub omenjeni prepovedi dostopa do naštetih podatkov v sodnem registru pa ima zaradi načela pravne varnosti taksativno *določen* krog *treh* upravičencev oziroma zainteresiranih oseb le pravico dostopa do nekaterih *podatkov* iz sodnega registra, ki so sicer izvzeti iz kroga z izpiski dostopnih podatkov.

Tako ima npr. *upnik* zadevne gospodarske družbe pravico do vpogleda *in* tudi izpisa podatkov o *tem*:

- ali je določena oseba družbenik v subjektu vpisa,
- v katerem subjektu vpisa je družbenik in
- kakšen je poslovni delež te osebe.

Podlaga za udejanjanje tega upravičenja je, da upnik z *izvršilno listino* izkaže

terjatev do naštetih oseb.

Državni organ ima pravico do vpogleda in izpisa podatkov o tem, ali je *določena oseba* družbenik *ali* član organov upravljanja, *in v katerem* subjektu vpisa, torej tedaj, če te podatke potrebuje pri izvajanju svojih pooblastil.

Podobno velja tudi za *pravno osebo*, kadar gre za morebitno kršitev konkurenčne prepovedi *ali* za imenovanje na upravljalске funkcije v neki drugi gospodarski družbi, npr. glede tega ali je v njej član nadzornega sveta.

O *dostopu* do vseh naštetih podatkov odloči registrsko sodišče na podlagi utemeljene pisne zahteve *upnika, državnega organa* ali določene *pravne osebe*. K obrazloženi zahtevi za dostop do podatkov, v katere sicer *ni* mogoč vpogled, pa morajo biti predložene tudi listine in dokazi o obstoju *okolščin*, ki naj bi terjali dopustnost dostopa.

6.5. Izbris iz sodnega registra

Po uradni dolžnosti iz sodnega registra izbriše gospodarska družba, tedaj če je izpolnjen *eden* od naslednjih treh pogojev, in sicer *če*:

- v dveh zaporednih poslovnih letih ni predložila letnega poročila ;
- gospodarska družba nima premoženja,
- nastopi razlog, ki ga za izbris gospodarske družbe brez likvidacije določa drug zakon.

Šteje se, da družba *nima* premoženja, *če* neprekinjeno v obdobju 12 mesecev *ne* opravlja izplačil računu pri banki, ki zanjo opravlja plačila po transakcijskem računu.

7. Gospodarske javne službe

7.1. Uvod

Za urejeno zagotavljanje zadovoljevanja javnih potreb, ki jih sicer ne bi bilo mogoče trajno in nemoteno zagotoviti na trgu, so potrebne *gospodarske javne službe*.

Način in oblike njihovega izvajanja pa so določene z Zakonom o gospodarskih javnih službah (ZJGS, Ur. l. RS, št. 32/93 do 57/11). Posamezne pojavnosti teh služb se urejajo tudi s posebnimi zakoni s področja energetike, prometa in zvez, komunalnega in vodnega gospodarstva ter gospodarjenja z drugimi vrstami naravnega bogastva, varstva okolja in z zakoni, ki urejajo tudi druga področja gospodarske infrastrukture. Pri zagotavljanju javnih dobrin je pridobivanje dobička podrejeno interesu zadovoljevanja

javnih potreb.

Z vidika ustanoviteljstva in subjekta, ki naj zagotovi oskrbo z materialnimi javnimi dobrinami, npr. s proizvodi in storitvami, so gospodarske javne službe republiške ali lokalne. Vlada Republike Slovenije upravljanje republiške gospodarske javne službe predpiše z *uredbo*, lokalne skupnosti pa z *odloki*. Obe pojavni obliki skrbita za zagotavljanje njihovega izvajanja v okviru funkcionalno in prostorsko zaokroženih oskrbovalnih sistemov, torej npr. na ravni regij in občin.

Vsi potrebni tehnični, oskrbovalni, stroškovni, organizacijski in drugi standardi ter normativi za opravljanje gospodarskih javnih služb se urejajo s predpisi pristojnih ministrov. Po 8. členu ZJGS pa se gospodarske javne službe *financirajo* iz drugih virov, določenih z zakonom ali odlokom lokalne skupnosti. Republika Slovenija zagotavlja sredstva iz proračuna za financiranje republiških gospodarskih javnih služb, lokalne skupnosti pa zagotavljajo financiranje zadevnih lokalnih javnih služb.

V novi zakonodaji so urejene tudi *koncesije* za izvajanje *javnih* služb, ki pomenijo privatizacijo omenjenih služb. Koncesijo se podeli na podlagi koncesijskega akta, ki je lahko sprejet kot zakon oziroma kot odlok občine ali odločba pristojnega organa. Z aktom o koncesiji se zadevni osebi podeli pravica *opravljati* javno službo. Razmerja med **koncedentom** in **koncesionarjem** ter vsa vprašanja v zvezi z opravljanjem javne službe pa se uredijo s *koncesijsko pogodbo*, s katero se določi tudi čas trajanja koncesije, odpovedni rok zanjo in sankcije, če bi koncesionar *ne* opravljal javne službe skladno z zakonom in koncesijsko pogodbo.

S pogodbo **koncedent** lahko tudi da **koncesionarju** v uporabo potrebne prostore *in* opremo za opravljanje določene javne službe. Koncesija se lahko da zavodu, ki izpolnjuje pogoje, predpisane za opravljanje javne službe. Izbira konkretnega zavoda, ki mu bo podeljena koncesija, je odvisna od izpolnjevanja *meril*, ki jih predpiše koncedent. Zavod, ki dobi koncesijo, ima glede opravljanja javne službe vse pravice javnopravne narave, ki jih imajo javni zavodi. Svojo dejavnost mora izvajati skladno s predpisi, ki veljajo zanje. Storitve v okviru javne službe mora opravljati ob *enakih* pogojih za vse uporabnike, ki jim je javna služba namenjena, in ne more prosto oblikovati cen svojih storitev, ki jih opravlja v okviru javne službe ipd. Koncesija za opravljanje javne službe seveda *ni* omejena samo na zavode. ZJGS predvideva, da se koncesija *ob* pogojih, ki sicer veljajo za zavode, lahko da tudi drugi organizaciji ali posamezniku.

7.2. Pravnoorganizacijske oblike izvajanja javnih služb

Na podlagi določb ZJGS se gospodarske javne službe organizirajo in izvajajo v *režijskih obratih*, *javnih gospodarskih zavodih*, *javnih podjetjih* ter *koncesioniranih gospodarskih javnih službah*.

Režijski obrati, ki nimajo lastnosti pravne osebe, so organizirani kot nesamostojni ali kot samostojni režijski obrati po predpisih, ki urejajo upravo oziroma službe lokalnih skupnosti.

Javni gospodarski zavod lahko ustanovi ali vlada ali lokalna skupnost za opravljanje ene ali več gospodarskih dejavnosti tedaj, kadar se te v celoti izvajajo kot neprofitne. Njihovo izvajanje pa zahteva samostojno organizacijo zunaj uprave ali lokalnih služb.

Javni gospodarski zavod je praviloma *pravna oseba*. Če pa javni gospodarski zavod ni pravna oseba, izvršuje pooblastila v pravnem prometu, ki jih ima na podlagi akta o ustanovitvi ter v imenu in za račun ustanovitelja. Poslovanje in njegovo delo vodi *direktor*. Zavod pa upravlja upravni odbor, v katerega ustanovitelj, torej Vlada ali lokalna skupnost imenuje *najmanj* polovico članov.

Javno podjetje ustanovi vlada oziroma lokalna skupnost kot podjetje v lasti republike ali lokalne skupnosti. Kadar to *ni* v nasprotju z javnim interesom, zaradi katerega je bilo ustanovljeno zadevno javno podjetje, se le-to lahko ustanovi *tudi* z vložki zasebnega kapitala. Ustanovitelj javnega podjetja tudi določi posebne pogoje za izvajanje dejavnosti ter zagotavljanje in uporabo javnih dobrin, odloča o cenah oziroma tarifah za uporabo javnih dobrin in sprejme poslovno poročilo, obračune ter zaključni račun. Poslovanje in delo javnega podjetja vodi direktor.

Za vsa druga vprašanja, ki se nanašajo na položaj javnega podjetja, se smiselno uporabljajo določbe ZGD-1, razen če z ZJGS ali drugim zakonom le-ta niso urejena drugače.

Koncesionirano gospodarsko javno službo opravlja koncesionar v svojem imenu *in* za svoj račun *na* podlagi pooblastila dajalca koncesije. Dajalec koncesije je Republika Slovenija ali lokalna skupnost, odvisno od vrste gospodarske javne službe. Po njenem pooblastilu so lahko dajalci koncesije tudi njuni organi in organizacije. Koncesionar je lahko fizična ali pravna oseba, če izpolnjuje pogoje za opravljanje dejavnosti, ki je predmet koncesionirane gospodarske javne službe. Koncesionar je lahko tudi tuja oseba, razen če zakon tega *ne* omogoča oziroma cello prepoveduje.

7.3. Koncesijski akt

Urejanje ključnih pravnih razmerij v zvezi s koncesijo se določi v koncesijskem aktu, ki je predpis vlade ali pa odlok lokalne skupnosti.

Ta akt naj bi vseboval *predvsem*: dejavnosti ali zadeve, ki so predmet gospodarske javne službe, območje izvajanja gospodarske javne službe, uporabnike ter razmerja do uporabnikov, pogoje, ki jih mora izpolnjevati koncesionar, morebitna javna pooblastila koncesionarju, splošne pogoje za izvajanje gospodarske javne službe in za uporabo javnih dobrin, ki se z njo zagotavljajo, začetek in čas trajanja koncesije, ter vire financiranja gospodarske javne službe itd.

7.4. Koncesijska pogodba

S to pogodbo dajalec koncesije in koncesionar uredita medsebojna razmerja v zvezi z opravljanjem koncesionirane gospodarske javne službe, predvsem *pa*:

- način in roke plačil in morebitne varščine,
- razmerja v zvezi s sredstvi, ki jih vloži koncedent,
- dolžnost koncesionarja poročati koncedentu o vseh dejstvih in pojavih, ki utegnejo vplivati na izvajanje javne službe na način in pod pogoji, določenimi v koncesijskem aktu,
- način finančnega in strokovnega nadzora koncesionarjevega dela,
- pogodbene sankcije zaradi neizvajanja ali nepravilnega izvajanja javne službe,
- medsebojna razmerja v zvezi z morebitno škodo, povzročeno z izvajanjem ali neizvajanje javne službe itn.

7.5. Prenehanje koncesijskega razmerja in koncesijske pogodbe

Razmerje med dajalcem koncesije in koncesionarjem *preneha* zaradi enega izmed naslednjih štirih razlogov:

- s prenehanjem koncesijske pogodbe,
- z odkupom koncesije,
- z odvzemom koncesije,
- s prevzemom koncesionirane gospodarske javne službe v režijo.

Koncesijska pogodba pa lahko preneha zaradi enega izmed *treh* razlogov:

- poteka časa, za katerega je bila sklenjena,
- z odpovedjo, če je sklenjena za nedoločen čas,
- z razdrtjem koncesijske pogodbe.

Razlogi in pogoji za razdrtje, odpovedni rok ter druge medsebojne pravice in obveznosti ob odpovedi ali razdrtju pogodbe pa morajo biti določene v koncesijski pogodbi.

Opređelite (razčlenite) pravne pojme:

- *Gospodarska javna služba*
- *Javni gospodarski zavod*
- *Javno podjetje*
- *Koncesija.*

Vprašanja za preverjanje in razumevanja snovi:

- *Namen ustanovitve in delovanja gospodarskih javnih služb?*

- V čem se razlikujeta ciljnost delovanja gospodarskih javnih služb in gospodarskih družb?
- V čem se razlikuje prenehanje gospodarskih družb in prenehanje koncesijskega razmerja?

8. Tuje gospodarske oziroma trgovinske družbe

8.1. Uvod

Lastnosti trgovca imajo po določbah nemškega trgovinskega zakonika (1. in 2. člen) tudi združbe posameznikov in kapitala, ki opravljajo eno izmed v citiranem predpisu naštetih trgovinskih dejavnosti. Sodobnejša naravnost razširja to že skoraj stoletje in ponekod tudi starejšo opredelitev *trgovca* po poslih in med trgovinske posle npr. uvršča tudi trgovanje z nepremičninami. In tako postaja za označevanje statusa trgovca bistveno: da opravlja trgovinsko (gospodarsko) dejavnost, vanjo vlaga kapital ter jo redno in trajno opravlja kot pridobitno dejavnost.

Ob tem v nemškem pravu trgovce razvrščajo na *več* načinov oziroma se lastnost trgovca lahko pridobi *na* različnih pravnih podlagah. Tako npr. razlikujejo predvsem: trgovce po trgovinskih poslih, trgovce po vpisu, možne in domnevne trgovce ter trgovce po pravni obliki, torej npr. javne trgovinske družbe, delniške družbe, Evropsko gospodarsko interesno združenje, itn., (6. člen).

Za trgovca po trgovinskih *poslih* šteje tisti, ki opravlja eno izmed zakonsko, taksativno naštetih trgovinskih dejavnosti, npr. bančne ali zavarovalne posle, itn.

Trgovec *po vpisu* je tisti, katerega firma je vpisana v trgovinski register, četudi ne opravlja ene izmed naštetih trgovinskih dejavnosti. Vendar pa se mora dejavnost, ki se opravlja, izvajati v družbi, organizirani na trgovinski način.

Za *možnega* trgovca velja tisti, ki opravlja kmetijsko oziroma gozdarsko dejavnost, če ima ob tem z njima povezan industrijski obrat.

Pravno naravo *domnevne* trgovca ima tisti, čigar firma je vpisana v trgovinski register, ne oziraje se na to, ali ta subjekt tudi dejansko opravlja eno izmed trgovinskih dejavnosti. Med trgovce po *pravni obliki* pa štejejo vse različice osebnih in kapitalskih družb.

Najpomembnejši subjekti trgovinskega prava, torej pravne in organizacijske oblike

podjetništva, pa so trgovinske družbe, ki jih tuja pravna teorija - v grobem - razvršča v *dve skupini, in sicer v:*

- *osebne* družbe, h katerim spadajo: javna trgovinska družba, komanditna družba in tiha družba, ter
- *kapitalske* družbe, kamor štejemo: družbo z omejenim jamstvom oziroma odgovornostjo, delniško družbo ter komanditno delniško družbo.

Po francoskem pravu se npr. trgovinska narava posamezne pravnoorganizacijske družbe določi na podlagi njene *oblike* ali njene *dejavnosti*. Trgovinske družbe pa si pridobijo lastnost pravne osebe z vpisom v trgovinski register.

Javna trgovinska družba (vsebinska ustreznica po določbah ZGD-1 je družba z neomejeno odgovornostjo) nastane tako, da dve *ali* več oseb združijo svoj kapital zato, da združene in s skupno firmo opravljajo trgovinske posle. Firma te družbe je največkrat osebna, lahko pa ima tudi razne pristavke. Javna trgovinska družba je v francoskem in italijanskem pravnem redu in še v nekaterih državah pravna oseba. V Zvezni republiki Nemčiji pa nima lastnosti pravne osebe. Svoja medsebojna razmerja družbeniki urejajo s pogodbo, v kateri so urejena predvsem vprašanja v zvezi s poslovodstvom, zastopanjem družbe ter delitvijo dobička. Ob tem pa ne smemo spregledati, da javna trgovinska družba sicer samostojno nastopa v poslovnem prometu, vendar pa družbeniki za njene obveznosti praviloma odgovarjajo primarno, neposredno, solidarno (nerazdeljeno) in neomejeno. Gre tedaj za takšno podjetniško združbo posameznikov, ki temelji na njihovi tesni medsebojni poslovni povezanosti, sodelovanju, lojalnosti in zaupanju.

Delniške družbe so bile pred drugo svetovno vojno sicer zvečine namenjene predvsem oblikovanju in združevanju velikih kapitalov. Zdaj pa se - ta sklep dopuščajo statistični kazalniki iz številnih držav - uporabljajo tudi za manjša podjetja oziroma manjša srednje velika podjetja. Na to npr. napotujeta kazalnika iz Japonske in Švice. Tako imajo npr. na Japonskem približno 1,100.000 delniških družb, v Švici pa več kot 200.000 delniških družb, vendar pa jih je približno 75.000 takih, ki imajo osnovni kapital, ki komaj presega najnižji zahtevani znesek, torej 100.000 CHF.

Na omenjeno dejstvo dovolj zgovorno opozarjajo npr. najnižji določeni zneski osnovnega kapitala d.d., ki v nekaterih evropskih državah, npr., v: Italiji 120.000 Evrov, Švici 100.000 CHF in v ZRN 50.000 Evrov.

Čeprav bi to z vidika razvojnosti ne bilo docela utemeljeno pričakovati, pa vendarle gre opozoriti na začetke zgolj na videz protislovnega novodobnega procesa, ko so se v nekaterih državah, npr. v Švici odločili za hkratnost povečanja najnižjega zneska, potrebnega za ustanovitev delniške družbe od 50.000 na 100.000 CHF ter za zmanjšanje zahtevanega najnižjega nominalnega zneska delnice najprej od 100 na 10 CHF, v letu 2001 pa na 1 rappen (torej 1 stotin švicarskega franka). Ob zapisanem naj še izrecno opozorimo, da je v evropskih državah - vsaj v grobem - večinsko razmerje med najnižjim zneskom, potrebnim za ustanovitev dveh najpogostejših kapitalskih družb, torej delniške družbe *in* družbe z omejeno odgovornostjo 1:2, največje razlike pa so v delu romanskega pravnega kroga npr. v Italiji 1:10 ter v Španiji, kjer je to razmerje celo 1:20.

Komanditno družbo urejajo v tujih pravnih sistemih kot posebno različico družbe z neomejeno odgovornostjo oziroma javne trgovinske družbe (germanski pravni krog) ali

družbe pod skupnim imenom, (romanski pravni krog). V njej sta udeleženi dve vrsti družbenikov. Eden ali več družbenikov *ima* položaj družbenikov v javni trgovinski družbi. Ti jamčijo za obveznosti upnikom družbe osebno in neomejeno ter imajo pravico in dolžnost voditi in zastopati družbo (*komplementarji*). Ob komplementarjih je v komanditni družbi eden ali več družbenikov, ki za obveznosti družbe odgovarjajo upnikom le do višine določenega premoženjskega (kapitalskega) vložka (komanditisti).

Komanditno družbo uvrščajo v evropskih pravnih sistemih *med* osebne družbe. Definirajo jo kot družbo, ki je ustanovljena za opravljanje gospodarske dejavnosti, v kateri so ob enem ali več osebno odgovornih družbenikih (komplementarjih) udeleženi še družbeniki, ki jamčijo za obveznosti družbe do višine vplačanega zneska, s katerim so po družbeni pogodbi prevzeli jamstvo (komanditisti). Ureditve komanditne družbe se v obravnavanih treh in zvečine tudi drugih evropskih pravnih sistemih nekoliko razlikujejo, predvsem glede statusa družbe in položaja komanditista pri vodenju družbe.

Tiha družba je ena od oblik osebne družbe, ki sicer ne velja za trgovinsko družbo, temveč za družbo civilnega prava. Kljub temu je urejena v trgovinskem pravu, ker je posebna oblika naložb kapitala v podjetjih.

Bistvo tihe (tajne) družbe je, da družba kot taka *ne* nastopa navzven, vendar pa tihi družbenik vloži v podjetje svoj kapital proti pogojeni udeležbi pri dobičku. To je skupno *vsem* kontinentalnim zakonodajam, čeprav se razlikujejo med seboj, da obravnavajo tiho družbo kot trajno ali le kot enkratno družbeno razmerje.

V našem pravnem redu je bila tiha družba iz nabora osebnih gospodarskih družb črtana z novelo ZGD-1G, Ur. l. RS, št. 57/12.

8.2. Nekatere določujoče značilnosti d.o.o.

Družba z omejeno odgovornostjo (Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Société a responsabilité limitée, Società garanzia limitata) ima s pravili ali statutom določeno višino (osnovnega kapitala), vsak družbenik pa ima v njem svojo osnovno vlogo. Pri tem pa *ni* nujno, da bi morale biti vse vloge *enake*, npr. vse po 1.000 evrov.

Družba z omejeno odgovornostjo je kapitalska družba, družbeniki pa imajo lahko še nekoliko tesnejšo povezavo z družbo kot pri delniški družbi. Pri družbi z omejeno odgovornostjo je poudarek na kapitalu, ki je samostojen. To pa pomeni, da kapital sam da trgovinski družbi z omejeno odgovornostjo naravo *pravne osebe*.

Družbe z omejeno odgovornostjo so nastale ob koncu XIX. stoletja zaradi potrebe po takih trgovinskih družbah, v katerih bi se sicer kapital koncentriral, vendar v manjšem obsegu kakor v delniških družbah. Razen tega pa se je pojavljala tudi potreba, da bi se delovanje sicer čisto kapitalske družbe povežalo z osebnim delom in osebno zavezanostjo posameznih članov družbe.

Družba z omejeno odgovornostjo je zaradi svojih lastnosti, zlasti po letu 1950, dobila kot posebna oblika manjših kapitalskih družb dokaj pomembno vlogo. Ker pa posamezni

pravni sistemi (razen italijanskega in španskega) *ne* postavljajo gornje meje za premoženje družb z omejeno odgovornostjo, je kljub temu, da je njena oblika prikladnejša predvsem za manjša in srednja podjetja, ustrežna tudi za podjetja z zelo široko dejavnostjo in seveda z velikim kapitalom v pravno organizacijski obliki družb z omejeno odgovornostjo (tako je npr. podjetje Bosch G.m.b.H.).

Družbeniki kljub poimenovanju "d.o.o." upnikom družbe *ne* jamčijo za družbine dolgove, temveč obstaja njihova obveznost do družbe le v tem, da vplačajo svojo vlogo. Zaradi tega obstaja za neprevidnega upnika družbe z omejeno odgovornostjo določena nevarnost. Zato je treba pri sklepanju pravnih poslov z družbo z omejeno odgovornostjo (zlasti npr. pri pogodbah s kreditiranjem) paziti na to, ali je družba z omejeno odgovornostjo sopogodbniku dala realno garancijo za izterljivost kupnine ali drugačnega zahtevka.

8.2.1. Družba z omejeno odgovornostjo v nemškem pravu

Ustanovitev družbe z omejeno odgovornostjo je po določbah posebnega zakona (GmbHG) o tej družbi zelo preprosta. Za njeno ustanovitev so potrebni:

- družbena pogodba,
- prevzem in vsaj delno vplačilo osnovnega kapitala in
- registracija.

V ZRN znaša višina najnižjega potrebnega osnovnega kapitala za družbo z omejeno odgovornostjo 25.000 evrov. V Avstriji pa 35.000 evrov.

Pogodba o ustanovitvi nemške družbe z omejeno odgovornostjo mora biti sestavljena v notarski obliki.

Pred vpisom družbe v register morajo družbeniki vplačati denarne vložke v višini 1/4, stvarne vložke pa morajo v celoti izročiti družbi. Posebej je predpisana minimalna višina vplačila pri družbi z enim članom. Pri taki družbi mora edini družbenik vplačati pred vpisom družbe v register najmanj 25.000 Evrov, za ostanek do 100 % vrednosti njegovega deleža pa si mora zagotoviti garancije. Posamični vložek pa mora znašati najmanj 100 Evrov.

Najpomembnejši organ družbe z omejeno odgovornostjo je (so) poslovodja, ki je (so) lahko bodisi družbeniki bodisi osebe, ki niso udeležene pri osnovnem kapitalu družbe. Poslovodja je lahko samo eden, lahko jih je tudi več (če v pogodbi ni drugače določeno ti vodijo družbo kolektivno). Poslovodje imajo podobna pooblastila kakor uprava v delniških družbah. Njihova pravica in obveznost *je*:

- vodenje poslov družbe skladno z njenimi interesi,
- zastopanje (predstavljanje) družbe navzven.

8.2.2. Družba z omejeno odgovornostjo v francoskem pravu

Družba z omejeno odgovornostjo se ustanovi tako, da vsaj dva ali več družbenikov *sprejmejo* statut družbe in ga tudi *vsí* podpišejo. Statut družbe mora vsebovati predvsem določila: o vrsti družbe, o njenem trajanju, o firmi družbe, iz katere mora biti razvidno, da gre za družbo z omejenim jamstvom (običajno je navedena okrajšava "SARL"), o sedežu družbe, o dejavnosti, o osnovnem kapitalu, ki *ne* sme biti manjši od 7.500 evrov in mora biti razdeljen na deleže. Vse deleže morajo družbeniki vplačati pred registracijo.

Družbo z omejenim jamstvom vodijo poslovodje (gerants). Poslovodje so lahko le fizične osebe in ni nujno, da so družbeniki. Njihova pooblastila so lahko določena v statutu družbe; če pa niso opredeljena, pa poslovodje lahko vodijo poslovanje družbe, zastopajo družbo in sklepajo pravne posle tudi zunaj registrirane dejavnosti družbe.

8.2.3. Družba z omejeno odgovornostjo v italijanskem pravu

Družba z omejeno odgovornostjo je celovito urejena v določbah civilnega zakonika (CC). D.o.o. se v italijanskem pravem redu ustanovi z ustanovitvenim aktom, v katerega morajo biti vključene tele *sestavine*: osebni podatki družbenikov, firma - sedež in morebitne podružnice zadevne družbe z omejeno odgovornostjo, poslovni predmet, višina vpisnega in vplačanega osnovnega kapitala, ki mora znašati najmanj 10.000 evrov, ustanovitveni delež vsakega družbenika, ki se mora glasiti najmanj na 1 Evro oziroma na njegov večkratnik in vrednost stvarnih vložkov, število poslovodij in njihove pristojnosti z določitvijo tistih poslovodij, ki imajo pravico zastopati družbo ter trajanje družbe z omejeno odgovornostjo.

Ustanovitveni akt mora biti overjen pri notarju.

Glede upravljanja in sestave organov družbe z omejeno odgovornostjo se določbe CC, ki so namenjene njeni ureditvi, zvečine sklicujejo na smiselno uporabo določb o delniški družbi. Skupščina je obvezen organ družbe z omejeno odgovornostjo, v katerem ima družbenik vsaj en glas. Za odločanje in sklepanje na skupščini velja načelo kapitalske večine.

8.3. Nekatere določujoče prednosti delniške družbe

Delniška družba (Aktiengesellschaft, Société anonyme ali Societe par actions, Societá anonima, Company Limited by Shares oziroma Public Limited Company ter Private Company), je kapitalska družba, ki ima osnovni kapital razdeljen *na* delnice; ta kapital daje družbi pravno osebnost. Za obveznosti družbe jamči le družba s svojim

premoženjem. Delniška družba v evropskem pravnem krogu v grobem označuje, *da*:

- ima družba svoj osnovni kapital, ki je določena in izražena v denarju, npr. v ZRN najmanj 50.000 evrov, najmanjša nominalna vrednost delnice pa je 1 evro. V Avstriji pa je za d.d. predpisan najnižji osnovni kapital 70.000 evrov.

- je osnovni kapital razdeljen na dele (delnice);

- je vsak družbenik udeležen v osnovnem kapitalu z enim ali več deležem (z vplačilom teh deležev se oblikuje osnovni kapital);

- delniška družba jamči sama s svojim premoženjem. Delničar odgovarja le za vplačilo svojega deleža in po vplačilu tega deleža ne odgovarja tretjim osebam za družbine obveznosti.

Značilnost prvih delniških družb, npr. te, ki je bila ustanovljena že leta 1407 v Genovi, ali prve "moderne" delniške družbe (Vereenigde Oostindische Compagnie) leta 1602 na Nizozemskem, je bila v tem, da so omenjene delniške družbe zbirale kapital tako, da so njihovi ustanovitelji javnost s pozivom povabili, naj vpiše delnice. V današnjem času pa tako zbiranje kapitala zvečine ni več potrebno, ker delniške družbe danes niso več predvsem sredstvo za zbiranje kapitala, temveč so pravne oblike, v katerih nastajajo nova podjetja z angažiranjem kapitala, ki je *že* akumuliran. Zato se danes delniške družbe praviloma ne ustanovljajo s pozivom k vpisu delnic, temveč si ustanovitelji že vnaprej razdelijo med seboj delnice in tako angažirajo svoj prosti kapital.

8.3.1. Delniška družba v nemškem pravu

V Nemčiji so delniške družbe urejene v zakonu o delnicah (Aktiengesetz) iz leta 1965 s spremembami v letih 1982-2010.

Po 1. členu AktG je delniška družba z lastno pravno osebnostjo. Za obveznosti družbe jamči upnikom *samo* premoženje družbe. Delniška družba ima na delnice razdeljen osnovni kapital, ki mora znašati najmanj 50.000 evrov (najnižja nominalna vrednost delnice je 1 evro). Višji zneski se morajo glasiti na večkratnik omenjena zneska.

Nemško pravo - po katerem se je zgledoval tudi ZGD-1 - določa, da ima delniška družba naslednje organe:

- upravo (Vorstand),
- nadzorni svet (Aufsichtsrat) in
- skupščino (Hauptversammlung).

Uprava ima lahko enega ali več članov. Nadzorni svet pa mora imeti najmanj tri člane in jih ima lahko največ 21, tedaj če je osnovni kapital višji od 10 milijonov evrov.

8.3.2. Delniška družba v francoskem pravu

V Franciji je pravni položaj delniške družbe urejen z zakonom o trgovinskih družbah iz leta 1966 in poznejšimi novelami, s katerimi so francoski korporacijski pravni red prilagodili zahtevam iz 13-ih korporacijskih direktiv EU. Za ustanovitev d.d. (SA) je določen najnižji znesek ustanovnega kapitala, ki znaša 37.000 evrov. Za d.d., ki so uvrščene na borzo pa je zahtevani znesek 225.000 evrov. Za delniške družbe v panogi zavarovalništva pa je določen kot najnižji znesek osnovnega kapitala znesek 800.000 evrov. Za preprosto delniško družbo (SAS, Societe par Actions simplifiee) pa od avgusta leta 2008 naprej ni več določen znesek osnovnega kapitala, kar teoretično omogoča, da se tovrstno d.d. lahko ustanovi le z nekaj evri.

Za ustanovitev delniške družbe morajo ustanovitelji sprejeti statut. Statut delniške družbe mora vsebovati predvsem:

- izjavo, da se ustanavlja delniška družba,
- firmo družbe s pristavkom, iz katerega je razvidno, da gre za delniško družbo (SA),
- sedež družbe, ki mora biti v Franciji.

Francoska delniška družba ima:

- upravni svet (le conseil d 'administration),
- komisarje kot revizijske organe (commissaire) ali nadzorni odbor (conseil de surveillance), če družbo vodi direktorski odbor (directoire), in skupščino (assemblee).

8.3.3. Delniška družba v italijanskem pravu

Temeljni formalni pravni vir za italijansko delniško družbo je civilni zakonik (CC), ki te družbe ureja v V. poglavju v 2325. do 2461. člena. Omenjeni predpis pa je bil doslej že *večkrat* noveliran. Zadnja in najobsežnejša novella CC (17.03.2003), je v italijansko pravo družb vnesla več novosti, predvsem zaradi vskladitve s pravom EU, pa tudi zaradi uvedbe evra.. CC sicer ne definira izrecno in celostno delniške družbe, v 1. odstavku 2325. člena namreč le določa, da le-ta odgovarja za obveznosti do tretjih z vsem družbinim premoženjem.

Med organe delniške družbe, ki jih ureja predvsem 5. poglavje VI. dela CC, *štejemo*:

- *skupščino* (l'assemblea), ki je lahko redna ali izredna (2. odst. 2636. člena).

Redna skupščina je po 2364. členu CC pristojna za: potrditev bilance, za imenovanje članov organov družbe ter za določanje o drugih vprašanjih, ki so opredeljena v njenem ustanovitvenem aktu.

Izredna skupščina (2365. člen) pa odloča o spremembah ustanovitvenega akta, o izdaji obveznic in v primerih iz 2450. in 2452. člena imenuje likvidatorje in jim določi naloge.

- *Upravo* (consiglio di gestione) consiglio di amministrazione, 2380. do 2396. člen je lahko individualni (posamični) ali pa tudi kolegijski organ družbe. CC dopušča, da ima delniška družba v poslovodstvu eno samo osebo (amministratore unico), čeprav imajo le-

te zvečine kolegijski organ t.i. upravni svet (consiglio di amministratori).

Poseben vmesni položaj med članom uprave in uslužbencem delniške družbe ima generalni direktor (direttore generale, 2696. člen), ki je lahko imenovan že z ustanovitvenim aktom ali pa ga imenuje skupščina in odgovarja delniški družbi glede svojega poslovanja, enako kot drugi člani uprave (2396. člen).

- Ob upravi je tretji organ *nadzorni svet* (consiglio di sorveglianza), (2409. člen), ki je obvezno kolegijski organ. Nadzorni svet šteje najmanj 3 do 5 članov, za katere se prav tako kot za člane uprave *ne* zahteva, da so delničarji, pač pa zakon za njegove člane zahteva *potrebno strokovno znanje oziroma izobrazbo* (2. in 3. odst. 2397. člena).

Novelirani 2409. člen CC pomeni pravno podlago za možnost uveljavitve dvotirnega sistema upravljanja – podobno kot v germanskem pravnem krogu – tudi v italijanskih delniških družbah.

Pri tej upravljalni različici sta ob skupščini d.d. še dva na novo poimenovana organa: *consiglio di gestione* in *consiglio di sorveglianza*, ki sta ustrezni npr. upravi in nadzornemu svetu. Uprava mora imeti najmanj *dva* člana, za katera ni obvezno, da bi bila delničarja družbe. Nadzorni svet pa mora imeti najmanj tri člane, večje število pa je lahko predvideno s statutom zadevne delniške družbe.

8.4. Evropsko gospodarsko interesno združenje in Evropska delniška družba

V članicah EU je Evropsko gospodarsko združenje (EGIZ) ustanovljeno na podlagi privetja zasnove te pravnoorganizacijske oblike na podlagi Uredbe o oblikovanju EGIZ (25.7.1985). EGIZ lahko opredelimo kot posebno atipično obliko trgovinskih družb, ki si status pravne osebe pridobi z vpisom v register. Članice EGIZ pa neomejeno odgovarjajo za njegove obveznosti do tretjih. Ciljnost EGIZ je olajševanje in pospeševanje pridobitne dejavnosti članic, kar pomeni, da ima ta osebek funkcijo pomožne organizacije, ki ne sme privzeti ciljev gospodarske družbe. Zato EGIZ ne sme ustvarjati lastnega dobička. Ustanovitvena pogodba EGIZ ureja vprašanja upravljanja, pri čemer gre posebej opozoriti, da je član uprave lahko tudi pravna oseba, ki pa mora imenovati za sojega stalnega predstavnika fizično osebo, ki odgovarja enako, kot da bi bila sama članica uprave. EGIZ mora v vseh aktih in dokumentih, namenjenih tretjim osebam, uporabljati ime (firmo) združenja z okrajšavo EGIZ ali celotnim poimenovanjem v jeziku zadevne države.

Opreделите (razčlenite) pravne pojme:

- *Trgovec*
- *Trgovinske družbe*

- Javna trgovinska družba
- Delniška družba
- Družba z omejeno odgovornostjo
- EGIZ
- Societas europea.

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- V čem se razlikujejo posamezne vrste trgovcev v pravnem redu ZRN?
- Kako je urejeno upravljanje v delniški družbi?
- V čem se - predvsem - razlikujeta delniška družba in družba z omejeno odgovornostjo ?
- V čem se razlikuje položaj komanditista in komplementarja?
- Kakšen kapital je v tujih pravnih redih potreben za ustanovitev delniške družbe?
- Razlike med EGIZ in trgovinskimi družbami!

II. del

SODNO VARSTVO PRAVIC

1. Uvod

Z vidika tematike zamejene z naslovom tega dela našega elektronskega učbenika naj najprej opozorimo na 126. člen Ustave RS, po katerem *zakon* določa ureditev in pristojnost sodišč ter da *ni* dovoljeno ustanavljati izrednih sodišč, v mirnem času pa tudi ne vojaških sodišč. Na podlagi te določbe se lahko z zakonom uredi ustanovitev in delovanje sodišč *splošne* pristojnosti ter *specializiranih* sodišč, kar je v naši državi npr. urejeno z:

- zakonom o sodiščih (ZS-UPB4, Ur. l. RS, št.94/07 do 86/10);
- zakonom o delovnih in socialnih sodiščih (ZDSS-1,Ur. l. RS, št. 2 in 10/04);
- ter zakonom o upravnem sporu, (ZUS-1;Ur. l. RS, št. 105/06 do 109/12).

1.1. Udejanjanje sodne oblasti, sodniki in sodišča

Sodišča s *splošno* pristojnostjo:

- okrajna sodišča,
- okrožna sodišča,
- višja sodišča,
- vrhovno sodišče.

Po 114. in 116. členu ZS-UPB4 je v Republiki Sloveniji 44 *okrajnih* sodišč, 11 *okrožnih* sodišč, 4 *višja* sodišča in *Vrhovno* sodišče.

Tako imamo na primer okrajno sodišče v Črnomlju s sedežem v Črnomlju za območje sodnih okrajev Črnomelj in Metlika, itn.; Okrožno sodišče v Kranju s sedežem v Kranju - za območje sodnega okrožja Kranj, itn. Višja sodišča pa so v Celju, Kopru, Mariboru in Ljubljani, ter imajo tudi svoje sedeže v omenjenih štirih mestih. Po 2. odst. 116. člena zakona o sodiščih se za območje Višjega sodišča v Kopru štejeta sodni okrožji Koper in Nova Gorica, v območje Višjega sodišča v Ljubljani spadajo sodna okrožja Kranj, Krško, Ljubljana in Novo mesto, za območje Višjega sodišča v Mariboru pa sodna okrožja Maribor, Murska Sobota, Ptuj in Slovenj Gradec. Vrhovno sodišče ima sedež v Ljubljani.

Sodišče je v 39. členu zakona o sodiščih opredeljeno kot državni organ, pristojen za izvajanje sodne oblasti in za izvrševanje sodnih odločb. Določbe prvega dela zakona o sodiščih veljajo za vsa sodišča v Republiki Sloveniji, razen za Ustavno sodišče RS.

Pravnomočno *odločbo* sodne oblasti mora spoštovati vsaka fizična in pravna oseba v Republiki Sloveniji, sočasno pa seveda le-te vežejo tudi sodišča in vse druge državne organe v naši državi.

Sodišče višje stopnje lahko pri odločanju na podlagi vloženega pravnega sredstva usmerja pravno mnenje sodišča nižje stopnje v okvirih, ki jih določa procesni zakon. Če npr. sodišče druge stopnje na obravnavi spozna, da je treba za pravilno ugotovitev dejanskega stanja *ugotoviti* nova dejstva ali *izvesti* nove dokaze, *razveljavi* sodbo prve stopnje in vrne zadevo sodišču prve stopnje v novo sojenje (355. člen ZPP). Vendar ne gre spregledati, da je sodnik pri uporabi prava *neodvisen* tudi v razmerju *do* sodišča višje stopnje, ki je v konkretni zadevi *že* izrazilo svoje pravno mnenje.

Sodišče višje stopnje tudi lahko zahteva od sodišča nižje stopnje na svojem območju podatke v zvezi z uporabo zakona ter podatke o morebitnih problemih, ki se pojavljajo pri sojenju, in vse druge podatke, ki so potrebni za proučitev posameznih vprašanj, ki se pojavljajo pri njihovem delu. V zadevah iz sodne pristojnosti si sodišča lahko dajejo medsebojno pravno pomoč. Drugim državnim organom oziroma nosilcem javnih pooblastil dajejo sodišča pomoč z dajanjem podatkov, spisov in listin na vpogled, če zakon tako določa.

Sodnik izvaja sodno oblast v skladu z zakonsko določeno pristojnostjo na sodišču, za katerega *je* kandidiral, in na sodniškem mestu, za katerega *je* bil izvoljen oziroma imenovan, če zakon ne določa drugače. Pri opravljanju sodniške funkcije v zbornem sojenju imajo *vsi* v takšnem sojenju udeleženi sodniki enake pravice *in* enake dolžnosti. Zakon pa tudi določa pravice procesnega vodstva sodnika, ki predseduje zbornemu sodišču, torej *predsednik* senata.

Sodišče izvršuje sodne odločbe neposredno v zadevah in v primerih, ki jih določa zakon. Odločbe drugih državnih organov ali nosilcev javnih pooblastil pa sodišče izvršuje tedaj, kadar tako določa zakon.

Na specializiranih sodiščih, ustanovljenih za zadeve z določenih pravnih področij, se izvaja sodna oblast *v okviru* pristojnosti, ki je z zakonom izrecno določena, na primer z zakonom o delovnih in socialnih sodiščih za spore glede izplačila odškodnine izumitelju v delovnem razmerju, itn. Že omenjeni zakon o delovnih in socialnih sodiščih ureja pristojnost in organizacijo teh sodišč ter pravila postopka, po katerih ta sodišča obravnavajo in odločajo v delovnih sporih in sporih s področij socialne varnosti. Omenjena sodišča so pristojna za odločanje v individualnih in kolektivnih delovnih sporih ter v socialnih sporih.

1.2. Stvarna pristojnost

Pravila o stvarni pristojnosti sodišč s splošno pristojnostjo vsebujeta ZS in ZPP. Ta pravila nam povedo, v katerih zadevah ima določeno sodišče pravico *in* dolžnost postopati *ter* soditi.

- *Okrajna* sodišča so pristojna za sojenje v sporih o premoženjskopравnih zahtevkih, če vrednost spornega predmeta ne presega z zakonom določenega zneska. *Ne* glede na vrednost spornega predmeta so okrajna sodišča pristojna, da npr. sodijo *v sporih*:

- o služnostih in realnih bremenih;

- iz najemnih ter zakupnih razmerij, itn.

V pristojnost okrajnih sodišč spadajo *tudi* spori, za katere *niso* po določilih ZPP npr. stvarno ali po kakšnem drugem zakonu pristojna sodišča. Okrajna sodišča opravljajo tudi zadeve pravne pomoči, za katere *ni* po zakonu pristojno drugo sodišče, ter druge zadeve, ki jih določa zakon. V sporih iz pristojnosti okrajnih sodišč sodi sodnik *posameznik*.

- *Okrožna* sodišča so pristojna za sojenje v sporih o premoženjskopравnih zahtevkih, če vrednost spornega predmeta *presega* z zakonom določen znesek. *Ne* glede na vrednost spornega predmeta so okrožna sodišča pristojna, da npr. sodijo *v*:

- sporih iz avtorske pravice in sporih, ki se nanašajo na varstvo ali uporabo izumov in znakov razlikovanja, ali pravico do uporabe firme, ter spore v zvezi z varstvom konkurence;

- gospodarskih sporih;

- sporih, ki nastanejo v zvezi s stečajnim postopkom, itn.

Okrožna sodišča so pristojna tudi za opravljanje zadev pravne pomoči za odločanje *o priznanju tujih sodnih odločb* v zadevah, ki spadajo v njihovo pristojnost, ter za opravljanje zadev mednarodne pravne pomoči. V sporih iz pristojnosti okrožnega sodišča sodi sodnik *posameznik*, razen če zakon določa, da sodi *senat*. *Senat* okrožnega sodišča sestavljajo *en* sodnik kot predsednik in *dva* sodnika porotnika. Gre torej za možnost sodelovanja državljanov pri izvajanju sodne oblasti kot sodnikov porotnikov pri okrožnih sodiščih. Za sodnika porotnika je lahko imenovan državljan Republike Slovenije, ki je dopolnil 30 let starosti in ni bil sodno kaznovan, ter je zdravstveno in osebnostno primeren za udeležbo pri izvajanjih sodne oblasti in aktivno obvlada slovenski jezik. *Senat* okrožnega sodišča sodi npr.: *v sporih* iz avtorskih pravic in sporih, ki se nanašajo na varstvo ali uporabo izumov in znakov razlikovanja ali pravico do uporabe firme, ter v sporih v zvezi z varstvom konkurence.

- Višja sodišča so pristojna za:
  - sojenje oziroma odločanje na drugi stopnji o pritožbah zoper odločbe okrajnih in okrožnih sodišč s svojega območja,
  - opravljanje drugih zadev, ki jih določa zakon, npr. za
  - odločanje v sporih o pristojnosti med okrajnimi oziroma okrožnimi sodišči s svojega območja in za odločanje o prenosu pristojnosti na drugo okrajno oziroma okrožno sodišče s svojega območja.

Višje sodišče odloča v senatu treh sodnikov.

- *Vrhovno sodišče Republike Slovenije je pristojno za sojenje:*
  - oziroma odločanje na prvi stopnji v upravnih in računskih upravnih sporih, razen v zadevah, za katere zakon določa pristojnost drugega sodišča prve stopnje;
  - na drugi stopnji o pritožbah zoper odločbe sodišča prve stopnje o zadevah iz prejšnje alineje in o pritožbah zoper odločbe sodišč prve stopnje, za katera to določa zakon, itn.

Med naloge Vrhovnega sodišča je po zakonu o sodiščih uvrščena tudi obveznost voditi evidenco sodne prakse sodišč Republike Slovenije, in spremljati sodno prakso meddržavnih sodišč. Vrhovno sodišče Republike Slovenije pa mora skrbeti tudi za enotno sodno prakso. *Vrhovno sodišče odloča o pritožbah zoper odločbe višjih sodišč v senatu treh sodnikov.* Kadar Vrhovno sodišče odloča o reviziji ali zahtevi za varstvo zakonitosti zoper pravnomočno odločbo sodišča nižje stopnje pa odloča v senatu *petih* sodnikov.

1.3. Krajevna pristojnost, splošna krajevna pristojnost

Če ni z zakonom določena izključna krajevna pristojnost kakšnega drugega sodišča, je za sojenje pristojno tisto sodišče, ki je *splošno* krajevno pristojno za *toženo stranko*. Za sojenje je splošno krajevno pristojno sodišče, na območju katerega ima tožena stranka *stalno prebivališče*. Za sojenje v sporih zoper *pravne osebe* je splošno krajevno pristojno sodišče, na območju katerega je *sedež* zadevne pravne osebe. Če nastane dvom, velja za sedež tisti kraj, v katerem ima pravna oseba *organe upravljanja*.

V primerih, ki so npr. določeni v ZPP-UPB3, (Ur. l. RS št. 73/07 do 76/12, v prihodnjem besedilu : **ZPP**), je *poleg* sodišča splošne krajevne pristojnosti pristojno za sojenje tudi *drugo* določeno sodišče. Tak položaj je npr. 51. členu ZPP tedaj, če je v sporih iz pogodbenih razmerij pristojno sodišče Republike

Slovenije, zato ker je v Republiki Sloveniji *kraj izpolnitve* obveznosti in je *tako krajevno* pristojno tisto sodišče, na območju katerega *bi bilo treba* izpolniti obveznost, ki je predmet spora, 51. člen ZPP.

Po 53. členu ZPP pa je za sojenje v sporih za varstvo pravice na podlagi *pisne garancije proti proizvajalcu*, ki je dal garancijo, poleg splošno krajevno pristojnega sodišča za toženo stranko, pristojno *tudi* sodišče, ki je splošno krajevno pristojno za prodajalca, kadar je le-ta *ob* prodaji stvari izročil kupcu pisno garancijo proizvajalca. Za sojenje v sporih imetnika *menice ali čeka* zoper njunega podpisnika, je pristojno *po* sodišča splošne krajevne pristojnosti *tudi* sodišče plačilnega *kraja*.

1.3. Opravljanje sodniške funkcije

Sodnik kot nosilec sodne oblasti je pri opravljanju sodniške funkcije vezan na ustavo in zakon. V skladu z Ustavo je sodnik vezan tudi na *splošna* načela mednarodnega prava in na ratificirane ter objavljene mednarodne pogodbe.

Če se civilnopravna zadeva *ne* da rešiti na temelju veljavnih predpisov, sodnik pač upošteva tiste predpise, ki urejajo podobne primere. Če pa je rešitev zadeve kljub temu pravno dvomljiva, bo sodnik odločil v skladu s splošnimi načeli pravnega reda v državi. Pri tem sodnik ravna v skladu s pravnim izročilom in z utrjenimi spoznanji pravne vede ter vselej tako, kot bi imel pred seboj nedoločeno število primerov iste vrste.

1.4. Notariat

Po določilih Zakona o notariatu, (ZN-UPB3, Ur. l. RS, št. 2/07), je notariat *javna služba*, katere delovno področje in pooblastila določa omenjeni zakon. Notariat opravljajo notarji kot osebe javnega zaupanja kot svoboden poklic.

Notarji *sestavljajo* javne listine o pravnih poslih, izjavah oziroma dejstvih, iz katerih izvirajo pravice, prevzamejo listine v hrambo; denar in vrednostne papirje pa za izročitev tretjim osebam ali državnim organom. Notarske listine pa so: notarski zapisi, notarski zapisniki in notarska potrdila. Izjemno pomembne naloge opravljajo notarji v zvezi s sejami skupščin delniških družb.

2. Postopek pred arbitražami. Uvod.

Pogodba o arbitraži se lahko sklene glede *določenega* spora in tudi glede *bodočih* sporov, ki utegnejo nastati iz določenega pravnega razmerja. Za veljavnost pogodbe o arbitraži je določena *obličnost*, saj je omenjena pogodba veljavna le tedaj, če je sklenjena *pisno*. Za pisno sklenjeno pogodbo o arbitraži se šteje pogodba, ki je sklenjena pisno, torej pogodba, ki je bila sklenjena z izmenjavo pisem, telegramov, telefaksov ali drugih telekomunikacijskih sredstev, le-ta pa morajo omogočati pisni dokaz o sklenjeni pogodbi. Pogodba o arbitraži je sklenjena *pisno* tudi tedaj, če je sklenjena z izmenjavo tožbe, v kateri tožeča stranka navaja omenjeno pogodbo, in odgovora nanjo, v katerem tožena stranka tega *ne* izpodbija.

Pogodba o arbitraži *je* veljavno sklenjena tudi tedaj, če je določba o pristojnosti arbitraže vključena v *splošne pogoje* za sklenitev pravnega posla. Število arbitrov mora biti *liho*. Če stranki v pogodbi nista določili števila arbitrov, imenuje vsaka stranka *enega* arbitra, ta *dva* pa izvolita predsednika.

Stranko, ki je po pogodbi o arbitraži dolžna imenovati arbitra, lahko nasprotna stranka pozove, da ga imenuje v *petnajstih* dneh in da jo o tem obvesti. Če arbiter *ni* pravočasno imenovan pa iz pogodbe *ne* izhaja kaj drugega, arbitra na predlog stranke imenuje sodišče.

Če se stranki nista drugače sporazumeli, lahko arbitri vodijo postopek pred arbitražo, tako kot štejejo za *primerno*. Arbitri morajo obravnavati obe stranki enako *in* jima dati v vseh fazah postopka vse možnosti, da navajata svoja stališča in se izjavita o navedbah nasprotne stranke. Arbitraža pa lahko razsodi po *načelu pravičnosti* le, če sta jo stranki za to izrecno pooblastili.

Kadar sestavlja arbitražo *več* kot en arbiter, *se* izda arbitražna odločba z večino glasov, če *ni* v pogodbi o arbitraži drugače določeno. Če se *ne* more doseči potrebna večina glasov, mora arbitraža o tem obvestiti stranke. Arbitražna odločba mora biti obrazložena, *razen* če sta se stranki drugače dogovorili. Izvirnik arbitražne odločbe in vse njene prepise podpišejo *vs*i arbitri. Arbitražna odločba velja tudi tedaj, kadar je kakšen arbiter noče podpisati, če jo je podpisala *večina* arbitrov in je na odločbi ugotovila, da je arbiter *odrekel* podpis. Strankam se vročijo prepisi arbitražne odločbe po okrožnem sodišču, na območju katerega je sedež arbitraže. *Stalne* arbitraže pa *vročajo* svoje odločbe same.

Arbitražna odločba ima nasproti strankam *moč pravnomočne sodbe*, če *ni* v arbitražni pogodbi izjemoma izrecno dogovorjeno, da se le-ta lahko izpodbija pred arbitražo višje stopnje.

2.1. Stalna arbitraža pri GZS

Trenutno je naša edina splošna institucionalna arbitraža Stalna arbitraža pri GZS je v postopkovnem pravilniku opredeljena kot samostojna in neodvisna organizacija, ki deluje pri GZS. Določbe omenjenega pravilnika se uporabljajo za tiste domače in tuje spore, za katere je bila dogovorjena pristojnost razsodišča, in izhajajo iz pravic, s katerimi stranke prosto razpolagajo. Ne uporabljajo pa se za spore, za katere določa izključna pristojnost sodišča, npr. za spore v zvezi z nepremičninami.

Ob tem naj posebej opozorimo, da Stalna arbitraža pri GZS priporoča strankam, ki se želijo dogovoriti za njeno pristojnost, da v svoje pogodbe vključijo tipizirano *arbitražno klavzulo*:

"Vsako nesoglasje, spor ali zahtevek, ki izvira iz te pogodbe ali je z njo v zvezi ali izvira iz njene kršitve, prenehanja ali neveljavnosti, bo dokončno rešil senat treh arbitrov ali arbiter posameznik, imenovan na podlagi *Pravilnika o postopku pred stalno arbitražo pri Gospodarski zbornici Slovenije*."

V sporih s *tuje pravno sestavino* (elementom) pa se strankam priporoča tudi vključitev *štirih* dodatnih določb:

1. Glede vsebine spora se bo uporabilo ..... pravo
2. V arbitražnem postopku se bo uporabil ..... jezik
3. Arbitražni senat bo sestavljen iz ..... (arbiter/posameznik ali arbitražni senat).
4. Pooblaščenec za imenovanje je .....

Za arbitra je lahko imenovana oseba, ki ima posebno znanje in izkušnje s pravnega, ekonomskega in drugega ustreznega področja. Arbiter mora biti in ostati *neodvisen od strank*, udeleženi v zadevnem postopku.

Spore lahko rešuje arbiter *posameznik* ali *arbitražni senat*, sestavljen iz *treh* članov. Če se stranki dogovorita, da bo spor reševal arbitražni senat, tožnik imenuje arbitra v tožbi, toženec pa najkasneje v odgovoru na tožbo. Izbrana arbitra imenujeta predsednika senata v 10 dneh, če pa jima to ne uspe, ga imenuje predsednik Stalne arbitraže. Posebej naj opozorimo, da se lahko zahteva *izločitev* arbitra tedaj, če obstajajo okoliščine, ki povzročajo opravičen dvom o njegovi nepristranskosti ali neodvisnosti.

Če se stranki *pred* sprejetjem arbitražne odločbe *poravnata*, izda senat sklep o končanju arbitražnega postopka in zapiše poravnavo v obliki arbitražne odločbe. Take arbitražne odločbe senat ni dolžan obrazložiti, sicer pa zanj

veljajo omenjena pravila o arbitražni odločbi. Senat lahko zavrne zapis poravnave v obliki arbitražne odločbe tedaj, če oceni, da je poravnava v nasprotju z javnim redom Republike Slovenije.

Po končani obravnavi odloči senat o glavni stvari z arbitražno odločbo v pisni obliki, ki se sprejme z večino glasov. Senat mora navesti razloge, na katerih temelji arbitražna odločba, razen če sta se stranki sporazumeli, da le-te ni treba obrazložiti. Arbitri morajo arbitražno odločbo podpisati in navesti datum in kraj izdaje arbitražne odločbe. Kadar odločajo *trije* arbitri in eden od njih arbitražne odločbe *ne* podpiše, morajo biti v arbitražni odločbi navedeni razlogi za to. Arbitražna odločba je dokončna ter proti njej *ni* pritožbe in jo morata stranki izvršiti brez odlašanja.

Med prednosti arbitražnega reševanja sporov smemo šteti:

- hitrost in učinkovitost postopka,
- postopek je enostopenjski in se konča z izdajo pravnomočne arbitražne odločbe, ki *je* izvršilni naslov,
- nejavnost postopka,
- nižji stroški postopka,
- možnost strank, da same izberejo arbitra iz liste arbitrov,
- avtonomija strank pri oblikovanju postopka.

Vsaka stranka lahko v 30 dneh po prejemu arbitražne odločbe zahteva razlago njene vsebine, ki je del arbitražne odločbe in tudi zato jo mora senat stranki dati pisno v 15 dneh po prejemu zahteve.

2.2. Posredovalni (konciliacijski) in kombiniran postopek

Na predlog stranke se lahko pri SA GZS opravi tudi *posredovalni postopek* in to *ne* glede na obstoj veljavnega sporazuma o arbitraži, ki smo ga obravnavali v uvodnem razdelku.

Posredovanje je prostovoljna oblika reševanja sporov, kjer tretja nevtralna oseba, kot posrednik pomaga strankam doseči sporazumno rešitev spora. Cilj tega postopka je, da stranki dosežeta poravnavo. Posrednik nima pooblastila za odločanje o sporu, niti strankam ne more vsiliti predloga poravnave. Njegova vloga je, da strankam objektivno pojasni dejanske in pravne vidike spora in da si prizadeva za sklenitev poravnave, vendar pa mora paziti, da stranki ohranita občutek, da je poravnava rezultat njunega prostovoljnega dogovora in tudi v njuno skupno korist.

SA GZS priporoča strankam, ki želijo rešiti spor po mirni poti s posredovanjem, naj v svoje pogodbe vključijo tipizirano klavzulo o

posredovanju, ki se glasi:

"Vsako nesoglasje, spor ali zahtevek, ki izvira iz te pogodbe, ali je z njo v zvezi ali izvira iz njene kršitve, prenehanja ali neveljavnosti, se bo reševal s posredovanjem v skladu z določbami Pravilnika o posredovalnem postopku pred Stalno arbitražo pri Gospodarski zbornici Slovenije."

Zahtevo za začetek posredovalnega postopka pa se mora pisno vložiti pri razsodišču, ki od nasprotne stranke zahteva, da se v 15 dneh izjavi o zahtevku. Če nasprotna stranka nasprotuje posredovalnemu postopku ali se v 15-dnevem roku o njem *ne* izreče, se šteje, da posredovalni postopek *ni* uspel.

V praksi je reševanje sporov pred arbitražo praviloma hitrejše in cenejše kot pred sodiščem. Če pa primerjamo arbitražo s posredovanjem, ugotovimo, da je posredovanje še hitrejše in tudi cenejše. Pomembna razlika pa je tudi v samem postopku, saj posredovanje omogoča strankam *še* bolj neformalen postopek, kot pri arbitraži.

Stranke v sporu pa se lahko odločijo tudi za posredovanje kot obvezen predhodni poskus rešitve spora. Če pa le-ta ne uspe, se nadaljuje z arbitražnim postopkom. V takšnem primeru bosta stranki že v pogodbo vključili *kombinirano* posredovalno-arbitražno klavzulo:

"Vsako nesoglasje, spor ali zahtevek, ki izvira iz te pogodbe, ali je z njo v zvezi ali izvira iz njene kršitve, prenehanja ali neveljavnosti, ki ga stranki ne bosta uspešno rešili s pogajanjem, se bo reševal najprej s posredovanjem v skladu z določbami Pravilnika o posredovalnem postopku pred Stalno arbitražo pri Gospodarski zbornici Slovenije. Če posredovanje ne bo uspešno, bo spor dokončno rešil arbiter posameznik v skladu s Pravilnikom o arbitražnem postopku pred Stalno arbitražo pri GZS."

2.2.1. Pomen SA pri GZS kot institucionalne arbitražne institucije

Institucionalne arbitraže, v njihov krog – le-ta šteje več kot 200 tkim. mednarodnih trgovinskih arbitraž - sodi tudi *Stalna arbitraža pri GZS*. Institucionalne arbitraže, npr. pri ICC, LCIA, ICSID, VIAC, itn. imajo za razvojnost uveljavljanja arbitražnega, in tudi mediacijskega načina reševanja sporov velik pomen. K uveljavitvi kroga institucionalnih arbitraž je posredno prispevala hitra odzivnost nacionalnih pravnih redov ob umeščanju vzorčnih zakonov UNCITRAL v nacionalne zakonodaje tudi našo. Ob tem pa kaže opozoriti, da UNCITRAL redno in ciljno novelira svoje vzorčne zakone, predvsem zato, da bi tako prispeval k čim hitrejšemu udejanjanju potreb po poenostavitvi pravnoposlovne prakse reševanja sporov.

Institucionalne arbitraže pa tudi same prispevajo k razvojnosti in uspešnosti alternativnih načinov reševanja sporov z novelacijami svojih pravilnikov o arbitražnem, mediacijskem oziroma tudi kombiniranem postopku. Na temelju analize vsebine pravilnikov uveljavljenih tujih institucionalnih arbitraž štejem, da je vsebina *pravilnikov Stalne arbitraže pri GZS znotraj zasnove in pristopov* drugih tovrstnih institucij.

Dodati gre tudi, da štejem, da imajo pozitiven vpliv na afirmacijo alternativnih načinov reševanja gospodarskih sporov tudi vsi mednarodni sporazumi, ki jih je sklenila SA pri GZS z najbolj uveljavljenimi tujimi institucionalnimi arbitražami, in tudi z arbitražami pri trgovinskih in gospodarskih zbornicah v sosednjih republikah, ki so nastale po razdružitvah z bivšo državo, pa tudi z zbornicami v državah, s katerimi mejimo. Naše medsebojno sodelovanje lahko ocenimo kot uspešno, vendar pa sočasno premalo vključeno tedaj, ko naše gospodarske družbe sklepajo pogodbe s poslovnimi partnerji iz omenjenih okolij. Z vidika korektnega uresničevanja arbitražnih postopkov in nalog arbitrov pa imata prav tako pozitiven vpliv oba etična kodeksa za arbitre in za posrednike (mediatorje).

Čeprav so dokaj splošno znane ključne prednosti arbitražnega načina reševanja sporov, menimo da ne bo odveč, če jih bomo strnjeno vnovič ponovili, torej npr. enostavnost in neformalnost arbitražnih postopkov, izbira materialnega prava, možnost uporabe načela *ex aequo et bono*, hitrost, enostopenjski postopek, stroškovne prednosti, strokovnost, zaupnost, itn.

2.3. Častno sodišče pri Gospodarski zbornici Slovenije

Častno sodišče pri Gospodarski zbornici Slovenije je samostojen in neodvisen organ, ustanovljen pri Gospodarski zbornici Slovenije na podlagi 32. člena Zakona o Gospodarski zbornici Slovenije (Ur. l. RS, št. 60/06). Ciljnost delovanja Častnega sodišča je uresničevanje ene izmed temeljnih nalog Gospodarske zbornice Slovenije pri skrbi za razvijanje, uveljavljanje in utrjevanje udejanjanja dobrih poslovnih običajev.

Častno sodišče skrbi za krepitev dobrih poslovnih običajev, poslovne morale ter odgovornosti zlasti *tako, da*:

- obravnava pogostejše kršitve in njihove vzroke, sprejema o tem stališča in seznanja z njimi organe zbornice;
- daje pobude, da organi zbornice obravnavajo kršitve in njihove vzroke;
- objavlja *načelna stališča* o ugotovljenih kršitvah;
- sodeluje pri sprejemanju *aktov* o dobrih poslovnih običajih in kodeksov

poslovanja;

- *sodeluje* s sodišči, drugimi organizacijami in skupnostmi, kadar te obravnavajo ukrepe za krepitev dobrih poslovnih običajev, poslovne morale in odgovornosti.

Kot dejanja, ki so v nasprotju z dobrimi poslovnimi običaji in poslovno moralo, se štejejo *zlasti*:

- dejanja in postopki, s katerimi se kršijo *ali* izigravajo predpisi, uzance ali pravila tržne discipline;

- kršitev sprejetih obveznosti in dejanja, ki povzročajo *ali* utegnejo povzročiti škodo drugim organizacijam ali posameznikom;

- druge kršitve pravil v medsebojnih razmerjih, ki ogrožajo pravice drugih ali kako drugače prizadenejo njihove interese.

Častno sodišče je pri svojem delu neodvisno in samostojno in skrbi za razvijanje, uveljavljanje in krepitev dobrih poslovnih običajev, poslovne morale in odgovornosti članov GZS. Dobri poslovni običaji pomenijo udejanjanje poslovne morale, ki je npr. lahko zapisano v obliki uzanc in podobno. Načelo poslovanja dobrega gospodarja od vseh subjektov v gospodarskem prometu zahteva spoštovanje poslovne morale, kar poleg neposrednega spoštovanja zakonov pomeni tudi upoštevanje dobrih poslovnih običajev.

Častno sodišče obravnava primere *kršitev* dobrih poslovnih običajev in poslovne morale, odloča o odgovornosti članov GZS ter izreka kršilcem ukrepe.

Kot ukrep lahko *Častno sodišče* izreče v:

- najlažjih primerih kršitev *opozorilo*;

- lažjih primerih kršitev *opomin* ali opomin z objavo v okviru združenja, v katerega je član povezan;

- težjih primerih *javni opomin* z objavo v tistem glasilu, ki ga določi Častno sodišče.

Pri odločanju o ukrepu sodišče *upoštevata*:

- težo oziroma pomen kršitve in njene posledice,

- ali je bil stranki že izrečen ukrep (v zadnjih 2 letih),

- ali je bila kršitev storjena v javnih glasilih.

Javni opomin se lahko *objavi* v javnih glasilih, v glasilu GZS, glasilu združenja, v katerega je včlanjena obtožena stranka, ali na seji odbora tega združenja. Vsebina objave izrečenega ukrepa Častnega sodišča obsega izrek senata I. stopnje oziroma II. stopnje, če je bil v celoti spremenjen bistveni del obrazložitve, iz katere izhaja utemeljitev odločitve in datum pravnomočnosti.

Pri svojem odločanju mora Častno sodišče upoštevati zakone in druge predpise, dobre poslovne običaje in poslovno moralo, pravilnik o delu Častnega sodišča in druge akte GZS.

2.3.1. Nekatere prvine postopka pred častnim sodiščem

Postopek pred Častnim sodiščem lahko, skladno s Pravilnikom o organizaciji in postopku pred Častnim sodiščem pri Gospodarski zbornici Slovenije, sproži vsak državljan Republike Slovenije, prav tako pa tudi vsak gospodarski subjekt *in* tudi vsi pristojni organi, ki v postopkih ugotavljajo kršitve. Sam postopek se začne z vložitvijo obtožnega predloga, s katerim tožilec Častnega sodišča odloči, ali se bo postopek v zvezi z ugotavljanjem kršitve dobrega poslovnega običaja nadaljeval. Obtožena stranka ima pravico navesti *vse* argumente v svojo obrambo *v*:

- odgovoru na obtožni predlog
- ustnem zagovoru na glavni obravnavi
- in prav tako z vložitvijo morebitne pritožbe.

Obtožni predlog se dostavi obtoženi stranki z vabilom, da v roku 8 dni nanj odgovori. Na predlog stranke se ta rok lahko v opravičenih primerih podaljša. Odgovor mora vsebovati poleg odgovorov na vse navedbe v obtožnem predlogu tudi dokaze za to, kar stranka navaja.

Ko prejme predsednik senata odgovor na obtožni predlog ali ko poteče rok za vložitev odgovora, imenuje predsednik senata 2 člana senata *ter* razpiše obravnavo.

Častno sodišče obravnava zadeve v senatu, ki mu predseduje predsednik senata, ki je diplomirani pravnik. O pritožbah, ki jih stranka vloži zoper odločbo Častnega sodišča, pa odloča častno sodišče druge stopnje. Predsednik senata skrbi za to, da se na obravnavi izvedejo vsi dokazi in ugotovijo dejstva, ki so važna za ugotovitev kršitve in za sprejem sklepa.

Po končani obravnavi senat s sklepom, ki temelji na skrbni in vestni oceni *vseh* ugotovljenih dejstev, obtožni predlog lahko zavrne, obtoženo stranko oprosti odgovornosti ali pa jo spozna za odgovorno in ji izreče ukrep. Senat sprejme sklep po prosti presoji.

Zoper sklep Častnega sodišča lahko vložijo stranke pritožbo na senat druge stopnje v 15 dneh po prejemu pismenega odpravka sklepa. Pritožba zadrži izvršitev ukrepa. Drugostopenjska odločitev je dokončna in zoper njo *ni* več pravne poti.

3. Alternativno reševanje sodnih sporov

Študentom uvodoma priporočamo, da si na spletu ogledajo vsebino preglednic glede ključnih novosti, ki sta jih v naš pravni red prinesla ZArbit, Ur.l. RS št. 45/08 in ZCMGZ, Ur.l. RS št. 56/08 in oba predpisa na tej podlagi tudi proučijo z razumno skrbnostjo.

Zlasti skrbno pa naj preberejo besedilo Zakona o alternativnem reševanju sodnih sporov (Ur. l. RS, št. 117/09 – ZARSS) ureja reševanje sodnih sporov v okviru postopkov alternativnega reševanja sporov, ki jih na podlagi določb ZARSS strankam zagotavljajo sodišča.

Postopki ZARSS v sodnih sporih strankam izboljšujejo dostop do ustreznega pravnega varstva, in jim omogočajo izbiro ustreznega postopka za reševanje spora. Sočasno se strankam v sporu omogočajo pravične, hitre in sporazumne rešitve. Strankam in sodiščem zagotavljajo časovne in finančne prihranke ter povečujejo obseg prostovoljnih izvršitev sklenjenih sodnih ali izvensodnih poravnav ali izdanih arbitražnih odločb.

ZARSS se uporablja za spore iz gospodarskih, delovnih, družinskih in drugih civilnopравnih razmerij v zvezi z zahtevki, s katerimi lahko stranke *prosto razpolagajo* in se glede *njih* lahko *poravnajo*, razen če je s posebnim zakonom za posamezne od teh sporov določeno drugače, npr. po 3. členu ZARSS je alternativno reševanje sporov tak postopek, ki *ne* pomeni sojenja *in* v katerem ena ali več tretjih nevtralnih oseb sodeluje pri reševanju v prejšnjem odstavku tega razdelka citiranih sporov *s postopki mediacije, arbitraže, zgodnje nevtralne ocene ali drugimi podobnimi postopki*.

Okrajna, okrožna, delovna in višja sodišča ter višje delovno socialno sodišče v RS strankam omogočijo uporabo alternativnega reševanja sporov s tem, da sprejmejo in uveljavijo *program* alternativnega reševanja sporov, na temelju katerega sodišča strankam obvezno omogočijo uporabo mediacije, lahko pa tudi uporabo drugih oblik alternativnega reševanja sporov, npr. arbitraže.

Sodišče lahko sprejme in izvaja program alternativnega reševanja sporov: a) kot dejavnost, *organizirano neposredno pri sodišču*, torej kot sodišču *pridružen program*; b) ali na podlagi *pogodbe* z ustreznim izvajalcem alternativnega reševanja sporov, torej kot *s sodiščem povezan program*.

S programom alternativnega reševanja sporov zadevno sodišče predvsem opredeli, katere vrste teh postopkov zagotavlja in podrobneje določi tudi načela, pravila in obliko za izvajanje teh postopkov.

Sodišča pa lahko na podlagi *medsebojnega pisnega dogovora* program alternativnega reševanja sporov izvajajo tudi *tako, da*:

- zadevno *okrajno sodišče* izvaja program za eno *ali* več drugih okrajnih sodišč z območja *istega* sodnega okrožja;
- ali tako, da posamezno okrožno sodišče izvaja program za eno *ali* več *okrajnih sodišč* z območja *sodnega* okrožja *tega* okrožnega sodišča.

Sodišče lahko strankam ponudi možnost alternativnega reševanja spora *v vsaki zadevi, razen* kadar sodnik oceni, da v posamezni zadevi *to ne bi bilo primerno*.

Na predlog strank v sporu, ki soglašajo, da se opravi poskus alternativne rešitve spora, lahko sodišče *kadarkoli prekine* sodni postopek določen za čas, ki pa ne sme biti daljši od *treh mesecev*, in stranke *napoti* v postopek *alternativnega* reševanja spora.

Fizične osebe kot stranke postopka se morajo *osebno* udeležiti *srečanj* in narokov v okviru postopkov alternativnega reševanja sporov.

Pravne osebe kot stranke postopka morajo na srečanjih *in* narokih v okviru postopkov alternativnega reševanja sporov zagotoviti *navzočnost* oziroma dosegljivost oseb s pooblastilom za sklenitev sodne ali izvensodne poravnave.

Če pravilno vabljen stranka na srečanje ali narok v postopku alternativnega reševanja spora *ne pride* in ne izkaže upravičenih razlogov za izostanek oziroma *ni* splošno znanih okoliščin, iz katerih izhaja, da stranka iz upravičenih razlogov ni mogla priti na srečanje ali narok, mora nasprotni stranki povrniti stroške tega srečanja ali naroka, eni ali več nevtralnimi tretjim osebam pa plačati triurno nagrado za pripravo na srečanje ali narok. Stranko se v vabilu na srečanje ali narok opozori na posledice njenega morebitnega izostanka z naroka.

Posebej gre opozoriti na določbo 21. člena ZARSS, ki glede sporov z državo opredeljuje, da državno pravobranilstvo *v vseh* sodnih sporih iz razmerij, za katera se uporablja ta zakon in v katerih je Republika Slovenija stranka, poda *soglasje* za reševanje spora z mediacijo, vselej tedaj kadar je to glede na določujoče okoliščine konkretnega primera *ustrezno*.

III. del

INTELEKTUALNA LASTNINA

1. Pravna ureditev pravic intelektualne lastnine

1.1. Uvod

Upoštevajoč določbe *Sporazuma o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine* (v prihodnjem besedilu našega učbenika TRIPS, Ur. l. RS, št. 10/95-MP), v vsebinski okvir vrstnega (splošnega) pojma *intelektualna lastnina* uvrščamo:

- avtorske in sorodne pravice,
- znamke,
- geografske označbe,
- industrijske vzorce in modele, (v nacionalnih zakonih držav članic EU se kot vrstni pojem uporablja le pojem *model*)
- patente,
- topografije integriranih vezij,
- varstvo neobjavljenih informacij,
- in nadzor nad protikonkurenčno prakso pri pogodbenih licencah.

Pravice intelektualne lastnine so zasebne pravice, urejevane v večstranskih (multilateralnih) mednarodnih konvencijah, npr. v: *Pariški konvenciji za varstvo industrijske lastnine* z dne 14. julija 1967; *Bernski konvenciji za varstvo književnih in umetniških del* z dne 24. julija 1971; *Konvenciji za varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij* z dne 26. oktobra 1961 in *Pogodbi o intelektualni lastnini na področju integriranih vezij* z dne 26. maja 1989; itn.

Pomembne pa so tudi *regionalne* konvencije, npr. *Evropska konvencija o patentih* z dne 5. oktobra 1973, (dopolnjena 2000) in tudi *dvostranske* konvencije, npr. *Sporazum o prosti trgovini med republiko Slovenijo in republiko Makedonijo*, ki v 25. členu določa, da bosta:

"Pogodbenici nediskriminacijsko priznali in zagotavljali varstvo *pravic intelektualne lastnine*, vključno z ukrepi za podeljevanje in uveljavljanje takih pravic. Varstvo se bo postopno izboljševalo in bo še pred iztekom petega leta po začetku veljavnosti tega sporazuma doseglo raven, ki ustreza bistvenim standardom *večstranskih* multilateralnih in univerzalnih konvencij npr. že omenjenih *Pariške* in *Bernske* konvencije", itn.

V vsebinski okvir vrstnega pojma "varstvo intelektualne lastnine" omenjeni sporazum vključuje zlasti varstvo avtorskih pravic skupaj z računalniškimi programi in bazami podatkov. Varstvo sorodnih pravic, varstvo blagovnih znamk, označb porekla, industrijskih modelov, patentov, tehničnih in oblikovalskih izboljšav, topografij integriranih vezij, ter nerazkritih informacij o znanju in izboljšavah. Varstvo topografij integriranih vezij, ki ga zagotavlja katera koli pogodbenica, pa se priznava na podlagi spoštovanja načela vzajemnosti.

Varstvo pravic intelektualne lastnine je v naši državi urejeno v določbah ZIL, ZASP, ZVTPPV, je usklajeno z določbami že omenjenega TRIPS. ZCKUPIL pa enotno oziroma enako za vse pravice intelektualne lastnine ureja ukrepe carinskih organov, kadar ti pri svojem delu naletijo na blago, s katerim bi se lahko kršile pravice intelektualne lastnine. Imetniki pravic intelektualne lastnine lahko tako *ne* glede na vrsto pravice uveljavljajo pravice po citiranem zakonu na *enak način*. S sprejetjem tega zakona sta dosežena večja učinkovitost varstva pravic intelektualne lastnine in zmanjšanje trgovine s ponarejenim blagom v Republiki Sloveniji. Imetniki pravic intelektualne lastnine lahko namreč ob pomoči carinskih organov hitreje, lažje in bolj učinkovito *preprečijo vstop* ponarejenega blaga na območje RS in tudi lažje uveljavljajo svoje pravice. Učinkovito varstvo pravic zagotavlja predvsem omogočanje začeta postopka *ne* samo na podlagi zahteve imetnika pravice, ampak tudi po uradni dolžnosti.

Z določbami ZCKUPIL so po vzoru *EU poenoteni postopki za zaplembo* piratskega blaga in izdelkov označenih s takim ponarejenimi blagovnimi znamkami.

Uvodoma bomo v tem razdelku najprej orisali temeljna pravna vprašanja v zvezi s pravicami *industrijske* lastnine, zatem pa bežno še opisali pravne značilnosti *avtorskih* pravic.

Za zagotovitev podlag za razlikovanje med subjekti in izdelki oziroma storitvami ter za pravno urejenost nastopanja na našem trgu je več vsebinskih razlogov. Gospodarske družbe imajo namreč nesporno interes, da kupci njihovih izdelkov ter uporabniki njihovih storitev vedo, *kdo* proizvaja nek določen izdelek ali vrsto proizvodov in *kdo* opravlja zadevne storitve. Interes gospodarskih družb in tudi interes večine potrošnikov je tudi v tem, da se ustvarijo razmere, v katerih *bo vsem kupcem* in možnim uporabnikom docela *jasno kdo* so subjekti, ki opravljajo gospodarsko dejavnost ter nastopajo v blagovnem prometu. In da so tudi vsi njihovi izdelki *tako* oblikovani in poimenovani, da je vsem udeležencem na trgu na ta način zagotovljena pomoč *pri* razlikovanju *med* posameznimi proizvajalci oziroma podjetniki, pa tudi *med* njihovimi izdelki.

Gospodarske družbe, ki si prizadevajo, da bi se na trgu uveljavile s kakovostjo svojih izdelkov in storitev, *si* sočasno tudi želijo, da bi se potrošnikom njihova družba ter poimenovanja njihovih proizvodov ali storitev čimbolj vtisnila v spomin. Razlog je preprost. Gospodarske družbe si namreč gotovo želijo, da bi se potrošnik tudi pri naslednjem nakupu *odločil* za enega izmed njihovih proizvodov ali pa morebiti tudi za nek njihov novejši izdelek. Za uresničitev tega cilja se gospodarske družbe z določenimi znaki želijo individualizirati in tako na trgu omogočiti oblikovanje podlage za razlikovanje med proizvodi družbe ABC in družbe xy ter drugimi proizvajalci, ne le na našem trgu, marveč tudi na trgih zunaj naših meja.

Državni organi pa morajo zagotoviti takšno pravno varstvo konkurentom na trgu, da bo gospodarska tekma na trgu *lojalna*, saj npr. že tretji odstavek 74. člena naše Ustave določa, da so *prepovedana* dejanja *nelojalne* konkurence in tudi vsa dejanja, ki v nasprotju z zakonom *omejujejo* konkurenco.

Med *znake razlikovanja*, ki so zavarovani v konvencijskem pravu in z našimi zakonskimi predpisi ter se uporabljajo za individualizacijo gospodarskih družb, drugih pravnih oseb, podjetnikov posameznikov in proizvodov ter njihovih dejavnosti v gospodarskem prometu, štejemo *predvsem*:

- *firno*,
- *blagovne, storitvene in kolektivne znake*,
- *modele*,
- *ter geografske označbe*.

Te pravne kategorije, ki jih bomo hkrati z izumi kot novimi stvaritvami tehnične narave in *zatiranjem nelojalne konkurence in prepovedjo omejevanja konkurence* bežno obravnavali v okviru naslednjih razdelkov tega poglavja, upoštevajoč 1. člen Pariške konvencije za varstvo industrijske lastnine (sprejeta je bila 20. 3. 1883 in zatem večkrat dopolnjena), do 31.12. 2012 jo je ratificiralo 174 držav. Konvencijo o ustanovitvi Svetovne organizacije za intelektualno lastnino (SOIL; WIPO) pa je do konca leta 2012 ratificiralo 180 držav, med njimi tudi naša.

V okviru obravnave pravne ureditve predmetov varstva in pravic industrijske lastnine gre posebej poudariti, da so posamični *predmeti* varstva zavarovani z določno poimenovano *pravico*.

Pravice industrijske lastnine po določbah ZIL-UPB3 (v nadaljevanju bomo uporabljali okrajšavo: ZIL) so patent, model, znamka in geografska označba.

Predmeti industrijske lastnine so:

- izum
- videz izdelka, ki je nov in ima individualno naravo
- blagovni znak
- storitveni znak
- kolektivni znak
- oznaka, da blago izvira z določenega območja ali kraja
- ime gospodarske družbe

Pravice industrijske lastnine s katerimi so naštetih predmeti zavarovani so:

- patent
- model
- blagovna znamka
- storitvena znamka
- kolektivna znamka
- geografska označba
- firma

1.2. Formalni pravni viri

ZIL-1-UPB3 (Ur. L. RS št. 51/06), vsebinsko sledi hitremu razvoju prava industrijske lastnine. Usklajen pa je tudi z direktivama Evropske unije o približevanju prava znamk držav članic (Direktiva ES 89/104 EC iz 1989) in o pravnem varstvu modelov (Direktiva ES 98/71/ES iz leta 1998). Zakon je sistemske narave in celovito ureja skoraj celotno področje industrijske lastnine, in sicer pridobitev, trajanje in sodno varstvo patentov, modelov, znamk in geografskih označb. Firma je urejena v določbah ZGD-1, (12-28. člen), varstvo konkurence pa v ZVK.

Med formalne pravne vire, pomembne za ureditev tematike *industrijske lastnine*, štejemo:

- Zakon o izumih iz delovnega razmerja ZPILDR–UPB2, Ur.l. RS št. 15/07.
- Zakon o varstvu topografije polprevodniških vezij ZVTPPV-UPB1, Ur.l. RS št. 7/03.
- Zakon o varstvu novih sort rastlin ZVNSR, Ur. l. RS, št. 113/06.
- Uredbo o pristojbinah Urada RS za intelektualno lastnino, Ur. l. RS, št. 128/06.
- Odredbo o ceniku informacijskih storitev, Ur. l. RS, št. 71/06.

1.2.1. Pridobitev pravnega varstva pravic industrijske lastnine

Pravno varstvo pravic industrijske lastnine se lahko zahteva na *dva* načina:

- *z nacionalno prijavo*
- *in na podlagi prijav vloženih v tujini.*

Načelo prednosti prve prijave pomeni, da tedaj, kadar dva ali več prijaviteljev vloži prijave za pridobitev varstva za isti izum, videz izdelka ali znak v Republiki Sloveniji, ima tisti prijavitelj, ki ima zgodnejši datum prijave ali prednostne pravice, če je ta zahtevana, prednost pred drugim prijaviteljem.

Pridobitev posamezne pravice industrijske lastnine v Republiki Sloveniji se torej lahko zahteva *z nacionalno prijavo*, vloženo pri Uradu Republike Slovenije za intelektualno lastnino (v prihodnjem besedilu: *Urad*), in tudi *na podlagi prijav, vloženih v tujini*, če je to v skladu z mednarodno pogodbo, ki obvezuje Republiko Slovenijo, npr. z EPK. Pravni učinek pravic industrijske lastnine, podeljenih ali registriranih na podlagi takih prijav, pa je *izenačen* s pravicami industrijske lastnine, ki so podeljene ali registrirane na podlagi *nacionalnih* prijav, razen če je z mednarodno pogodbo izrecno določeno kaj drugega. Učinek prednostne pravice je, da se za uporabo 12. člena ZIL *datum prednostne pravice šteje kot datum prijave.*

1.2.2. Evropska patentna prijava, mednarodna prijava

Po določbi 30. člena ZIL se *evropska patentna prijava*, s katero se zahteva varstvo v Republiki Sloveniji lahko spremeni v nacionalno patentno prijavo, če se šteje evropska patentna prijava za umaknjeno na podlagi petega odstavka določb EPK ali ker prevod prijave ni bil vložen pravočasno. Prijavitelj mora v predpisanem roku plačati predpisano pristojbino in vložiti prevod prijave pri uradu v slovenskem jeziku.

Tedaj, če imata evropski patent in nacionalni patent, ki sta podeljena *isti* osebi, isti datum vložitve ali isti datum zahtevane prednostne pravice, nacionalni patent *ne* bo imel pravnega učinka od datuma, ko je potekel rok za ugovor na evropski patent in ugovor ni bil vložen, ali od datuma končne odločbe o veljavnosti evropskega patenta v postopku ugovora vedno tedaj, če se zadevni nacionalni patent nanaša na iti izum kot evropski patent.

Evropski patent velja v *vseh državah članicah Evropske patentne konvencije* in v državah, ki imajo z *Evropsko patentno organizacijo* sklenjene posebne sporazume o razširitvi veljavnosti evropskih patentov na te države. Slovenija je že od 1. decembra 2002 polnopravna članica Evropske patentne organizacije. Prijavitelj lahko prijavo za evropski patent vloži pri slovenskem uradu v slovenskem jeziku ali kateremkoli drugem jeziku, vendar mora v predpisanem roku njen prevod v enega od treh uradnih jezkov Evropskega patentnega urada vložiti neposredno pri tem uradu, kjer se postopek tudi nadaljuje. Prijavitelj lahko nastopa sam ali prek evropskega patentnega zastopnika. Med evropske patentne zastopnike je vpisanih tudi že več slovenskih dpatentnih zastopnikov.

Po podelitvi evropskega patenta mora njegov imetnik pri uradih držav, kjer želi uveljavljati evropski patent, v predpisanem roku predložiti prevod zahtevkov oziroma prevod podeljenega patenta v jezik te države ter plačati ustrezne pristojbine.

Lahko pa se vloži mednarodna prijava v skladu s *Pogodbo o sodelovanju na področju patentov (PCT)*, ki jo je do 31. decembra 2012 podpisalo 146 držav. Slovenski prijavitelji lahko vložijo prijavo pri slovenskem uradu v angleškem, francoskem, nemškem ali slovenskem jeziku. V primeru, da je prijava vložena v slovenščini, je potrebno v roku enega meseca dostaviti prevod v enega izmed ostalih treh jezikov. Postopek se torej lahko začne pri slovenskem uradu, nadaljuje pa se pri *Svetovni organizaciji za intelektualno lastnino (WIPO)* v Ženevi. Ko je postopek preverjanja tam končan, mora prijavitelj zahtevati podelitev patenta pri ustreznih organih držav, v katerih želi varstvo. Prijavitelj potrebuje zastopnika samo za postopek pred organi posameznih tujih držav.

1.2.3. Naloge urada

Urad je pristojen za opravljanje nalog s področja intelektualne lastnine, ki vključuje področje prava industrijske lastnine in deloma tudi avtorskega prava.

Med glavne naloge urada štejemo:

- vodenje postopkov za podelitev patentov in dodatnih varstvenih certifikatov za zdravila in fitofarmaceutvska sredstva ter postopkov za registracijo znamk, modelov, topografij polprevodniških vezij in geografskih označb, z izjemo tistih, ki se nanašajo na kmetijske pridelke, živila ter vina in druge proizvode iz grozdja in vina; vodenje registrov pravic industrijske lastnine; opravljanje informacijskih storitev v zvezi s pravicami industrijske lastnine; izdajanje Biltena za industrijsko lastnino.

Urad izdaja v elektronski in pisni obliki svoje uradno glasilo (Bilten Urada za intelektualno lastnino), v katerem objavlja podatke o prijavah in pravicah industrijske lastnine in vodi samostojno finančno poslovanje in evidentiranje v zvezi s pobiranjem in plačevanjem pristojbin po določbah ZIL.

V postopku podelitve ali registracije pravic industrijske lastnine, vzdrževanja njihove veljavnosti in postopkih pri vodenju registrov pravic in drugih registrov, urad izdaja odločbe, sklepe in druge akte na podlagi ZIL.

Ob tem je njegova posebej pomembna naloga posredovanje informacij ob upoštevanju 8. člena ZIL, saj je dolžan vsakomur omogočiti vpogled v spis v zvezi s prijavo ter dostop do informacij o prijavah in podeljenih ali registriranih.

Na podlagi plačila posreduje urad informacije o stanju tehnike, ki so zajete v patentnih dokumentih in opravlja druge storitve na področju informiranja in dokumentacije. Urad po določbah ZIL in v skladu s PCT opravlja funkcijo *prejemnega urada* in sprejema mednarodne prijave, katerih vložniki so državljani Republike Slovenije ali osebe, ki imajo stalno bivališče oziroma sedež na ozemlju RS.

1.2.4. Postopek za priznanje pravic

Patent se podeli za izum s slehernega področja tehnike, ki je nov, na inventivni ravni in industrijsko uporabljiv.

Postopek za priznanje patenta, modela ter znamke se začne s prijavo (vlogo), ki vsebuje zahtevo za priznanje pravice in druge bistvene sestavine, določene z ZIL.

Omenjena *prijava* (vloga) mora vsebovati zahtevo za priznanje pravice in tudi vse druge bistvene sestavine, določene z ZIL. Tako mora prijava za pridobitev *patenta* vsebovati navedbo, iz katere je mogoče razbrati, katero pravico se želi pridobiti, npr. patent ali pa tudi model ali znamko. Prijava za pridobitev vsake posamezne pravice mora biti po vsebini in obliki sestavljena v skladu z določbami ZIL in predpisi, izdanimi na njegovi podlagi npr. Pravilnik o vsebini prijave znamke (Ur.l. RS št. 102/01). Prijava mora biti čitljiva in predložena tako, da je mogoče njeno vsebino *jasno in primerno reproducirati*, lahko pa se vloži v pisni obliki, osebno *ali* po pošti, po telefaksu ali drugih elektronskih medijih.

Prijava mora biti vložena v slovenskem jeziku, razen če je z določbami ZIL ali mednarodno pogodbo, ki obvezuje Republiko Slovenijo, določeno *drugače*. Prijava je lahko vložena tudi v kateremkoli *tujem* jeziku, če vsebuje v slovenskem jeziku ali v enem izmed uradnih jezikov EPK, Madridskega aranžmaja, (56 podpisnic) Madridskega protokola, (56 podpisnic), ali Haaškega sporazuma, (60 podpisnic) vsaj navedbo pravice, ki se zahteva, in navedbo, ki omogoča stik urada s prijaviteljem. Pri prijavi, vloženi v tujem jeziku, mora prijavitelj v treh mesecih po vročitvi poziva uradu predložiti *prevod* te prijave v slovenskem jeziku. Če urad *ne* prejme pravočasno prevoda te prijave v slovenskem jeziku, se šteje, da je prijava *umaknjena*. Urad izvaja *prijavni postopek* na podlagi prijave v slovenskem jeziku.

Patentna *prijava* mora imeti naslednje sestavine:

- *zahtevo za podelitev patenta*,
- *opis izuma*,
- *enega ali več patentnih zahtevkov*,
- *kratko vsebino izuma (povzetek)*,
- *skico ali skice izuma, če je to potrebno*.

Zahteva za *podelitev patenta* mora vsebovati podatke o prijavitelju (priimek, ime in naslov oziroma firmo in sedež), *naziv izuma*, ki opredeljuje *njegov predmet*, ter druge podatke, določene s podzakonskim predpisom, ki se nanašajo na prijavo. Opis izuma mora vsebovati *prikaz problema*, podatke o stanju tehnike oziroma dosedanjih rešitvah in njihovih pomanjkljivostih, ki so prijavitelju znane, ter opis nove rešitve. Izum mora biti v opisu predstavljen *dovolj jasno in popolno*, da ga lahko *uporabi* strokovnjak s področja, na katerega se predmet izuma nanaša. V *patentnem zahtevku* ali zahtevkih mora biti naveden *predmet* zahtevanega varstva. Patentni zahtevki morajo biti jasni *in strnjeni* *ter* vsebinsko utemeljeni z opisom.

Posamična (ena) *patenta* prijava lahko vsebuje tudi *več izumov*, ki so med seboj *tako povezani*, da pomenijo *enotno izumiteljsko zamisel*.

Urad pri *vsaki* patentni prijavi *najprej* preveri dvoje prvin, in sicer, *ali*:

- je predmet prijavljenega izuma mogoče zavarovati s patentom;
- prijavljeni izum na prvi pogled ustreza zahtevam iz 12., 14. in 15. člena ZIL.

Če Urad ugotovi, da patentni zahtevki iz patentne prijave ustrezajo *vsem z zakonom*

in podzakonskimi viri predpisanim zahtevam, sprejme sklep o objavi prijave v Biltenu za industrijsko lastnino (BIL-u), ki izhaja šestkrat letno in v elektronski obliki.

Urad objavi patentno prijavo po poteku *osemnajstih* mesecev od datuma vložitve prijave ali od datuma prednostne pravice, če je ta zahtevana. Hkrati z objavo patentne prijave objavi urad tudi podelitev patenta.

Vsaka objava, ki se objavi v elektronski obliki BIL, vsebuje npr. pri patentih tudi t.i. bibliografske zapise. Ti zapisi so urejeni po glavni kodi mednarodne patentne klasifikacije in vsebujejo med drugim tudi: datum objave patenta, navedek, za kakšen patent gre, ali gre za t.i. temeljni patent ali za dopolnilni patent, patent s skrajšanim trajanjem oziroma patent s spremenjenimi zahtevki. Objava patentne prijave vsebuje še podatke o mednarodni (PCT) prijavi, morebitni prednostni pravici, datumu razstavne prednostne pravice, izumitelju, nosilcu, zastopniku, nazivu izuma ter tudi izvleček iz omenjene prijave.

V posebni rubriki poimenovani *razširjeni evropski patenti pa se objavljajo tudi prevodi patentnih zahtevkov*. V posebnem razdelku se navedejo vsi najpomembnejši bibliografski podatki glede vseh tistih razširjenih evropskih patentov, za katere je bila pri nas izdana odločba o njihovem vpisu v register patentov pri Uradu. Zlasti pomemben je pri tem razdelek, ki vključuje vse podatke o objavah Evropskega patentnega urada v zvezi z omenjenimi razširjenimi patenti. Tako so med drugim navedeni:

- "EP" objavna številka, vrsta objave Evropskega patentnega urada (A1 - objava prijave, A2 - objava prijave brez poročila o preizkusu novosti, B1 - objava patenta, B2 - ponovna objava patenta o spremembi njegove vsebine zaradi ugovora pri Evropskem patentnem uradu;
- datum objave in številka izdaje "EP Bulletin", v katerem je bila objava omenjena, ter jezik objave (En - angleški, De - nemški, Fr - francoski), npr.: (97) EP 0619406 A1, 12.10.1994 (4171994), De; - Objava evropske patentne prijave.

Urad izda odločbo o podelitvi patenta in vpiše patent v register patentov. Kot datum podelitve patenta se šteje datum objave patentne prijave.

Urad vodi štiri registre: registre patentov, modelov, znamk in geografskih označb ter registre prijav za navedene pravice. Registri so javni, razen če ZIL določa drugače.

1.2.4.1. Dodatni varstveni certifikat

Dodatni varstveni certifikat je ena izmed pravic industrijske lastnine, ki se jo lahko podeli imetniku osnovnega patenta ali njegovemu pravnemu nasledniku *neposredno po izteku patenta*.

Podeli se ga lahko, če je predmet patenta proizvod oziroma sredstvo kot tako, postopek za njegovo proizvodnjo ali uporaba oziroma sredstva, in sicer za proizvod oziroma sredstvo, za katerega je pred pričetkom gospodarskega izkoriščanja potrebno izvesti uradni postopek odobritve, da se da lahko na trg.

Zaradi časa, ki poteče med vložitvijo prijave za podelitev patenta in odobritvijo ter umestitvijo proizvoda oziroma sredstva na trg, npr. kot zdravilo ali fitofarmaceutsko sredstvo, je obdobje dejanskega trajanja patentnega varstva za takšne izume krajše kot za druge.

Ti proizvodi so zvečine aktivne snovi ali kombinacija aktivnih snovi zdravil ali fitofarmaceutskih sredstev.

Dodatni varstveni certifikat daje enake pravice, kot jih daje patent, in zanj veljajo enake omejitve in obveznosti.

Varstvo, ki ga daje dodatni varstveni certifikat, se v okviru varstva, ki ga daje osnovni patent, razširi le na proizvod oziroma sredstvo, ki ima odobritev, da se da na trg zdravilo oziroma fitofarmaceutsko sredstvo.

Omenjeni certifikat začne veljati neposredno po izteku trajanja osnovnega patenta (ki varuje proizvod oziroma sredstvo) in velja za obdobje, ki je enako času, ki je potekel med datumom prijave za osnovni patent in datumom prve odobritve, da se da proizvod oziroma sredstvo na trg Evropske skupnosti (države članice Evropske skupnosti, Norveška, Islandija in Lihtenštajn), skrajano za pet let, vendar najdlje pet let in velja samo v Sloveniji.

Vprašnji za preverjanje razumevanja snovi:

- *Razvrstite predmete varstva in pravice industrijske lastnine! Kako se pridobi zadevno pravico?*
- 2. *V čem je pomen PCT in EPK ?*

1.3. Oris vsebinskih in pravnih značilnosti pravic industrijske lastnine

1.3.1. Patent

Patent se podeli za izum iz kateregakoli področja tehnike. Izum pa mora po kogentni normi 1.odst. 10. člena ZIL kumulativno izpolnjevati *tri* zahteve, in sicer, da *je*:

- *nov*,
- *na inventivni ravni*
- *in industrijsko uporabljiv*.

Izum je nov, če ni obsežen s stanjem tehnike, vanj pa se šteje vse, kar je bilo pred datumom vložitve patentne prijave dopustno javnosti z ustnim ali pisnim opisom, z uporabo ali na katerikoli drug način. Šteje se, da je izum na inventivni ravni, če za strokovnjaka predmet izuma očitno ne izhaja iz stanje tehnike .

Izum pa je industrijsko uporabljiv tedaj, če se predmet izuma *lahko proizvede ali uporabi* v katerikoli gospodarski dejavnosti, vključno s kmetijstvom.

Patent zagotavlja njegovemu imetniku naslednje izključne pravice:

- če je predmet patenta proizvod: preprečitev tretjim osebam, ki nimajo imetnikove privolitve, da izdelujejo, uporabljajo, ponujajo v prodajo ali v te namene uvažajo zadevni proizvod;
- če je predmet patenta postopek: preprečitev tretjim osebam, ki nimajo imetnikove privolitve, da postopek uporabljajo in ponujajo v prodajo, npr. niso sklenile z njim licenčne pogodbe, prodajajo ali v te namene uvažajo proizvod, ki je pridobljen neposredno s tem postopkom.

Izjeme v zvezi z možnostjo pridobitve patentnega varstva za zadevni izum *so* glede na *objekt* oziroma predmet izuma: odkritja, znanstvene teorije, matematične metode in druga pravila, načrt, metode in postopki za duhovno aktivnost, ki se neposredno kot taki *ne* štejejo za izume *po* kogentni določbi 10. člena ZIL.

Patent prav tako *ne* sme biti podeljen za *izum*:

- katerega uporaba je v nasprotju z javnim redom ali moralo;
- kirurškega ali diagnostičnega postopka ali postopka zdravljenja, ki se uporablja neposredno na živem človeškem ali živalskem telesu, razen izuma, ki se nanaša na izdelke, predvsem na osnovi in zmesi, ki se uporabljajo pri takšnem postopku.

Obseg patentnega varstva za zadevni izum *je* določen z *vsebino* patentnih zahtevkov. Za *razlago* patentnih zahtevkov pa se uporabljajo tudi opis in skice.

1.3.2. Topografije polprevodniških vezij

Po določbah Zakona o varstvu topografije polprevodniških vezij (ZVTPPV, Ur. l. RS, št. 81/06) je ta pojavnost intelektualne ustvarjalnosti opredeljena kot *naprava za izvajanje elektronske funkcije, ki je v končni ali vmesni obliki nedeljiva celota iz ene ali več spojenih plasti s polprevodniškimi elementi*. Urad za intelektualno lastnino vodi upravni postopek za registracijo topografije in tudi register pravno zavarovanih topografij. Topografija se lahko zavaruje le tedaj, če je izvirna in če je rezultat lastnega ustvarjalnega npora in ob času njenega nastanka ni bila znana iz vsakodnevne uporabe v industriji.

Pravno varstvo topografije traja največ 15-let, kar pomeni, da lahko nosilec zavarovane topografije v omenjenem obdobju izvršuje izključne pravice njihovega izkoriščanja. V času, ko je topografija zavarovana, ima nosilec pravico zadevno polprevodniško vezje *označevati s črko T*.

1.3.3. Model

Model se registrira za videz izdelka, ki je nov in ima individualno naravo. Model se registrira za videz izdelka, ki izpolnjuje dve zahtevi, da je:

- *nov*
- *in ima individualno naravo.*

Videz izdelka pomeni *izgled* celotnega izdelka ali njegovega dela, ki *izhaja* iz značilnosti zlasti linij, obrisov, barv, oblike, teksture oziroma materialov izdelka samega ali ornamentov na njem.

Vrstni pojem *izdelek* pomeni po 3. odst. 33. člena ZIL industrijski ali obrtni izdelek, ki med drugim vključuje *tudi* dele, ki so namenjeni za sestavo kompleksnega (celovito zasnovanega) izdelka, embalažo, modni kroj, opremo knjig, grafične simbole in tipografske znake, razen računalniških programov. Celovit izdelek je izdelek, sestavljen iz več sestavnih delov, ki se jih lahko zamenja, tako da se izdelek lahko razstavi *in* ponovno sestavi.

Videz izdelka se šteje za *novega le tedaj*, če *pred* datumom vložitve prijave modela ali datumom prednostne pravice, če je ta zahtevana, javnosti *ni bil* dostopen *enak* videz izdelka. Videz izdelka se šteje za *enakega*, tedaj, če se njegove značilnosti razlikujejo *le v nepomembnih podrobnostih*, npr. številu pik ali o širini roba, itn.

Videz izdelka ima *individualno* naravo, če se *celotni* vtis, ki ga naredi na seznanjenega uporabnika, *razlikuje od celotnega vtisa*, ki ga naredi *kak drug videz izdelka*, ki je *bil dostopen javnosti pred* datumom vložitve prijave ali datumom prednostne pravice, če je ta zahtevana. Pri ocenjevanju individualne narave *se upošteva stopnja svobode* oblikovalca pri *razvoju videza izdelka*.

Imetnik modela ima *izključno* pravico, da ga *uporablja in prepreči* tretjim osebam, ki

nimajo njegovega soglasja, da bi ga uporabljale brez njegove privolitve. Omenjena uporaba obsega zlasti izdelovanje, ponujanje, dajanje na trg, uvažanje, izvažanje ali uporabljanje izdelka, na katerega se videz nanaša, ali skladiščenje takega izdelka v te namene.

Model traja *eno* ali *več petletnih* obdobj *od* datuma vložitve prijave. Imetnik modela lahko *obnovi model* za *eno* ali *več petletnih* obdobj, vendar *največ petkrat*, torej skupno za *največ petindvajset let* *od* datuma vložitve prijave. Če se model nanaša na *več izdelkov*, se lahko obnovi za celotni model ali tudi v *zoženem obsegu le za nekatere izdelke*.

1.3.3.1. Mednarodna prijava in Evropska prijava modela

Mednarodne prijave se lahko vložijo v skladu s *Haškimi sporazumi* za industrijske vzorce in modele – Haaški akt 1960 (60 podpisnic) in Ženevski akt 1999. Pogodbenice obeh aktov so vse pomembnejše evropske države, med njimi tudi Slovenija.

Slovenski prijavitelji lahko vložijo prijavo po tem sporazumu neposredno pri Mednarodnem uradu *Svetovne organizacije za intelektualno lastnino* (WIPO) v Ženevi sami ali prek zastopnika. Uradna jezika sta angleški in francoski. Z eno prijavo se lahko pridobi varstvo hkrati v 52 državah pogodbenicah teh sporazumov, in sicer v vseh ali samo v tistih, ki jih prijavitelj označi v prijavnem obrazcu. Pridobitev varstva ima enak učinek, kot če bi bila v vsaki državi posebej vložena prijava in izpolnjene vse formalnosti za pridobitev varstva po nacionalni zakonodaji. Ko WIPO objavi registracijo modela, nacionalni urad imenovane države še preveri, ali videz izdelka izpolnjuje pogoje za njegovo registracijo.

Možno pa je pridobiti varstvo videza izdelka v tujini tudi z modelom Skupnosti (Community Design-CD), ki velja v vseh državah članicah Evropske skupnosti in ima enak učinek na celotnem območju Skupnosti. Obstajata dve vrsti varstva, in sicer za neregistriran model Skupnosti (Unregistered Community Design-UCD) in registriran model Skupnosti (Registered Community Design-RCD).

Varstvo za neregistriran model Skupnosti se pridobi s prvim dnem njegovega razkritja javnosti v državah članicah EU ter kakršnekoli prijave in postopka za registracijo ter *traja tri leta*. Pravica obsega *le* preprečitev posnemanja varovanega modela.

Prijavo za registriran model Skupnosti lahko vložijo vsi državljani Slovenije ali pravna oseba, ki ima sedež na njenem ozemlju, pri *uradu Evropske unije za harmonizacijo notranjega trga (znamke in modeli OHIM)* v Alicanteju v Španiji, in sicer sam ali po zastopniku, ki je vpisan v register tega urada. Prijava se vložijo v enem od uradnih jezikov držav članic Evropske skupnosti (tudi v slovenščini). Postopek registracije pa poteka po izbiri prijavitelja bodisi v angleščini, francoščini, italijanščini, španščini ali nemščini.

1.3.4. Znamka in kolektivna znamka

Kot znamka se lahko registrira kakršenkoli znak ali kakršnakoli kombinacija znakov, ki omogočajo razlikovanje blaga ali storitev enega podjetja od blaga ali storitev drugega podjetja in jih je mogoče grafično prikazati, kot so zlasti besede, vključno z osebnimi imeni, črke, številke, figurativni elementi, tridimenzionalne podobe, vključno z obliko blaga ali njihove embalaže, in kombinacije barve kot tudi kakršnakoli kombinacija takih znakov.

Pri presoji, ali se znak lahko registrira kot znamka, se upoštevajo vse dejanske okoliščine, zlasti trajanje uporabe znaka. Narava blaga ali storitev, na katere se nanaša znamka, *ne sme* biti ovira za njeno registracijo.

Kot znamka se upoštevajoč enajst absolutnih izključitvenih razlogov določenih v 43. členu ZIL, na temelju katerih se *zavrne registracija znaka z znamko. Tako se ne sme registrirati tistega znaka, ki:*

- ne more biti znamka;
- nima razlikovalnega učinka;
- v gospodarskem prometu označuje izključno vrsto, kakovost, količino, namen, vrednost, geografski izvor ali čas proizvodnje blaga ali opravljanja storitev ali druge značilnosti blaga ali storitev;
- vsebuje ali pa se sestoji iz geografske označbe, ki označuje vina ali žgane pijače, če se prijave znamke nanaša na vina ali žgane pijače, ki pa nimajo omenjenega izvora;
- je izključno iz znakov ali označb, ki so postali običajno v jezikovni rabi ali v dobroverni in ustaljeni praksi trgovanja;
- je izključno iz oblike, ki izhaja iz same narave blaga ali je nujna za dosego tehničnega učinka ali daje blagu bistveno vrednost;
- nasprotuje javnemu redu ali morali;
- zavaja javnost, zlasti glede narave, kakovosti ali geografskega izvora blaga ali storitev;
- vsebuje uradne znake, npr. izražene v enoti za merjenje mase plemenitih kovin, (karat), ali punec za kontrolo, ali jamstvo kakovosti blaga ali jih posnema;
- za katerega *ni* bilo izdano dovoljene pristojnih organov *in* mora biti zavrjen na podlagi 6. *ter* člena Pariške konvencije;
- vsebuje ali posnema znamenja, embleme ali grbe, ki sicer *niso* obseženi s 6. *ter* členom Pariške konvencije, vendar imajo poseben javni pomen, razen če so pristojni organi zanje izdali dovoljenje za registracijo.

Z znamko pa se *ne sme* registrirati tudi tistega znaka, ki je *enak*:

- prejšnji znamki druge osebe in če so blago ali storitve, za katere je registracija zahtevana, *enaki* blagu ali storitvam, za katere je registrirana prejšnja znamka

npr. imetniki emblema satelitskega sistema GALILEO za določanje položaja in radijsko navigacijo;

- ali *podoben* prejšnji znamki druge osebe in če so blago ali storitve, na katere se nanašata znak in znamka, enaki ali *podobni*, zaradi česar obstaja verjetnost zmede v javnosti, pri čemer verjetnost zmede vključuje verjetnost povezovanja s prejšnjo znamko;
- ali *podoben* prejšnji znamki druge osebe, ki je registrirana za blago ali storitve, ki *niso* enaki ali podobni blagu ali storitvam, za katere je bila registracija zahtevana, če bi uporaba takega znaka brez upravičenega razloga izkoristila ali oškodovala *razlikovalne* narave ali ugled prejšnje znamke *ali* če bi uporaba takega znaka *nakazovala* povezanost med blagom ali storitvami in imetnikom prejšnje znamke in bi to utegnilo škodovati interesom imetnika prejšnje znamke; itn.

Znamka daje imetniku *izključno pravico* do njene uporabe in druge izključne pravice po določbah 47. člena ZIL. Imetnik znamke je upravičen preprečiti tretjim osebam, ki nimajo njegovega soglasja, da v gospodarskem prometu uporabljajo *katerikoli* znak:

- ki je *enak* znamki za enako blago ali storitve, ki so obseženi z znamko;
- pri katerem zaradi njegove enakosti *ali* podobnosti z znamko in enakosti ali podobnosti blaga ali storitev, obseženih z znamko in znakom, obstaja verjetnost zmede v javnosti, ki vključuje verjetnost povezovanja med znakom in znamko;
- ki je *enak ali* podoben znamki za blago ali storitve, ki niso podobne tistim, ki so obseženi z znamko, če ima znamka v Republiki Sloveniji ugled, in če bi uporaba takega znaka brez upravičenega razloga izkoristila ali oškodovala naravo ali ugled znamke.

Če daje reprodukcija znamke v slovarju, enciklopediji ali podobnem delu vtis, da gre za generično ime blaga ali storitev, za katere je znak registriran, mora založnik dela na zahtevo imetnika znamke *poskrbeti za to*, da je najkasneje v naslednji izdaji publikacije pri reprodukciji znamke *oznaka*, da gre za znamko, npr. TETRAPAK, Coca-Cola, Kolt, itn., (51. člen ZIL)

Znamka traja *deset let* od datuma vložitve prijave. Imetnik znamke lahko *poljubno mnogokrat obnovi* znamko za obdobje *naslednjih deset let*, šteto od datuma vložitve prijave.

Kot *kolektivna znamka* se lahko registrira vsak znak, ki ustreza zahtevam ZIL za znamko in je primeren za razlikovanje blaga ali storitev članov nosilca kolektivne znamke od blaga ali storitev drugih podjetij z oziroma na proizvodni ali geografski izvor, vrsto, kakovost ali kakšne druge značilnosti.

Prijavitelj oziroma nosilec kolektivne znamke je lahko *vsako društvo ali združenje* pravnih *ali* fizičnih oseb, vključno z zvezo društev ali združenj, ki ima lastnost pravne osebe, *ali* pravna oseba javnega prava. Člani prijavitelja oziroma nosilca kolektivne znamke lahko v skladu s pravilnikom o kolektivni znamki le-to uporabljajo.

Glej npr. določbe Pravilnika o kolektivni blagovni znamki KRAJINSKI PARK

GORIČKO in pogojih podeljevanja pravice do uporabe kolektivne blagovne znamke "KRAJINSKI PARK GORIČKO", Ur. l. RS, št. 1/11.

ZIL v 49. členu posebej ureja pravna vprašanja tistih kolektivnih znamk, ki označujejo tudi *geografski izvor* blaga. Nosilec take kolektivne znamke mora namreč omogočiti *vsaki* osebi, katere blago ali storitve *izvirajo* iz zadevnega ozemeljskega območja, in ki *sočasno* ustrezajo pogojem iz *pravilnika* o kolektivni znamki, da postane *član društva*, ki je nosilec *te* znamke.

Primer objave glavnih podatkov iz prijave kolektivne znamke v BIL:

(210)	9470236	(220)	28.02.1994
		(441)	28.02.2001
(731)	MESTNA OBČINA MARIBOR, Heroja Staneta 1, 2000 Maribor, SI		
(531)	6.19; 7.1; 26.1; 26.11; 29.1; 27.5		
(540)			
(551)	Prijava za kolektivno znamko		
(591)	bela, rdeča, zelena, rumena, siva		
(510, 511)			

35: poslovne storitve upravljanja in vodenja podjetij, storitve s področja marketinga in propagande, reklamne in oglasne storitve, objavljanje reklamnih tekstov, distribucija propagandnega materiala, storitve organiziranja in vodenja razstav in sejmov v komercialne in reklamne namene, storitve na področju promocije turizma;

39: storitve prevoza potnikov v cestnem, železniškem, vodnem in zračnem prometu, storitve na področju informacij o potovanjih, storitve turističnega informiranja, storitve turističnih agencij (razen začasnih prenočišč);

41: storitve organiziranja in vodenja seminarjev, konferenc, kongresov; storitve organiziranja in vodenja razstav in sejmov v kulturne in izobraževalne namene;

42: storitve na področju namestitve gostov v hotelih, turističnih domovih in kampih, storitve oskrbovanja s hrano in pijačo, storitve turistične vodniške službe.

Primer za objavo uradnega, tujega znaka:

ev. št.: 31

črno-beli

dopis: 06.12.1995

Znak "Svetovnega razreda korejskih proizvodov", ki ga je Koreja sprejela kot uradni kontrolni in garancijski znak je znak v modri barvi na beli podlagi, ali obratno, glede na značilnosti proizvoda.

Z znamko zavarovan znak pa *ne* izključuje pravice drugega, da uporablja v gospodarskem prometu enak ali podoben znak za označevanje druge vrste blaga oziroma storitev, razen če je zavarovani znak *sloveča znamka*. Posamezna oseba lahko zahteva varstvo *istega* znaka za *več vrst* blaga oziroma storitev, kot tudi varstvo več različnih znakov za isto vrsto blaga oziroma storitev.

1.3.5. Geografske označbe

Geografska označba, ki se sme registrirati, je oznaka, ki pomeni, da blago izvira z določenega ozemlja, območja ali kraja na tem ozemlju, če je kakovost, sloves ali kakšna druga značilnost tega blaga bistveno odvisna od njegovega geografskega porekla. Torej gre za pravno varstvo oznak, ki označujejo izbor blaga z nekega geografskega območja, če je kakšna značilnost tega blaga bistveno odvisna od njegovega ozemeljskega porekla. Torej gre za pravno varstvo oznak, ki označujejo izvor blaga z nekega geografskega območja, če je kakšna značilnost tega blaga bistveno odvisna od njegovega ozemeljskega porekla.

Prav tako kot blagovne in storitvene znake ter nove oblike teles, slike in risbe *tudi* geografske označbe štejemo med *znake razlikovanja*. Geografske označbe udeležence v gospodarskem prometu torej seznanjajo s tem, od kod določeno blago izvira, kje ga izdelujejo ali pridelujejo, npr. idrijske čipke, muransko steklo, štajerska jabolka, bohinjki sir. Hkrati pa so te označbe lahko tudi *sporočilo* o določeni *posebni* kakovosti ali kakšni drugi posebni lastnosti proizvodov, ki je v neposredni zvezi z določenim krajem ali širšo ozemeljsko enoto, npr. kroparski kovaški izdelki, goriške češnje, idrijske čipke, mineralna voda ter izdelki iz kristala iz Rogaške Slatine, solingensko in švedsko jeklo, "ribniška suha roba", gruzinski zeleni čaj, ipd.

Izdelovalci ali pridelovalci poimenujejo torej svoje izdelke oziroma pridelke z geografsko označbo predvsem zato, da bi jih potrošniki lahko razlikovali od istovrstnega blaga drugih ponudnikov na trgu, ki pa nima teh posebnih lastnosti ali posebne kakovosti, kot jo imajo izdelki, pravno zavarovani z geografsko označbo.

Z geografsko označbo se torej lahko pravno zavaruje geografsko ime tistega proizvoda, katerega posebne lastnosti so *odvisne pretežno* od kraja oziroma območja, na katerem je bil proizveden. In to tedaj, če so te lastnosti nastale naravno, pod vplivom podnebja ali tal, ali z ustaljenim načinom in postopkom proizvodnje oziroma obdelave. Ta opredelitev kaže, da ZIL ne varuje *vseh označb*, marveč le tiste, kjer se kaže *povezanost določenih lastnosti proizvoda z razmerami v kraju proizvodnje*. Varstvo z *označbo porekla* proizvoda se lahko npr. pridobi za mineralne vode, sadje, sire in tudi druge izdelke in pridelke, ne pa npr. za smuči ali zaavtomobilske gume ipd.

Registracija geografskih označb za kmetijske pridelke, živila, vina ali druge proizvode iz grozdja in vina je v pristojnosti ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Urad pa registrira geografske označbe za preostalo blago. Če ima blago poseben zgodovinski ali kulturni pomen, se lahko zavaruje neposredno z uredbo Vlade Republike Slovenije.

Geografske označbe so torej posebna vrsta *znakov razlikovanja*. Njihova funkcija je v tem, da pomagajo razlikovati istovrstne proizvode med seboj po geografskem izvoru. Posebno ureditev je narekovala pomembnost povezanosti določenih lastnosti proizvoda prav z določenim krajem oziroma območjem proizvodnje. V sodobnem pravu ne zadošča več, da proizvod, ki je označen z geografsko označbo, dejansko izvira iz določenega kraja, temveč *mora imeti* tudi določene lastnosti, ki so *odvisne* prav od tega kraja.

Mnogo več pozornosti kot pri nas pa se geografskim označbam namenja v drugih državah in v mednarodnih, zlasti dvostranskih pogodbah. Po intenzivnosti pravnega varstva je opazna zlasti Francija, ki je izoblikovala *dve* vrsti označb porekla, in sicer "indications de provenance" in "appellations d'origine" (označbe in imena porekla). Indication de provenance, je takšna označba, ki napotuje na določeno geografsko (ozemeljsko) enoto in v gospodarskem prometu ustvarja predstavo, da je blago proizvedeno prav v tej označeni geografski enoti, npr. v Champagni. Ni pomembno, ali gre za znan kraj ali ne in ali gre za blago posebne kakovosti oziroma posebnih lastnosti ali ne.

- ZIL *ne* varuje vseh geografskih označb, temveč samo tiste, ki izražajo povezanost določenih lastnosti proizvoda z razmerami v kraju proizvodnje. Ta odvisnost lahko izhaja iz naravnih pogojev, vpliva podnebja ali tal, ali iz pogojev proizvodnje oziroma obdelave, npr. ustaljeni način in postopki, ki se prenašajo iz generacije v generacijo, kar se kaže v posebnih spretnostih tamkajšnjih prebivalcev, npr. poljščine in vrtnine (savinjski hmelj), mesni izdelki (kraški pršut), mlečni izdelki (bohinjski sir), sadje (npr. goriške češnje), mineralne vode (radenska), pa vina, za katere je bil sprejet poseben zakon, glej npr. tudi Zakon o vinu (ZVin, Ur. l. RS, št. 105/06).
- Pri nas morajo biti vsa namizna vina z geografskim poreklom, kakovostna in vrhunska vina, označena z označbo geografskega porekla.
- V drugo skupino sodijo industrijski proizvodi (na primer švicarske ure), obrtni izdelki in izdelki domače obrti. Posebno varstvo bi morali zagotoviti za kroparske kovaške izdelke, idrijske čipke, ribniško suho robo, lončevino iz Pomurja itd.

V obeh skupinah, zlasti pa v slednji, večkrat prihaja do prepletanja vplivov. Tako je pri pleteninah poleg človeškega dejavnika večkrat pomembna še kakovost volne, ki pa je odvisna tudi od kraja, kjer ovce živijo in se pasejo (podnebje, kakovost in vrsta trave). Podobno velja tudi za lončarske izdelke, katerih kakovost ni odvisna le od spretnosti izdelovalcev, temveč tudi od kakovosti gline.

Geografska označba je torej izrecno in sočasno jasno razvidno ter strogo vezana *na* določeno območje, saj le-to določa njeno vsebino in pomen. Ozemeljska narava označbe porekla opredeljuje njene določujoče bistvene prvine.

Geografska označba, ki se sme registrirati, pomeni oznako, ki označuje, da blago *izvira* z določenega ozemlja, območja ali kraja na tem ozemlju, če je kakovost, sloves ali kakšna druga značilnost tega blaga bistveno odvisna od njegovega geografskega izvora.

Kot geografska označba se lahko registrira tudi ime, ki je postalo po dolgotrajni uporabi v gospodarskem prometu splošno znano kot *označba*, da blago izvira iz določenega kraja ali območja.

Geografska označba, ki se nanaša na blago s posebnim zgodovinskimi ali kulturnim pomenom, se lahko zavaruje *neposredno z uredbo* Vlade Republike Slovenije.

Registrirana geografska označba je *kolektivna pravica* in jo smejo uporabljati v gospodarskem prometu vse tiste osebe, ki v skladu s specifikacijo proizvajajo *in* dajejo v promet *blago*, zavarovano geografsko označbo.

Neupravičene osebe zunaj zadevnega ozemeljskega območja pa *ne* smejo uporabljati registrirane geografske označbe.

Uporaba registrirane geografske označbe je *prepovedana*, če blago *ne* izvira iz kraja, ki ga označuje določena geografska označba, tudi *če* je označen pravi izvor blaga, če je geografska označba *uporabljena v prevodu ali če geografsko označbo spremljajo izrazi*, kot so "vrsta", "tip", "stil", "imitacija" in podobno.

Trajanje zavarovane označbe porekla proizvoda tako kot pri znamkah časovno *ni* omejeno.

Ob tem naj zaradi zanimivosti in seznanitve z možnostmi, ki jih daje dobro poznavanje bistva in ciljnosti pravic industrijske lastnine, študenta in tudi drugega morebitnega bralca tega učbenika, opozorimo na to, da je v obravnavani zvezi Vlada RS npr. sprejela *Uredbo o geografski označbi Lipicanec*, ki v 1. členu določa, da se skladno s prvim odstavkom 22. člena ime *geografskega porekla Lipicanec zavaruje kot geografska označba* za avtohtono plemenito pasmo konjev svetovnega ugleda, ki izvirajo z območja Lipice in jih odlikujejo značilnosti naštetje v 3. členu citirane uredbe. Varstvo geografske označbe Lipicanec vključuje *tudi* krajevno ime Lipica *ter* njune izpeljanke in prevode v druge jezike. *Geografska označba Lipicanec* se uporablja izključno za zaznamovanje konjev, za katere so hkrati izpolnjeni naslednji pogoji, in sicer, da ustrezajo značilnostim, navedenim v tej uredbi; *npr. da*:

- *je* povprečna teža odrasle živali približno 500 kg;
- *je* barva siva ali bela, ki se doseže med 6. in 10. letom starosti, oziroma redkeje se pojavljata rjava ali črna barva, itn.
- *so* vpisani v rodovniške knjige, ki jih neposredno vodijo pristojne službe v Republiki Sloveniji, ali jih vodijo od teh služb pooblaščenice organizacije oziroma osebe;
- *so* žigosani z enim od uradnih znakov iz priloge k uredbi, ki je njen sestavni del.

Po 4. členu citirane uredbe je bila geografska označba Lipicanec vpisana v *register označb porekla blaga* pri Uradu Republike Slovenije za intelektualno lastnino z dnem uveljavitve te uredbe, torej z 22. januarjem 1999.

Zato se bo *vsako* zahtevo za registracijo znamke, ki vsebuje ali je sestavljena iz geografske označbe Lipicanec, *imena* kraja Lipica, izpeljank ter prevodov geografske označbe in krajevnega imena pri Uradu Republike Slovenije za intelektualno lastnino lahko *zavrnilo* oziroma razglasilo za nično *po* uradni dolžnosti za katerokoli vrsto blaga ali storitev, ki *ne* izvira iz območja Lipice.

1.4. Registri in vzdrževanje pravic

Po določbah ZIL **Urad za varstvo intelektualne lastnine** vodi *štiri* registre, ki imajo pravno naravo *javnih knjig*, in sicer registre:

- *pravic industrijske lastnine*: patentov, modelov, znamk in geografskih označb.

Tako se npr. v register znamk, kot enega izmed *štirih* registrov, v katere urad vpišuje *pravice*, vpišejo med drugim podatki o registrski številki znamke, datum vložitve

prijave, zahtevani prednostni pravici, datum vpisa v register, podatki o imetniku oziroma nosilcu znamke, videz znamke, npr. če gre za dvodimenzionalno ali tridimenzionalno znamko, ter navedki o barvi znaka, seznam blaga oziroma storitev in njihova razvrstitev po mednarodni, t.i. Nicejski razvrstitvi, pa tudi datum morebitnega prenehanja veljavnosti znamke.

1.4.1. Prisilna licenca

Na podlagi 125. člena ZIL sodišče lahko odloči, da se tudi s prisilno licenco, torej brez soglasja imetnika patenta dovoli tretji osebi ali Vladi Republike Slovenije izkoriščanje izuma, tedaj če:

- *to zahteva javni interes, zlasti v zvezi z državno varnostjo, prehrano, zdravstvom ali razvojem drugih pomembnih delov našega gospodarstva, ali*
- *sodišče ugotovi, da imetnik patenta ali imetnik licence zlorablja pravice iz patenta, zlasti da v nasprotju z veljavnimi predpisi omejuje konkurenco.*

ZIL ne ureja celovito določb o licenčni pogodbi, ki je zdaj urejena v 704-728. členu OZ. ZIL pa celovito ureja samo določbe v zvezi s t.i. *prisilno licenco*. Prisilna licenca pomeni izjemo od učinkovanja pravnega monopola, ki ga pomeni patent, in se jo lahko podeli v samo dveh primerih in samo za patentirane izume, ne pa tudi za druge pravice industrijske lastnine, npr. za znamke in modele.

Bistvo podelitve prisilne licence je v tem, da vložnik zahteve za pridobitev prisilne licence dokaže, da si je prizadeval skleniti licenčno pogodbo z imetnikom patenta *pod razumnimi poslovnimi pogoji* in da ta prizadevanja *v razumnem časovnem obdobju* niso bila uspešna. Sodišče lahko na omenjeni podlagi odloči, da se *brez soglasja imetnika patenta* dovoli tretji osebi ali Vladi Republike Slovenije izkoriščanje zadevnega izuma.

Pogoja za odločitev sodišča o podelitvi prisilne licence sta *dva*, in sicer, če podelitev prisilne licence:

- zahteva javni interes, zlasti v zvezi z državno varnostjo, prehrano, zdravstvom ali razvojem drugih pomembnih delov našega nacionalnega gospodarstva;
- ali če sodišče ugotovi, da imetnik patenta ali imetnik licence *zlorablja pravice iz patenta*, zlasti tako, da izkorišča predmetni izum *v nasprotju z veljavnimi predpisi* in tako omejuje konkurenco.

Prisilna licenca *ni* brezplačna, ampak sodišče imetniku patenta za izkoriščanje katerega je bila le-ta podeljena, določi višino nadomestila upoštevajoč *dve* merili: a) okolščine posameznega primera, b) in gospodarsko vrednost podeljene prisilne licence.

1.5. Sodno varstvo in uveljavljanje pravic. Ničnost, izpodbojnost.

Vsaka zainteresirana oseba lahko pri pristojnem sodišču vloži *tožbo* za ugotovitev *ničnosti*, patenta, patenta s skrajšanim trajanjem, modela ali znamke. Omenjena tožba se lahko vloži, če je podan *eden* izmed naslednjih razlogov:

- da izum ob vložitve prijave *ni* izpolnjeval vseh zahtev iz 10., 11., 12., 14., in 15. člena ZIL oziroma pri patentu s skrajšanim trajanjem zahtev iz 16. člena ZIL;
- da izum v opisu *ni* predstavljen dovolj jasno in popolno, da bi ga lahko uporabil strokovnjak s področja, na katerega se izum nanaša; itn.

Izumitelj, njegov dedič ali drug pravni naslednik lahko s tožbo pri pristojnem sodišču *ves čas* trajanja patenta, zahteva, da se ga razglasi za imetnika patenta, če je bil patent podeljen na ime nekoga, ki *ni* izumitelj, njegov dedič ali drug pravni naslednik. Prav tako lahko oblikovalec videza izdelka, njegov dedič ali drug pravni naslednik s tožbo pri pristojnem sodišču *ves čas*, dokler traja model, zahteva, da se ga razglasi za imetnika pravice, če je bil model registriran na ime nekoga, ki ni oblikovalec, njegov dedič ali drug pravni naslednik.

Izumitelj ali oblikovalec pa lahko s tožbo pri pristojnem sodišču zahteva tudi, *da*:

- je naveden v prijavi in vseh dokumentih, npr. v podeljenem patentu;
- se pravnomočna sodba javno objavi na toženčeve stroške.

Omenjena tožba se lahko vloži *ves čas* trajanja veljavnosti patenta ali modela.

1.6. Zastopniki

V postopkih pred Uradom *lahko po 128. členu ZIL* stranke zastopajo: patentni zastopniki in zastopniki za modele in znamke. Patentni zastopniki zastopajo stranke v postopkih, ki se nanašajo na pridobitev, vzdrževanje in druge zahteve v zvezi s *katero koli pravico* po določbah ZIL.

Zastopniki za modele in znamke lahko zastopajo stranke *le* v tistih postopkih, ki se nanašajo na pridobitev, vzdrževanje in druge zahteve v zvezi z modeli, znamkami in geografskimi označbami.

Patentni zastopnik je npr.:

- oseba s prebivališčem v Republiki Sloveniji in ima univerzitetno izobrazbo tehnične ali naravoslovne smeri in je opravila strokovni izpit za patentnega zastopnika pri Uradu;
- odvetnik ali odvetniška družba, ki zaposluje osebo, ki izpolnjuje pogoje iz prejšnje točke, ali ima z njo sklenjeno pogodbo.

Tuje pravne in fizične osebe, ki nimajo prebivališča ali dejanskega in resnega industrijskega ali gospodarskega podjetja v Republiki Sloveniji, *morajo uveljavljati pravice* iz ZIL v postopkih pred Uradom po zastopniku, *razen* če je drugače določeno z

mednarodno pogodbo, ki obvezuje našo državo, (129. člen ZIL).

1.7. Pravice industrijske lastnine iz delovnega razmerja

Zakon o pravicah industrijske lastnine iz delovnega razmerja, ZPILDR-UPB2, Ur. l. RS, št. 15/07, ureja pravice in obveznosti delodajalcev ter delojemalcev, ki izhajajo iz *inovacij ustvarjenih v delovnem razmerju*.

Izum je po citiranem zakonu izum, ki po predpisih, ki urejajo industrijsko lastnino (ZIL) izpolnjuje pogoje za patentno varstvo ali za varstvo s patentom s skrajšanim trajanjem.

Po 3. členu citiranega zakona so izumi, ki jih ustvarjajo delojemalci lahko *službeni* ali *prosti* izumi.

Pravno naravo *službenega izuma* ima izum, ki je ustvarjen v času trajanja delovnega razmerja ali v *šestih* mesecih od dneva, ko je delojemalcu prenehalo delovno razmerje.

Službeni izum pa je lahko ali neposredni ali posredni službeni izum.

– *Neposredni* službeni izum je tisti, ki je ustvarjen *pri* izpolnjevanju pogodbe o zaposlitvi, *na* izrecno zahtevo delodajalca ali *na* podlagi posebne pogodbe med delodajalcem in delojemalcem.

– *Posredni* službeni izum pa je izum, ki ga je ustvaril delojemalec pri opravljanju poklica pri delodajalcu, če so k nastanku izuma *pretežno* pripomogle izkušnje, ki si jih je delojemalec pridobil na delovnem mestu, *ali* sredstva, ki mu jih je delodajalec dal na razpolago.

Po kogentni določbi 7. člena ZPILDR-UPB2 mora delodajalec varovati izum, o katerem ga je delavec obvestil, v tajnosti tako dolgo, kot to zahtevajo interesi delavca. Delavec mora varovati službeni izum v tajnosti, dokler razpolaganje z izumom ne postane prosto v smislu 9. člena citiranega zakona. Osebe, ki so izvedele za izum z dejavnostjo, ki jo opravljajo po ZPILDR-UPB2 ne smejo tega znanja izkoristiti in ga tudi ne objaviti.

S službenim izumom delavec *prosto razpolaga tedaj, če:*

- se je delodajalec izumu pisno odpovedal;
- je delodajalec službeni izum omejeno prevzel;
- delodajalec ni v roku treh mesecev od prejema pravnega obvestila iz 5. člena citiranega zakona ali v roku dveh mesecev v primeru prevzema iz tretjega odstavka 8. člena izjavil, da popoln prevzame izum.

Vse druge izume, ki so ustvarjeni med trajanjem delovnega razmerja, pa uvrščamo med *proste* izume.

1.8. Firma

Firma kot ime, s katerim gospodarska družba posluje, je prav tako *ena izmed* pravic industrijske lastnine. Če želimo, da bo ime, s katerim gospodarska družba posluje, torej firma, rabilo svojemu namenu, bi morala biti njena povednost taka, da je gospodarska družba s firmo res čim bolj ustrezno individualizirana.

Firma mora biti tedaj taka, da naj bi druge udeležence v blagovnem prometu sporočilno seznanjala z naravo gospodarske družbe xy ali povezane družbe, ter da se po njej in z njo jasno razlikuje od drugih družb v naši državi. Firma naj tudi jasno napotuje na dejavnost gospodarske družbe; npr. Lek d.d., tovarna kemičnih in farmacevtskih izdelkov; Sava, industrija gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov d.d.; itn.

V ZGD-1 so opredeljene *tri* vrste sestavin firme, in sicer tiste *sestavine*, ki jih *firma*:

- *mora* vsebovati (*obvezne* sestavine)
- *lahko* vsebuje (*dodatne* sestavine), in
- *ne sme* vsebovati (*nedovoljene* sestavine).

1.8.1. Obvezne sestavine firme

Obvezne sestavine firme so naslednje:

- *Označba*, ki napotuje *na* dejavnost gospodarske družbe. Če gospodarska družba opravlja *več* dejavnosti, naj bi bila v njeni firmi navedena predvsem *ena* izmed njenih dejavnosti, npr. tovarna kovčkov in usnjenih izdelkov; industrija kovinskih in plastičnih izdelkov. Navedena naj bi bila torej *tista* dejavnost, iz katere je jasno razvidno, za kaj je bila gospodarska družba ciljno ustanovljena. Z napotovanjem na dejavnost gospodarske družbe ne gre razumeti le jasnost in povednost poimenovanja, torej imena gospodarske družbe, marveč tudi *vse* dodatke, ki lahko rabijo kot pomagalo za oblikovanje natančnejših označb imena, s katerim zadevna gospodarska družba posluje, npr. umestitev stiliziranega okna ali vrat *v ime* gospodarske družbe, ki izdeluje stavbno pohištvo.

- *Označba* (okrajšava), iz katere je jasno razvidno, za kakšno pravnoorganizacijsko različico gospodarske družbe gre, npr.: "d.n.o." - družba z neomejeno odgovornostjo; "d.d." - delniška družba, itn.

Nabor obveznih sestavin firme je odvisen *od* pravnoorganizacijske oblike gospodarske družbe:

- družba z neomejeno odgovornostjo mora v svoji firmi imeti *priimek* vsaj enega družbenika z navedkom, da je *več* družbenikov ter označbo d.n.o.;
- firma komanditne družbe mora vsebovati priimek *vsaj enega komplementarja*. Imen komanditistov pa *ne* sme biti v firmi ter označbo k.d.;

- družba z omejeno odgovornostjo oziroma delniška družba morata imeti v firmi dodatne sestavine, ki omenjeni družbi podrobneje *označujejo* in označbo d.o.o. oziroma d.d.;
- firma komanditne delniške družbe mora imeti v firmi *sestavino*, po kateri se *razlikuje* od firm drugih družb, ter označbo k.d.d.

1.8.2. Dodatne sestavine firme

Med *dodatne* sestavine firme torej štejemo tiste njene sestavine, ki gospodarsko družbo *posebej* označujejo, npr.:

- *okrajšave*: v firmi oziroma imenu se lahko navedejo okrajšave, ki so sestavljene iz začetnih črk oziroma zlogov več besed, v katerih se ta firma oziroma ime glasi (npr. Cimos, NLB, KBM, Abanka ipd.). V teh primerih je treba šteti, da gre za nastanek novih besed oziroma izrazov, s katerimi se vsak jezik razvija in bogati;
- *deli* kot sestavine firme povezane družbe, v katero je zadevna gospodarska družba *povezana*.

Med *neobvezne* sestavine firme uvrščamo, npr. tudi: razne likovne dodatke v obliki risbe, slike ali podobnega, kot npr. v firmah MERCATOR, INLES, LEK, MEDEX, ZAVAROVANICA TRIGLAV, ŽITO ipd.

Dodatne sestavine firme pa *ne* smejo biti take, da spravlajo ali utegnejo spraviti v zмотo glede vrste ali obsega poslovanja ali da bi utegnili priti do zamenjave s firmo ali znakom razlikovanja druge osebe ali če bi se kršile pravice drugih oseb.

Povezane družbe pa lahko uporabljajo v firmi tudi *skupne* sestavine, npr. ABC, d.d. kot članica koncerna XY.

1.8.3. Pogojno dovoljene sestavine firme

Pogojno dovoljene sestavine so tiste, za katere je potrebno pridobiti *dovoljenje* pristojnega organa.

Besedo "Slovenija" ali njene izpeljanke in kratice je dovoljeno vnesti v firmo *le* na podlagi izrecnega *dovoljenja* Vlade Republike Slovenije.

Dovoljenje Vlade Republike Slovenije oziroma pristojnega organa lokalne skupnosti pa je potrebno tudi za to, da se v firmi uporabijo besede, ki označujejo državo ali lokalno skupnost, npr. državni, republiški, občinski in v prihodnje tudi regijski znanstveno raziskovalni inštitut.

Ime ali del imena zgodovinske ali druge znamenite osebe je dovoljeno vnesti v firmo *le* z njenim dovoljenjem. Če pa je omenjena oseba že umrla, pa je treba pridobiti

dovoljenje njenega zakonca in sorodnikov do tretjega kolena v ravni vrsti ter staršev, če so še živi, ter dovoljenje ministra, pristojnega za upravo.

1.8.4. Nedovoljene sestavine firme

V firmi gospodarske družbe *ne sme biti* besed oziroma znakov, *ki*:

- nasprotujejo zakonu ali morali ter znakov, ki bi vsebovali obscene prvine itn.;
- vsebujejo znane blagovne ali storitvene znake drugega upravičenca npr. Mercedesovo zvezdo; logotip koncerna Philips, znake Elan, Air France, Lufthansa, Pepsi Cola itn.;
- vsebujejo ali posnemajo uradne znake, npr. punce, oznake čistosti plemenitih kovin, itn..

Firma tudi *ne* sme vsebovati imen ali znakov tujih držav ali mednarodnih organizacij npr. UN, WHO, ILO, WIPO oziroma grba držav npr. Češke, Finske, Slovaške itd;

Posebej pa naj poudarimo, da firma gospodarske družbe praviloma *ne* sme biti v tujem jeziku, pač pa v slovenskem jeziku. Prevod firme v tuj jezik pa se lahko uporablja *samo skupaj* s firmo v slovenskem jeziku.

V firmi pa se lahko uporabljajo besede *v tujem jeziku*:

- če ustrezajo firmam oziroma imenom družbenikov, ki so sestavni del firme, ali
- če gre za mrtvi jezik ali fantazijska poimenovanja.

1.8.5. Uporaba firme

Gospodarska družba mora pri svojem poslovanju uporabljati firmo *v taki obliki*, v kakršni je le-ta vpisana v sodni register pri zadevnem okrožnem sodišču. Družba sicer lahko uporablja tudi *skrajšano* firmo, ki pa mora vsebovati vsaj *eno* sestavino, po kateri se firma družbe razlikuje od firm drugih družb, in označbo, za kakšno družbo gre. Skrajšana firma se prav tako vpiše v sodni register. Firma se lahko prenaša *samo skupaj* z gospodarsko družbo ali povezano družbo.

1.8.6. Nekatera pomembnejša načela firmskega prava

– *Načelo izključnosti* terja, da ima firma razlikovalno povednost ali sposobnost. To načelo je opredeljeno z 21. členom ZGD, ki določa, da se mora firma jasno razlikovati *od* firm vseh drugih gospodarskih družb ali povezanih družb, že registriranih v naši državi. In da mora družbenik zadevne osebne družbe, katerega priimek je del

firme, sočasno pa je njegov priimek enak priimku, ki je vsebovan v že prej registrirani firmi druge osebne družbe, v svojo firmo vnesti sestavino, po kateri se bo njegova firma jasno razlikovala od že registriranih firm.

Registrsko sodišče mora ob vpisu firme v register po *uradni dolžnosti* paziti na to, da se v register *ne* vpiše firma, ki se ne razlikuje jasno od firme gospodarske ali povezane družbe, ki je že registrirana v Republiki Sloveniji.

– *Načelo resničnosti in stvarnosti* se izraža v zahtevi 12. člena ZGD-1, da mora firma vsebovati označbo, ki napotuje na dejavnost gospodarske družbe, ne sme pa vsebovati neresničnih podatkov ali take podatke, ki bodo dopuščali zmoto. Kršitev omenjene zahteve in načela bi npr. pomenilo, če bi v firmo kakšne osebne družbe zapisali še označbo: največja d.d. na Slovenskem.

– *Načelo obveznosti* je v tem, da mora imeti firmo *vsaka* gospodarska družba ali povezana družba. Firma mora biti npr. navedena v statutu d.d. (prvi odstavek 183. člena), v družbeni pogodbi d.o.o. (tretji odstavek 474. člena); itn.

– *Načelo javnosti* pa zahteva, da mora biti firma gospodarske družbe ali povezane družbe *vpisana* v sodni register pri krajevno pristojnem okrožnem sodišču.

Firmo ali njeno okrajšavo oziroma skrajšano firmo mora gospodarska družba imeti na svojih poslovnih prostorih.

Načelo varstva firme se kaže v *dvojem*. Registrsko sodišče, kot smo že omenili, mora ob vpisu firme v register po uradni dolžnosti paziti na to, da v to javno knjigo ne bo vpisalo take firme, ki se ne razlikuje dovolj jasno od drugih, že vpisanih firm, ali od firm, ki so priglašene za vpis, oziroma nameravanih firm.

Vsaka gospodarska družba, ki ima za to upravičen interes, ima pravico pred pristojnim sodiščem zahtevati *varstvo* svoje firme. Za upravičenost tožnikove zahteve zadošča možnost *zamenjave* firme v prometu - z vidika povprečnega potrošnika - zaradi istovetnosti ali podobnosti toženčeve firme, npr. nedvomno gre za podobnost med firmama "Medico" in "Medika", če *obe* gospodarski družbi opravljata enake ali podobne dejavnosti, ali "Elan" in "Nale", ali "Nole", če bi *vse* omenjene gospodarske družbe npr. proizvajale smuči.

Sodišče lahko v zvezi z zahtevo *tožnika*:

– toženi gospodarski družbi *prepove* uporabljati firmo, če je bila tožnikova zahteva za varstvo firme upravičena, ter ugoti zahtevku za *izbris* take firme iz sodnega registra;

– tožniku lahko, upoštevajoč okoliščine, prisodi primerno *odškodnino*, če jo zahteva.

1.9. Varstvo novih sort rastlin

Ob obravnavi te pravne pojavnosti pravic *intelektualne lastnine* bomo najprej opozorili na pomen procesa prilagajanja našega pravnega reda mednarodnim konvencijam in pravu Evropske unije (EZ).

S sprejetjem Zakona o ratifikaciji *Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani* (Uradni list RS - MP, št. 44/97), se je naša država namreč povsem nedvoumno obvezala tudi, da bo pristopila k večstranskim, univerzalnim, "svetovnim" konvencijam o pravicah *intelektualne, industrijske in poslovne lastnine*, navedenih v omenjenem sporazumu. Za omenjeni predpis je bilo leta 2006 pripravljeno in sprejeto uradno prečiščeno besedilo Zakona o varstvu novih sort rastlin, (ZVNSR-UPB1, Ur. l. RS, št. 113/06).

V prilogi k omenjenemu sporazumu je navedena tudi Mednarodna konvencija o varstvu novih sort rastlin (Konvencija *UPOV*, Ženevska listina, 1991). Ta *mednarodna konvencija o varstvu novih sort rastlin* z dne 2. decembra 1961, je bila spremenjena in dopolnjena v Ženevi 10. novembra 1972, 23. oktobra 1978 in 19. marca 1991. 2. člen zavezuje vse njene članice, (31.12. 2012 je imela 71 pogodbenic), da vsaka država pogodbenica *UPOV* žlahtniteljem *podeljuje* pravice in sočasno tudi varuje njihove pravice.

Pogoj za pristop k omenjeni konvenciji pa je, da ima država, ki zaprosi za članstvo, nacionalno zakonodajo *usklajeno* z določbami te konvencije.

Konvencijo UPOV je kot smo že omenilki do konca leta 2012 podpisalo 71 držav sveta, med njimi kot prva medvladna organizacija tudi Evropska skupnost.

– *UPOV* konvencija določa pravne *temelje* za pravno varstvo pravic *žlahtniteljev* novih sort rastlin. Varstvo nove sorte ima *dvojni* pomen:

– najprej dovolj celovito ščiti interese žlahtniteljev,

– sočasno pa omogoča tudi široko uporabo novih izboljšanih rastlinskih sort, ki lahko bistveno prispevajo k hitrejšemu razvoju kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije. Zato je pglavitni cilj konvencije *UPOV* zagotoviti, da bodo države članice *UPOV* konvencije združene v *Mednarodno zvezo* za varstvo novih sort rastlin.

S pristopom k *UPOV* konvenciji se vsaka država članica, torej tudi *naša* država obveže, da *bo* spoštovala njena bistvena načela, in sicer *načela*;

– *enake* obravnave državljanov držav, članic *Zveze UPOV*;

– učinkovite *in* hitre obravnave postopkov za uveljavljanje pravic, za preprečevanje kršenja pravic in reševanje sporov, nastalih zaradi kršenja le-teh;

– sodelovanja med državami, članicami *Zveze UPOV* zaradi *uskladitve preizkusnih metod in pravil za preverjanje izpolnjevanja pogojev* za varstvo sort, izmenja-ve izkušenj *ter* vzpostavljanja skupnih baz podatkov, ki se nanašajo na varstvo sort in varstvo pravic žlahtniteljev.

Konvencija *UPOV* omogoča zavarovanje sorte *kateregakoli* rastlinskega rodu ali

vrste, če le-ta izpolnjuje zahteve iz konvencije. Tako npr. med drugimi določa obseg žlahtniteljske pravice in nekatere izjeme ter omejitve pri uresničevanju žlahtniteljske pravice. *Določa* minimalno trajanje žlahtniteljske pravice in primere, v katerih je možna odprava ali njen preklic, itn. Omogoča pa tudi uporabo *prednostne* pravice in pridobitev statusa začasno zavarovane sorte, predpisuje postopek in pogoje za poimenovanje sorte in obvezuje države, ki pristopijo h konvenciji, da postanejo članice Zveze UPOV. Omenjena konvencija opredeljuje pravni status in sedež Zveze ter njene uradne jezike, določa telesa Zveze ter način financiranja in določa obveznosti držav članic glede izvajanja konvencije, postopek pristopa h konvenciji in odpovedi ter njena izvirna in uradna besedila.

ZVNSR določa postopek zavarovanja novih sort rastlin ter pridobitev in varstvo žlahtniteljske pravice. Zavarujejo se lahko sorte *vseh* rastlinskih rodov in vrst, vključno s križanci med rodovi in vrstami.

Nova rastlinska sorta se zavaruje s pridobitvijo *žlahtniteljske pravice*. Zavaruje se lahko vsaka sorta, *ki je*:

- nova,
- razločljiva,
- izenačena,
- nespremenljiva in
- poimenovana v skladu z določbami ZVNSR.

Žlahtnitelj je torej fizična oseba, ki zadevno novo rastlinsko sorto, npr. nove tulipane vzgoji, odkrije *ali* razvije sama ali skupaj z drugimi fizičnimi osebami. Ta ustvarjalni dosežek pa je za žlahtnitelja *podlaga* za dajanje dovoljenj imetnika žlahtniteljske pravice za v zakonu primeroma naštetu *dejanja* v zvezi s semenskim materialom zavarovane sorte, in sicer *za*:

- pridelovanje ali razmnoževanje,
- pripravo materiala zavarovane sorte za razmnoževanje,
- prodajo ali druge oblike trženja,
- izvoz in uvoz ter
- shranjevanje materiala zavarovane sorte.

Žlahtniteljsko pravico lahko uveljavlja upravičenec, *ki je* državljan Republike Slovenije, tujec s stalnim in za pravne osebe s sedežem v naši državi.

Tuja pravna oziroma fizična oseba uživa varstvo žlahtniteljske pravice v Republiki Sloveniji *enake* pravice kot domača pravna ali fizična oseba, če to izhaja iz mednarodnih pogodb in konvencij, ki jih je podpisala oziroma k njim pristopila Republika Slovenija oziroma pod pogojem *dejanske* vzajemnosti. *Vzajemnost* dokazuje tisti, ki se nanjo sklicuje.

Postopek za varstvo nove rastlinske sorte se začne na podlagi *prijave*, ki se jo vloži pri *Uradu Republike Slovenije za varstvo in registracijo sort rastlin*, le-ta pa zatem na temelju vsebine prijave o njej odloča v upravnem postopku.

Prijava se vloži na predpisanem *obrazcu* in mora vsebovati zlasti naslednje *podatke*:

- prijavitelju oziroma njegovem zastopniku ali pooblaščenцу;

- žlahtnitelju, če le-ta *ni* prijavitelj sam;
- latinsko in slovensko ime vrste sorte;
- predlog imena sorte oziroma začasno oznako sorte;
- državo, v kateri je bila že vložena prijava, in datum prejema prijave v tej državi, če se v prijavi zahteva prednostna pravica;
- tehnični opis sorte, ki je lahko priloga k prijavi in tehnologije. V tem primeru je treba prijavi priložiti predhodno soglasje za preskušanje te sorte v skladu s predpisi o genetsko spremenjenih organizmih.

Pravna vprašanja v zvezi s postopkom in metodami preizkušanja razločljivosti, izenačenosti in nespremenljivosti novih sort rastlin ureja poseben *Pravilnik*, Ur. l. RS, št. 85/99. Omenjeni postopek obsega sortne poskuse ter laboratorijske in druge teste, ki se izvajajo po splošno uveljavljenih postopkih in metodah za preizkušanje sort, in ki so za posamezne vrste oziroma skupine rastlin objavljene.

Sortni poskus poteka za vsako novo sorto najmanj *dve* leti oziroma *dve* rastni dobi *in* na najmanj *dveh* poskusnih mestih. S sortnimi poskusi se ugotovijo tiste lastnosti nove sorte, ki so pomembne za razločevanje ene sorte od druge, ne glede na pomen teh lastnosti za uporabno vrednost sorte.

1.9.1. Prenos žlahtniteljske pravice in odstop uporabe žlahtniteljske pravice

Po določbah ZVNSR imetnik žlahtniteljske pravice lahko s *pogodbo* prenese v celoti *ali delno žlahtniteljsko pravico na drugega*. Upravičenec oziroma prijavitelj pa lahko prenese pravico do vložitve prijave za varstvo nove sorte oziroma pravice, ki izhajajo iz prijave. Pogodba o prenosu pravic mora biti sestavljena v *pisni obliki*, sicer je *nična*.

Prenos žlahtniteljske pravice nima pravnega učinka za tretje osebe, dokler pogodba *ni* vpisana v ustrezní register. Predlog za vpis pogodbe o prenosu pravic v register lahko da katerakoli od pogodbenih strank, torej *ali* žlahtnitelj *ali* pridobitelj žlahtniteljske pravice.

Nosilec žlahtniteljske pravice lahko z *licenčno* pogodbo delno ali v celoti prenese na tretjo osebo pravico do gospodarskega izkoriščanja zavarovane sorte. Pogodba se vpiše v register Urada na zahtevo ene od pogodbenih strank.

Sankcija zato, ker omenjen pogodba *ni* bila vpisana v register je, da le-ta pogodba *nima* pravnega učinka nasproti tretjim osebam.

Glede oblike, načina sklenitve *in* vsebine licenčne pogodbe ter pravnega varstva se uporabljajo predpisi OZ o *licenčni pogodbi* (704.-728. člen).

1.10. Avtorska in sorodne pravice

1.10.1. Uvod

V naslovu tega razdelka naše elektronske knjige našete kategorije pravic sicer *ne* sodijo v okvir doslej obravnavanih pravic industrijske lastnine, marveč v okvir širšega, vrstnega pojma: *intelektualna lastnina*. Vendar pa jih glede na naraščanje njihovega pomena v pravnoposlovni praksi kaže vsaj mimobežno omeniti. Na nadnacionalni pravni ravni so avtorske pravice urejene z Bernsko konvencijo, ki je imela 31.12.2012 166 držav pogodbenic.

Pri nas so omenjene pravice urejene v *Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah - ZASP - UPB3* (v nadaljnjem besedilu : **ZASP**), ki ureja:

- pravico avtorjev na njihovih delih s področja književnosti, znanosti in umetnosti (avtorska pravica);
- pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov, radijskih ali televizijskih organizacij in založnikov (sorodne pravice);
- ter tudi individualno in kolektivno uveljavljanje avtorske in sorodnih pravic.

Po 5. členu ZASP so avtorska dela *individualne intelektualne stvaritve* s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način izražene, če ni v omenjenem zakonu določeno kaj drugega.

V pomenski krog vrstnega pojma *avtorskega dela* uvrščamo *zlasti*:

- govornjena dela, kot npr. govori, predavanja, pridige,;
- pisna dela, kot npr. leposlovna dela, članki, priročniki, študije ter računalniški programi;
- glasbena dela z besedilom ali brez besedila;
- gledališka, gledališko-glasbena in lutkovna dela;
- koreografska dela in dela, narejena po postopku, podobnem fotografiranju,
- avdiovizualna dela;
- likovna dela, kot npr. skice, načrti ter izvedeni objekti s področja arhitekture, urbanizma in krajinske arhitekture;
- dela uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja;
- kartografska dela;
- ter predstavitve znanstvene, izobraževalne ali tehnične narave (tehnične risbe, načrti, skice, tabele, izvedenska mnenja, plastične predstavitve in druga dela enake narave).

Za avtorja se šteje tista fizična oseba, ki je *ustvarila* avtorsko delo. Avtorska dela pa so *individualne intelektualne stvaritve* z omenjenih področij, izražene na kakršenkoli način.

Avtorskoprnega varstva pa *ne uživajo*: ideje, načela, odkritja; uradna besedila z zakonodajnega, upravnega in sodnega področja ter ljudske književne in umetniške stvaritve.

Ob tem gre dodati, da tedaj, če *so* osnutek, sestavni deli in naslov avtorskega dela sami po sebi *individualne* intelektualne stvaritve, uživajo *enako* varstvo kot *avtorsko delo*.

1.10.2. Računalniški programi kot avtorska dela

Po 111. členu ZASP so *računalniški programi*, upovedeni v vsaki izrazni obliki, *vkjučno* s pripravljenim gradivom za njihovo izdelavo. Ideje in načela, ki so podlaga za zadevni element računalniškega programa, vključno s tistimi, ki so osnova njegovim vmesnikom, *ne* uživajo varstva. Računalniški programi uživajo varstvo le tedaj, če so *individualna dela v tem smislu*, da pomenijo *lastno intelektualno stvaritev* njihovega avtorja.

Avtor računalniškega programa ima zlasti *izključno* pravico do:

- *reproduciranja sestavnih delov ali celotnega računalniškega programa, ne glede na to ali je začasno ali trajno ter s katerim sredstvom in v kateri obliki. Če je za nalaganje, prikazovanje, izvajanje, prenašanje ali shranjevanje računalniškega programa potrebno njegovo reproduciranje, je za ta ravnanja potrebno dovoljenje avtorja;*
- *prevoda, prilagoditve, priredbe ali kakšne drugačne predelave računalniškega programa ter reproduciranja rezultatov teh predelav, vendar brez poseganja v pravice tistega, ki je predelave opravil;*
- *distribuiranja izvirnika računalniškega programa ali njegovih primerkov v katerikoli obliki, vključno z njegovim dejanjem v najem.*

1.10.3. Prenos avtorskih pravic

Avtor pa lahko katerekoli izmed avtorskih pravic, ki smo jih omenili v tč. 10.10.1., pričujočega besedila našega elektronskega učbenika, prenese na tretje osebe z licenčno pogodbo.

Avtorska pravica, ki pripada avtorju na podlagi same stvaritve dela, je *enovita pravica* na avtorskem delu, iz katere *izvirajo*:

- *izključna osebnostna upravičenja (moralne avtorske pravice);*
- *izključna premoženjska upravičenja (materialne avtorske pravice);*
- *in druga upravičenja avtorja (druge pravice avtorja) in avtorska pravica traja za avtorjevega življenja in še 70 let po njegovi smrti.*

Izključni imetniki avtorskih pravic lahko opremijo izvornik ali primerke avtorskega

dela z znakom „C” pred svojim imenom ali firmo in letom prve objave. Dokler se *ne* dokaže nasprotno, se šteje, da obstajajo *izključne* pravice na delih, ki so opremljena z znakom „C” in pripadajo tisti osebi, ki je navedena *ob* tem znaku.

Materialne avtorske pravice varujejo premoženjske interese avtorja s tem, da avtor izključno dovoljuje *ali* prepoveduje uporabo svojega dela. Če *ni* z ZASP drugače določeno, je uporaba avtorskega dela dopustna *le*, če je avtor v skladu z določbami ZASP in pod pogoji, ki jih je določil, *prenesel* ustrezno materialno avtorsko pravico.

Uporaba avtorskega dela v *telesni* obliki obsega zlasti naslednje avtorjeve *pravice*, in sicer *pravico*:

- reproduciranja;
- distribuiranja;
- in dajanja avtorskega dela v najem.

Uporaba dela v netelesni obliki, torej javna priobčitev dela, obsega njegovo pravico *javnega*:

- izvajanja;
- prenašanja;
- predvajanja s fonogrami in videogrami;
- prikazovanja;
- in radiodifuznega oddajanja zadevnega avtorskega dela.

Uporaba dela v spremenjeni obliki obsega zlasti naslednji avtorjevi *pravici*:

- pravico predelave in
- pravico avdiovizualne priredbe.

Pravica reproduciranja je izključna pravica, da se delo fiksira na materialnem nosilcu ali drugem primerku, *ne* glede na vrsto postopka in primerka ali njihovo število. Delo se reproducira zlasti z grafičnim razmnoževanjem, tridimenzionalnim razmnoževanjem, zgraditvijo oziroma izvedbo arhitekturnega objekta, fotografiranjem, tonskim ali vizualnim snemanjem ter shranitvijo v elektronski obliki.

Pravica distribuiranja pa je taka izključna pravica, ki omogoča njenemu nosilcu oziroma imetniku, da se izvornik ali primerki avtorskega dela dajo v promet s prodajo ali drugačno obliko prenosa lastninske pravice ali s tem namenom ponudijo javnosti, in *obsega tudi* izključno pravico, da se primerki dela uvozijo v določeno državo zaradi nadaljnjega distribuiranja.

1.11. Varstvo konkurence in potrošnikov

1.11.1. Uvod

Pri opravljanju dejavnosti na trgu in v razmerah blagovne proizvodnje gospodarske družbe ter tudi samostojni podjetniki posamezniki medsebojno tekmujejo na trgu. Toda, dokler npr. medsebojno tekmujejo z boljšimi in kakovostnejšimi izdelki, z bolj domiselno in uporabno oblikovanimi proizvodi, dotlej govorimo o *lojalni konkurenci*. In prav potreba po zagotovitvi lojalnega tekmovanja terja najprej pravno opredelitev tistega prepovedanega ravnanja in tistih dejanj, ki *onemogočajo* svobodno nastopanje na trgu in povzročajo ali utegnejo povzročiti škodo drugim subjektom. Zatem pa bomo orisali tudi bistvo pravne podlage za preprečevanje teh dejanj.

Tako pravno nedopustno ravnanje, ki ga pri nas in tudi zunaj naših meja poimenujemo za *nelojalno konkurenco*, preganjajo v vseh pravno civiliziranih državah. Cilj zakonskih ureditev s tega področja je v preprečitvi tistega ravnanja na trgu, ki ima razpoznavna obeležja nelojalnosti *in* je zato pravno nedopustno in na temelju pravnih norm konkurenčno-pravnih predpisov tudi prepovedano.

Obveznost zagotoviti pravno varstvo pred nelojalno konkurenco je vključena že v 10. bis člen *Pariške konvencije* za varstvo industrijske lastnine, ki določa, da se kot dejanje nelojalne konkurence štejejo tista konkurenčna dejanja, ki nasprotujejo poštenim običajem v industriji *ali* trgovini.

Določba tretjega odst. 10. člena Pariške konvencije ob tem izrecno določa:

"Prepovedati je treba zlasti:

1. sleherno dejanje, ki utegne s svojo naravo ustvariti zmedo s katerikoli sredstvom, podjetjem, proizvodi ali industrijsko oziroma trgovsko dejavnostjo konkurenta;
2. označbe in navedke v trgovskem poslovanju, ki so takšni, da diskreditirajo podjetje, proizvode ali industrijsko oziroma trgovsko dejavnost konkurenta;
3. označbe ali navedke, katerih uporaba v trgovini utegne spraviti javnost v zmotno glede izvora, načina proizvodnje, lastnosti, primernosti za uporabo ali količino blaga."

Pri nas je zatiranje nelojalne konkurence urejeno v okviru določb Zakona o preprečevanju omejevanja konkurence, (ZPOmK-UPB2, Ur. l. RS, št. 64/07).

Določbe ZPOmK se uporabljajo tudi za posle javnih podjetij, če njihovo ravnanje *ni* določeno z zakonom ali aktom pristojnega državnega organa, pa tudi za podjetja in osebe, ki imajo svoj sedež oziroma prebivališče zunaj Republike Slovenije, če njihova dejanja učinkujejo na ozemlju naše države, npr. trgovinska družba iz Cipra je na naš trg izvozila "piratsko blago", torej blago, ki nosi znak francoskega podjetja XY, ki pa ciprskemu izvozniku *ni* dalo licence za označevanje blaga z blagovnim znakom Cardin.

S predpisi so pri nas prepovedana vsa tista dejanja, ki v nasprotju z zakonom *omejujejo konkurenco na trgu ali nasprotujejo dobrim poslovnim običajem pri*

nastopanju na trgu. Dejanje nelojalne konkurence lahko *opredelimo* kot tako ravnanje gospodarske družbe oziroma fizične osebe, ki opravlja gospodarsko dejavnost pri nastopanju na trgu ter je *v nasprotju* z dobrimi poslovnimi običaji in se z njimi dejansko povzroči ali utegne povzročiti škoda drugim udeležencem na trgu (*generalna klavzula*).

Za opredelitev dejanja *nelojalne konkurence* so torej vsebinsko pomembne štiri prvine, in sicer, *da*:

- gre za dejanje gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika,
- je bilo storjeno pri nastopanju na trgu,
- dejanje nasprotuje dobrim poslovnim običajem
- se s tem dejanjem povzroči ali utegne povzročiti škoda drugim podjetjem ali potrošnikom.

Za dejanja nelojalne konkurence štejemo npr. *zlasti*:

- reklamiranje, oglašanje ali ponujanje blaga ali storitev z navajanjem neresničnih podatkov ali podatkov in izrazov, ki ustvarjajo ali utegnejo ustvariti zmedo na trgu ali z zlorabo nepoučenosti ali lahkovernosti potrošnikov; npr. Gospodarska družba xy je dobaviteljica danskega dvora. Sredstvo ABC perilo melizira.

- Reklamiranje, oglašanje ali ponujanje blaga ali storitev z navajanjem podatkov ali uporabo izrazov, s katerimi se izkorišča ugled druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika, njegovih proizvodov ali storitev oziroma ocenjuje ali podcenjuje kakovost proizvodov druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika; npr. planinski čevlji družbe ABC so najpogostejši vzrok za zdrse na meliščih.

- Reklamiranje, oglašanje ali ponujanje blaga ali storitev ali omalovaževanje druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika s sklicevanjem na narodnostno, rasno, politično ali versko pripadnost; npr. Podjetnik R.B. uspe svoje izdelke prodajati le čefurjem in konfirmandom (birmancem pri protestantih).

- *Dajanje* podatkov o drugi gospodarski družbi oziroma podjetniku posamezniku, če ti podatki škodijo ali utegnejo škoditi ugledu in poslovanju druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika; npr.: v gospodarski družbi XY so zaposleni zgolj bivši udbaši oziroma ovaduhi; ABS, d.o.o. so doslej zavrnili registracijo vseh prijavljenih blagovnih znamk itn.

- *Prodaja* blaga z označbo ali podatki, ki ustvarjajo ali utegnejo ustvariti zmedo glede izvora, načina proizvodnje, količine, kakovosti ali drugih lastnosti blaga; npr. *Vodka Jelcin* ali *Vodka Gorbatschov*, čeprav sta bili izdelani v Blatnem dolu; izdelano *po standardih NASA*, četudi npr. Nacionalna uprava za aeronavtiko in vesoljska raziskovanja iz ZDA zadevnih izdelkov sploh *nima* v svojem programu. *Prima kakovost*, čeprav bi določeno blago imelo tovarniško napako.

- *Prikrivanje* napak blaga ali storitev ali kakšno drugačno zavajanje potrošnikov; npr. "Blago ima napako zato, da boste ob njegovi uporabi spoznali, da najbrž nihče ni brez napak".

- *Dejanja*, usmerjena v prekinitev poslovnega razmerja med drugimi gospodarskimi družbami oziroma podjetniki posamezniki ali k preprečevanju ali oteževanju takih

razmerij; npr. navedek v reklami "*Kdor prodaja xy, ne more prodajati tudi nam*".

- *Neupravičeno* neizpolnjevanje ali razdiranje pogodbe s kakšno gospodarsko družbo oziroma podjetnikom posameznikom, da bi se sklenila enaka ali podobna pogodba z drugo gospodarsko družbo oziroma podjetnikom posameznikom; npr.: Z vami bomo razdrli pogodbo zato, ker jo bomo sklenili z družbo ABC.

- *Oglaševanje* navidezne razprodaje ali navideznega znižanja cen in podobna dejanja, ki zavajajo potrošnike glede cen; npr. razprodajamo vso zalogo s cenami, znižanimi od 1 % do 60 %. Pri tem pa bi bilo npr. za štiri petine zaloge znižanje cen zgolj za 1 do 2 %.

- *Neupravičena* uporaba imena, firme, znamke ali kakšne druge oznake druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika, ne glede na to, ali je druga gospodarska družba oziroma podjetnik posameznik dal soglasje, če se s tem ustvari ali utegne ustvariti zmeda na trgu; npr.: če bi družba xy svojo brezalkoholno pijačo označila z znakom STIL, ali svoje tekstilne izdelke z znakom Max Mara ali Armani, čeprav bi ne bila upravičena imetnica obeh znamk izvirno ali na temelju licenčne pogodbe.

V obravnavani zvezi našim študentom in bralcem pričajučega elektronskega učbenika priporočamo, da preberejo sodbo Upravnega sodišča RS : U 1301/2002.

- *Dajanje* ali obljubljanje daril, premoženjske ali drugačne koristi drugi gospodarski družbi oziroma podjetniku posamezniku, njegovemu delavcu ali osebi, ki dela za drugo podjetje, da bi se darovalcu omogočila ugodnost v škodo kakšni gospodarski družbi oziroma podjetniku posamezniku ali potrošnikov; npr.: strojnemu inženirju bi konkurenčno podjetje obljubilo hišo, če ne bi patentiral svojega izuma, ustvarjenega v delovnem razmerju v družbi AB.

- *Nepooblaščen*a uporaba storitev trgovskega potnika, trgovskega predstavnika ali zastopnika druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika; npr.: Prokurist v gospodarski družbi ABC naj bi na njen račun neodplačno opravljal storitve tudi za konkurenčno družbo xy.

- *Pridobivanje* kupcev blaga ali uporaba storitev z dajanjem ali obljubljanjem nagrad ali kakšne druge premoženjske koristi ali ugodnosti, ki po vrednosti občutneje presega vrednost blaga ali storitev, s katero naj kupec pridobi možnost nagrade; npr. če kupite pri nas kilogram grenivk, utegnete dobiti nov osebni avtomobil Megane. Vsakdo, ki zgolj obišče našo prodajalno pisarniških potrebščin in kupi izdelke v vrednosti 50 evrov, bo dobil letalsko vozovnico za obisk karnevala v Riu de Janeiru, *če bo izžreban*.

- *Protipravno pridobivanje poslovne skrivnosti* druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika ali neupravičeno izkoriščanje zaupane poslovne skrivnosti druge gospodarske družbe oziroma podjetnika posameznika; npr.: Gospodarska družba ABC izve za določen podatek na temelju licenčne pogodbe št. 321. Zatem pa ta podatek kot *svoje* znanje in izkušnje proda XY-nu.

Vsa doslej naštetá dejanja nelojalne konkurence smo naštetá *le* primeroma.

Ob zapisanem v pričajučem razdelku našega elektronskega učbenika gre še enkrat poudariti, da ZPOMk jasno ureja prepovedane omejitve konkurence, varstvo in ukrepe, če do takih omejitev pride; določa organe, ki skrbijo za varstvo konkurence, njihove

pristojnosti in postopek v zvezi z omejitvami konkurence, ki bi jo povzročile gospodarske družbe, ter se v skladu z Uredbo 1/2003 ES uporablja tudi za kršitve 81. in 82. člena ESP (Ur. l. RS, št. 7/04).

Pravno naravo *podjetij* imajo po 2. členu ZPOMk *tudi* podjetniška združenja, ki neposredno sicer ne opravljajo gospodarske dejavnosti, vendar vplivajo ali bi lahko vplivala na ravnanje podjetij na trgu.

ZPOMk velja tudi za javna podjetja in druge pravne osebe javnega prava, ki opravljajo gospodarsko dejavnost, razen če zanje *ni* z zakonom izrecno drugače določeno.

Čitirani zakon opredeljuje tudi pomenski krog obvladujočih *in* odvisnih podjetij. Kot *obvladujoča* podjetja se štejejo podjetja, ki *imajo* v drugih podjetjih deleže ali vpliv.

Za *odvisna* podjetja pa se štejejo tista podjetja, v katerih imajo druga podjetja neposredno ali posredno:

- več kot polovico kapitalskih ali poslovnih deležev ali
- več kot polovico glasovalnih pravic ali
- pravico imenovati več kot polovico članov nadzornega sveta, upravnega odbora ali teles, ki v skladu z zakonom predstavljajo podjetje, ali
- pravico upravljati posle podjetja.

Upoštevajoč pomen obravnavne tematike si bomo najprej ogledali določujoče prvine *dveh* pojavnosti prepovedanih ravnanj:

- omejevanje konkurence s sporazumi;
- ter zlorabo prevladujočega položaja.

Bistvo *prepovedi* omejevalnih sporazumov je v tem, da so prepovedani *in* nični vsi tisti sporazumi med podjetji o pogojih poslovanja na trgu, katerih cilj *ali* učinek je preprečevati, ovirati ali izkrivljati konkurenco v naši državi.

Zato gre šteti, da imajo pravno naravo prepovedanih ravnanj npr. *zlasti*:

- neposredno ali posredno določanje nakupne ali prodajne cene ali drugih poslovnih pogojev;
- omejevanje ali nadziranje proizvodnje, prodaje, tehničnega razvoja ali naložb;
- določanje v razmerjih z drugimi sopogodbentiki neenakih pogojev za *enakovrstne izpolnitve*, če je s tem sopogodbentik postavljen v konkurenčno *slabši* položaj, itn.

Omenjene prepovedi pa se *ne* nanašajo na *dve* skupini sporazumov:

- na sporazume, ki prispevajo k izboljšanju proizvodnje ali razdelitve dobrin ali če pospešujejo tehnični in gospodarski razvoj, pri tem pa zagotavljajo uporabnikom pravičen delež doseženih koristi. Vendar ti sporazumi, sklepi ali usklajena ravnanja *ne* smejo:
- nalagati udeležnim podjetjem omejitev, ki niso nujne za doseganje navedenih ciljev, in
- dajati udeležnim podjetjem možnosti, da bi izključila pomemben del konkurence glede predmetov pogodbe.

1.11.3. Postopek odločanja Urada

Urad za varstvo konkurence izvaja *nadzor* nad uporabo ZPOmk. Pri opravljanju nadzora lahko Urad za varstvo konkurence od subjekta nadzora zahteva poročila in informacije o vseh zadevah, ki so pomembne za presojo, ali subjekt nadzora spoštuje določbe zakona. Poročila in informacije lahko Urad zahteva tudi od članov uprave in nadzornega sveta subjekta nadzora in oseb, zaposlenih pri subjektu nadzora. Urad lahko omenjene osebe pozove, da o obravnavanih zadevah v roku, ki ne sme biti krajši od *treh* dni, izdelajo pisno poročilo, ali jih povabi, da o omenjenih zadevah dajo ustno izjavo.

Opreделите (razčlenite) pravne pojme:

- *firma*
- *žlahtnitelj*
- *avtorsko delo*
- *računalniški program*
- *koncentracija podjetij.*

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- *Razložite pravno varstvo firme!*
- *V čem se razlikujejo dejanja nelojalne konkurence od dejanj, s katerimi se konkurenca omejuje?*
- *Koliko časa trajajo pravice industrijske lastnine, in kaj so njihove določujoče vsebinske značilnosti, torej kaj te pravice pomenijo za njihove nosilce?*
- *Pojasnite pomen posameznih pravic industrijske lastnine in njihovo vsebino!*
- *Razložite namen pravnega varstva firme!*
- *Ali se lahko pravno zavaruje računalniški program in kako?*
- *V čem se razlikujeta pravno varstvo znamk in geografskih označb?*

IV. del

VREDNOSTNI PAPIRJI

1. Splošne značilnosti.

1.1. Pojmovnost in uvodni poudarki

V tržnem gospodarstvu gospodarske družbe in samostojni podjetniki posamezniki opravljajo številne gospodarske posle. Proces povečevanja števila gospodarskih družb in sočasno tudi števila sklenjenih poslov spremlja tudi proces razvitejše in pogostejše uporabe *vrednostnih papirjev*.

Vrednostne papirje lahko uporabljamo za različne *namene*. Uporabljamo jih lahko kot kreditno sredstvo, kot instrument negotovinskega plačevanja, kot podlago za koncentracijo kapitala oziroma za zbiranje sredstev, kot pospeševalce cirkulacije blaga, kot instrument financiranja, in urejanje količine denarja v obtoku, itn.

Po 212. členu OZ je *vrednostni papir* pisna listina, s katero se izdajatelj zavezuje, da bo izpolnil na njej zapisano obveznost *njenemu* zakonitemu imetniku. Za vrednostni papir se šteje tudi *zapis na mediju*, če je to določeno s posebnim zakonom, npr. z ZTFI-UPB3.

Vrednostni papir se lahko glasi na prinosnika, na ime ali po odredbi (214. člen).

Obveznost iz vrednostnega papirja nastane v trenutku, ko *izdajatelj izroči* vrednostni papir *upravičencu* (215. člen).

213. člen OZ določa krog bistvenih sestavin vrednostnega papirja:

1. *označbo* vrste vrednostnega papirja;
2. firmo *in* sedež oziroma ime ter prebivališče izdajatelja vrednostnega papirja;
3. firmo *ali* ime osebe, na katero se glasi, oziroma ki odreja, na koga se vrednostni papir glasi, *ali* označbo, da se vrednostni papir glasi na prinosnika;
4. natančno označeno obveznost izdajatelja, ki izhaja *iz* vrednostnega papirja;
5. kraj in datum izdaje vrednostnega papirja. Pri tistih vrednostnih papirjih, ki so izdani v seriji, pa tudi njegovo serijsko številko;
6. ter podpis izdajatelja vrednostnega papirja oziroma faksimile podpisa izdajatelja vrednostnega papirja, izdanega v seriji.

Zaradi kogentne pravne narave te določbe tista listina, ki *ne* vsebuje katerekoli izmed naštetih *šestih* bistvenih sestavin, *nima* pravne narave vrednostnega papirja. S posebnim zakonom so npr. lahko za posamezne vrednostne papirje določene tudi druge bistvene

sestavine, npr. ZGD-1 v 179. členu določa obvezne sestavine *delnice*: oznako, da je delnica ter obliko in razred delnice; firmo in sedež izdajatelja delnice, firmo ali ime in priimek kupca delnice (imenske delnice) ali oznako, da se delnica glasi na prinosnika (prinosniške delnice), pri delnicah z nominalnim zneskom nominalni znesek, npr. 1 evro; in kraj ter datum izdaje delnice, njeno serijsko številko ter faksimile podpisov pooblaščenih oseb izdajatelja delnice.

Vrednostni papirji, razen papirjev po ZNVP-UPB1, Ur. l. RS št. 2/07, morajo biti izdani v pisni obliki in imeti tudi vse z zakonom opredeljene oziroma zahtevane bistvene sestavine (glej npr. 213. člen OZ in 1. člen ZM). Listina, ki *ne* vsebuje vseh zanj v posameznem zakonu določenih bistvenih sestavin oziroma ne vsebuje katerekoli izmed bistvenih sestavin, nima pravne narave vrednostnega papirja. Vrednostni papirji pa za razloček od ustne sklenitve nekega gospodarskega posla, npr. prodajne pogodbe, ne morejo biti izdani ustno in tako spadajo med *oblične* (formalne) pravne posle.

Po določbah ZTFI-UPB3, Ur. l. RS št.198/10 imajo pravno naravo prenosljivih vrednostnih papirjev tudi delnice, obveznice in drugi prenosljivi vrednostni papirji, ki vsebujejo enostransko oblikovalsko upravičenje imetnikov le-teh..

Serijski vrednostni papirji so vrednostni papirji istega izdajatelja, ki so izdani sočasno in iz katerih izhajajo *enake* pravice in obveznosti.

Za dolžniške vrednostne papirje pa se štejejo obveznice in drugi serijski vrednostni papirji, ki dajejo imetniku pravico *do* izplačila glavnice *in* morebitnih obresti oziroma drugih donosov.

Obveznosti, terjatve in pravice iz vrednostnega papirja *ne* moremo uresničevati, *ne* da bi listino tudi imeli. Izhajajoč iz vsebine načela *inkorporacije* vrednostni papirji torej vsebujejo pravico, ki je utelešena (inkorporirana) v listini. Prav zato pravic iz vrednostnega papirja ne moremo *ne* ustanoviti, *ne* uveljavljati *in* tudi *ne* prenašati, ne da bi listino pri tem tudi lahko pokazali in tako dokazali obstoj pravnega temelja iz določenega vrednostnega papirja. Pravico iz vrednostnega papirja pa načeloma lahko pravnoveljavno uveljavi in tudi prenese na drugo osebo le njegov zakoniti imetnik *in* torej *ne* naključni najditelj listine ali njen nepošteni imetnik.

Obveznost iz vrednostnega papirja nastane v tistem trenutku, ko ga izdajatelj *izroči* upravičencu.

Vsebinsko vrednostnih papirjev sestavljajo določene pravice oziroma obveznosti premoženjske *in* obveznostnopravne narave.

Z vidika gospodarskega in pravnega prometa je *pomen* vrednostnih papirjev večstranski, saj ne le da le-ti pospešujejo blagovno-denarno cirkulacijo, marveč prispevajo tudi *k* večji pravni varnosti v prometu blaga in storitev. Prav zaradi njihovega pomena in nekaterih njihovih obeležij, ki smo jih orisali le *v* grobem, se vrednostni papirji v prometu blaga in storitev tudi v Sloveniji že pogosteje uporabljajo, kot so se uporabljali v bivši državi. Vendar pa se vrednostni papirji v naši novodobni poslovni praksi žal še vedno uporabljajo precej manj, kot bi se lahko.

Ob doslej povedanem bomo skušali odgovoriti še na vprašanje glede *razmerja* med zadevnim, temeljnim poslom *in* določenim vrednostnim papirjem, ki bo (ali je) izdan na podlagi omenjenega posla. Poglavitna značilnost vrednostnih papirje je namreč v tem, da imajo *samostojno* pravno naravo *in* da so *ločeni* od posla, zaradi katerega so bili izdani (kavzalnega oziroma vzročnega posla).

Npr. imetnik tekočega računa (kupec A) na bencinski črpalki izda ček za plačilo goriva. Ta ček pa bo d.d. X vnovčila pri banki Y, ki vodi tekoči račun kupca A.

-D.d. X pri tem uveljavlja svoje pravice iz papirja *in* ne iz kavzalnega posla.

V grobem *gre* za pravilno razumevanje splošno znanega teoretičnega dejstva, torej za umevanje bistva *razmerja med* vrednostnim papirjem *in* kavzalnim poslom.

T.i. kavzalni posel *je* pri vrednostnih papirjih pomemben *le* z vidika *razmerja med* dolžnikom *in* prvim pridobitnikom vrednostnega papirja. Vsi naslednji pridobitniki vrednostnega papirja pa svoje pravice uveljavljajo *iz* papirja (npr. iz indosiranih menic) *in ne* glede na kavzalni posel. *Zato je* pravno *razmerje med* izdajateljem vrednostnega papirja *in* njegovim prvim prejemnikom *formalno* abstraktno, *med* poznejšimi pridobitniki *in* zavezancem (dolžnikom) *iz* vrednostnega papirja pa *materialno* abstraktno.

Dodamo naj tudi, da praviloma nobenega temeljnega gospodarskega posla, na podlagi katerega bo nastalo določeno obveznostno razmerje, že samodejno *ne* spremlja izstavitve vrednostnega papirja. Zato imamo v procesu izstavitve vrednostnega papirja - vsaj v grobem - *tri* pravne stopnje:

- temeljni pravni posel, npr. potreba po kreditiranju nakupa zadevnega blaga;
- dogovor o izstavitvi določenega vrednostnega papirja med kupcem *in* prodajalcem, npr. dogovor o izstavitvi menice,
- *in* izstavitve vrednostnega papirja.

Sklenimo ta razdelek z ugotovitvijo, da bodo opaznejši pomen *in* širšo uporabnost v slovenski poslovni praksi vrednostni papirji pridobili predvsem s še hitrejšim uveljavljanjem tržnega gospodarstva, k čemur nas zavezuje tudi Evropski pridružiteni sporazum.

Vrednostni papir se lahko prenese tudi kot prenos pooblastila oziroma kot *prenos v* zastavo. Pri prenosu pooblastila se zapiše klavzula *vrednost v pooblastilu*. Pri prenosu v zastavo pa klavzula *vrednost v zastavo* ali kaj podobnega. S prenosom pravic *iz* vrednostnega papirja pridobi novi imetnik *vse* pravice, ki jih je imel prejšnji imetnik.

1.2. Razvrstitev vrednostnih papirjev

V pravni teoriji se je izoblikovalo več meril oziroma sodil za razvrstitev vrednostnih papirjev. Vendar lahko kljub razlikam v zasnovi in razvrstitvi vrednostnih papirjev štejemo, da sta najpomembnejši razvrstitvi *po*:

- vsebini pravice, ki je utelešena v vrednostnem papirju;
- in po načinu določitve nosilca pravic iz vrednostnega papirja (po upravičencu).

Vrednostne papirje razvrščamo po vsebini pravic na:

- *Obveznostnopravne* vrednostne papirje, ki vsebujejo določeno obveznostno pravico oziroma upnikovo terjatev za denar ali za kakšno drugačno storitev ali dajatev, npr. ček, menica, obveznica, blagajniški zapis, certifikat, komercialni zapis.
- *Stvarnopravni* vrednostni papirji so tisti, v katerih je utelešena določena stvarna pravica in predstavljajo stvar oziroma blago samo. Upravičenec nima samo pravico zahtevati izročitev stvari, marveč lahko z izročitvijo listine novemu upravičencu nanj prenese tudi stvarno pravico na blagu oziroma stvari. Izročitev stvarnopravnega vrednostnega papirja tako vsebinsko nadomešča oziroma zamenjuje izročitev stvari (oziroma potrebo po njej). Stvarnopravni vrednostni papirji tako utelešujejo lastninsko pravico na stvareh, ki so bile na podlagi izstavljenе nakladnice vkrcane na ladjo, ali na podlagi izdane skladišnice, shranjene v skladišče. Imetnik stvarnopravnega vrednostnega papirja, npr. skladišnice, ima: a) pravico zahtevati izročitev blaga, ki je navedeno v njej; b) z blagom, ki je navedeno v skladiščnici, pa lahko razpolaga tako, da na novega upravičenca prenese skladiščnico.
- *Družbeniški* (članski, korporacijski) vrednostni papirji pa vsebujejo (in tudi opredeljujejo) krog članskih pravic v določeni pojavni obliki kapitalskih družb, npr. v delniški družbi, v komanditni delniški družbi ipd. Med družbeniški vrednostnimi papirji je gotovo najpomembnejša *delnica*, ki delničarju daje pravico članstva v določeni družbi, pravico do udeležbe na doseženem dobičku (do dividende) in v določenem, čeprav za imetnika majhnega števila delnic v močno zoženem obsegu, tudi pravico do upravljanja delniške družbe, katere delnice ima.

Po upravičencu pa vrednostne papirje razvrščamo predvsem na *imenske* in *prinosniške* (imetniške) vrednostne papirje.

- *Imenski* vrednostni papirji so tisti, pri katerih je upravičenec (ali več upravičencev) na listini izrecno naveden z njegovim osebnim imenom oziroma firmo. Zakoniti imetnik imenskega vrednostnega papirja je tista oseba, na katero se ta papir glasi, oziroma tisti, na katerega je bil pravnoveljavno prenesen. Pravica iz imenskega vrednostnega papirja se praviloma prenaša *s cesijo*.

2. in 3. tč. 219. člena OZ ob tem še določata:

"Poseben zakon lahko določa, da se pravica iz vrednostnega papirja na ime lahko prenaša tudi z indosamentom.

Pravica iz vrednostnega papirja na ime se prenaša z zapisom firme oziroma naziva oziroma imena novega imetnika na samem papirju, s podpisom prenosnika in z vpisom prenosa v morebitni register vrednostnih papirjev, ki ga vodi izdajatelj."

- *Imenske vrednostne papirje pa razvrščamo na rekta vrednostne papirje, torej take, ki se lahko prenašajo le z odstopom ali cesijo, in na odredbene (ordske) vrednostne papirje.*

Za rekta vrednostne papirje je torej značilno *dvoje*:

- pri odstopu lahko pravico iz papirja uveljavljamo *le* v tistem krogu, kot ga je imel dosedanji upnik (upravičenec), ki jo je odstopil;
- njihova cirkulacija (prometna) sposobnost *je* omejena, saj tak vrednostni papir ne more krožiti, ne da bi bil izpostavljen vsem ugovorom dolžnika.
- *Odredbeni* vrednostni papirji pa so tisti, ki se glasijo po odredbi določene osebe (upravičenca). Pravica iz vrednostnega papirja po odredbi pa se prenaša z *indosamentom*. Indosament pa je lahko: popoln, blanko in na prinosnika.

Nekateri vrednostni papirji imajo pravno naravo *odredbenih* vrednostnih papirjev že na podlagi zakona, *npr.* menica in ček. Med odredbene vrednostne papirje sodita tudi nakladnica in skladiščnica, vendar moramo na listini pripisati klavzulo: "po odredbi..."

Toda tudi menica lahko postane *rekta* vrednostni papir, če v njeno besedilo vnesemo tako imenovano *rekta klavzulo* in jo iz odredbenega vrednostnega papirja spremenimo v rekta menico s tem, da se namesto po odredbi (odredbena klavzula) glasi "**ne** po odredbi..."

- *Prinosniški* (imetniški) vrednostni papirji pa so tisti, v katerih upnikovo ime *ni* navedeno, in kot upravičenec praviloma velja vsakokratni imetnik takega vrednostnega papirja. Po določbi 2. odst. 216. člena OZ je zakoniti imetnik tovrstnih vrednostnih papirjev prinosnik. Bistvena značilnost prinosniških vrednostnih papirjev je torej v tem, da na teh papirjih *ni* naveden upravičenec in zato lahko pravico iz takšnega vrednostnega papirja nasproti izdajatelju uveljavi vsak njegov imetnik, torej vsakokratni imetnik prinosniškega vrednostnega papirja. Pravica iz vrednostnega papirja na prinosnika se prenaša z njegovo izročitvijo. Med prinosniške (imetniške) vrednostne papirje uvrščamo *npr.* obveznico, vendar pa se obveznica lahko glasi tudi na ime ter ček na prinosnika, ipd.
- *Tržne* vrednostne papirje lahko opredelimo kot tiste vrednostne papirje, ki kotirajo na borzi ali drugem trgu, in glede obsega, sestava in trajnosti trgovanja ter lastnosti njihovih izdajateljev celostno izpolnjujejo pogoje, ki jih podpiše Agencija za trg vrednostnih papirjev.

1.2. Očrt nekaterih temeljnih značilnosti vrednostnih papirjev

1.2.1. Bistvene sestavine nematerializiranih vrednostnih papirjev

Nematerializirani vrednostni papir mora po 4. členu ZNVP-UPB1 imeti naslednje *bistvene sestavine*, vpisane v centralni register:

- označbo vrste vrednostnega papirja,
- oznako razreda vrednostnega papirja, če je izdajatelj izdal več razredov vrednostnih papirjev iste vrste,
- firmo oziroma naziv, sedež in matično številko izdajatelja,
- firmo oziroma naziv ali ime osebe, na katero se glasi vrednostni papir, oziroma označbo, da se vrednostni papir glasi na prinosnika,
- natančno označeno obveznost izdajatelja, ki izhaja iz vrednostnega papirja,
- nominalni znesek, na katerega se glasi vrednostni papir,
- skupno nominalno vrednost celotne izdaje,
- datum vpisa vrednostnega papirja v centralni register.

Določila ZM in ZNVP-UPB1 jasno kažejo *razliko* med opredelitvami določujočih prvin *obeh* pojavnosti vrednostnih papirjev, torej klasičnih "obličnih" vrednostnih papirjev, npr. menice *in* vrednostnih papirjev v nematerializirani obliki, npr. delnic delniških družbah.

Umevanje te pravne kategorije, torej "vrednostnih *papirjev*" *pred* uveljavitvijo elektronskega poslovanja, je razumljivo štelo za potrebno, da *je* zadevna pravica *utelešena* v določenem vrednostnem papirju ali listini, npr. v menici. Iz določb ZNVP, v katerih se dokaj ponesrečeno uporablja pojem *nematerializiran vrednostni papir*, so jasno razpoznavne ubesedene določujoče prvine (*listin*) oziroma "papirjev", ki bi lahko bili pravilneje in tudi vsebinsko točneje poimenovani kot *elektronski* (evidenčni) ali *knjižni vrednostni* papirji (listine) ali pa npr. vrednostnice na medijih.

1.2.2. Izkazni papirji in izkazni znaki

Od vrednostnih papirjev pa moramo razlikovati *dve* vrsti papirjev oziroma znakov: *izkazne* (legitimacijske) *papirje* in *izkazne znake*. Izkazni papirji se praviloma uporabljajo za identifikacijo (ugotovitev istovetnosti) uporabnika in za določitev obveznosti izdajatelja tega papirja. Izkazne znake pa moramo razlikovati tudi od izkaznih papirjev, saj v njih *ni* zapisana določena, konkretno opredeljena obveznost izdajateljev vseh znakov.

Med *izkazne papirje* npr. spadajo: železniška vozovnica, gledališke in druge

vstopnice, npr. za športna tekmovanja,, boni in druge podobne listine.

Med *izkazne* (legitimacijske) *znake* štejejo garderobni in podobni znaki, npr. prtljažni znaki. Omenjeni znaki so glede na svojo naravo namenjeni samo za *to*, da pokažejo, *kdo* je upnik v obveznostnem razmerju, pri katerega nastanku *so* bili izdani (234. člen OZ). Izkazni znaki, ki so iz kosa papirja, kovine ali drugega materiala, zvečine *ne* vsebujejo podatkov o obveznosti njihovega izdajatelja in je na njih navadno vtisnjena le zaporedna številka oziroma število oddanih predmetov.

Izkazni papirji morajo imeti *tri* značilnosti, in sicer *da*:

- vsebujejo določeno obveznost za njihovega izdajatelja,
- na njih ni označen upnik,
- iz okoliščin, v katerih so bili izdani, izhaja, da se smejo odstopiti drugi osebi.

Zanje se lahko smiselno uporabljajo ustrezne določbe OZ o vrednostnih papirjih, kar pa *ne* velja za izkazne znake.

OZ v 2. odst. 235. člena posebej opredeljuje pravni *učinek*, ki izvira *iz podlage* za izdajo izkaznega znaka. Tako je izdajatelj prost odgovornosti, če je pri izpolnitvi svoje obveznosti ravnal s potrebno skrbnostjo, ko je shranjeni predmet izročil prinosniku izkaznega znaka. Toda za prinosnika *ne* velja domneva, da je on pravni upnik ali da je upravičen zahtevati izpolnitev. Če pride do spora, *mora* prinosnik namreč dokazati, da je res upravičen zahtevati izpolnitev ter da je pravi upnik. Upnik izkaznega znaka lahko zahteva izpolnitev obveznosti, četudi je izgubil izkazni znak. Toda seveda *le*: če lahko dokaže svojo pravico do izpolnitve obveznosti *in* če izdajatelj zadevnega izkaznega znaka obveznosti še *ni* izpolnil komu drugemu, npr. nepoštenemu najditelju *in* zato njegovemu "nepravemu" prinosniku določenega izgubljenega znaka.

1.3. Teorije o nastanku in pravni naravi vrednostnih papirjev

Iskanje odgovorov na vprašanja, povezana z določitvijo trenutka nastanka obveznosti *iz* vrednostnega papirja, je zaradi njihovega praktičnega pomena že dlje v ospredju zanimanja pravne vede. V njej so se izoblikovala *tri* nepoistena gledišča, *tri* vsebinsko različne teorije *o* trenutku nastanka obveznosti *iz* vrednostnega papirja:

- po *pogodbeni* teoriji je za pravno veljaven nastanek obveznosti *iz* vrednostnega papirja potrebna pogodba med izdajateljem in pridobiteljem določenega vrednostnega papirja;
- po *kreacijski* teoriji obveznost *iz* vrednostnega papirja nastane v tistem trenutku, ko izdajatelj vrednostni papir izpolni in podpiše. To teorijo večina avtorjev šteje za najbolj razširjeno;
- pripadniki *emisijske* teorije pa zastopajo gledišče, da obveznost *iz* vrednostnega papirja pravnoveljavno nastane šele v trenutku, ko izdajatelj vrednostnega papirja to listino prostovoljno izroči upravičencu.

Ob doslej zapisanem velja omeniti, da OZ v 215. členu določa, da "obveznost *iz*

vrednostnega papirja nastane v trenutku, ko izdajatelj *izroči* vrednostni papir upravičencu." Na podlagi tega določila lahko torej štejemo, da *je* v našem pravnem redu uveljavljena vsebina *emisijske* teorije.

2. Menica

2.1. Pojem, bistvene sestavine in temeljne značilnosti menice

Menica je najpomembnejši obveznostnopravni vrednostni papir, ki se glasi na *določen* denarni znesek. Za plačilo tega zneska v določenem času in na določenem kraju se je zavezal izdajatelj menice sam, ali pa ga bo upniku (remitentu) plačala tista oseba, ki jo je izdajatelj pozval k plačilu v menici določenega denarnega zneska.

Sestavne dele menice, vrste menic, prenos upnikovih pravic, sprejem menične obveznosti, plačilo obveznosti iz menice in način uveljavljanja pravic iz menice urejajo pravila meničnega prava.

Menic je več vrst in si jih bomo v nadaljevanju uvodnega orisa tudi ogledali. Vendar je najpomembnejša in temeljna delitev na *trasirano* in *lastno* menico.

Zakon o menici - ZM (Ur. l. FLRJ, št. 104/46, 33/47, 16/65, Ur. l. SFRJ, št. 54/70, 57/89, Ur. l. RS, št. 17/91, 13/94 in 82/94) sicer ne uporablja poimenovanja "bistvene" in "nebistvene" sestavine menice. Oba pojma bomo uporabljali *le* zaradi nazornejše razlage obravnavane tematike.

Trasirana menica je pismena izjava, s katero izdajatelj poziva neko drugo osebo, naj sprejme obveznost plačila zneska, določenega v menici, in nato vsoto denarja izplača po odredbi neke tretje osebe. *Trasirana* menica ima po 1. členu ZM *osem bistvenih sestavin*:

- označbo, da je menica, napisana v samem besedilu listine v jeziku, v katerem je menica sestavljena; (1)
- nepogojno nakazilo, (poziv) naj se plača določena vsota denarja; (2)
- ime tistega, ki naj plača (trasat); (3)
- navedbo dospelosti; (4)
- kraj, kjer je treba plačati; (5)
- ime tistega, ki mu je treba plačati, oziroma tistega, po čigar odredbi moramo plačati (remitent); (6)
- navedbo dneva in kraja izdaje menice; (7)
- podpis tistega, ki je izdal menico (trasant) (8)
- *Poleg naštetih osmih bistvenih sestavin* ima menica lahko oziroma mora imeti še druge, (t.i. nebistvene) sestavine:

- označbo, da gre za "prvo", "drugo", "tretjo" menico; (9)
- označbo "po nalogu" (10). Če je tej označbi dodan pristavek "ne", je to *rekta* menica;
- kritno klavzulo (11). Izrazimo jo z besednima zvezama: "obremenite moj račun" ali "obremenite račun".
- valutno klavzulo (12). V menično golico jo vpišemo za besedama "vrednost prejeta", predvsem v dveh različicah: "v blagu", "v gotovini";
- obvestilno klavzulo (13), ki je namenjena trasatu. To klavzulo lahko upovedimo z besedno zvezo "brez obvestila", kar pomeni, da trasatu ni treba čakati na trasantovo obvestilo. Če pa v menico vpišemo besedi "po obvestilu", to pomeni, da naj trasat menico akceptira oziroma plača, toda šele po trasatovem obvestilu;
- menično vsoto, napisano s številko v desnem zgornjem kotu (14);
- menično vsoto, napisano z besedo (15).

Določilo "brez protesta" pomeni, da imetniku menice *ni treba protestirati menice*, če trasat zavrne akcept menice ali njeno plačilo. Tako klavzulo lahko napiše trasant, kdo od prenosnikov (indosantov) ali avalist, da bi oprostili imetnika menice predložitve menice v protest, ker je trasat zavrnil akcept ali plačilo menice. Vendar ima takšna klavzula, ki jo je vnesel v menico trasant pravni učinek proti vsem meničnim podpisnikom. Klavzule indosantov oziroma avalista pa učinkujejo samo proti tistemu, ki jo je napisal.

Za boljše razumevanje snovi doslej naštete menične sestavine **vpišite** v natisnjeno menično *golico*.

Priloga 1

V _____ 2013 _____ (kraj in datum izdaje)	(znesek s številko)
_____ PLAJAJTE ZA TO _____ MENICO (dospelost plačila)	
PO NALOGU _____ ZNESEK (ime remitenta)	
_____	
(znesek z besedo)	
VREDNOST PREJETA _____	IN GA POLOŽITE NA RAČUN _____
OBVESTIL _____	OBVESTITE _____ (naziv trasata)
IZDAJA BANKA SLOVENIJE	PLAČLJIVO PRI _____ (trasant)
Izdaja BANKA SLOVENIJE	

Listina, v kateri bi *ne* bilo katerekoli izmed *osmih* naštetih, t. i. bistvenih sestavin, se *ne* šteje za trasirano menico. ZM pa ob tem v 2. členu izrecno določa *tri* izjeme, pri katerih lahko *manjka ena* izmed *bistvenih* sestavin menice:

- *dospelost*,
- *plačilni kraj*,
- *kraj izdaje*.

Sočasno pa je tudi določena pravna domneva, kako in v čem se spremeni oziroma dopolni in razlaga značilnosti *tiste menice, ki nima* ene izmed omenjenih *treh* sestavin.

Trasirana menica, v kateri dospelost *ni* določena, se v obravnavani zvezi šteje za menico *na vpogled*, (menica vpoglednica) Če pa v menici *ni* posebne navedbe, se obravnavani kraj, ki je naveden poleg trasatovega imena, šteje za plačilni kraj in hkrati tudi za trasatovo prebivališče.

Trasirana menica, v katero bi *ne* bil vpisan kraj izdaje, pa se šteje za menico, ki je izdana v tistem kraju, ki je naveden poleg trasatovega podpisa.

Lastna menica je enostranska izjava, s katero se njen izdajatelj zavezuje, da bo ob dospelosti v njej navedeni osebi plačal sam zapisano menično vsoto.

Lastna menica ima za razliko od trasirane menice le *sedem* bistvenih sestavin:

- označbo, da je menica, napisana v samem besedilu listine v tistem jeziku, v katerem je menica sestavljena;
- nepogojno obljubo, da bo plačana določena vsota denarja;
- navedbo dospelosti menice;
- kraj, kjer je treba plačati določeno vsoto denarja;
- ime tistega, kateremu in po čigar odredbi je treba plačati;
- navedbo dneva in kraja, kjer je lastna menica izdana;
- podpis tistega, ki menico izdaja (izdajatelj).

Listina, ki bi *ne* imela katerekoli izmed naštetih *bistvenih sestavin*, se praviloma *ne* šteje za *lastno menico*. V 108. členu ZM pa so tako kot pri trasirani *tudi* za lastno menico določene *enake tri* sestavine, ki sicer izjemoma *lahko manjkajo*, vendar pa se zaradi tega ali spremeni pravna narava lastne menice *ali* pa so že v pravnih normah ZM določene nekatere domneve. Lastna menica, v kateri dospelost *ni* določena, se tako šteje za menico *na vpogled*. Če v lastni menici *ni* izrecno določen kraj plačila, velja za plačilni kraj, hkrati pa *tudi* za kraj izdajateljevega prebivališča, *tisti kraj*, ki je v menici naveden kot kraj njene izdaje. Za lastno menico, v kateri kraj izdaje *ni bil določen*, pa velja, da *je bila* izdana v tistem kraju, ki je naveden poleg izdajateljevega imena. Če primerjamo sestavo bistvenih sestavin trasirane in lastne menice, takoj opazimo, da je *razlika* med njima le v tem, da med bistvenimi sestavinami lastne menice zaradi njene narave *in* razlike v vsebinski zasnovi *ni* imena tistega, ki je pozvan *k* plačilu, torej trasata.

Zaradi vrste *enakih bistvenih sestavin* ter nekaterih drugih podobnosti med trasirano in lastno menico so v 109. členu naštetih določbe ZM, ki se sicer nanašajo na pravno ureditev trasirane menice, vendar pa se lahko uporabljajo *tudi* za lastno menico. Uporabljamo jih lahko seveda le, če naštetih določb vsebinsko ne nasprotujejo njeni

pravni naravi. Med pravnimi pravili, veljavnimi za trasirano menico, ki pa se lahko uporabljajo tudi za lastno menico, so npr. izrecno omenjene določbe o indosamentu, dospelosti, plačilu, itn.

Na podlagi doslej zapisanega lahko ugotovimo, da so poglavitne **značilnosti** menice kot vrednostnega papirja predvsem tem, da je *menica*:

- *Popoln* in v *pisni obliki* izdan vrednostni papir. Pravica, ki je zapisana v menici, *ne* more nastati brez listine, hkrati pa pravice praviloma *ne* moremo *ne uveljavljati* in *ne prenašati*, *ne* da bi listino (menico) dejansko tudi imeli.
- *Obveznost* vrednostni papir je menica zato, ker se njen izdajatelj z menico *zavezuje*, da bo plačal določeno vsoto denarja, oziroma izdajatelj pozove drugo osebo, naj plača upniku določen znesek.
- *Odredben* vrednostni papir, ki se zanj *ne* zahteva pripis posebne klavzule "po odredbi". Toda, če trasant na menico zapiše besedno zvezo: "ne po odredbi" (rekta klavzula) ali kakšen drug izraz, ki pomeni isto, se menici s tem *odvzame* omenjena lastnost, torej lastnost odredbenega (ordrskega) vrednostnega papirja. Menica pa se zaradi tega lahko prenaša le v obliki *in* z učinkom navadnega odstopa (cesije).
- *Obličen* (formalni) vrednostni papir in upoštevajoč, da je trasirana oziroma lastna menica, mora imeti vse v zakonih zahtevane sestavine, sicer se *ne* šteje za me-nico.
- Menica je ob naštetem vrednostni papir z *abstraktno* obveznostjo, saj je torej taka listina, v kateri *ni* naveden pravni temelj (razlog) nastale in sprejete obveznosti. To pa tudi pomeni, da zoper menično terjatev *niso* dovoljeni ugovori iz temeljnega pravnega posla (vsaj praviloma *ne*).
- Menica je *predložen* (prezentacijski) vrednostni papir in da mora zato upravičenim upnik menico predložiti dolžniku (akceptantu), če želi dobiti plačano v menici določeno vsoto denarja.
- Menica je tak vrednostni papir, v katerem je vsaka menična obveznost *samostojna*. Menica je *pravnoveljavna* listina, četudi *bi* bil kateri izmed podpisov na menici lažen ali nepristen. *Vsak* menični podpis oziroma menična izjava *ustvarja samostojno* meničnopravno razmerje med podpisnikom in upravičenim imetnikom menice. Ali povedano drugače: dotlej, dokler je na menici *en sam pravnoveljaven podpis*, še obstaja menična obveznost ter je taka menica sposobna za pravni promet in ima pravno naravo veljavnega vrednostnega papirja oziroma listine.

2.2. Načela meničnega prava

Menica sodi med vrednostne papirje, katerih temeljna obeležja smo že orisali v oddelku 1.1. tega sklepnega dela našega elektronskega učbenika. Zato bomo v tem oddelku najprej razvrstili menična *načela* in zatem opozorili še na njihove bistvene,

vsebinsko določujoče *značilnosti*.

V vsebinski krog besedne zveze *menična načela* uvrščamo predvsem *načela*:

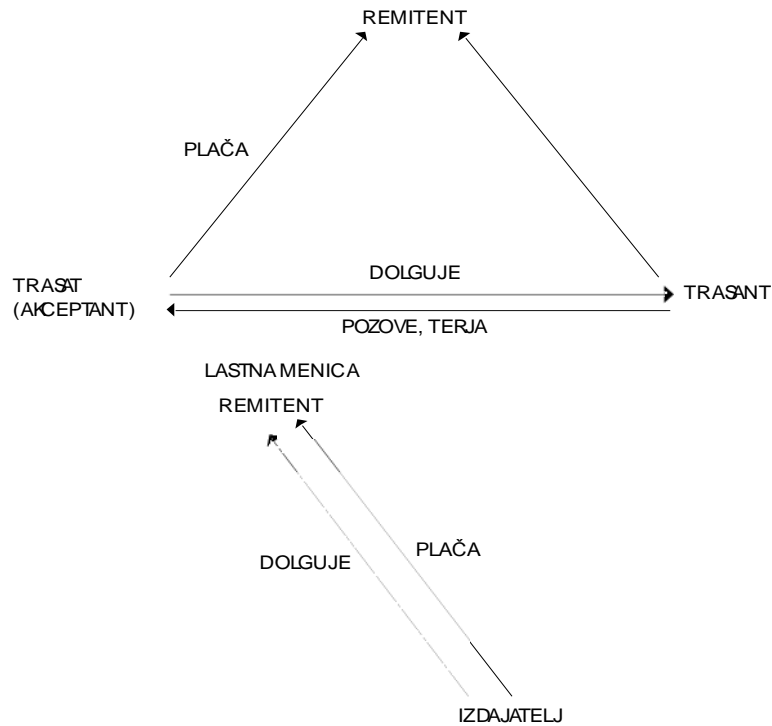
- *obličnosti* (formalnosti),
  - *inkorporacije*,
  - *fiksne* menične obveznosti,
  - menične strogosti,
  - menične *solidarnosti*,
  - *samostojnosti* menične obveznosti,
  - *neposrednosti*.
- Načelo *obličnosti* (formalnosti) terja, da je menica izdana v pisni obliki in da se tudi vsa menična dejanja opravljajo pisno. Menica mora imeti tudi vse z ZM določene bistvene sestavine. Če nima katerekoli izmed bistvenih sestavin, taka listina praviloma nima lastnosti menice.
  - Iz načela *inkorporacije* izhaja, da so pravice iz menice in pravice do menice neposredno povezane in odvisne od posesti menične listine. Upnik zato ne more uveljaviti svojih pravic iz menice, če dolžniku ne predloži menične listine.
  - Načelo *fiksne* (trdne) menične obveznosti pomeni, da je za vsebino in obseg menične obveznosti odločilno to, kar je v menici zapisano, torej ne več in ne manj in ne kaj drugega. V primeru spremembe (predružačitve) meničnega besedila so zato vsi prejšnji podpisniki menice odgovorni po prvotnem besedilu. Tisti, ki pa so podpisali menico, ko je že bila spremenjena, odgovarjajo na podlagi vsebine spremenjenega besedila.
  - Načelo *menične strogosti* ima dva vidika: *materialnopravnega* in *formalnopravnega*. *Materialnopravni* vidik menične strogosti se kaže predvsem v dejstvu, da je menica neodvisna od pravnega posla, na podlagi katerega je nastala. Menična obveznost je namreč abstraktna. In tako menični upnik nima samo v pravnem postopku določene prednosti, ampak je zavarovan zoper dolžnikove ugovore. Dokler sta nasprotni stranki upnik in dolžnik iz menice tudi upnik in dolžnik iz temeljnega pravnega razmerja, lahko dolžnik nasproti upniku ugovarja glede vsega, kar izhaja iz njenega temeljnega pravnega razmerja. Če pa upnik prenese svojo menično terjatev na tretjo osebo, menični dolžnik nasproti njej *ne* more ugovarjati glede tistega, kar izhaja iz temeljnega pravnega posla. Ugovarja lahko le tedaj, če bi novi imetnik menice *po* njeni pridobitvi *zavestno ravnal v dolžnikovo škodo*.
  - *Formalnopravni* vidik načela menične strogosti pa se kaže predvsem v vsebini številnih dejanj, ki jih je treba opraviti v določenih rokih oziroma na določen način, če želimo ohraniti oziroma uveljaviti pravice iz menice, npr. protest, obvestilo, regres, ipd.
  - Vsebinska načela menične *solidarnosti* je v tem, da so vsi menični zavezanci sicer *solidarno* (vzajemno) odgovorni imetniku menice. Vendar pa so ob tem opazni nekateri razločki v vsebini njihove obveznosti, ki je nekoliko drugačna od

umevanja solidarnosti v obveznostnem pravu. Tako se pričakuje, da bo akceptant trasirane menice (praviloma trasat) plačal obveznost *iz* menice ob *njeni dospelosti* in za njeno izpolnitev torej odgovarja *nepogojno*. Obveznost plačila menice pa je za druge menične zavezance (regresne dolžnike) podredne *in* pogojne narave, saj morajo plačati menično vsoto *samo* tedaj, če z menico določenega zneska remitentu (upniku) *ni* plačal glavni menični dolžnik.

Načelo *samostojnosti* menične obveznosti pa se kaže predvsem v tem, da se pravna veljavnost vsake menične izjave presoja neodvisno od drugih meničnih izjav oziroma dejanj. To pa pomeni, da če je na menici en ali več neveljavnih podpisov, ne vpliva na pravnoveljavnost drugih podpisov ali drugih meničnih izjav.

Zasnova načela *neposrednosti* je v domnevi, da je *vsak* menični dolžnik v neposrednem pravnem razmerju *do* vsakega imetnika menice. In zato uveljavljanje določene zahteve *zoper enega* meničnega zavezanca imetniku menice *ne* onemogoča, da bi *ne* mogel ali ne smel postopati tudi *zoper* druge zavezance, čeprav so vsi, ali le eden izmed njih po dolžniškem vrstnem redu sicer *za tistim*, *zoper* katerega se je najprej postopalo.

POVEZANOST UDELEŽENCEV PRI TRASIRANI MENICI

2.3. Oris vsebinskih značilnosti nekaterih meničnih sestavin (po določbah ZM)

Označba, da gre za *menico*, mora biti napisana v njenem besedilu in v tistem jeziku, v katerem je menica sestavljena. Poimenovanje oziroma beseda "*menica*" naj bi izdajatelja in druge njene podpisnike opozorilo na to, da s podpisom te listine prevzamejo menično obveznost, ki je *strožja* od drugih poslovnih obveznosti. Menica se praviloma napiše na golicu (blanket), na kateri so natisnjene že nekatere menične sestavine. Na menični golicu je praviloma natisnjen tudi znesek takse, ki se plača ob njenem nakupu. Toda če bi nekdo napisal menico na običajnem papirju in ne na menični tiskovini, bi bila taka menica prav tako pravno veljavna, izdajatelj pa bi bil odgovoren *le* za kršitev finančnih predpisov.

Menična vsota se lahko napiše z besedo in označbo denarne enote, npr. tisoč eurov in s številkami, npr. 1.000 eurov. Če sta vsoti različni, velja tista vsota, ki je napisana z besedo. Če pa je menična vsota napisana večkrat z besedo ali večkrat s številkami, velja *najmanjša* napisana vsota.

V meničnem besedilu mora biti *nepogojno* nakazilo, naj se plača določena vsota denarja, ki se največkrat izraža z besedo "plačajte".

Osebe v menici so:

- *trasant* (izdajatelj) je tisti, ki menico izda,
- *trasat* (pozvani dolžnik) je tisti, ki naj plača določeno vsoto denarja;
- *remitent* (upravičenec, upnik) je oseba, kateri ali po katere odredbi mora trasat oziroma akceptant plačati določeno vsoto denarja;
- *akceptant* postane največkrat trasat s tem, ko sprejme nalog (poziv) na plačilo menice in to pismeno potrdi, npr.: "sprejem";
- *avalist* (menični porok) je tisti, ki se podpiše na licu ali na hrbtni strani menice in tako postane porok za izpolnitev obveznosti iz menice;
- *indosant* je tisti, ki je prenesel menico z indosamentom na neko drugo osebo;
- *indosatar* je oseba, v korist katere je indosant prenesel menico;
- *domiciliat* je oseba, pri kateri bo opravljeno plačilo. Domiciliat ni torej ne upnik in ne dolžnik iz menice, marveč je oseba, ki le posreduje oziroma opravlja finančno tehnična opravila pri zadevnem meničnem plačilu.

Menično se lahko zavezuje *vsaka oseba*, ki je po predpisih premoženjskega prava *poslovno sposobna*. To velja tudi za podpis nepismenih ali slepih oseb na menici. Vendar pa mora sodišče *overiti* njihov podpis. *Enako* velja tudi za pooblastilo, ki ga je kdorkoli *dal* zaradi *prevzema* menične obveznosti.

Kdor se podpiše na menico kot zastopnik drugega, čeprav za to *ni* bil pooblaščen, je prav tako osebno zavezan *iz* menice. Če pa je plačal v menici določeno vsoto denarja, ima *enake* pravice, kot bi jih imela dozdevno zastopana oseba. To pa velja tudi za zastopnika, ki je prekoračil okvir svojega pooblastila.

Obrestno klavzulo oziroma določilo o obrestih *trasant* lahko vnese oziroma zapiše *samo* v menico vpoglednico *in* povpoglednico. Pri obeh omenjenih vrstah menice lahko določi, naj se menična vsota *obrestuje*. Pri vseh drugih vrstah menic pa se določilo o obrestih šteje kot *nezapisano*. ZM določa, da mora biti menična vsota v menici natančno določena, in zato se tudi obresti praviloma izračunajo in prištejejo k menični glavnici. Pri vpoglednici in povpoglednici se obresti *ne* morejo izračunati vnaprej.

Obrestna klavzula mora vsebovati obrestno mero. Če bi obrestna mera ne bila navedena, se šteje, kot da odredba o obrestih v menico sploh *ni* bila vpisana. Če pa v obrestni klavzuli *ni* naveden dan, od katerega tečejo obresti, se šteje, da obresti tečejo od dneva izdaje menice (6. člen ZM).

Dospelost oziroma zapadlost menice *v plačilo* mora biti zaradi pravne varnosti *natančno določena*. Z vidika določitve dospelosti, upoštevajoč 22. člen ZM, razlikujemo štiri vrste *menic*:

- menica na *vpogled* (menica vpoglednica) je tista menica, v kateri je dospelost določena z besedami "plačajte ob vpogledu" ali "plačajte ob predložitvi". Za to vrsto menice je značilno, da dospe v plačilo, ko je njen imetnik predloži akceptantu (dolžniku). Menico je treba predložiti zaradi plačila najpozneje v enem letu po njeni izdaji, razen če je *trasant* določil krajši ali daljši rok. *Trasant* pa lahko tudi določi, da se taka menica ne sme predložiti v plačilo pred določenim časom;
- menica *povpoglednica* je menica, ki dospe določen čas po vpogledu. Čas dospelja pri

- tej menici se računa od dneva sprejema ali akcepta oziroma po dnevu protesta. Menica povpoglednica se mora glasiti na določen dan *po vpogledu* npr. "*sedem mesecev po vpogledu*". Ta klavzula pa se ne sme glasiti: "v roku sedmih mesecev";
- pri menici *oddnevnici* pa je čas njene dospelosti določen po preteku določenega časa od dneva izdaje te menice. Dospelost se pri taki menici določi npr. z besedami: "mesec po izdaji", "tri mesece po izdaji", ipd.. Taka menica dospe na ustrezní dan tistega meseca, v katerem *jo je* treba plačati. Če pa bi v tem mesecu ne bilo ustreznega dneva, dospe menica zadnji dan tega meseca, npr. 29. februarja 2013 (35. člen ZM);
  - pri menici *dnevnici* je dospelost določena na točno določen dan. Pri menici dnevnicí je dospelost lahko določena npr. tako: "plačajte drugega oktobra 2013", ali "plačajte tretjega novembra 2013".

Določbe o dospelosti menice so strogo formalne in so zato nične vse tiste menice, v katerih je dospelost drugače določena, in prav tako menice, ki imajo več dospelosti, npr. menica, v katero bi zapisali: "plačajte 1. ali 29. oktobra 2013", itn.

35. in 36. člen ZM posebej določata, *kako* moramo razumeti posamezne izraze, ki rabijo za določitev dospelosti, *in* kako se dospelost izračunava tedaj, kadar se uporabljajo različni koledarji.

2., 3. in 4. odst. 35. člena določajo:

"Če se glasi menica na en mesec ali na več celih mesecev in na pol meseca od dneva izdaje ali po vpogledu, se računajo najprej celi meseci.

Če je dospelost določena na začetek, na polovico (sredi januarja, sredi februarja itd.) ali na konec meseca, je s tem izrazom treba razumeti prvi, petnajsti ali zadnji dan meseca.

Izraza "8 dni" ali "15 dni" ne pomenita enega ali dveh tednov, ampak celih 8 ali 15 dni.

Izraz "pol meseca" pomeni 15 dni."

36. člen ZM pa ob tem določa:

"Če je menica plačljiva na določen dan v takem kraju, kjer ne velja isti koledar, ki velja v kraju izdaje, se šteje, daje dan dospelosti odrejen po tistem koledarju, ki velja v plačilnem kraju.

Če se trasira menica, plačljiva na določen čas od dneva izdaje, med krajema, katerih koledarja sta različna, se preračuna dan izdaje na dan, ki mu ustreza v koledarju plačilnega kraja, in potem se določi dospelost. Roki za predložitev menice se računajo po predpisih prvega odstavka tega člena."

2.3.1. Nekatere druge nebistvene sestavine menice in menične klavzule

Poleg sestavin in klavzul (pristavkov), ki smo jih orisali ali omenili v oddelkih 2.1. in 2.3. sklepnega dela našega elektronskega učbenika, lahko menica vsebuje še druge sestavine in menične klavzule. Te sestavine in klavzule pa opozarjajo na določena dejstva ali pojasnjujejo nekatera razmerja iz menice, npr.:

- *Predložna (prezentacijska) klavzula.* S to klavzulo trasant določi, da se menica ne

sme predložiti v akcept pred določenim rokom ali pa da se zaradi akcepta menica trasatu mora predložiti do določenega roka.

- o *Valutna klavzula* v menici pojasnjuje razmerje med trasantom in remitentom. Trasant je remitentov dolžnik. Iz besedila te klavzule je viden razlog, zakaj je trasant postal remitentov dolžnik. Npr. menična klavzula: "*vrednost prejeta v gotovini*" nam določno *pojasnjuje*, da je trasant dobil od remitenta določeno vsoto denarja. Na podlagi klavzule: "*vrednost prejeta v blagu*" pa iz meničnega besedila *ugotovimo*, da je trasant prejel od remitenta blago. Klavzula "*vrednost prejeta v inkaso*" pa nas seznanja, da je trasant remitentu menico *izdal zaradi vnovčenja*.

Iz valutne klavzule v besedilu menice je jasno razvidno, zakaj, torej na kakšni podlagi *je* nastalo valutno razmerje med trasantom in remitentom.

- o Temeljni namen *kritne klavzule*, ki glasi: "*nakažite (postavite, položite) znesek na svoj (naš) račun*", ali "*obremenite moj račun*" je opredeliti oziroma označiti razmerje med trasatom in trasantom. Gre namreč za razmerje, na podlagi katerega *naj bi* trasat plačal določeno vsoto. Klavzula: "*položite (nakažite, postavite) znesek na moj račun*" nam namreč pojasnjuje, da sta trasant in trasat v določenem poslovnem razmerju in da bo trasat za menični znesek obremenil trasanta. Lahko pa trasant s pristavkom: "*nakažite znesek na račun XY*" označi *tudi* osebo, ki bo dala trasatu kritje. V takem primeru govorimo o *komisijski trati*.

- o Klavzula "*po obvestilu*" ali "*brez obvestila*" je namenjena trasatu. Trasant pa jo v menično besedilo *vstavi* zato, da bi bil trasat nedvoumno *in* jasno opozorjen, da je trasant menico trasiral nanj. Trasant mora trasata o tem *obvestiti še* pred sprejemom menice. Ta klavzula je že v tiskanem besedilu menične golice *in* se glasi: "*...in položite (nakažite) isto na račun po obvestilu*". V takem primeru mora trasant trasata obvestiti o tem, da je menico trasiral nanj, še preden jo trasat sprejme. Klavzula "*brez obvestila*" nam pove, da sta se trasant in trasat *že* dogovorila glede trasiranja menice in zato trasatu ni treba čakati na posebno obvestilo o tem, da bo trasant menico trasiral nanj (preden jo bo trasat dobil).

- o *Odredbena (ordrska) klavzula*: "*po odredbi*" je nebitvena menična sestavina, saj je menica že na podlagi določb ZM odredbeni vrednostni papir. Te pravne značilnosti - kot smo že omenili - *nima* le tedaj, če v menično besedilo vnesemo pristavek: "*ne po odredbi*" (*rekta klavzula*).

- o *Označba "edina"* (solo) menica *pomeni*, da je bila menica izdana samo v *enem* izvodu. Pri tovrstni menici menični upravičenec ne more zahtevati od drugih udeležencev v menici, da naj bi se izdal še kakšen izvod menice. To pravico pa imajo *imetniki vseh* tistih menic, v katerih z omenjeno klavzulo *ni* določeno, da so bile izdane v *enem* samem izvodu.

- o Določilo (klavzula) "*brez protesta*" pomeni, da imetniku menice *ni* treba protestirati menice, če trasat zavrne akcept ali plačilo menice. Menični dolžnik in njegovi pravni nasledniki ostanejo v zavezi, čeprav bi ne bil vložen protest zaradi zavrnitve akcepta ali plačila. Če bi imetnik kljub taki klavzuli protestiral menico, bo nosil stroške sam. Namen te klavzule je torej preprečiti odvečne stroške, ki nastanejo s protestom. To klavzulo lahko napiše trasant, kdo od prenosnikov (indosantov) in tudi (ali) avalist, zato da bi oprostila imetnika menice predložitve menice v protest, ker je trasat zavrnil akcept

ali plačilo menice. Vendar ima omenjena klavzula, ki jo napiše trasant, pravni učinek zoper vse menične podpisnike.

2.4. Menična dejanja

Menico kot pravni posel sestavlja več dejanj, ki jih lahko - vsaj v grobem - razvrstimo v dve skupini:

- v tista dejanja, ki jih lahko opravimo *od* izdaje *do* izplačila menice: npr. *izdaja menice, prenos, aval, intervencija, predložitev in izplačilo*,
- in dejanja, s katerimi *zavarujemo* pravice *iz* menice: *protest, notifikacija, regres in amortizacija menice*.

2.4.1. Izdaja (izstavitev) menice

Izdaja menice je praviloma *prvo* menično dejanje. Trasant ga opravi tako, da se na menico podpiše na tistem prostoru, ki *je* predviden za podpis izdajatelja, zatem pa v dogovoru s komitentom izpolni še druge menične sestavine. Trasant pa je odgovoren tudi za akcept in plačilo te menice. Včasih pa se to dejanje opravi *za* nekaterimi drugimi meničnimi dejanji:

- npr. oseba, ki namerava trasirati menico, lahko terja, naj jo trasat akceptira in se nanjo šele potem podpiše kot trasant;
- pri *bianco* menici si npr. njen izstavitelj najprej zagotovi *aval* ipd.

2.4.2. Akcept

Akcept oziroma sprejem ali priznanje menične obveznosti je tisto menično dejanje, ki ga praviloma opravi *trasat*. Akcept se napiše na menico, izrazi pa se lahko na različne načine:

- z besedo: "*priznam*", "*sprejeto*" ali s kakšno drugo besedo, ki pa mora pomeniti isto (imeti mora torej isti pomen);
- vendar moramo posebej poudariti, da se po 1. odst. 24. člena ZM že trasatov podpis na licu menice *lahko* šteje za akcept.

Z akceptom postane trasat *glavni* menični dolžnik in zanj nastane menična *obveznost*. Z akceptom se trasat namreč zavezuje, da bo menico plačal ob dospelosti. Akcept mora biti nepogojen, vendar pa ga sme trasat omejiti na del menične vsote. Zato

po obsegu oziroma vsebini obveznosti, ki jo trasat kot akceptant prevzame z njim, razlikujemo popolni *in* delni akcept. S popolnim akceptom se trasat kot akceptant zavezuje, da bo plačal celotno vsoto. Z delnim akceptom pa se akceptant zavezuje *le* za plačilo *dela* menične vsote.

Imetnik trasirane menice jo lahko trasatu predloži zaradi akceptiranja *vse* do njene dospelosti.

Trasant pa lahko določi:

- da se menica *ne* sme predložiti zaradi akceptiranja pred določenim časom;
- ali pa tudi *prepove* predložitev menice v akceptiranje.

Vendar trasant *ne* more prepovedati predložitve menice v akceptiranje tedaj, če gre za menico povpoglednico, ali če gre za domicilirano menico.

Tudi *vsak* indosant sme določiti, da je treba trasirano menico predložiti zaradi akceptiranja, in prav tako določiti tudi rok za njeno predložitev. Tega *ne* more storiti tedaj, če je trasant že v menici prepovedal njeno predložitev zaradi akceptiranja.

Menico, ki je trasirana na določen čas po vpogledu, je treba predložiti v sprejem v *enem letu* od dneva izdaje. Trasant lahko ta rok podaljša *ali* ga skrajša, indosanti pa ga lahko samo *skrajšajo*.

Akceptiranje menice *ni* pogoj in bistvena sestavina za njeno veljavnost. Kajti če trasat ne sprejme menice, vsi drugi podpisniki, ki so se z menico zavezali, odgovarjajo kot regresni dolžniki za plačilo menice. *Toda če trasat menico akceptira, se s tem zaveže, da bo menico ob njeni dospelosti plačal sam.*

2.4.3. Prenos menice

Menica se prenaša na *tri* načine:

- *s cesijo,*
- *z izročitvijo in*
- *z indosamentom.*

S *cesijo* prenašamo predvsem menice, pri katerih je bilo indosiranje *prepovedano* že ob njihovi izdaji (*rekta menice*). Indosiranje menice pa lahko z rekta indosamentom prepove tudi indosant. Kadar pa imetnik pridobi menico z blanko indosamentom ali z indosamentom na prinositelja, se zatem menica lahko prenaša z izročitvijo (s tradicijo). Vendar pa *sta oba* pravkar bežno omenjena načina prenosa menice, upoštevajoč dejstvo, da je menica po določbah ZM *odredbeni vrednostni papir*, v praksi zelo malokrat uporabljena. Menico največkrat oziroma skoraj izključno prenašamo z indosamentom. Indosament je po 221. členu OZ lahko *popoln, blanko in na prinosnika*.

Indosament je pisna izjava, s katero imetnik menice prenese vse svoje pravice iz

menice na drugo osebo. Kot smo že omenili v oddelku 2.3., je oseba, ki pravice iz menice prenese na drugega, *indosant*. Oseba, ki z indosamentom pridobi pravice iz menice, pa je *indosatar*.

To menično dejanje ima *tri* funkcije: *prenosno*, *legitimacijsko* in *garancijsko*. Najpomembnejša funkcija indosamenta je prenosna, saj omogoča cirkulacijo menice. Garancijska funkcija indosamenta se kaže v tem, da je indosant odgovoren za akcept in plačilo menice, razen če v indosamentu ni drugače določeno. Indosant sme prepovedati, da se menica indosira naprej. V takem primeru seveda ni odgovoren tistim osebam, ki jim je bila menica pozneje indosirana. Legitimacijska funkcija indosamenta pa je v tem, da indosatar velja za zakonitega imetnika menice in je tako pravno upravičen do uveljavljanja meničnih zahtevkov le tisti imetnik menice, ki lahko dokaže svojo pravico z nepretrgano vrsto indosamentov.

"To velja tudi, če je poslednji indosament in blanko (tretji odstavek 11. člena ZM). Kolikor zadeva to dokazovanje, se štejejo prečrtani indosamenti, kakor da jih ni. Če pride za indosamentom in blanko drug indosament, se šteje, da je pridobil podpisnik tega drugega indosamenta menico z indosamentom in blanko.

Če je komu po kakršnekoli dogodku prešla menica, jo mora tisti, ko jo ima in ki je svojo pravico dokazal, kakor je predpisano v prejšnjem odstavku, izročiti samo, če jo je pridobil nepošteno, ali pa je, ko jo je pridobil, ravnal z veliko malomarnostjo." (15. člen ZM.)

Indosament se praviloma napiše na *hrbno stran menice* ali na njen podaljšek (alonžo), indosant pa ga mora tudi podpisati. Indosament je največkrat upoveden z besedno zvezo: "*namesto meni (nam), plačajte po odredbi ...*" Indosament mora biti nepogojen. Kakršenkoli pogoj, ki bi bil zapisan oziroma postavljen z indosamentom, se šteje za *nezapisanega*. *Delni indosament* je *ničen*, kar hkrati tudi pomeni, da mora indosament obsegati *celotno* terjatev.

Glede na *obliko* razlikujemo štiri vrste indosamentov:

- *Popolni indosament* je tisti, ki vsebuje ime indosatarja in jasno oblikovano določilo o prenosu, npr. plačajte po odredbi... in indosantov podpis. Ob teh sestavinah pa se vanj lahko vnesejo še druge, npr. datum in kraj indosiranja menice. Popolni indosament vsebuje izjavo o prenosu, firmo ali ime osebe, na katero se pravica iz vrednostnega papirja prenaša (indosatar), in podpis prenosnika (indosant), lahko pa vsebuje tudi druge podatke (kraj, datum).
- *Nepopolni (neizpolnjen, blanko) indosament* je tedaj, če v njem ni napisano indosatarjevo ime in obsega le indosantov podpis na hrbtni strani menice ali na alonži. Za nepopolni (blanko) indosament pa se *ne* šteje podpis indosanta ali tudi koga drugega na licu menice (na prvi strani), ker se v takem primeru šteje, da gre za aval, razen če bi indosant ob svojem podpisu še pripisal klavzulo "*namesto meni plačajte po odredbi...*". Po 2. odst. 13. člena ZM sme imetnik menice tedaj, če gre za *blanko indosament*:
  - izpolniti blanko indosament s svojim imenom ali z imenom druge osebe;
  - menico tudi naprej indosirati blanko ali pa jo indosirati na ime druge osebe;

- izročiti menico tretji osebi, ne da bi izpolnil blanko indosament *in* ne da bi postavil nov indosament.
- *Indosament na prinosnika* ima po 3. odst. 11. člena ZM *enak* pravni učinek kot nepopolni (blanko) indosament. To vrsto indosamenta spoznamo po tem, ker *nima* označenega indosatarjevega imena, marveč ima namesto tega določilo: "*plačajte prinosilcu*" oziroma "*na prinosilca*". Pri indosamentu na prinosilca velja vsakokratni imetnik menice za neposrednega indosatarja zadnjega indosanta. Indosamenta na prinosilca zato ni treba dopolnjevati z indosatarjevim imenom, saj, kot smo že omenili, učinkuje tako kot blanko indosament.

PRIMER VSEBINE SESTAVE INDOSAMENTA

<i>Namesto nam, plačajte po odredbi</i>	
_____	
_____	
_____	_____
(Datum)	INDOSANT
_____	
(Kraj)	

- *Z rekta indosamentom* se prepoveduje nadaljnji prenos menice z indosamentom. Klavzula "*ne po odredbi*" (rekta klavzula), ki jo zapišemo v besedilo indosamenta, učinkuje tako, da menice *ne* moremo več prenašati z indosamentom, ampak *le* v obliki in z učinkom navadnega odstopa cesije (2. odst. 10. člena ZM).

2.4.4. Aval (menično jamstvo)

Z *avalom* določena oseba (*avalist*) s svojim pod-pisom na menici ali njenem podaljšku oziroma alonži *prevzame* menično *poroštvo*. Avalist je menični porok in zato odgovarja tako *kot dolžnik*, za katerega porokuje. Avalist torej jamči, da bo dolžnik, za katerega porokuje, izpolnil svojo menično obveznost, torej da bo upravičencu iz menice ob njeni dospelosti *izplačal* v menici določeno vsoto denarja ali pa del menične vsote.

Avalist je lahko oseba, ki je že v meničnopравни zvezi in je menico že podpisala, npr. kot indosant. Seveda tudi pri menici, tako kot pri drugih pravnih poslih, *ne* more nihče

biti sam sebi porok in zato npr. glavni menični dolžnik (akceptant trasirane menice, trasant pri lastni menici, indosant ipd.) *ne* more biti avalist. Avalist je predvsem tretja oseba, torej taka oseba, ki menice še *ni* podpisala in torej dotlej še *ni* bila v menični zavezi iz te menice, ki jo je avalirala.

Aval *se* izraža z besedami "*per aval*", "*kot porok*", "*jamčim za plačilo*" ali s katerimkoli drugim izrazom oziroma besedno zvezo, ki pomeni *isto*. Za aval *zadostuje* podpis na licu menice, razen če ne gre za trasatov ali trasantov podpis. Iz avala pa mora biti tudi jasno razvidno, za koga je bil dan. Če bi to ne bilo razvidno, velja, da je bil aval dan za trasanta. Avalist se podpiše lahko tudi na hrbtu menice. Toda v takem primeru mora izrecno navesti, da je menični porok, saj bi ga sicer *ne* mogli razlikovati od indosanta.

Ob tem se kot temeljno zastavlja vprašanje *pravne narave* avala. Po 31. členu ZM je avalist odgovoren prav tako kakor tisti, za katerega je porok. In če menico plača, pridobi avalist pravice iz menice do tistega, za katerega je bil porok, kakor tudi pravice zoper vse tiste, ki so temu odgovorni iz menice (regresna pravica). Avalistova obveznost je zato: *solidarna* (vzajemna), *samostojna* in *neposredna*. Imetnik menice (upnik) zato lahko terjaja za plačilo tudi avalista, ne da bi prej terjal osebo, za katero avalist porokuje, in ne da bi hkrati terjal plačilo tudi od drugih meničnih dolžnikov. Avalistova zaveza pa velja *tudi*, če je zaveza, za katero je porok, nična iz kateregakoli drugega razloga, razen zaradi formalne pomanjkljivosti.

Menično poročstvo je lahko *odkrito* ali pa *prikrito* (skrito). Menično ima pravno naravo odkritega poročstva tedaj, če je na menici zapisana besedna zveza "*per aval*."

O *skritem* meničnem poročstvu pa govorimo takrat, če v menici *ni* posebej navedeno, *kdo* porokuje. V takem primeru se aval na menici pojavlja ali v obliki indosamentovega podpisa ali v obliki podpisov soakceptantov ali soindosantov. Ob tem pa že iz prejšnjih razdelkov tega sklepnega dela učbenika pričujočega elektronskega učbenika *vemo*, da je vsak indosant *solidarno zavezan k plačilu meničnega zneska*.

2.4.5. Intervencija

To razmeroma redko menično dejanje rabi *za primere*, v katerih določena oseba (intervenient) namesto meničnih zavezancev menico akceptira *ali* plača menično vsoto. Trasant, indosant ali avalist lahko v menici navede intervenienta, ki naj po potrebi akceptira ali plača menico. Intervenient je praviloma tretja oseba, lahko pa je intervenient tudi trasant ali kakšen drug zavezanec iz menice, razen akceptanta. Intervencija je torej v meničnem pravu dopuščena možnost posredovanja v korist enega izmed meničnih dolžnikov. Intervenient sme menico akceptirati ali plačati denarno obveznost iz nje za kateregakoli zavezanca iz menice. Seveda pa se ta njegova prostost izbire nanaša *le* na tiste zavezance, zoper katere se regres lahko izvaja. Intervenient mora o svoji intervenciji v *dveh* delavnikih obvestiti osebo, za katero je posredoval. Če intervenient prekorači omenjeni rok, je odgovoren do višine menične vsote za škodo, ki je nastala zaradi njegove prekoračitve.

V grobem lahko oblike intervencije, upoštevajoč *pravno podlago*, razvrstimo na:

- *nujno* intervencijo, ki je predvidena že v meničnem besedilu,
- in na *prostovoljno* (spontano, samohotno) intervencijo, ki *ni* razvidna iz menice oziroma ni zapisana v meničnem besedilu in intervenient prostovoljno posreduje v dolžnikovo korist.

Po *vzroku* razlikujemo intervencijo *zaradi neakceptiranja* menice in intervencijo *zaradi plačila*. Intervencija zaradi neakceptiranja menice je dopustna vselej tedaj, kadar ima pred dospelostjo menice njen imetnik *pravico regresa iz tiste menice, ki se jo sme predložiti zaradi akceptiranja*.

Toda, če je v menici navedena oseba, ki naj bi po potrebi menico akceptirala ali pa plačala v plačilnem kraju, ji mora imetnik tako menico *predložiti*. Hkrati pa tudi menico protestirati, če je omenjena oseba akceptiranje zavrnila. Akcept z intervencijo se zapiše na menici in ga podpiše intervenient. V njem se navede, za koga je bil dan; če pa tega ne bi storili, se šteje, da je bil akcept z intervencijo dan *za trasanta*. Intervencija zaradi plačila je možna vselej, kadar dobi imetnik menice ob dospelosti ali pa tudi že pred njo pravico do regresa.

Plačilo z intervencijo obsega ves znesek, ki bi ga sicer morala poravnati tista oseba, za katero je intervenient posredoval. Z menico določeno vsoto je treba plačati naj-pozneje naslednji dan po zadnjem dnevu, ki je temelj za vložitev veljavnega protesta zaradi neplačila menice.

Plačilo z intervencijo se mora potrditi s pobotnico na menici z navedbo tistega, za katerega je bilo plačano, npr. akceptanta. Če ta oseba ni navedena, se šteje, da je bilo plačilo opravljeno za trasanta. Menica in protest, če je napravljen, se morata izročiti intervenientu - plačniku zadevne menice.

Intervenient - plačnik pridobi pravice, ki izhajajo iz menice *zoper tistega*, za katerega je plačal, in *zoper tiste*, ki so mu iz zadevne menice zavezani. Vendar intervenient *ne* sme te menice indosirati naprej.

2.4.6. Razmnoževanje in prepisi menice

Menico praviloma izdamo v *enem* samem izvodu. Toda utegne se primeriti, da bi zaradi zagotovitve pravic imetnika menice ali pa zaradi pospešitve kroženja menice želeli menico razmnožiti. Razmnožiti pa *ne moremo* vseh menic. Tako npr. *ne* smemo razmnožiti trasirane lastne menice in lastne menice.

Zato *ne* smemo razmnoževati vseh tistih menic, ki imajo v svojem besedilu določilo: "*plačajte za to edino menico po odredbi...*" Menico lahko sicer razmnožimo na *dva* načina: z izdajo dvojnika ali trojnika menice ter s prepisom menice.

Ti *izvodi* morajo biti v svojem besedilu označeni z zaporedno številko; če bi tega ne storili, bi se vsak izvod štel za posebno menico.

Vsak imetnik menice, v kateri *ni* navedeno, da je izdana samo v enem izvodu, lahko zahteva, da se mu na njegove stroške izda še enega ali več izvodov. Toda ob tem *ne* smemo spregledati preprostega in razumljivega dejstva, da plačilo enega meničnega

izvoda oprosti zaveze tudi glede plačila *vseh drugih* izvodov, čeprav v menici *ni* določilo, da s plačilom enega izvoda izgubijo veljavnost tudi drugi izvodi. Vsak imetnik menice ima tudi pravico napraviti prepise menice. *Prepis* mora obsegati natančno prepisano izvirno menico z indosamenti in vsemi *drugimi* njenimi sestavinami. V prepisu je treba navesti, kje se prepis končuje. Prepis se lahko indosira in avalira na *enak* način in z istim učinkom, kakor *izvirna* menica. V prepisu moramo navesti osebo, ki ima izvirnik menice. Prepis, ki nima te sestavine, *ni* meničnoopravno veljaven.

2.4.7. Predložitev in plačilo menice

Menica je *predložna* listina (prezentacijski vrednostni papir), kar pomeni, da mora dolжник izpolniti svojo obveznost iz menice šele takrat, ko mu upravičeni imetnik menice (upnik) menico *predloži*, najprej v akcept in potem ob dospelosti tudi v plačilo. V oddelku 2.4.2. smo že orisali poglavitne prvine in pomen akcepta. Zato naj tu vnovič opozorimo samo na to, da imetnik trasirane menice predloži trasatu menico v akcept v njegovem prebivališču oziroma na njegovem sedežu.

Predložitev menice v plačilo pa se mora opraviti na plačilni dan ali pa na enega od dveh delavnikov takoj po preteku plačilnega dne, če gre za menico, plačljivo ali *na*:

- *določen dan,*
- *določen čas po dnevu izdaje,*
- *ali pa po dnevu vpogleda.*

Če menica dospe na priznan praznik, se sme njeno plačilo zahtevati šele naslednji delavnik. Prav tako moramo vsa druga dejanja, ki zadevajo menico, zlasti akceptiranje in protest, opraviti *samo na delavnik*.

S praznikom sta po ZM mišljena nedelja in državni praznik, uvedena z *zakonom o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji* (ZPDPD- UPB1, Ur. l. RS, št. 112/05).

Če se mora katero od teh dejanj opraviti v določenem roku, katerega zadnji dan je priznan praznik, se ta rok *podaljša do* prvega delavnika, ki je takoj po preteku roka. Prazniki med rokom pa se pri izračunavanju roka všttevajo. Dan, ko roki začnejo teči, se *ne* všteje v zakonite roke, pa tudi ne v roke, ki so določeni v menici.

Ko trasat menico plača, sme od imetnika zahtevati, naj mu menico izroči hkrati s potrdilom, da je le-ta plačana. Imetnik menice tudi *ne sme* zavriniti delnega plačila. Ob delnem plačilu trasat lahko zahteva, da se to plačilo zaznamuje na menici in da se mu o njem izda *pobotnica*.

V obravnavani zvezi s plačilom menice, naj opozorimo na določbo zakona o preprečevanju zamud pri plačilih, ZPreZP-1, Ur.l. št. 57/12, ki v 2. odst. 28. člena citiranega zakona izrecno določa, da dolжник *ni več dolžan prijaviti denarne obveznosti*, katere plačilo je zavarovano z instrumenti za zavarovanje plačil, **razen denarnih obveznosti, ki izvirajo iz menic, za katere se v 32. členu ZPreZP-1 zahteva prijava v večstranski pobot !**

2.4.8. Protest

Protest je eno izmed *štirih* dejanj, ki rabijo za varstvo pravic iz menice. Njihove vsebinske značilnosti bomo bežno orisali v tem in naslednjih oddelkih.

Protest je javna listina, ki se napravi pri sodišču, krajevno pristojnem za osebo, zoper katero se opravi protest. Z njo se potrди, da menični zavezanec:

- *ni sprejel ali ni v celoti sprejel menice;*
- ali da menice *ni plačal* v celoti ali pa je sploh *ni plačal;*
- ali pa da *ni bil* akcept datiran, kar je za dospelost povpoglednice nujno;
- *tali* da se ni ugodilo trasatovi zahtevi, da se mu menica predloži še enkrat, naslednji dan po prvi predložitvi zaradi akceptiranja.

Protest se lahko vloži tudi tedaj, če zakonitemu imetniku prepisa kljub njegovi zahtevi *ni bil izročen izvornik menice* (2. odst. 67. člena ZM).

Po 71. členu ZM mora protest *obsegati*:

1. "*Prepis protestirane menice oziroma protestiranega meničnega prepisa, kakor tudi vseh izjav oziroma pripomb na njih; če se napravi protest po menici, izdani v tujem jeziku, se mora priložiti tudi prevod menice z overovitvijo po tisti osebi, ki napravi protest;*

2. *ime ali firmo osebe, na katere zahtevo in zoper katero se napravi protest;*

3. *potrdilo, da iskana oseba ni opravila storitve, ki se na podlagi menice zahteva od nje, ali da je protestni organ ni mogel najti v njeni poslovalnici ali stanovanju, ali da ji, če jo je tudi našel, iz kateregakoli vzroka ni mogel sporočiti zahteve;*

4. *kraj, dan, mesec, leto in uro, ko je bil, in prostor, kjer je bil opravljen ali se je brezuspešno poskusil protestni postopek;*

5. *datum protesta, številko, pod katero je vpisan v protestni register, uradni podpis in pečat protestnega organa."*

ZM v 77. členu ureja pravni položaj, sta ob izpolnitvi *dveh pogojev*, in sicer, da trasant v besedilu menice *ne zahteva* za protest obliko javne listine, in če v to privoli tudi imetnik menice, se protest lahko opravi *le s pisno izjavo* tiste osebe, od katere se storitev zahteva (trasat, akceptant, domiciliat, po potrebi adresat ali intervenient). Pisna izjava teh oseb mora biti *datirana*, podpisana in vpisana v protestnem roku v protestni register pri sodišču. Protestni organ pa mora vpis pisne izjave v protestni register še potrditi na protestirani menici *ali* pa na njenem podaljšku (alonži).

Kakršnokoli zamudniško in pravnopostopkovno neustrezno ravnanje v zvezi s protestom ima za nosilca pravic iz menice hude posledice. Remitent (upravičenec, upnik) iz menice mora torej ravnati s skrbnostjo dobrega strokovnjaka. Pri tem naj posebej opozorimo na nekatere pomembnejše *določbe* ZM v zvezi s protestom.

Protest zaradi neplačila menice, plačljive na določen dan ali na določen čas po dnevu izdaje ali po vpogledu, se mora opraviti *na enega od dveh delavnikov*, ki prideta takoj za plačilnim dnem menice. Če pa gre za menico, plačljivo po vpogledu, se mora protest

opraviti v rokih, določenih za akceptiranje, *šele* če je bila menica npr. predložena na trasatovo zahtevo še enkrat naslednji dan po prvi predložitvi zaradi akceptiranja. Če bi se tej zahtevi *ne* ugodilo, se lahko prizadete osebe sklicujejo na to *le*, če je omenjena zahteva izrecno zapisana v protestu.

Listina o protestu se mora takoj oziroma brez odlašanja izročiti imetniku menice *ali* osebi, ki je v njegovem imenu predložila menico v protest.

Trasant, indosant ali avalist lahko z odredbo "*brez stroškov*", "*brez protesta*" ali s kakršnokoli drugo *ustrezno* odredbo, napisano in podpisano na menici, oprosti njenega imetnika dolžnosti napraviti zaradi izvajanja regresa *protest* zaradi neakceptiranja ali neplačila.

Ta odredba pa *ne* oprosti imetnika menice, da mora predložiti menico v predpisanih rokih, niti tega, da mora pravočasno dati obvestilo. Prekoračenje rokov mora dokazati tisti, ki to uveljavlja zoper imetnika menice.

Odredba, ki jo je napisal trasant, učinkuje *proti* vsem podpisnikom. Če pa jo je napisal indosant ali avalist, učinkuje samo proti tistemu, ki jo je napisal. Če napravi imetnik menice protest, v nasprotju z odredbo, ki jo je napisal trasant, trpi sam protestne stroške.

Po določbah Zakona o notariatu (ZN-UPB3, Ur. l. RS št. 2/07), lahko notar *proteste* menic *izdaja* po določbah ZM.

2.4.9. Obvestilo (notifikacija) o protestu

Če je trasat *zavrnil akcept* menice oziroma če je glavni menični dolžnik zavrnil njeno plačilo in je bil zato napravljen protest, mora imetnik menice o tem obvestiti svojega indosanta in trasanta. To njegovo dejanje je v meničnopravnem izrazju poimenovano kot *obvestilo* oziroma notifikacija.

V okviru tega dejanja mora imetnik menice v *štirih* delavnikih *po* dnevu protesta ali *po* dnevu, ko je bila menica predložena, če je v njej pristavek "*brez stroškov*", *obvestiti* svojega indosanta in trasanta, da je bil akcept zavrnen oziroma da je bilo zavrnjeno njeno plačilo. Vsak indosant mora nato v *dveh* delavnikih *po* dnevu prejetega obvestila sporočiti to indosantu, ki je *pred* njim, in mora obenem navesti osebna imena in naslove tistih, ki so dali prejšnja obvestila. Po 2.odst. 44. člena ZM pa mora vsak indosant obvestiti tudi svojega prednika *vse* do trasanta. *Obvestilo* je lahko v kakršnikoli obliki in prav zato ima pravno naravo obvestila *tudi* vrnitev menice.

Temeljni namen tega meničnega dejanja za varstvo pravic iz menice (obvestila) je torej, da *so* predniki pripravljeni *na* regres *in* da lahko storijo vse potrebno za plačilo menice ter tako preprečijo morebitne nadaljnje stroške.

2.4.9.1. Regres

Poglavitni namen tega *dejanja* za varstvo pravic iz menice je prispevati k pravni varnosti v meničnem prometu. Z *regresom* bo tedaj, če *bi* glavni menični dolжник upniku *ne* plačal menične vsote, storil *to* eden izmed regresnih dolžnikov. Kot že vemo iz prejšnjih oddelkov *petega* delanašega učbenika odgovarjajo imetniku menice solidarno (nerazdelno) vsi tisti, ki so menico trasirali, akceptirali, indosirali ali avalirali. Regresni zavezanci (dolžniki) *so* predvsem trasant, indosanti, avalist, intervenient ipd., kajti akceptanta *ne* štejemo med regresne dolžnike, saj *je* glavni menični dolжник.

Imetnik menice ima torej pravico do regresnega zahtevka *zoper* trasanta, indosanta in druge zavezance *ob* dospelosti menice in tudi *pred* dospelostjo menice. Ob dospelosti ima pravico do regresa, če menica ni bila plačana deloma ali v celoti.

Pred dospelostjo pa ima imetnik menice pravico regresa v *treh* primerih, *in* sicer, če je bil:

- *akcept menice zavrjen popolnoma ali pa deloma;*
- *pred akceptom ali po akceptu uveden stečaj oziroma redna likvidacija nad premoženjem trasata ali če je trasat ustavil plačila, čeprav ustavitev plačila ni bila ugotovljena s sodno odločbo; ali pa če je bila izvršba nad njegovim premoženjem brezuspešna;*
- *uveden stečaj oziroma postopek redne likvidacije nad premoženjem trasanta tiste menice, katera se zaradi akceptiranja ne sme predložiti.*

Imetnik menice lahko zahteva pri uveljavljanju regresnega zahtevka, naj mu regresni zavezanec plača:

- *znesek, za katerega menica ni bila akceptirana ali plačana, in tudi obresti, če je bila v menico zapisana obrestna klavzula.*
- *zamudne obresti, obračunane v skladu z zakonom, ki ureja višino obrestne mere zamudnih obresti;*
- *in stroške protesta, notifikacije ter morebitne druge stroške (npr. pravdne in izvršilne stroške).*
- *Obrestno klavzulo lahko vpišemo oziroma umestimo v dve različici menic:*
- *v vpoglednico,*
- *in v povpoglednico. V dnevnic in oddnevnici pa se obrestna klavzula šteje za nezapisano.*

Imetnik menice mora ob uveljavitvi regresa proti regresnim dolžnikom ugotoviti popolno ali delno zavrnitev akcepta *s* protestom oziroma pisno izjavo, ki ga nadomešča

Tako kot imetnik menice lahko tudi tisti, *ki je* menico kupil, zahteva od tistih, ki so mu odgovorni na podlagi menične zaveze, *ves znesek*, ki ga je sam plačal. Vsak zavezanec, *zoper* katerega se izvaja ali *zoper* katerega se lahko izvaja regres, *je* upravičen zahtevati potem, ko plača regresno vsoto, da se mu menica *izroči* hkrati s protestom *in* računom, na katerem *je* potrjeno njegovo plačilo.

Vsakdo, ki ima pravico regresa, pa si lahko tedaj, seveda le če *ni* drugačnega dogovora, zagotovi plačilo *tudi* z izdajo nove menice, ki jo trasira na vpogled na eno izmed njemu odgovornih oseb (menica je plačljiva v prebivališču te osebe). V omenjenem primeru govorimo o *povratni* menici.

2.4.9.2. Amortizacija menice

Kot vemo iz dosedanje razlage v tem poglavju se pravice iz menice uveljavljajo in *prenašajo z njeno predložitvijo*, torej s predložitvijo menice. To pa bi lahko hkrati tudi pomenilo, da tedaj, kadar bi imetnik menico *izgubil* ali bi mu le-ta bila ukradena, ali pa je menica v celoti ali delno *uničena*, njen imetnik zato (ker ima menica pravno naravo predložne listine) *ne* bi mogel uveljavljati pravic iz menice. Zaradi varstva upnikovih pravic in hkrati zaradi omilitve trdote učinkovanja omenjenega načela, se je v meničnem pravu posebej *in* v pravu vrednostnih papirjev nasploh, začelo uporabljati dejanje za varstvo pravic iz vrednostnega papirja, ki mu pravimo: *amortizacija*. Zato lahko tisti, ki je menico *izgubil*, ali pa mu je bila *uničena* oziroma *ukradena*, za ohranitev pravic iz menice sproži uvedbo *posebnega* sodnega postopka, v katerem se menica razveljavi. Imetnik ukradene ali kako drugače uničene oziroma poškodovane menice lahko predlaga pristojnemu sodišču, naj uvede *amortizacijski* postopek. V svojem predlogu mora predlagatelj navesti bistvene sestavine menice in verjetno izkazati, da je res imel to menico ali da mu je na njeni podlagi pripadala kakšna pravica.

Sodišče zatem izda *razglas*, v katerem z navedbo glavne vsebine izgubljene menice pozove tistega, ki jo je našel, oziroma tistega, ki jo ima, naj jo predloži sodišču v *šestdesetih* dneh, ker jo bo sicer sodišče po preteku omenjenega roka razglasilo za nično. Sodišče objavi ta razglas v Uradnem listu RS. O razglasu pa *obvesti* predlagatelja amortizacijskega postopka in *vse* v menici imenovane osebe.

Če se v *šestdesetdnevnem roku* oglasi tisti, ki ima menico in uveljavlja svoje pravice iz nje oziroma do menice, sodišče *ustavi* nadaljnji postopek, potem ko je bila menica pokazana predlagatelju, ki bo moral zadevo urediti sporazumno z imetnikom menice.

Če menica v *šestdesetih* dneh *ni* predložena sodišču, sodišče menico razglasi za amortizirano. Sodišče mora o amortizaciji menice obvestiti predlagatelja *in* vse v menici imenovane osebe. O amortizaciji torej obvesti akceptanta ali pa trasanta, če menica ni bila akceptirana ali če je trasant prepovedal preložiti menico v akcept. Sodišče hkrati tudi obvesti akceptanta oziroma trasanta, da sme menično vsoto plačati predlagatelju amortizacije.

Na podlagi amortizirane menice seveda *ni* mogoče več uveljaviti nobene pravice iz menice (1. in 2.odst. 92. člena ZM).

ZM v 1.odst. 91. člena in v 3.odst. 92. člena posebej opredeljuje tudi naloge *in* vsebino pravic predlagatelja amortizacije. Predlagatelj amortizacije mora napraviti protest, da ohrani regres zoper trasanta neakceptirane menice in tudi zoper trasanta, ki je prepovedal predložitev menice zaradi akceptiranja v roku, določenem za sestavo protesta

zaradi neakceptiranja ali neplačila, in v za to določenem kraju, ter pri tem predložiti glavno vsebino izgubljene ali uničene menice.

Protest nadomešča predložitev menice zaradi akceptiranja ali zaradi plačila in sestavo zadevnih protestov.

Na podlagi odločbe o amortizaciji pa lahko predlagatelj *uveljavlja* zoper akceptanta *in*, če je bil vložen protest, *tudi* zoper trasanta *svoje* menične pravice, kot da bi imel neamortizirano menico. Vendar ti menični dolžniki *niso* zavezani plačati meničnega zneska, če dokažejo, da je predlagatelj odločbo o amortizaciji dobil protipravno.

2.5. Menične tožbe in zastaranje

V pododdelku 2.4.2. tega razdelka našega elektronskega učbenika smo že omenili, da se trasat z akceptom *zaveže*, da bo menico plačal ob njeni dospelosti. Če bi pa menica ne bila plačana, je imetnik menice in tudi trasant sam na njeni podlagi upravičen za neposredno tožbo zoper akceptanta in v njej lahko zahteva vse, kar se sme zahtevati po 47. in 48. členu ZM (2. odst. 27. člena), npr. plačilo zneska, za katerega menica ni bila akceptirana.

Toda ob tem mora paziti, da bi ne prišlo do zastaranja. Vendar pa moramo posebej opozoriti, da mora zastaranje meničnega zahtevka ali pravice uveljavljati tista oseba, ki je prizadeta iz menice. Sodišče zastaranja namreč *ne* upošteva po uradni dolžnosti.

Po določenem času se tudi menične pravice oziroma terjatve ne morejo več uveljaviti zato, ker so zastarane. Zastaranje meničnihopravnih zahtevkov pa *ni* enotno za vse menične zavezance, saj razlikujemo *tri* zastaralne roke:

- po določbi 78. člena ZM zastarajo *vs*i meničnopravni zahtevki zoper akceptanta s pretekom *treh* let od dospelosti;
- meničnopravni zahtevki imetnika menice zoper indosanta in zoper trasanta zastarajo *leto* dni po pravočasno napravljenim protestom oziroma od dospelosti, če se protest zaradi klavzule "brez stroškov" *ni* smel opraviti;
- meničnopravni zahtevki indosantov, ki jih imajo med seboj, in zoper trasanta pa zastarajo čez *šest* mesecev od dne, ko je indosant menico izkupil, ali od dne, ko so uvedli zoper njega postopek pri pristojnem sodišču.

2.6. Tožba iz neopravičene obogatitve

Trasant, akceptant in indosant, katerih menične zaveze so ugasnile zaradi zastaranja ali zaradi tega, ker so opustili dejanja, ki so predpisana za ohranitev meničnih pravic, odgovarjajo imetniku menice, če so se na njegovo škodo neopravičeno obogatili. Drugi menični zavezanci pa so prosti te odgovornosti.

Zahtevek na podlagi neopravičene obogatitve se lahko uveljavi tudi na podlagi *sodne*

odločbe o amortizaciji izgubljene ali poškodovane menice.

2.7. Zastavna in pridržna (retencijska) pravica

Imetnik menice lahko *dobi* zaradi zavarovanja menične terjatve v zastavo premožno stvar ali terjatev. Če je dobil stvar ali terjatev v zastavo na temelju pisne izjave, dolžnik pa bi ne izpolnil svoje menične zaveze pravočasno, se imetnik menice lahko poplača iz zastave, ne da bi moral vložiti tožbo zoper zastavitelja. S tem je imetniku menice olajšano plačilo oziroma izterjava terjatve, ker bi sicer po načelih premoženjskega prava moral dolžnika tožiti in na tej podlagi, torej na podlagi sodbe, doseči plačilo svoje terjatve iz zastavljene stvari ali terjatve (1. odst. 86. člena ZM).

Po 87. členu ZM pa ima imetnik menice tudi pravico *pridržati* dolžnikov denar, dolžnikove premožnosti in njegove vrednostne papirje, ki jih je dobil po zakoniti poti ali pa z njimi sicer razpolaga. To pridržno pravico menični imetnik pridobi, kadar ima pravico do tožbe ali do regresa.

Vendar gre ob tem posebej opozoriti, da imetnik menice *ne* more uresničiti pridržne pravice, če sta dala dolžnik ali tretja oseba dolžniku predmete *s* posebnim namenom *in* sta ob izročitvi *ali* tudi pred izročitvijo omenjenih predmetov imetnika menice seznanila *s* tem dejstvom. Pridržna pravica imetniku menice ugasne tedaj, če se njegova terjatev zavaruje z denarnim depozitom ali z vrednostnimi papirji (seveda v zadostni višini oziroma vrednosti).

2.8. Trasirana lastna menica in trasirana menica na lastni ukaz

Trasirana lastna menica je združek (kombinacija) lastne in trasirane menice. Poglavitni razloček med *obema* omenjenima menicama je predvsem v pravni naravi izdajateljeve temeljne obveznosti *ter* v številu udeležencev. Pri trasirani menici izdajatelj (trasant) pozove trasata (pozvanca, meničnega dolžnika), naj menično vsoto plača po remitentovi (upnikovi) odredbi. Pri lastni menici pa se izdajatelj *sam* zavezuje, da bo menico plačal ob njeni dospelosti.

Pri trasirani lastni menici trasant označi sebe samega za trasata in jo tako dejansko trasira *nase*. Pri trasirani lastni menici *je* tak trasant sočasno tudi trasat (2. odst. 3. člena ZM).

Tovrstno menico v tuji poslovni praksi uporabljajo razmeroma *redko*.

Različica trasirane menice pa je tudi *trasirana menica na lastni ukaz (odredbo)*. Ta menica, ki jo izstavi trasant, se glasi na njegov ukaz. V tej menici sta obvezni stranki

trasant in trasat. Remitent in trasant pa sta dejansko ista oseba. Gre tudi za menico, ki pomeni izjemo od splošnega pravila, po katerem mora biti v menici označeno ime tistega, kateremu ali po čigar odredbi je treba plačati (remitent; tč. 6. 1. člena ZM). Pri tej menici je namesto remitentovega imena na menični golici napisana klavzula "*po našem lastnem ukazu*" oziroma "*po naši lastni odredbi*". Tudi trasirana menica na lastni ukaz se v praksi uporablja dokaj redko. Zvečine jo uporabljamo takrat, kadar ima trasant pri trasatu kritje oziroma želi od trasata izterjati plačilo za svoje blago ali storitev.

2.9. Bianco (blanko) menica

Če po volji izdajatelja določena menica v trenutku njene izdaje še *nima vseh bistvenih sestavin*, in jo je izdajatelj upniku izročil s pooblastitvijo, naj skladno z njunim sporazumom vanjo pozneje vnese potrebne oziroma manjkajoče sestavine, govorimo o *bianko menici*.

Bianko menica *mora* ob njeni izdaji vsebovati *vsaj* podpise izdajatelja ali akceptanta ali pa podpise obeh. Vse manjkajoče bistvene in nebistvene sestavine menice se na menično golico vpišejo pozneje. Vpis manjkajočih sestavin največkrat opravi remitent, seveda v skladu z dogovorom med njim in trasantom (dolžnikom). Pri tem ne gre spregledati vsebinsko napotilo iz 2. odst. 16. člena ZM, kjer je izrecno določeno, da v tistih primerih, ko se menica, ki je bila ob izdaji nepopolna, pozneje izpolni v nasprotju s sklenjenim sporazumom, se kršitev tega sporazuma *ne* more ugovarjati imetniku menice. Ugovarja se lahko *le* tedaj, če je menico pridobil nepošteno, ali če je takrat, ko jo je pridobil, ravnal z veliko malomarnostjo.

Pravico do izpolnitve manjkajočih, bistvenih meničnih sestavin štejemo *za* samostojno premoženjsko pravico meničnega upnika oziroma njegovega pravnega naslednika. Bianco menico moramo seveda razlikovati od menice, ki v trenutku izdaje *nima vseh bistvenih sestavin*, pa vendar *ni* bianko menica. Take menice zaradi pomanjkanja zakonsko določenih bistvenih sestavin tudi nimajo pravne narave trasirane ali lastne menice (glej 2. člen in 1. odst. 108. člena ZM). Če gre za menične sestavine, pri katerih se na podlagi zakonske domneve lahko spremeni njena pravna narava, je pravni položaj take listine jasen. Tako se npr. šteje tista trasirana menica, v kateri ni navedbe dospelosti, za menico na vpogled. Če pa bi npr. v menici manjkala katera izmed drugih bistvenih sestavin, npr. trasantov podpis, potem bi bila taka menica nična.

Gledišča teorije o pravni naravi bianko menice se nekoliko razlikujejo. Tako jo nekateri štejejo za "*bodočo*" menico. Vendar pa se zdi točnejše stališče, da je bianko menica že v trenutku njene izdaje - *menica*. Seveda ob pogoju, da gre za izdajateljevo namero, da je zadevno listino izstavil *kot* menico in jo izročil remitentu, ki naj jo pozneje vsebinsko dopolni in vpiše vse manjkajoče sestavine, vsebinsko skladno z njunim medsebojnim - *pisnim* sporazumom.

3. Delnica

Tako kot v primerjalnem pravu je predpis, ki ureja delniško družbo, torej ZGD-1 sočasno temeljni pravni predpis tudi za *delnico*, kot najpomembnejši članski in množični ter korporacijski vrednostni papir.

Pravna ureditev delnice je po določbah ZGD-1 in ob upoštevanju določb ZNVP, čeprav razmeroma strnjena, dovolj celostna in moderna.

Izraz *delnica* se v splošnem pa tudi z vidika določb ZGD-1 uporablja v *treh* pomenih. Z njim namreč razumemo, da je delnica:

- del osnovnega kapitala (1. odst. 168. člena);
- podlago za vsebinski združek članskih in upravljalških pravic ter morebitne obveznosti v zadevni delniški družbi. Delnica je tako dejansko pravni temelj za celoto pravnih razmerij med delniško družbo in posameznim delničarjem, saj le-ta vsaka delnica –razen prednostne- zagotavlja glasovalno pravico (176, 178.. člena; 1. odst. 219. člena itn.);
- in delniška listina, s katero po določbi 1. odst. 182. člena razumemo delnico v nematerializirani obliki, torej delnico na elektronskem nosilcu.

Delnica, ki je npr. izdana kot „elektronski vrednostni papir“ je po določbi 180. člena ZGD-1 sestavljena iz *treh* delov:

- plašča, ki mora vsebovati;
- oznako, da je delnica, in razred delnice;
- firmo in sedež izdajatelja delnice,
- firmo oziroma ime kupca delnice (*imenske delnice*) oziroma oznako, da se delnica glasi na prinosnika (*prinosniške delnice*);
- skupno vrednost celotne izdaje delnic;
- nominalno vrednost delnice;
- roke za izplačilo dividend;
- kraj in datum izdaje, serijsko številko delnice ter faksimile podpisov pooblaščenih oseb izdajatelja delnice;
- kuponske pole s kuponi za izplačilo dividend (3. odst. 180. člena);
- in talona, s katerim imetnik delnice uveljavlja pravico do nove kuponske pole za izplačilo dividend, (4. odst. 180. člena ZGD-1).

3.1. Razvrstitev delnic

ZGD-1 delnice po *obliki* razvršča na: *prinosniške in imenske delnice*, (1. odst. 175. člena).

Prinosniške delnice se prenašajo z vsemi pravicami, ki jih vsebujejo, z izročitvijo tega vrednostnega papirja. *Imenske delnice* pa z indosamentom in z vpisom v knjigo delničarjev.

Vendar pa se morajo delnice glasiti *na ime* vselej tedaj, če so izdane pred celotnim plačilom nominalnega ali višjega emisijskega zneska.

Po vsebini pravic iz delnic pa se delnice razvrščajo na *navadne* (redne) in *prednostne* (ugodnostne); (1. odst. 176. člena).

Navadne so tiste delnice, ki dajejo njihovim imetnikom pravico do:

- udeležbe pri upravljanju družbe;
- dela dobička (dividenda);
- ustreznega dela preostalega premoženja ob likvidaciji ali stečaju delniške družbe.

Pravno naravo prednostnih delnic imajo tiste, ki zagotavljajo njihovim imetnikom poleg pravic, ki smo jih našteali zgoraj ob orisu vsebine pravic iz navadnih delnic, še določene prednostne pravice, npr. prednost pri izplačilu vnaprej določenih zneskov ali odstotkov od nominalne vrednosti delnic ali od dobička, prednost pri izplačilu ob likvidaciji družbe in tudi druge pravice, določene s statutom družbe.

V določbah 4. in 5. odst. 176. člena se ureja še *dve* pojavnosti prednostnih delnic, in sicer *zbirne* (kumulativne) ter *udeležbene* (participativne).

Zbirna delnica daje njenemu lastniku prednostno pravico do izplačila vseh še neizplačanih dividend, preden se imetnikom navadnih delnic izplačajo dividende.

Udeležbena pa je tista delnica, ki daje imetniku poleg prednostne dividende tudi pravico do izplačila dividend, ki pripadajo imetnikom navadnih delnic (v skladu s sklepom o razdelitvi dobička).

Vendar pa se lahko delnicam, ki vsebujejo prednostno pravico pri razdelitvi dobička, glasovalna pravica lahko izključi oziroma izvzame. Tako govorimo o delnicah *brez* glasovalne pravice oziroma o neglasovalnih delnicah.

Dodamo naj, da je zaradi razvrstitvenih podlag smotrna določba, po kateri delnice z enako pravico tvorijo *en razred* (177. člen).

V zvezi z delnico in delničarji naj v sklepu tega razdelka naše knjige opozorimo še na *dve* pomembni načeli ZGD-1, in sicer na *načeli*:

- *enakega* položaja delničarjev, po katerem morajo organi delniške družbe delničarje obravnavati enako - ob enakih pogojih;
- zagotavljanja glasovalnega upravičenja, *po* katerem vsaka delnica razen nekaterih različic prednostnih delnic upravičenemu imetniku zagotavlja glasovalno pravico.

Brez glasovalne pravice pa se lahko izdajajo samo *prednostne* delnice, vendar družba *ne* sme imeti več kot *polovico* tovrstnih delnic v sestavi svojega osnovnega kapitala. Po določbah ZGD-1 je izrecno prepovedano izdajati delnice, ki bi ob istem nominalnem znesku *dajale* imetnikom delnic *različno* število glasov, (3. odst. 178. člena).

3.3. Obveznica

Obveznica je pisna listina, s katero se izdajatelj zavezuje, da bo osebi, navedeni na njej, ali po njeni odredbi oziroma prinosniku obveznice izplačal določenega dne v obveznici navedeni znesek oziroma znesek anuitetnega kupona.

Po *vsebini* pravic razlikujemo navadne in participativne obveznice. Participativna obveznica daje imetniku poleg obresti tudi pravico do udeležbe pri dobičku izdajatelja obveznice.

Z vidika *garancije* za izplačilo obveznosti iz izdane obveznice pa razlikujemo: *garantirane* in *negarantirane* obveznice:

Kupec obveznice pridobi pravico do obveznice in iz obveznice, ko obveznico v celoti plača.

Sestavine obveznice so: oznaka, da je obveznica; firma oziroma ime in sedež izdajatelja obveznice; firma oziroma ime kupca obveznice ali oznaka, da se obveznica glasi na prinosnika; denarni znesek, na katerega se glasi obveznica; višina obrestne mere, če je predvideno plačilo obresti; odstotek udeležbe pri dobičku, če je predvidena; roki za odplačilo glavnice in obresti; kraj in datum izdaje ter serijska in kontrolna števila obveznice; faksimile podpisa pooblaščenih oseb izdajatelja obveznice ter pravice iz obveznice.

Z vidika izdajatelja obveznic ter glede na to, v čigavem imenu in na čigav račun *se* obveznice izdajo, pa kaže opozoriti na *dvoje*:

- gospodarska družba, občina ali lokalna skupnost in druga pravna oseba lahko izdajajo *obveznice v svojem imenu in za svoj račun*;
- banka in druga finančna organizacija pa lahko izdajata obveznice v svojem imenu in za račun drugih oseb ali pa v imenu in za račun drugih oseb.

3.4. Zamenljive in dividendne obveznice po določilih ZGD-1

Delniška družba lahko izdaja obveznice, s katerimi se lahko povečajo njena sredstva, ki pa nimajo statusa delniškega oziroma osnovnega kapitala. Imetniki obveznic niso delničarji družbe, ampak le njeni upniki s pravico do vrnitve zneska, na katerega se obveznica glasi ob prispelosti, kakor tudi do plačila obresti od tega zneska. Te predstavljajo obligacije, ki so certificirane in za katere se uporabljajo pravila obligacijskega prava. Kapital, ki ga družba zbere s takšnimi obligacijami, torej *ni* lastniški kapital, ampak dolžniški kapital. Obseg tega kapitala je v primerjavi z lastniškim kapitalom različen, pri čemer je to odvisno ne le od gospodarske politike delniške družbe, ampak predvsem od predmeta poslovanja, tržnega položaja, velikosti delniške družbe, ipd.

Delniška družba lahko po določbah ZGD-1 sicer lahko izdaja *tudi* delnice. Za izdajo

je za kar je zaradi pooblaščenega posloводства zadevne delniške družbe, in sicer izdajo delnic v zameno za zamenljive obveznice. Toda le ob izpolnitvi dodatne zahteve, in sicer, da se mora kriti razlika med emisijskim zneskom obveznic namenjenih zamenjavi in višjim najmanjšim emisijskim zneskom delnic, ki jih je treba zanje zagotoviti, iz drugih rezerv iz dobička, ki se smejo uporabiti v ta namen. Lahko pa se omenjeno morebitno razliko krije tudi z doplačilom imetnika zamenljivih obveznic.

Obveznice, s katerimi se imetnikom zagotovi pravica do zamenjave z delnicami ali pravica do prednostnega nakupa delnic, so *zamenljive obveznice*. Obveznice, s katerimi se pravice imetnikov obveznic poistijo z dividendami delničarjev pa so *dividendne obveznice*. Obe pojavnosti obravnavanih korporacijskih vrednostnih papirjev se lahko izdajo le na podlagi sklepa skupščine delniške družbe. Za veljavnost sklepa je potrebna večina najmanj treh četrtin pri sklepanju zastopanega osnovnega kapitala. V statutu delniške družbe pa je lahko določena drugačna kapitalska večina in tudi druge zahteve. Pooblastilo upravi za izdajo zamenljivih obveznic se lahko da *za največ pet let*. Uprava in predsednik nadzornega sveta morata sklep o izdaji zamenljivih obveznic in izjavo o njihovi izdaji *prijaviti* za vpis v sodni register.

Opreделите (razčlenite) pravne pojme:

- vrednostni papir
- dematerializiran vrednostni papir
- izkazni znak
- menična dejanja
- menične klavzule
- kosovna delnica
- delnica
- prednostna delnica.

Vprašanja za preverjanje razumevanja snovi:

- *Podjetništvo in uporaba vrednostnih papirjev!*
- Katere različice menic poznate in katere so njihove ključne značilnosti?
- *Kaj morate storiti, če menico izgubite, ali če menica ni bila plačana ob dospelju?*
- *Kaj veste o vsebini dejanj, ki rabijo za zagotovitev varstva pravic iz menice?*
- *Pojasnite razlike med dividendnimi in zamenljivimi obveznicami!*

Uporabljena literatura :

- Barbić, Jakša: *Pravo društava, svezak 1. i 2.; 5.Izm. izdanje*, Organizator, Zagreb, 2010.
- Ivanjko, Šime et. al.: *Korporacijsko pravo*, GV Založba in UM PF, Ljubljana, 2009, str. 167-222.
- Kranjc, Vesna: *Gospodarsko pogodbeno pravo*, GV Založba in UM PF, Ljubljana 2006, str. 399-438.
- Puharič, Krešo: *Gospodarsko pravo*, elektronski učbenik, EPF Ljubljana, marec 2012.
- Puharič, Krešo: *Pravo družb in poslovno pravo*, Založba Uradni list, Ljubljana, 2006.
- Puharič, Krešo: *ZIL s komentarjem*, GV Založba, Ljubljana, 2003.
- Stiles, Philip, Taylor, Bernard : *Boards at work*, Oxford University Press, Oxford, 2001.